

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

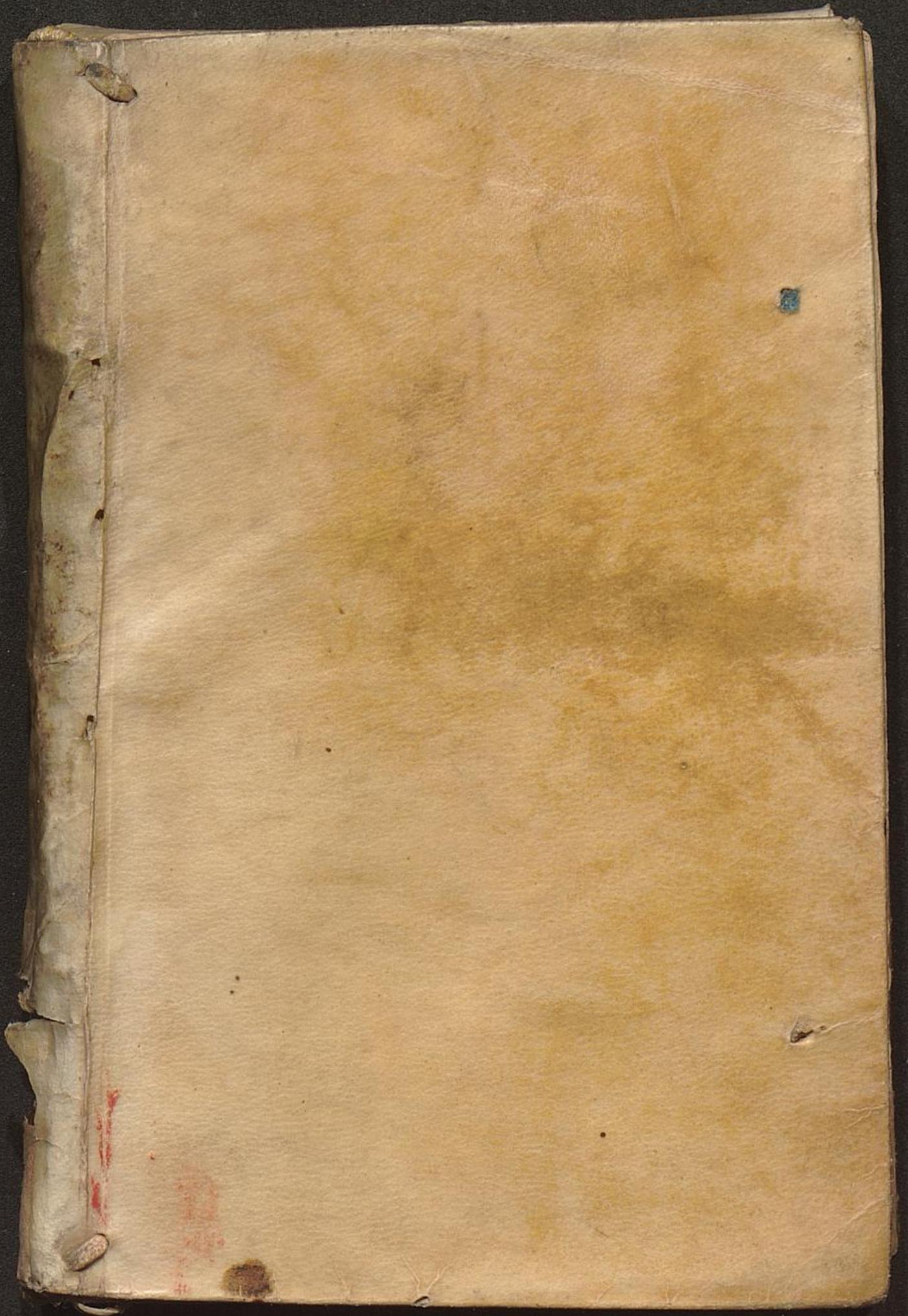
**Stephani Thevpoli Bened. F. Patric. Veneti,
Academicarum Contemplationum Lib. X**

Piccolomini, Francesco

[Basel], 1590

VD16 ZV 12463

urn:nbn:de:hbz:466:1-12918

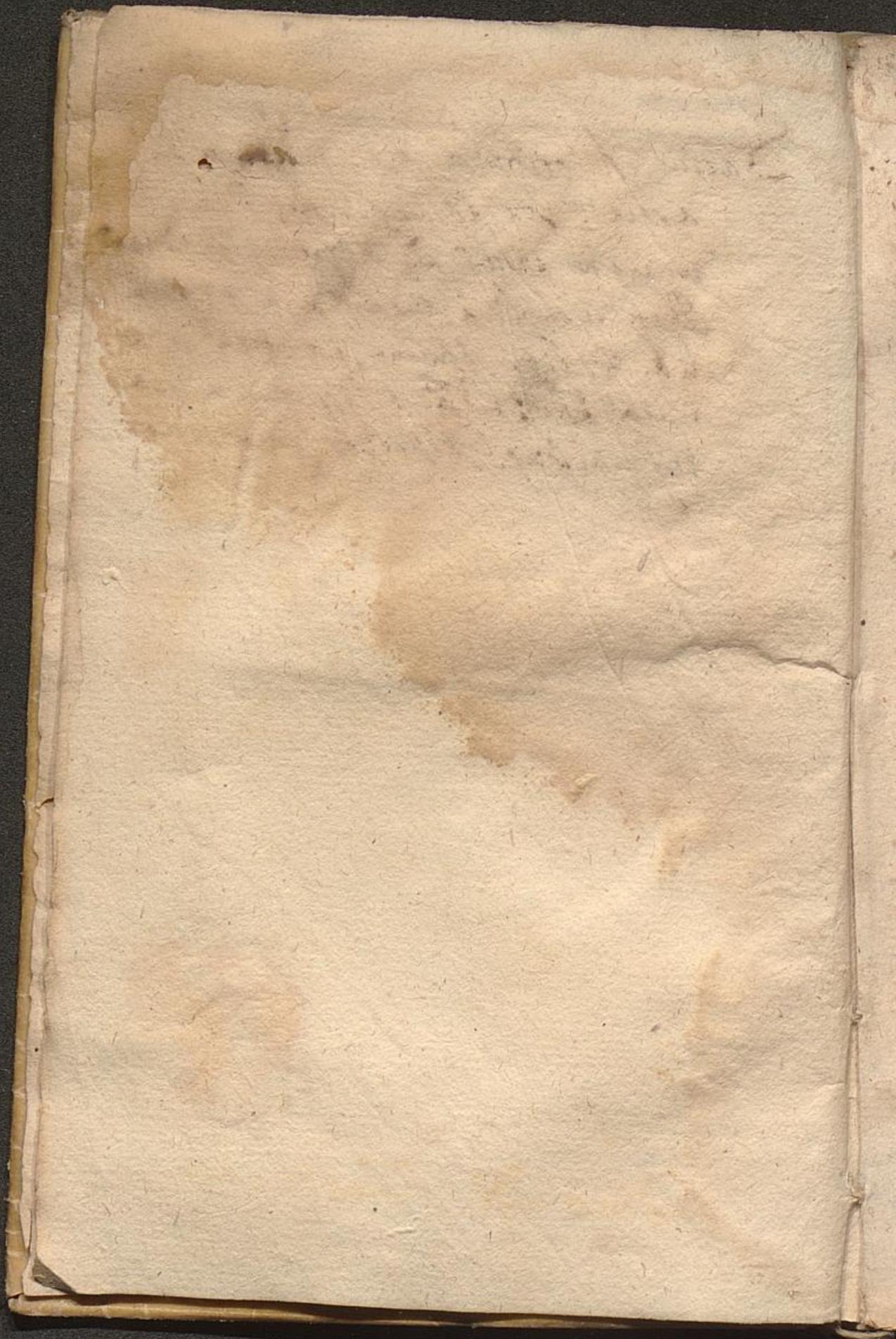
S III

20

Jh. 5960.

Satius est, otiosum esse, quam nihil
agere. Ita Atilius, teste Plinio
in nono epist. ad Marcianum Fundanum.
Ref. in expl. a Marcia in Appollon.
lib. 8. tit. Atilius, ut otiosus, et
vacuus sit, et agit, occupat negotiis
infringitur. Adversus Petronium Seneca.

J III
26

*Ex Legato Cæsaris principis Ferdinandi Stylicensis
paderbornensis et Monasteriensis 1683*

STEPHANI

THE VPOLI

BENED. F. PATRIC.

VENETI,

*Academicarum Con-
templationum*

LIB. X.

In quibus PLATO explicatur,
& PERIPATETICI
refelluntur.

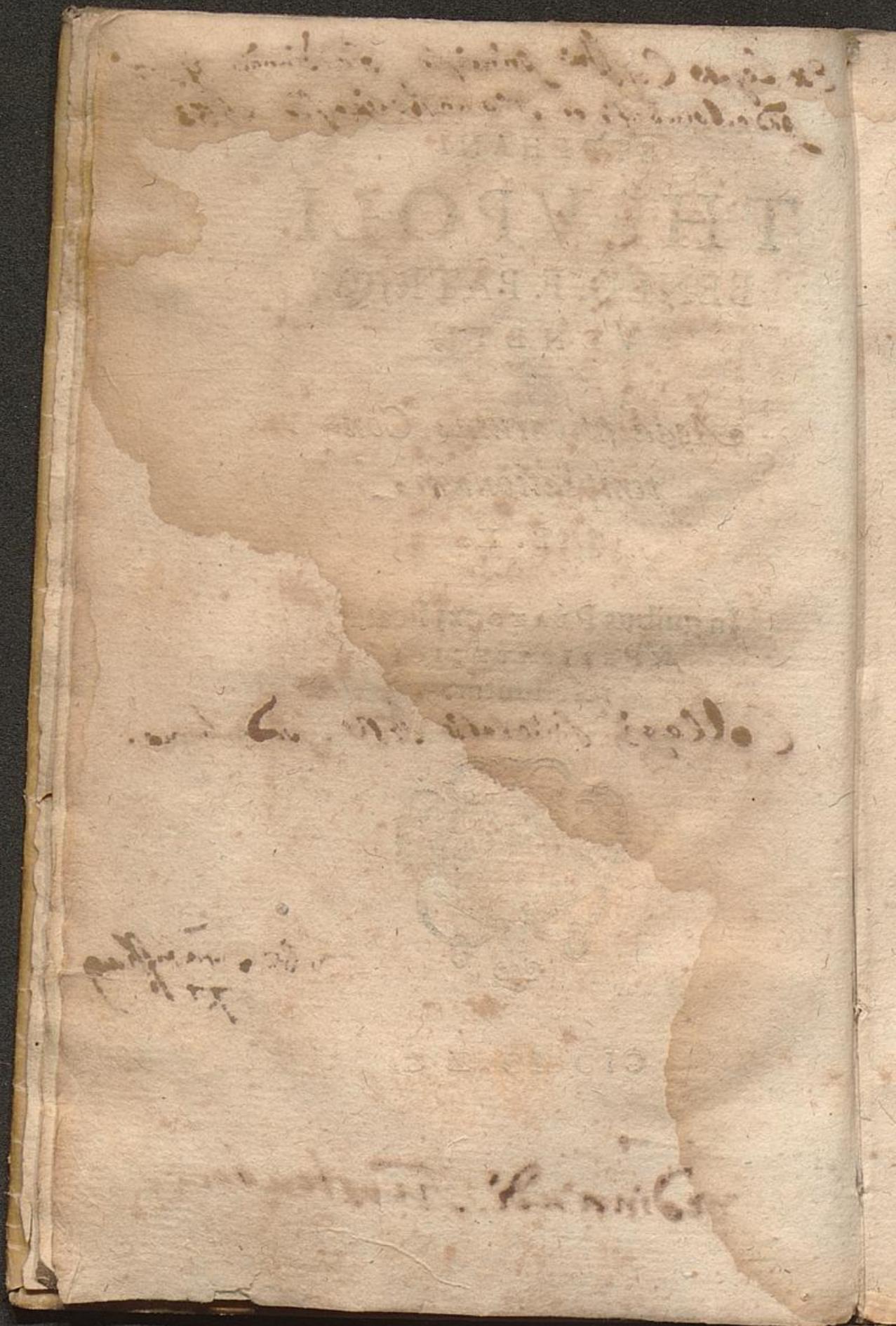
Collegij S. Michaelis 1683. paderborna.

*Liber varifrag
F. H.*

CIO IO XC.

Ferdinandi Furstenbergij

3
VIRO CLARISSIMO,
SENATORI AMPLISSI-
MO, AC EQVITI SPLENDI-
dissimo, Paulo Theupo-
lo, patruo, ac alteri
parenti,

STEPHANVS THEVPOLVS
S. P. D.

OMINVM scientiam, admirabilem quandam esse sapientiam; & in nominibus eximiam latere virtutem, tam miro consensu viri in omni doctrina Principes existimarunt; vt Priscæ illæ nationes, Aegyptij, Hebræi, Græci, de recta nominum institutione mirum in modum fuerint sollicitæ: & ea nec nomina quidem esse censuerint; quæ rerum naturam, quibus imposita essent, apta significatione nō

A 2

æmularentur, & quasi exæquarent. A Græcis patruī dicti sunt *Παῖοι*, hoc est, diuini: eamque vocem adeò commendarunt Etrusci, ac Itali ferè omnes; vt eandem, quanuis aliunde acceptam, & peregrinam, in proprium vsū familiarissimè conuerterint; & vsque ad nostra tēpora, vt dignam æternitate, conseruauerint. Eius nominis hanc esse conuenientem rationem constat; vt moneantur nepotes, se interna quadā naturæ lege diuinitus animis nostris inserta teneri, patruos suos, vt rem diuinam colere, & venerari. Nec equidē iniuria: nam patruī sunt, veluti geminatio quædam paternæ imaginis: eiusque virtutis, quæ in progenitoribus effulget, amplificatio, ac exemplar familiare, & conspicuum rectæ nepotum institutionis, à quo in eos admirabiles quidā virtutis radij, & afflatus salutare emanant. Cùm verò omnes rectè instituti nepotes id efficere teneantur; ego tamen præsertim me tibi deuinctum esse sentio: cùm tu mihi, nedum sis patruus; verùm insuper patruus maximè præcla-

præcla-

DEDICATORIA. 5

præclarus; vniuersæ nostræ familiæ decus, & ornamentum; patruus meorum studiorum consultor, & fautor; ac demum institutionis meæ exemplar ita splendidum, vt splendidius exoptare non valeam. Vtinam mihi tātum esset virium, vt re ipsa me aliquando tali patruo nepotem non indignum præstare possem. Quod tamen ad me pertinet; omni studio, cura, ac diligētia operam dabo; vt alis ingenij mei, qualescūque illæ sint, à terra sublatus, tuos gressus cæminus obseruare; teque, vt optimum itineris ducem, longè insequi possim. Cùm itaque, & naturæ lege, & propensa animi mei voluntate, ad te colēdum, & suspiciendum trahar; eodem iure, me tibi studiorum quoque meorum debere rationē reddere persentio. Pro quo obeūdo munere, tempus opportunius nec exoptare quidem valuissē. Cùm enim tu permultis legationibus apud varios Principes pro R. P. foelicissimè perfunctus, nuper in eodem munere apud Pontif. Maxim. summa cum omnium admiratione præclarissimè

te gesseris: ubi ad nos reuersus es; animaduerti te ab amplissimis Senatoribus, & à cunctis ciuitatis ordinibus, commiter appellari, salutari, & amplecti. Quare ego, qui maximè omnium, lætitia perfusus sum; maximè quoque omnium, conspicuum aliquod insignis congratulationis signum edere debeo, cumque aliud illustrius proferre non valeam; hos Academicarum Contemplationū libros promere, tibi que dicare constitui; vt vnà cum eis te salutans, & studiorum meorum tibi rationem reddens, congratulationem meam insigniorem patefacerem; ac eorum quasi habitu indutus, me tibi gratiorem offerrem. Spero autē, multis de causis eos tibi futuros non ingratos: tum, quia sunt foetus eius animi, qui tuus est: tum præterea, quia sunt fructus ex Academicorum campis decerpti; quos semper tibi visos fuisse dulcissimos, animo nobili apprimè salutare, virisq; ciuilibus mirum in modum accommodatos, frequenter verbis, & exemplis non vulgaribus

osten-

ostendisti: tum demum; quia sunt formati, non sine consilio, & auxilio virorum in vtraque disciplina, & Platonis, & Aristotelis illustrium; Thomæ Peregri, & Frãncisci Piccolominei; quorum non solùm publicis lectionibus, verùm domesticis quoque sermonibus familiarissimè usus sum; quibus etiam nihil antiquius esse perspexi, quàm, vt insignem eorum in te observantiam aliqua ratione patefacerent. Hilaris itaque, vt præcipuus parens, hos animi mei foetus excipito: ea tamen conditione; vt eos, tanquam rudes adhuc, & informes, te recipere putes: verùm fortasse eiusmodi, qui si de sapientiæ tuæ radiis vitæ aliquid, & spiritus exhauerint; mox aptè conformari, & ad summum perfici, facillimè possint.

Vale.

A 4

ANTONII QVAERENGI.

*L*lla diu Graias olim celebrata per
vrbes,
Calicolum que afflata Deum felici-
bus auris
Surgebat letis Platanus densissima
ramis;

Cuius odoratis dulcem sub frondibus umbram
Illustres animae ingressa melioribus annis
Ingenuas docti fuderunt pectoris artes;
Et caeli docuere viam, qua vecta per auras
Prepetibus pennis mens ardua fertur ad astra:
Postquam longa dies caecis obducta tenebris,
Immense monumenta virum consumpserat auro,
Ignota tellure procul contempta manebat
Fada situ informi, & squallentibus abdita dumis.
Cum iuuenis claro Adriaca de sanguine gentis
THEVPOLVS, antiquos planta felicitis honores
Diuino tacitus secum sub pectore voluens,
Cecropias inter flexit vestigia sylvas;
Perspicuo qua fonte cadens placidissimus amnis
Effluit, & blando fugientis murmure lymphæ
Nunc quoque caelestes Phædri testatur amores.
Hic nemoris densi latitantem horrentibus umbris
Syluestrem

9
Syluestrem Platanum studio, cultuq³, recentē
Rursus in antiquum formae transire decorem,
Et ramis docuit felicibus ire per auras,
Optatam aeterna referens ē fronde coronam.
SALVE magna Ducum soboles, cui nomen auitum,
Gloria cui longos generis deducta per annos
Ingentem peperit laudem; sed clarior effert
Insignis dulci sapientia parta labore:
Tū vaga longinquas terrarum fama per oras
Nilum ultra, Tanaimq³, feret: tibi patria laudes
Persoluet, meritosq³, olim decernet honores,
Et tua mansuris inscribet nomina fastis.

152

PAULI AICARDI

Epigramma.

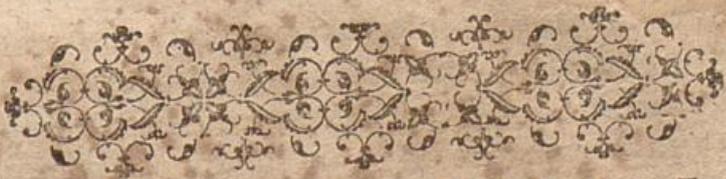
Vod tam præclarè diui præcepta Platonis
 Illustras, cæcas discutiens tenebras:
 Quas tibi condignas grateis Academica
 secta,

Theupole, pro tanto munere persoluat?
 Vix tuus id possit dux præstare aurea fundens
 Flumina, ab Elyfio si redeat nemore.
 Nos equidem te mirantes, tollemus ad astra
 Vsq̄ue tuum veris laudibus ingenium:
 Tam breuibus potuit quod tanta includere chartis,
 Secula victuris innumerabilia.

ALOYSII LOLINI

Patricij Veneti.

Θεία πότ' ἐκ χαλύκων ῥοδέων πόλις, ἐκ δ' ὑακίνθων
 Πλέξασα πορφύρεων ἠδύπνοον σέφανον,
 Ἀμβροσίω ἔσεψε κόμην, ἐκ δ' οὐῶμα κόσμον
 Δῶκ' ἀρετῆς πάσης Θευπόλιον Στέφανον.

STEPHANI THEVPOLI

BENED. F. PATR.

VENETI,

ACADEMICARVM CONTEMPLA-
tionum Liber I.

DE DEO.

CAP. I. *Quod est operis Proœmium.*

DVO humanæ sapientiæ lumina,
iam diu adeò refulserunt, Plato
& Arist. vt cætera ferè omnia de-
lituerint; ea verò indies maiora,
splendidioraque reddita sint: &
propterea sperandum est, eadem in posterum
quoque diu fore illustria conseruâda. Ac sanè
nemo vnquam extitit, nisi quis fortasse mentis
acie penitus destitutus, qui in ea conuersus,
non summopere illa commendauerit, ac ad-
miratus sit. Neque verò iniuria. Nam Plato, &
Arist. præter id, quòd eximio valuerunt inge-
nio, etiam accurato labore, & auxilio summo-
rum Principum, cæterorum sapientum in-
uenta in vsum proprium cõuerterunt; eaque
vel auxerunt, vel illustrarunt, vel ordinarunt:

adeò, vt qui eos sectatur, non duos solos homines sibi duces statuatur: sed vniuersam Barbarorum, & Græcorum priscam sapientiam, ac vna illustrium omnium ingeniorum, quotquot post eos floruerunt, consensum, & approbationem. Inter eos verò, qui per Regiam hanc sapientiæ viam progressi sunt, hæc apparuit conspicua diuersitas; quòd nonnulli studio vel Platonis, vel Arist. vehemèter delectati, alterum penitus neglexerunt; alij vtrunque admirati, induci non potuerunt, vt crederent eos re vera esse discordes; & præsertim, quia ex veteri Platonis Academia, tanquam ex fonte, Peripatetica sapientia defluxit; cum Plato Aristotelem, plurimos annos instruxerit, ac erudierit; propterea de eorum concilio summo perè fuerunt solliciti. Hos ego nunquam omni ex parte potui commendare: non primos; quoniam qui alterum eorum despicit, sponte se vno orbare oculo videtur, ex quo in alterum plurimum virtutis manat. Præclari enim spiritus, ex Academia in Lyceum, & ex Lyceo in Academiam diffunduntur: adeò vt qui ad vnum eorum sibi viam præcludit, nec alterius munere valeat cumulatè perfungi. longè etiam minùs eos commendandos duxi, qui pro Concilio laborarunt. Hi nanque, dum sententias varias ex distinctis initiis ortas in vnam redigere tentant; modò vnam, modò alteram, & frequenter vtrunque, nõ sine perniciofa confusione peruertere coguntur: quod

Sim-

Simplicio, & aliis frequenter contigisse, facile est animaduertere. Propterea longè satius esse duxi in vtriusque disciplina accuratè versari: ita tamen, vt primò ab Arist. methodum, ordinem, scientiarumq; gradus addiscamus; mox ita parati, ad Platonis vberimos fontes accedamus; ex eisque tantum hauriamus aquæ, vt Peripatetica disciplina ex se angustior, reddatur latior; ac inde quosdam, quasi salutes recipiens spiritus, per eos reddatur viuacior, fulgeat magis, ac fœlici⁹ ad superna deducat. dum verò in eorum controuersias incidimus, accuratè vtriusque vias, initia, & fundamenta perpendèda duxi; mox iudiciū esse tradendū, an lis sit solūm in verbis, vt nonnunqua contingit; vel potiùs sit in sententia, vt re vera est. dum de rebus potioribus apud eos est disputatio: veluti de dependentia Mundi à Deo, de Ideis, de cognitione Dei, de modo acquirendæ scientiam, & similibus: in qua quidem controuersia dum versamur, cogimur deinde, vel vni, vel alteri parti magis adhærere: & cum vtrunque veneremur, ei adhærendum maximè est, cum quo ratio magis videbitur consentire. Sic seruandæ sunt viæ distinctæ, nō autem implicandæ, & confundendæ: sic debet consurgere opus de placitis vtriusque, non autem de inuito consensu: cum frequenter cōspicua sit dissensio: sic demum in conuenientem vsum conuertemus inuenta vtriusque, & animum nostrum cumulatè exornabimus. Non

me latet apprimè esse arduum, in eorum dis-
 fensione partem potiorem eligere: dum enim
 inter se duo illa præclara ingenia pugnât, ma-
 nifestè indicant, in re adeò obscura versari, vt
 nobis non liceat conspicuè veritatem inspice-
 re. attamen exercendum est ingenium, & pro
 facultate nitendum, vt per accuratam senten-
 tiarum discussionem splendor aliquis verita-
 tis refulgeat. Nec nos fugere debet, humanam
 rationè in rebus arduis facilè labi, & frequen-
 ter in deteriore partem declinare. Propter
 ea dum nitidam veritatem intueri cupimus;
 post lites Philosophorum, animi vniuersam
 aciem in Solem veritatis nobis munere fidei
 Diuina reuelatione patefactum, conuertere
 debemus: & in eo felicissimè conuiescere.
 Quoniam itaque dum versamur in attinenti-
 bus ad humanam sapientiam, maximi facere
 debemus cùm Platonem, tum Aristotelem; &
 quoniam varij attinentia ad Arist. latissimè, &
 eruditissimè explicarunt; consilium meum
 est de Platonis doctrina verba facere, eam pro
 viribus in ordinem redigere, & illustrare, ac
 simul cum doctrina Peripatetica eadem com-
 parare; vt inde appareat mirus cōsensus par-
 tium eius inter se; sententiarum frequentia,
 & splendor, quàm iniuria frequenter à Peris-
 pateticis culpetur, quàm pios nos reddat erga
 Deum, & demum quàm maximè cum nostris
 Theologis in multis conueniat. Magni profe-
 ctò sunt mei ausus, & lógè meis viribus impa-
 res:

res: iuueni tamen, qui non ambitionis spiritu elatus, non inani ostentatione ductus; sed desiderio addiscendi excitatus, magna aggreditur, plurima sunt condonanda. Ita nanque ingenium exercebo; à sapientioribus corrigi potero; & sublimioribus ingeniis occasionem præbebo, rem minùs maturè tentatam, & adumbratam potiùs, quàm explicatam, absol- uendi, ac perficiendi.

De modo cognoscendi DEVM.

CAP. II.

Etus Academia: vt olim sublimium ingeniorum frequètia, miraque eorum ad ingenuas disciplinas conspiratione accuratè excolta, præclaros edidit fructus; ita nunc, vel ob illustrium ingeniorum inopiam, vel potiùs, ob eorundem prauam affuetudinem, lucrique cupiditatem, neglecta, inculta, sterilisque conspicitur; ad eò, vt non ampliùs Augustinos, Dionysios, Aristoteles, Zenocrates, Plotinos, Iamblicos, Ammonios, similesque sapientiæ splendores emittat. Verùm quia nos non multos, sed paucos, eosque sapientes sectari tenemur; propterea vniuersam Academiam, quasi stadium decursurus, illustrioresque eius sententias è tenebris in lucem, & ex otio in puluerem pro facultate reuocaturus; Platonein principem imitabor, qui in operis cuiusque initio Deum præcipit inuocandum. Et quoniam præcipua

omnium inuocationum est animi dispositio; ad munerum Dei receptionem; disponimur autem cognoscendo; iurè ab eius inquisitione ordiendum est; inquirètes enim, inueniemus; inuenientes, diligemus; & diligentes, perficimur; ac demum ex Dei cognitione optimè iudicabimus, ex quo principio cuncta proficiantur; quo nexu cum eo ligentur; qua ratione singula suam sortem, suamq; conditionem inde recipiant. Deus, vt omnium notissimus, ita omnium ignotissimus censerì debet; notissimus ex sui natura, ignotissimus nobis; notissimus, quòd sit; ignotissimus, quid sit. Propterea, vt ab homine exactè cognosci, ita nomine exactè exprimi, definitioneque explicari minimè potest: nomen enim, & ratio, respondet essentiæ rei; quæ cum maximè lateat, vt ea quoque sint nobis obscura, necesse est. Hinc Plato in Timæo asseruit, Opificem, & Patrem mundi inuenire, per arduum esse; inuentum autem explicari vulgò non posse: quæ sententia cum de prima mente, tū præsertim de Deo vera est. Et ex Parmenide colligitur, nos de Deo, neque nomen, neque definitionem, neque scientiam, neque sensum, neque opinionem assequi valere. Hæc maximè consentiunt cum sacris literis; nã in eis legitur; Nemo vnquam vidit Deum. Et Paulus ad Timoth. Lucem inhabitat inaccessibilem, quem nullus hominum videt, nec videre potest. Et Deus ad Moysen: Nemo poterit me videre, & viuere,
Sic

Sic itaq; exactè nemo nouit Deum, nisi Deus: & iurè quidem, nã solus Deus æquatur Deo: homo verò in hac vitæ vmbra collocatus, adumbratè solùm valet coniiicere pertinentia ad Deum; & id facit, progrediendo per opera eius, vnà cum ratione; ex quibus, vel per negationem, vel per analogiam eleuatur ad aliquã eius cognitionem; conferente præsertim interno quodam naturæ instinctu, vel potiùs diuino cõtactù. Negatio altiùs nos eleuat, quàm Analogia; ea præsertim nos deducit ad ipsum vnum; hæc ad ipsum bonum, & pulchrum. propterea eminentior de Deo dicitur ignorantia, quàm scientia. quòd diuina obscure, & cõt difficultate ab intellectu hominis cognoscantur, est quid cõmune omnibus separatis, quæ de re, Aristoteles conuenit cum Platone, inquis in 2. Metaph. intellectum hominis perinde se habere ad ea, ac oculum noctuæ ad lumen solis. At ex sententia Platonis, hoc est proprium Dei, quòd sit collocatus supra intellectum, supraque intelligibile: nam intelligibilia, ex Platonis opinione, sunt Ideæ; Deus supra Ideas collocatur: & cùm sit supra intelligibile, etiam est supra intellectum: quoniam intellectus supra se habet intelligibilia, quibus Deus antecellit. hac de re Arist. à Platone dissentit, quoniam Ideas non ponit, sed intelligibile appellat omnem substantiam separatam; adeò vt Deus, ex sententia eius, sit primum intelligibile. Colligimus itaque cum Magno

B

Dionysio, Deum esse Verbum, quod exprimi nequit: esse intelligibilis, intelligentiæ, nominisque vacuitatem.

De ipso VNO.

CAP. III

EX nominibus, quæ magis Deo conveniunt, sunt ipsum vnum, ipsum bonum, ipsumque pulchrum. hoc pronomen, Ipsum, frequenter significat Ideas: at dum tribuitur Deo, non Ideas, sed Idearum caput, & aliquid supra Ideas manifestat. Deus dicitur & vnum, & indiuiduum, modo opposito, principio numeri, & puncto: nam hæc dicuntur vnum, & indiuiduum, quoniam sunt infra omnem magnitudinem, & multitudinem: Deus autem est contra, quia & magnitudini, & multitudini supereminet. Deus enim cum dicatur vnũ, simul est omnia, causaque est omnium sine vnitatis amissione: & cum sit vnum, multitudine non eget: sed est contra, multitudo sine vno consistere nequit. Ex his constat, quod vnitatis, numerorum initium, est simulachrum valde tenue illius eminentissimæ vnitatis: eatenus enim ei dicitur similis: quatenus, vt docuit Pythagoras, vnitatis numerorum initium, vim continet, & semina numerorum omnium, qui in infinitum per finitos circuitus progrediuntur. Cum Deus ipsum vnum nuncupatur, nõ proprie eius primi natura

tura

tura affirmatur; sed partim negatur circa ipsum multitudo, compositio, & conuenientia cum aliis; partim declaratur cuncta ab illo fluere, perfici, seruari, vnionisque munere affici; partim demum exprimitur quædam in omnibus ingenita ad illud vnum propensio, tanquam in finem. Insuper dicitur Deus ipsum vnum; nec propterea est absurdum, vt vnitas nonnunquam à Platoniceis nuncupetur; est enim vnitas, vnitatis omnis effectrix, vt dixit Dionysius. Et quamuis vni multa opponantur, non propterea Deo aliquid opponitur. Et ratio est, quia est supra, & non infra multitudinem: cui si etiam multitudo aliqua ratione opponitur, profectò non vt contraria opponitur; sed tanquam negatio, & recessus ab eo; nam Deo nihil dicitur opponi: & hoc est mirabile, quòd ex eo, quia nihil ei verè opponitur, cuncta ei dicuntur modo aliquo opponi: nã ipse est omnia, & propterea à Deo dicuntur priuationes, & negationes ab eo longissimè distantes: Cuncta recipiunt naturá, & vires à principio suo: & cum vnũ sit principium omnium, iurè cuncta eatenus valent, eatenus facultate sunt prædita; quatenus participant vno, & vnum seruant: est enim ipsum vnum supra omnem humaná cogitationẽ in infinitum efficax, potens, suauissimèque omnia ligans. Collocatur vnum supra bonum, vt boni caput: propterea non vnum ducit ad bonum, sed bonum ad vnum; & rectiùs dicitur cuncta

manare ab vno, quàm à bono; tendere ad vnũ, quàm ad bonũ: est tamen bonũ ratio, per quã cuncta manant ab vno, & tendunt ad vnũ. Reperitur vnũ & super ens, & in ente, & sub ente; vario tamẽ modo: nam quod est super ens, penitus est vnum; nihilq; in eo est, quod non sit vnum; à quo p̄det, quicquid est vnũ, simul atque non vnum. quod est in ente, iam est vnitatem præditum, & complicatum; ita tamen, vt vnum dominetur: quod verò est sub ente, in infinitum prolabitur. Quod collocatur super ens, sincerè, absoluteque est vnum: quod est in ente, est potius vnitatem, vel vnitates, quæ etiã Dij nuncupantur, quàm vnum: quod est sub ente, solũ est vnio. Hoc Diuinum vnum est eius eminentiæ, & simplicitatis; vt, propriè loquendo, nec à se ipso alterum, nec idem alteri, nec sibi idem, nec ab aliis alterum, nec simile, nec dissimile, vel sibi, vel cuiquam propriè dici debeat: nam vnum antecedit identitatem, alteritatem, similitudinem, & dissimilitudinem, cum id sit absolutum, hæc verò includant relationem. Pari ratione, nec sibi, nec aliis æquale, vel inæquale dici debet: siue hæc referantur ad corpora, siue ad incorporea: & præsertim, quia æquale sequitur terminum, inæquale infinitatem, quæ ipsi vno non cõueniunt. Quod si in præcedentibus dictum est, solum Deum æquari Deo; id intelligi debet non de propriè sumpta æqualitate insequente terminum; sed de æqualitate per negationem explicanda; quia

Deus

Deus Deum non excedit, qua æqualitate etiã infinitum æquatur infinito. Pari quoque ratione, neque iunius, neq; senius, nec coæuum, vel sibi, vel aliis, hoc eminentissimum vnum censi debet: immò nec dici potest ipsa identitas, sed supra hæc omnia constituitur. Arist. in 10. Metaph. cont. 6. carpit vnà cum Pythagora Platonem, quia dixerit vnum esse substantiam ex se existentem: asserit id dici non posse, quoniam ens, & vnum de omnibus prædicatur; nullum autem vniuersalium est substantia per se subsistens. Inquit insuper in 4. Metaph. cont. 3. Ens & vnum denotare idem re, distinctum sola ratione, & modo: At propter hæc nihil dicit, quod Platonis sententiam euertat. Loquitur Plato de ipso vno, quod supra ens collocatur; Arist. verò de eo verba facit, quod est in ente, & sub ente: id vnũ, quod est supra ens, de his, quæ sunt, minimè prædicatur, sed solùm eorũ dicitur esse principium. Dixit Auicenna ab vno non posse proximè, nisi vnum prouenire; sed errat: nã quod pendet ab vno, iam recedit ab vno; nil enim à se pendet, quod autem recedit ab vno, est necesse, vt multitudine participet: hoc tamè verum est, quod proximè pendet ab vno, maximè est vnitum: ideò rectè ex Philebo colligitur ab vno rerum omnium principio produci binarium; duo scilicet rerum Elementa, quæ sunt terminus, & infinitum; ex quibus mox cuncta per varios gradus componuntur.

B 3

De ipso BONO.

CAP. III.

Psi vni, eminentissimo, ac insolubili nexu iunctum est Bonum, & Pulchrū: quæ tria re idē sunt, sola ratione, nostroque intelligendī modo distinguuntur: In quo nexu eminet Vnū, tāquam caput omnium; mediat Bonum; ex bono Pulchrum refulget. Explicato vno, sequitur, vt de bono agamus. Preclarum, & Illustre est ipsum bonum, cū eius splendore fulgeant omnia; latissimum est eius imperiū, cū suas vires effundat per omnia, ac omnia sibi subiiciat; immēsa est vis eius, cū omnia intinē, latenter, ac vehementissimē ad se trahat. De quo id primò considerādum occurrit, quòd apud nonnullos ex Platonīcis ipsum bonū dupliciter vsurpatur: primò pro vniuerso bono, quod est supra Ideas, Idearumq; est origo, & ab ipso vno sola ratione distinguitur: secundò pro Idea boni ad mentem pertinente; in qua cū Idearum multitudine inueniatur, etiam cēscent Ideas boni, & pulchri ab aliis distinctas inueniri. Bonū simpliciter, inquit, esse auctorem omnium, vt bonorum, ita pulchrorum. Bonum Ideale solūm asserunt esse principiū quarundā consequentium perfectionum, munere quarum res eis participantes bonæ nuncupantur. Primum bonum non distinguunt à pulchro; boni vero l.

rò Ideam ab Idea pulchri seiunctam affirmât. Hanc sententiam ego minimè approbandam censeo: primò, quia bonum est communis natura, & fundamentum omnium Idearum; nò autem est forma vna ab aliis distincta: Insuper Ideæ ad mentem pertinentes solùm sunt specierum, non generum; Bonum verò non vna species est, sed quoddam veluti commune genus: Prætereà quæcunque conueniunt Deo, ea ita se habent, vt sint veluti fontes, & communia principia aliorum, & per omnia alia effundantur; & proptereà eorum in mente distincta Idea non est ponenda; non enim vna Idea est principium alterius: Et proptereà colligo, vnius, boni, & pulchri, ex Platonis sententia, in prima mente non dari Ideas distinctas, vt dantur aliorum; sed hanc Trinitatem esse fontem, & genitricem omnium Idearum, ac Ideas omnes his participare. Ideò omnes Ideæ nuncupantur vniformes, boniformes, & pulchriiformes; & iure quidem: quoniam id vnum, bonum, & pulchrum, quæ in Deo indiuiduè iuncta considerantur; in mète deinde in varias quasi formas effunduntur, & distribuuntur. Proptereà rectè Plotinus lib. 7. sextæ Enneadis asseruit, mentem sibi comparasse spectacula boniformia, cùm primùm ipsam boni naturâ contemplaretur; ac in super mète conuersam per actum vitalem ad bonum, fieri boniformem; & ob formam suam multiplicabilem, vnum boni donū in formas

*Idea nomen
trif. accipitur
apud Platone.*

Hic in Sardo.

plurimas deriuasse. Quòd si à Platone frequēter de boni Idea fit mentio, adeò vt videatur Ideam boni in mente distinctam ab aliis considerasse: Afferendum est, Ideæ nomen apud Platonem ad varia extendi, & non semper denotare Ideas inter se distinctas ad mentem pertinentes. Accipitur nonnunquam Ideæ nomen cum depressione; vt dum in homine asserit duas primas Ideas inueniri ducentes hominem, nonnunquam in propria acceptione, & forma; vt dum loquitur de Ideis mentis: aliquando verò in eminentia; vt quando boni, pulchri, & vnius asserit dari Ideas. Ipsum itaque eminentissimè bonum, nonnunquam dicitur Idea boni; cùm sit purum, & sincerum bonum, initium bonorum omnium, ad quod conuerti debemus, dum exactum bonum cognoscere, imitariue cupimus: Hoc sublime bonum, ex Platonis, Plotini, Numeniique sententia, non est proximus Mundi Artifex; sed Artificis mundani Pater, Mundiq; finis: nam ipsum bonum, ac bonum simpliciter, id esse dicitur: à quo omnia, quæ verè sunt, proximè manant; quo omnia egent; quod nullius est egenum; ipsum sibi sufficiens; nil penitus appetens; mensura omnium, atque terminus; cuius boni tria potissimum sunt munera, vnitatis, essentia, species: quæ tria in omnibus modo aliquo inueniuntur, cùm in omnibus ipsius boni aliquid refulgeat; ac vbi ea tria sunt vera, ibi verè bonū reperitur. Academicici iure meri-

to, dum boni nomen explicant, tria ad ipsum pertinere affirmât; nempe, vt sit admirandum, amandum, atque suaue: admirandum est, quia nos excitans, diuertensque ab aliis, ad se conuertit: amandum, quia cognoscitur sub ratione boni, nati à nobis frui: suaue, quatenus eorum incomparabili gaudio implemur. Similiter ferè ratione ab Orpheo ipsum bonum nuncupatur initium, medium, & finis; via, veritas, & vita; ac insuper nedum bonum, verum etiam pulchrum, & iustum: quæ eminentissima Trinitas, tot modis refulgens, tot formis sua munera patefaciens, ipsum vnum non destruit; quinimo eius præstantiam patefacit. Eadem Trinitas illamet censeretur debet cum ea, quæ à Pythagoricis rerum omnium perfectio, & mensura posita est, Hoc in loco nos fugere minime debet, quod dum ipsum bonum nuncupatur veritas, & vita; id intelligi debet modo causse, non modo formæ: nam si ad formam respicimus; ipsum bonum, vt est supra intellectum, intelligibile, & essentiam; ita est supra veritatem, & vitam: veritatis enim forma, in forma entis refulget; adeo, vt sine contradictione ipsum bonum sit, & non sit veritas, & vita: Insuper cum Trinitas, & vnum in Deo refulgeant; non propterea est quid nouum, vt perperam contra assertores Trinitatis inuehitur Auer. 12. Metaph. 39. de quo potius putandum censeo, quod malè intellexerit veram Christianorum de Trinitate sententiam, & per inania aduersus

cam institerit; quàm quòd reiecerit fictã quo-
 rundam de Trinitate opinionem, vt multi pro
 Auerrois defensione affirmãt. Auerroes enim
 nec Christianam, & veram; nec aliam com-
 mentitiam Trinitatem Deo cõuenire censuit.
 Ipsum bonum nõ ita se habet ad ipsum vnum,
 vt duo ex eis consurgant principia rerum: ea-
 dem enim est vnus, & boni amplitudo, atque
 potestas: Insuper primum principium om-
 nium, atque finis, non actione prorsus vlla bo-
 num est; sed ipsa eius prima, simplici que na-
 tura, quæ accommodatissimè imagine Solis
 designatur: propterea Sol corporeus nũcupa-
 tur sensibilis imago insensibilis Dei. Hinc tri-
 plex Sol apud Academicos consideratur; Di-
 uinus vnus, alter intellectualis, tertius sensibi-
 lis: ipsum bonum est Sol Diuinus, qui est Sol
 vtriusque subsequentis Solis: cui succedit
 Mens, quæ est Sol intellectualis, imago quæ-
 dam, latens tamen, Diuini Solis: postremus
 est Sol corporeus, imago sensibilis, cum diui-
 ni, tum intellectualis Solis. Insuper vt lux So-
 lis generat, calefacit, & perficit; ita ipsum bo-
 num sua fœcunditate cuncta producit; sui de-
 siderio, & amore inflammat; ac demum fla-
 grantia perficit. Præterea, vt non recipitur lux
 in re terrea, sed in perspicua; ita bonum lon-
 gè abest ab impuro, & terreo; vel potius hæc
 lógè absunt ab eo. Inquiunt Peripatetici ens,
 & bonum inter se conuerti. Negant hoc Aca-
 demici,

Sol 3. r

demici, & inquirunt neque ipsum bonum esse ens, neque è cõuerso; sed ipsum bonum supra ens collocari, eiusque esse principium. Lis pendet ex diuersa cum boni, tum entis acceptione, vt cõsideranti redditur notum, & infra ex mentis explicatione clariùs elucescet.

*Defenditur Plato à calumniis Peripateticorum
de IDEA BONI.*

CAP. V.

T clariùs elucescant pertinentia ad bonum, & sententia Academicorum illustrior reddatur; considerandum est, quòd Plato in 6. de R. P. inquit: Boni Idea est maxima disciplina; qua quidem & iusta, & alia si vtantur; vtilia, & conducibilia fiunt; atque hoc me dicere fermè velle scito, & istud præterea, quòd ipsam non sufficienter cognoscimus: si verò ipsam nescimus, & sine ipsa alia quam maximè nouerimus, scito nullam ex aliis nobis vtilitatem fore; sicut neque prodesset nobis quicquam, quod sine bono possideremus. hæc Plato. Similem quoque profert sententiam in 7. de R. P. inquiens: Arbitror in ordine ipso intelligibili, boni ipsius Ideam supremam existere, vixque videri; si autem visa fuerit, asserendū eam omnibus omnium rectorum, atque bonorum causam esse; cum ipsa in loco visibili lumen creauerit, & luminis auctore; in ipso verò intelligibili regnet

ipsa, veritatemq; & mentem protulerit; quam nosse necesse sit omnem, quicumque sana mente quicquã vel priuatim, vel publicè est acturus. In his locis præsertim profert Plato suam de Idea boni sententiam: aduersus quam Arist. in primo de moribus acriter pugnat; nititurque ostendere Ideam boni à Platone approbatam, esse rem inanem, Platonice fundamentis aduersam, cum ratione pugnantem. Primò esse rem inanem, quia minimè eas præbet utilitates, quas refert Plato: non enim ad actiones, vel effectiones dirigendas confert; cum artifices aliquid effecturi, ad Ideam boni non respiciant; sed ad bonum, vel vtile sibi proprium; præsertim cum Idea boni non sit aliquid ad actionem, sed potius ad Cõtemplatione pertinet. Infuper ostendit Ideam boni aduersari Platonice fundamentis: quoniam Plato eorum tantum ponit Ideam, quæ sunt natura vna ad vnã scientiam pertinens, non dicta secundum prius & posterius; quæ conditiones bono non conueniunt, sed cõueniunt oppositæ; non itaque eius assignari potest Idea vna. Demum absolutè Idea boni videtur cum ratione pugnare; quia sæpè sæpius variis ostensionibus Idearum genus reiectum, & exploratum est: His rationibus, quasi tormentis, nituntur Peripatetici euertere Ideam boni. At dum ad dicta in præcedentibus cõuertimur, non apprimè arduum est Platonis sententiam ab huiusmodi iniuriis vindicare, incolumemque

*fr. asplius Wort
de boni 1. c. 6.
cap. 6.*

de fr. Plato.

que conseruare: Nam Plato per Ideam boni denotauit, non vniuersale aliquod per se subsistens (hoc enim vt ab Aristotele, ita à Platone minimè conceditur) neque etiam denotauit propriam aliquam Ideam in mente positam à cæteris distinctam; non enim ea à Platone ponitur, vt apparuit: sed indicare voluit ipsam eminentissimæ diuinitatis fecunditatem, initium, & finem omnium, quæ cum ipso vno omnium capite eadem est. Et hoc manifestè colligitur ex verbis Platonis supra relatis; dixit enim Ideam boni in loco intelligibili regnare, ac protulisse veritatem, & mentem: nam si Idea boni protulit mentem, non itaque est in ipsa mente; cum potius mēs dicatur parere Ideas conuersa in bonum, vt inquit Plotinus, quàm Ideæ mentem. Insuper, si protulit veritatē, quia veritas insequitur id, quod verè est, & verè esse conuenit Ideis, manifestè colligimus Platonem per Ideam boni non denotasse aliquam ex illis Ideis, quæ ad mentē pertinent; sed Dei eminentissimam fecunditatem: Ideo etiam asseruit hanc Ideam esse supremam in ordine intelligibili, quatenus est caput eius ordinis, & eminent omnibus. Insuper dicitur ibi regnare, quia cunētis ibi existentibus præstat. Neque est absurdū, vt Ideæ nomine hoc eminēs bonum designetur, cum sit eminentissima forma, & formarum forma: non tamen ita est Idea vna, vt representet vnā naturam ab aliis participatam, vel imitatam

*Ita. Mars. sic. d.
d. d. p. d. fac. id.
Mars. d. l. i. c. 10.*

vt conuenit Ideis illis, quæ in mente cõsiderantur: Huiusmodi eminentissimum bonum esse omnium finem, nemo dubitat; cognitionem finis ad omnem rectam actionem esse necessariam, nemo inficiatur. Quamuis enim ab eo, qui operatur, præsertim debeat cognosci finis proximus; attamen finis proximus sine postremo exactè cognosci minimè potest. Iurè itaque dixit Plato, quam nosse necesse sit omnem, quicumque sana mente quicumque, vel priuatim, vel publicè est acturus: quæ sententia similis est illi nostrorum Theologorum, dum inquirunt, cognitionem Dei omnium nostrarum actionum esse ducem, & regulam. Neq; ob id Plato asseruit pro rerum omnium recta effectione esse necessariam cognitionem illius summi boni, vt ei obiicit Arist. non enim textori, vel fabro, vel medico pro suo obeundo munere id esse necessarium dixit; sed pro publica, priuataque actione, denotans actiones illas, quæ ad mores, & prudentiam pertinent; quæ propriè actionis nomine denotantur: Demum in eo summo bono collocata proculdubio est humana foelicitas, vt ex consideratione foelicitatis patebit. Ex his facile colliguntur Peripateticarum omnium obiectiõnum solutiones: constat enim Ideam boni non esse inanem, sed cumulatissimè eos præbere vsus, quos retulit Plato. Constat insuper non aduersari fundamentis Platonis: quoniam illæ conditiones ab Aristot. cõsideratæ sunt

sunt

sunt conditiones earum, quæ propriè nuncupantur nomine Ideæ, & ad mentem pertinet; non autem earum, quæ solùm in eminentia Ideæ dicuntur; qualis est Idea boni, cui respondet in rebus nō species vna, sed vniuersum genus bonorum. Quod ex eo patet, quia Ideæ omnes dicuntur esse distinctis gradibus boniformes. Accedit, quòd quamuis in bonis per imitationem, siue participationem consideretur ordo, & diuersitas aliqua; ea tamen diuersitas non propriè conuenit bono, vt est bonū; sed vt iunctum variis conditionibus, & naturis rerum: veluti quamuis vna luminis sit natura, attamen per varios gradus, & cum aliqua distinctione recipitur in perspicuo. Insuper de ipso bono vnica est propriè sumpta scientia; immò non scientia, sed intelligentia potius; quamuis imitationum eius, vel participationum variæ possint esse opiniones potius quàm scientiæ; sed Arist. per sua principia non rectè valuit secernere intelligentiam à scientia, & scientiam ab opinione: quare leuiter Platonem carpit, cum potius ipse reprehensione sit dignus.

De ipso PVLCHRO.

CAP. VI.

Dictum est in præcedentibus, quòd Deus omniū Princeps, vt est ipsum vnum, ita est ipsum bonū, & ipsum pulchrum; quæ tria ita se habent cū Deo, vt sint de ratione Dei, immò sint ipse

Deus. Pulchrum, quo ad nostrum intelligendi modum, sub bono dicitur collocari: quoniam nil aliud est, nisi splendor boni, & veluti actus quidam, ex bono refulgens; qui actus, & in Deo, & in mente, & in aliis rerum gradibus reperitur, at modo valde diuerso: Est primò in Deo, vt idem re cum eo, vt causa aliorum: est in mente per formas à Deo pendentes, quantenus in æterna Idearum serie splendet actus purus boni, per quem Ideæ omnes & boniformes, & pulchriformes nuncupantur: est demum in aliis per participationem. Deus non est pulcher, sed ipsum pulchrum: mens & pulchriformis, & verè pulchra dicitur ob formas, quarum varietate est decorata; vt etiam anima per suas internas rationes, obscuriori tamen conditione & gradu, pulchriformis dici potest: corporea demum solum per participationem obscure, & adumbrate pulchra sunt. Quàm latè itaque extenditur bonum; tam latè micat, & effunditur pulchritudo. At rediēs ad ipsum bonum, dico: Deus, vt omnia necit, & felicissimè ligat, est ipsum vnum; vt procreat, fouet, & regit, & implet, est ipsum bonum; vt illustrat, gratiam infundit, excitat, & mulcet, est ipsum pulchrum. Quærent nonnulli viri docti, & summopere dubitant, nunquid boni & pulchri vna sit Idea, vel potius duæ distinctæ Ideæ eis conueniant: qua de re cum multa dicant, nos ex declaratis in præcedentibus lucidissimam explicationem colligere possimus.

mus.

mus. Primò enim statuendum est, vt boni, ita pulchri propriè sumptas Ideas in mente non dari; sed esse veluti communes quasdam facultates, & formas per omnes Ideas effusas; quæ sint, tanquam nerui, & splendores omnium Idearum: Addendum secundò, quòd cum, accipiendo Ideam latè, & in eminentia, detur Idea boni, & pulchri; istæ duæ Idæe re vera distinctæ non sunt, nec vna vnquam ab altera seiungitur; sed vna est fulgor alterius; & solum, quatenus vna ex altera micat, & varia ratione pulchrum & bonum nuncupatur, quo ad nostrum intelligendi modum possunt poni duæ distinctæ. Sunt itaque, & nõ sunt Idea vna. Hinc euenit, quòd Plato in Hippia dubitauit, an pulchrum, & bonum idem sint; & potius indicauit, quòd sint idem, quàm quòd distinguantur; cum præsertim ad præcipua respiciendo, idem esse dicantur. Eminentè profectò ratione factum est, vt bonum, & pulchrũ insolubili nexu iuncta sint; & quàm latè extenditur vnum, tam latè pateat aliud: cum enim pulchrum id sit, quod nos excitat, allicit, & inuitat; quoniam in nostrum finem inuitari, & conuenientibus stimulis excitari debemus: iurè cum pulchro debuit esse iunctum bonũ; vt per pulchrum duceremur in bonũ, & per eius gradus in supremum bonum eleuaremur; Pulchrum itaque in bonum eleuat, & bonum nos necit cum vno: Hinc euenit, quòd finis postremus Amoris vnio est, vt etiã

C

ex conuiuio Platonis colligitur; & quò eminentior est amor, eò in eminentiorem vniõnem nos eleuat. Ex eadem quoque vnius boni, & pulchri catena pendet; vt qui pulchro delectantur, pulchrum amant, pulchrum quærunt, delectentur Deo, Deumque amant, & quærant: sed euenit frequenter in hoc mundi antro, vbi solæ volitant vmbre rerum; quòd nos à verisimili, à falsa pulchri, & boni imagine delusi, pro vero falsum, pro pulchro turpe, & pro bono malum amplectimur; propterea miseri toto vitæ tempore discruciamur. Quare dum nos verè pulchrum inquirimus, nil penitus corporeæ pulchritudinis amplius inspicere debemus, quæ solùm est imago, vestigium, & vmbra, in altissimo materiæ pelago apparens: sed altiùs eleuati, ad exemplar vmbrearum, ac ad primum omnium principium conuerti tenemur; ne, dum vmbra sectamur, vel mergamur in aquam, vel, vt contigit Narcisso, in fugacem florem rationis expertem commutemur. Neque etiam existimandum est, simpliciter pulchrum proportionem aliquam rei corporeæ esse, sed initium potiùs omnium cõuenientium proportionũ: & ne dum simpliciter pulchrũ nõ est proportio, iminò neq; etiam pulchritudo corporum; sed illud potiùs, quòd in proportionem refulget. Nam corporũ pulchritudo, nil aliud est, nisi actus ille, & splendor boni à corpore participati: quod ex principatu formæ, & conuenienti

nienti dispositione materiæ, non secus micat extrinsecus, ac refulget flamma luminis ex perspicua laterna: Est itaq; Deus ipsum vnũ, ipsum bonum, ipsum pulchrum: & hæ sunt cõditiones communes effusæ per omnia; quæ ab eo, tanquam à cõmuni principio, pendent: Ac insuper sunt signa primi parentis, per quæ iudicare possumus, qui sint eius legitimi filij, & qui sint spurij, ac degenerent ab eo: nam quò opera eius fuerint meliora, & pulchriora; eò magis generosa, suoq; parenti similia, & consequenter grata censi debent: quò verò fuerint deteriora, & deformiora; eò magis degenerare ab eo, eiq; minùs esse grata putandum est. Præter hæc tria, alia quoque tribuuntur Deo: quæ illi optima ratione conueniunt: nam quia, nullum eminentiæ eius æquatur nomẽ, propterea multa ei tribuimus: vt multitudine nominum, multitudinem munerum, & eminentiam dignitatis eius latiùs manifestemus: ea tamen tria præcipua sunt, ad quæ cetera modo aliquò rediguntur. Nam Iustum redigitur ad bonũ: Verum proprie conuenit menti, in qua ens recipit principium: quòd si sumatur in eminentia, ad bonum hoc quoque redigitur.

De nonnullis quæ Deo tribuuntur. CAP. VII.

Inter cætera, quæ à viris sapiētibus Deo tribuuntur, etiam numeratur ratio, & consilium: quæ ei conueniunt, primò per modũ eminentiæ,

& causæ; secundò ratione nostri modi considerandi, & operandi. Nil enim ab homine rectè fieri iudicamus, nisi ratione, & consilio efficiatur: propterea, vt Deo omnem, quam excogitare valemus, perfectionem tribuamus: consilium quoque, & rationem ei tribuimus; nam per hanc, veluti vmbra, eminentiam dependentiæ rerum ab eò aliqua ex parte manifestamus. Insuper Deo tribuitur vis, & potentia rerum: per quam potest omne, quod potest: sic potens, & immensus dicitur; & sine contradictione, cùm sit infinitus, est initium, & finis omnium. In eius magnitudine per nostrum loquendi, & cõsiderandi modum, inuenitur longitudo, latitudo, & profunditas: in eius virtute reperitur dextrum, & sinistrum; in eius præstantia sursum, & deorsum; in eius essentia, & opere, anterius, & posterius: sic eius profunditas est abyssus Diuinitatis: & caligo; quam neque vis aliqua ratiocinandi, neq; intelligèdi valet attingere. Dum consideratur Deus sub ratione Dei, sub ratione vnius, & boni; quia sic est supra Ideas, & mentem: ideo nec intelligere, nec intelligi dicitur: hæc enim versantur inter mentem, & Ideas; simul tamen dicitur simplicissima lux, absolutissima certitudo, eminentissimus intuitus sui, absque vlla distinctione intuentis, & rei, quæ perspicitur: adeò, vt intueri se nil aliud sit, nisi ipsemet. Insuper Deus, vt non est pars, ita neque totum rectè dicitur:

con-

conuenienti tamen ratione in antiqua Theologia ipsam vniuersum nūcupatur: ab eo pendet motus cœli, nō vt ab efficiente, sed solūm, vt à fine; non enim transitivus motus ab eo proximè pendere potest, ob imperfectionem, & distantiam suæ conditionis ab eo. Quod pertinet ad ea, quæ nuper dixi, in tribus Peripatetici dissentiunt à Platone: Primò, quia Peripatetici Deum proximè mouere Cœlum dicunt: secundò, quia aiunt mouere, vt causam efficientem: tertio, quia virtutem immensam ei non tribuunt; quamuis de re hac variæ sint Peripateticorum sententiæ. hæ tamen sunt potiores. sed ad Platonem redeundo, Deus non rectè dicitur liber, nec sui dominus; sed rectè dicitur dominatio, suapteque natura libertas, ac simplicissimus actus, principium, & finis actuum omnium: in quo necessitas cum libertate non pugnat; sed à libertate pendet necessitas, quia enim sua libertate ita vult, ita necesse est esse. In Deo non est motus, nec verus, nec metaphoricus: cum in eo non sit alteritas; non est in eo tempus, neque est in tempore, neque in instanti; sed super vtrunque. Insuper non est in æternitate, neque est æternitas; sed supra æternitatem: æternitas enim est ipse in eodem status, & mensura quædam in rebus æternis, immobilibusque permanens; quibus præest Deus. Nam à Deo in diuinas mentes, integra manat æternitas; in animas rationales, æternitas mixta cum tempore; in Mundi

sphæras, sempiternitas temporalis; in hæc de-
 mum, quæ sphærarum motu, virtuteq; fiunt,
 quædam portio tēporis. Insuper in Deo, nulla
 est humana virtus, sed est scopus, & eminenti-
 ssima ratio virtutū omnium; propterea re-
 stiūs fons vniuersæ iustitiæ, & supra iustitiam
 dicitur collocatus, quàm iustus: & cū in eo
 humanæ virtutes non insint, hoc est mirabile,
 quòd homo per virtutē redditur similis Deo.
 Cuius ratio duplex est: prima; quia virtus o-
 mnis est purificatio; animus purus, & sua pu-
 ritate, & receptione Diuinorum munerum,
 est similis Deo: altera ratio est; quia quamuis
 Deus per formam non sit iustus, attamen est
 talis per causam. & eminentiam.

Vbi sit DEVS.

CAP. VIII.

Primum rerum omnium initium, vt
 à cæteris mensuris est liberum, ita à
 loco omni ex parte est solutum: nam
 si locum exposceret, non esset abso-
 lutè primum, nec absolutè principium; nam
 aliud supponeret. Verùm, quia nos loco cir-
 cumscripti, alicubi ea omnia esse iudicamus,
 quæ sunt; propterea, vbi sit Deus, consideran-
 dum occurrit. Si quærimus, vbi sit Deus, &
 consideramus esse alicubi, vt corpora, vel for-
 mæ corporum sunt in loco; proculdubio Deus
 nullibi est. Insuper, si consideramus esse alicu-
 bi, vt anima, vel participatæ montes; ita quo-
 que

que nullibi est: non enim ad aliquam Mundi partem contrahitur, vt illæ. Demum, si consideramus esse alicubi, quia sit vbique: & ita sit vbique, vt omnia contineat, & à nullo contineatur: sic Deus vbique esse dicetur. ideo iure de eo canitur: Cœlum, & terram ego impleo. insuper: Si ascendero in cœlum, tu illic es: & si descendero ad infernum, ades. Rectè quoque de eo dicimus, quòd non propriè est vbique: sed potius ipse hoc ipsum est, quod à nobis appellari solet vbique: & est vbique Deus, per præsentiam, vt omnia cognoscens: per potentiam, vt omnia seruans: per essentiam, vt res nil aliud sunt, nisi eius vmbra, & imitatio. Sic Deus cunctis rebus adest, ad ea non accedens: abest, non recedens: sed res potius accedere ad eum, & recedere dicantur: nam procul abesse ab eo, est non esse: vel esse minus, & obscurius. Insuper, si Deum consideramus, vt ab omnibus omni ex parte solutum: sic super Cœlum collocatur. propterea Plato in Phædro locum supercœlestem miris laudibus commendandum asseruit: & Orpheus de Deo cecinit:

Cuncta fouens, atq; ipse ferens super omnia sese.

Quòd si etiã præcipuum aliquè locū ei assignare volumus, id efficere possumus dupliciter: primò, respiciendo ad ea, quæ verè sunt: ideo dicimus, Deum in culmine mentis lucere: secūdo, respiciendo ad corpora: sic in Cœlo, & in excelsis habitat. de quo cecinit Homer.

*Esse solum diuis subnixum semper Olympum
Fama est, haud ventis tremefactum, haud im-
bribus vltum.*

Et in Psalmis legitur: Caelum, coeli Domi-
no; terram autem dedit filiis hominum. De-
mum non sine ratione Deus in Sole esse dici-
tur, iuxta illud; In Sole posuit tabernaculum
suum. Quod verum est; primò, quia Sol est vi-
sibilis imago eius, vt cum antiquis Theologis
dixit Plato: secundò, quia manifestissimè per
Solem, in hunc mortalem orbem suas vires ef-
fundit; quibus de rebus Arist. re vera à Plato-
ne non dissentit.

De Prouidentia.

CAP. IX.

Pincipi adeò propria est prouiden-
tia, vt sine ea nec dici Princeps, nec
esse vllò pacto valeat; & quò Prin-
ceps fuerit eminentior, eò eminenti-
or ei prouidentia conuenit: Deus omnium
consensu, Princeps est eminentissimus: iurè
itaque ei prouidentia conuenit suprema, & e-
minentissima: quod etià eo confirmatur; quia
principis, ob dependètiã populorum ab eo,
mirumque cum eo nexum, maximè proprius
est amor erga populos; ex amore confurgit de-
re amata cura, & sollicitudo; à Deo maximè
pendet Mundus, & nil in eo est, quod nò pen-
deat ab illo; maximè itaque diligitur, & si ma-
ximè diligitur, etiam summo opere curatur. Id

Id ipsum nobis ostendunt opera eius: tam mirus enim Mundi est ordo, tam accurata in vniuerso est ordinis conseruatio, adeò omnia per naturam sui bonum, sui que absolutionem quærunt; vt qui de Prouidentia dubitaret, etiam ambigere posset de motu Cœli, & de lumine Solis. Quod demum confirmatur: quoniam si Deus Mundo non prouideret, humanaque non curaret; aut id facere non posset, aut nollet. Quòd non possit, dici non debet: nam principium, à quo cuncta cum eminenti cognitione inanant, maximè ea curare valet; & cum homo suorum operum vel Arte, vel Natura effectorum valeat esse curator, & custos; longè magis Deus talis esse poterit. Si autem potest; asserere, quòd nolit, impium est: nam ipsum bonum, id solum vult, quod bonum est; & nulla detinetur inuidia; Cura, & Prouidentia est quid bonum, negligentia quid prauum; valet itaque Deus, & vult; & si vult, & valet, etiam necessariò prouidet: propterea diuinè in 10. de legibus enunciauit Plato; Nunquam à Deo negligeris; nec si ita paruus sis, vt in terræ profundū ingrediaris; nec si adeò sublimis fias, vt pennis eleuatus in cœlum volles. Nec iniuria quidem: nam, vt dixit Simplicius, Deus vilia hæc non contemnit, quæ producere non est dedignatus; neq; est Deo difficilis gubernatio, cui est procreatio facilis. de quo rectè cecinit Orpheus:

Tu habes Mundi terminos vniuersi,

*Tibi cura est principium, atque finis,
Per te virescunt omnia,
Tu sphaeram totam Cythara resonante contēperas,
Et Boetius.*

O qui perpetua Mundum ratione gubernas.

Epicurus remouens à Diis prouidentiam, etiam naturam, & conditionem Deorum ab eis sustulit: adeò vt nomine concesserit, re verò negauerit esse Deos. Et cum negauerit Deos humana curare, pulchra est consideratio, quomodo Lucretius Epicurum sequens, valuerit in principio sui operis Deum inuocare, ab eoque auxilium petere.

*Aeneadum genitrix, hominum, diuumq; voluptas,
Alma Venus.*

Cum enim id faciat, sibi constare non videatur. Sed Epicurum dimittamus, & Lucretium, pro quo aliquid probabiliter dici posset. Peripatetici vnà cum Deo prouidentiam concedunt: sed Peripateticorum prouidentia, potius est negligentia, quam prouidentia. Non enim sine Ideis, & distincta rerum curadarum cognitione prouidentia seruari valet. Academici, vt nomine, ita re prouidentiam nouerunt, & comprobarunt: ex quorum sententia dicimus, Prouidentiam esse Diuinam rationem eminenter in summo omnium Principe constitutam, in mente per Ideas formatam, & distributam: conuenienter pro fide media disponens: nam prouidentia ortum ducit à Deo: & in mente munere Idearum explicatur; per Dæmones,

mones, animas, & naturam, tanquam per famulos perficitur, & absoluitur. Ea, ut orditur à Deo, & descendit ad mentem, Prouidentia dicitur; ut transit ad animam, Fatum nuncupatur; cui Natura subternitur. Prouidentia est mediorum, & non pro mediis; est pro fine, & non finis; & quoniam omnia, præter Deum, sunt modo aliquo media; ideo eorum omnium est prouidentia pro acquirendo fine. Insuper, quoniam quicquid est in Deo, est finis; propterea non est in Deo prouidentia sui ipsius; sed cætera omnia per diuinam prouidentiam conuenientissimè in Deum, ut in finem communem ordinatur. Humana prouidentia exposcit prudentiam, & ratiocinationem. Diuina verò, cum eminentissima sit, indiuiduè absque vlla ratiocinatione simplicissima est. Diuinæ prouidentie omnia proculdubio subiiciuntur, sed vario modo, pro diuersitate conditionis rerum: res æternæ ad Mundi perfectionem pertinentes, per se, & primò ei subiiciuntur; res verò mortales, ex euentu, vel saltem secundariò, ut còducunt ad specierum conseruationem. Insuper eorum, quæ in vniuerso fiunt: quædam à prouidentia, & secundùm prouidentiam proficiscuntur; ut cæli motus: quædam non à prouidentia, sed secundùm prouidentiam; ut quæ fiunt à viro prudenti, & probò; alia, neque à prouidentia, neque secundùm prouidentiam; ut errores naturæ, & quæ fiunt à viro improbo; quæ etiã

prouidentiam penitus non subterfugiunt: nã si ad vniuersum prouidentie ordinem respiciamus; nil est in vniuerso penitus ex euentu, nil penitus à casu, vel à fortuna; sed omnia sunt prouisa, atque præuisa.

*An Mundus ab æterno emanauerit à DEO,
opinionēs aliorum.*

CAP. IX.

DE Mundi ortu, & interitu variæ fuerunt Philosophorum sententiæ: at ego, cæteris prætermisissis, solam Platonis opinionem explicaturus, assero Mūdum Idealem, siue intelligibilem esse proculdubio omni ex parte æternum: de Mundo verò corporeo, non ita constare, quid Plato fenserit, num scilicet putauerit ab æterno emanasse à Deo, vel potius in aliquo temporis principio; ideo variæ Academicorum sunt sententiæ. Proclus, Plotinus, Iamblichus, Syrianus, Simplicius, Ioannes Picus, & alij quamplurimi inquirunt Platonem putasse Mūdum omni ex parte esse æternum; & Aristotelem solam ab eo dissentire in verbis, in sententia verò conuenire. Quod si Plato in Timæo ponit Mundi generationem inquirens: Vniuersum igitur hoc cælum, siue Mūdum, siue quo alio vocabulo gaudet, cognominemus: de quo primò consideremus, quod in quæstione de vniuerso antè omnia inuestigari debet: Vtrumne semper fuerit sine vllō

ullo generationis principio, an genitum sit ab aliquo principio sumens exordium: id profecto cernitur, tangiturque, & corpus habet; omnia verò huiusmodi sensus mouent; quæ sensus mouet, opinione per sensus percipiuntur; hæc verò talia esse constat, vt gignantur, & genita sint; quicquid autem gignitur, ab aliqua causa necessariò gigni asserimus. Opificem quidem, & patrem Mundi inuenire, difficile; & cum iam inueneris, prædicare, & eloqui vulgò impossibile est. Quibus verbis Plato suam de Mundi ortu profert sententiam. Proclus, & alij nuper enumerati eam explicantes, inquit, Platonem per ea verba solùm manifestasse differentiam inter corporea, & abiuncta à corpore: nam corporea, non verè sunt, sed fiunt; abiuncta verè sunt; propterea Plato tribuebat Mundo generationem; quia cernitur, tangitur, corpus habet, opinione percipitur: vel inquit, quòd Plato per genitum denotat dependens; vel quòd significat compositum ex initiis suis; vel demum quòd denotat Mundum esse genitum ratione generis, quia corpori non repugnat generatio; vt nec talpæ videre, sub ratione animalis. Confirmant viri isti præclari sententiam suam ex eo, quia Plato inquit; Bonus erat opifex, nulla vnquam aliqua de re tangitur inuidia; at opifex ab æterno est talis; quare ab æterno est Mundi opifex. Insuper addit Plato; Omnia sibi, quantum fieri poterat, simillima fieri voluit; at non esset Mundus o-

pifici similis, nisi esset æternus. Præterea de-
 clarans Plato, quomodo tempus ævo respon-
 deat, inquit; Illius animalis, (hoc est Mundi
 intelligibilis) æterna natura est; quod genito
 operi congruere omnino non potest. Itcirco
 imaginem ævi mobilem effingere decreuit; ac
 dum Cælum exornaret, fecit æternitatis in v-
 nitate manentis æternam quandam in nume-
 ro fluentem imaginem, quam nos tempus vo-
 camus. & post pauca; Tempus vnà cum cælo
 factum est; & ad exemplar quod ideo factum est,
 vt mundus hic illi præstantiori, quoad potest,
 simillimus sit: ille enim Mundus, huius exem-
 plar, omne per æuum est; hic verò perpetuò
 per omne tempus fuit, sitque solus, & erit. Si
 itaque tempus est imago ævi; & si Mundus
 perpetuò per omne tempus fuit, & erit; sequi-
 tur, vt omni ex parte sit æternus. Insuper,
 quòd Plato non loquatur de ortu Mundi in
 principio temporis; sed de eo, per quem dici-
 mus semper fieri; confirmat Simplicius in 1.
 de Cælo; quoniam Plato, antequam dubitet
 de Mundi ortu, declarat terminos, inquiens:
 Principiò mihi ita distinguendum esse vide-
 tur, quid sit, quod semper est carens genera-
 tione; quid verò, quod gignitur quidem, neque
 est vnquam: illud intellectu per rationis inda-
 gatione percipi potest, cum semper sit idem;
 hoc opinione per irrationalem sensum attin-
 gi, cum gignatur, & intereat, neque verè vn-
 quam sit. Ex quo patet Platonem non loqui
 de

de ortu in principio aliquo temporis, vt genitum distinguitur ab eo, quod tali principio caret: sed vt contradistinguitur ab eo, quod semper verè est. Sic in 10. de R. P. inquit Plato: Vita hominis ad vniuersum tempus nihil est. Et sub initium 3. de legibus ait: per infinitum tempus præfuisse homines, & annos esse innumerabiles. Mitto alia, quæ cumulatissimè à Proclo afferuntur, & referuntur à Philopono in disputationibus contra Proclum. Qui sunt huius opinionis, inquit Mundum ab æterno pendere à Deo per simplicem emanationem: quæ, latè loquendo, dicitur generatio: per quam generans præcedit non tempore, sed origine, & natura: in qua significatione accipiendum censent dictum Timæi Locri: Deus animam Mundi creauit suo corpore priorem, tum potestate, tum tempore, pariter dictum Platonis in Timæo: Ille verò, tam generatione, quàm virtute, priorem, antiquioremque Animam corpore constituit: vt pote, quæ obedienti corpori esset imperatura, ideo inquit Porphyrius, Proclus, Plotinus: quòd tempus, & generatio, quibus Anima corpus antecedit, non est extrinsecum intervalum: sed est successio quædam in Anima, quæ in ipsa formarum discursione antecedit origine Mundi motum. Quod ex eo colligunt, quia mundus semper fit: Anima verò minimè, sed est modo aliquo. Confirmant, quia per Platonem tempus est genitum vnà

cū mundo: quare non potest Anima esse prior tempore Mundo. Auer. in 1. cœli, cōtextu 104. hoc concilium nouit, ideo inquit; Defendentes autem Platonem inquit, quòd similitudo generationis Mundi ex suis elementis cum generatione figurarum ex lineis, ac superficiebus, posita à Platone, significat, quòd Mundus semper fuit; & quòd non intendebat Plato per huac sermonem, nisi quòd partes eius sunt priores natura toto; non quòd fuerit verè genitus; & si hoc intēdebat, nihil differt ab Arist. Hæc Auer. Pari ratione, cū Plato dicat Mundum esse solubilem; aiunt Mundum dici solubilem, nō quia sit verè genitus, & in se habeat principia interitus; sed quia continenter pendet à Deo; adeò vt, ea dependentia remota, desineret esse; veluti dicebat Arist. in 9. metaph. 17. Si non essent substantiæ abiunctæ, nihil esset; & Auer. in 2. cap. de substantia orbis inquit; Et debes scire, quòd corpus cœleste nō eget virtute mouente in loco semper tantū; sed largiente virtutem in se, & in sua substantia, permanentiam æternam, &c. hæc dicunt, qui Aristotelem cum Platone hac de re nituntur reddere concordem.

Alia opinio de Mundi Dependētia à Deo.

CAP. XI.

Aristoteles, & cū eo Philoponus, Severus Atticus, Plutarchus, Alexāder, & alij quamplurimi tribuūt Platoni, quòd

quod putauerit Mundum ita esse genitum, vt ex parte antè non fuerit semper; ac insuper esse verè mortalem, Dei tamen voluntate seruari æternum. Nec desunt, qui dicant Platonem opinionem suam desumpsisse ex Mose in Genesi: vt enim in Genesi legitur: In principio creauit Deus cœlum, & terram: ita in Timæo inquit Plato: In principio creauit Deus ignè, & terram; nam Plato cœlum ignem vocat. insuper, vt in Genesi legitur, quod spiritus ferebatur super aquas, & spiritus nonnunquam aerem significat: ita Plato duo illa extrema per mediam aquam, & aerem ligari asseruit. quod Plato nō putauerit Mundum fuisse semper, colligunt ex eo; quia Plato in Timæo materiam, ex qua mundus constat, ait ante mundi constitutionem fuisse non tranquillam, nec quietam; sed temerè agitatum, fluentem, ordinisque expertem. Ad hæc respiciens Arist. inquit in 1. cœli cont. 105. hæc non posse dici à Platone, explicationis gratia: vt faciunt sæpè Mathematici, qui doctrinæ gratia lineas ducunt, & arte orbem conficiunt, cœli formam præferentes: nam Plato opposita tribuebat materiæ, quæ ei simul tempore conuenire nō possunt, sed exposcunt temporis distinctione: motus enim inordinatus, quem Plato dicebat primò conuenire materiæ, non potest esse simul tempore cū motu ordinato; ideo inquit Arist. hoc nō est idem: in designationibus enim, positis omnibus esse simul, idem accidit;

D

in horum autē demonstrationibus non idem, sed impossibile: quæ enim accipiuntur prius, & posterius, subcontraria sunt, quæ simul esse nequeunt, &c. ita quoque in 3. cœli latissimè manifestat, non potuisse elementa ante Mundi constitutionem sine ordine moueri. præterea Plato eandem cœli, & mortalium statuit materiam; asseruit mundum constare ex quatuor corporeis elementis; non censuit cœlum esse essentiam quintam; quoniam, vt ait Porphyrius, Aristoteles fuit primus, qui vnà cum Archita quintam essentiam excogitauit. quare, vt quatuor elementa, & constantia ex materia, verè gignuntur; ita mundum verè esse genitum, Plato visus est existimasse. Quod ex eo maximè cõstat; quia euasiones eorum, qui secus censent, inanes esse videntur. nam præsertim inquirunt mundum dici genitum, quia continenter fit; ad differentiam eorum, quæ verè sunt: aduersus quod instabat Alexan. referente Simplicio in 1. cœli 100. quia Plato vtitur tempore præterito, inquiring: Ex inordinata iactatione redegit in ordinem: quòd si denotare voluisset continenter fieri, solùm dixisset gigni, in ordinem redigi; non absolute redactum esse, & genitum. Præterea dum dicimus aliquid continenter fieri, ea generatio iungitur cum interitu: ideò si Plato de ea loqueretur, vt tribuit Mundo ortum, ita ei tribueret interitum, quod nõ fecit: nam ait mundum genitum, & seruandum fore æternum.

Neque

Neque etiam valeamus dicere, quòd Plato solam dependentiam, siue emanationem à primo principio denotauerit; vel solam voluerit manifestare compositionem. primò, quia inquit mundum esse genitum, quoniam cernitur, tangitur, & corpus habet; at si dependentiam respicimus, etiam ea, quæ nec tanguntur, nec corpus habent, pendere à Deo dicuntur. præterea Plato ex eo, quòd Mundus est genitus, infert, quòd sit mortalis: at quòd aliquid sit solubile, & mortale, non colligitur ex eo, quòd continenter fiat, neque ex eo, quòd pendeat; quoniam etiam anima dicitur à Platone pendere, ex suisque initiis constare: cum tamè æterna, & immortalis ab eodem frequenter demonstratur. Cõfirmatur, quia dum dicitur aliquid genitum, & solubile; profectò ita accipitur genitum, vt opponitur solubili: at mundus ex se dicitur solubilis à Platone solutione, & interitu, qui fieret in tempore, nisi seruaretur: quare genitum ei oppositum, debet intelligi in tẽpore, & verè genitum. Præterea quòd Plato sit loquutus de generatione in tempore, nõ autem de æterna emanatione, ex eo patet; quia dum mouet difficultatem, genitum videtur opponere ei, quòd semper fuerit, nam inquit; Vtrũne semper fuerit sine vllò generationis principio, an genitum sit ab aliquo principio sumens exordium. Insuper, inquit, an genitum sit; non autè quærit, an continenter fiat. Insuper in Euthydemo, referès sophis-

ma ad ostendendum, nos & semper, & omnia scire, colligit; Constat itaque, quod puer sciebas, & quando genitus es, & quando natus; immò, & antequam nascereris, & antè Cœli, terræque ortum scisti omnia, si modò semper scis. Præterea inquit Plato in Timæo; Dies porrò, & noctes, & menses, & annos, qui ante Cœlum non erant, tunc nascente Mundo nasci iussit, &c. Demum in libro de regno ait, Priscos homines ex terra fuisse ortos. Hæc potiora sunt ex illis, quæ afferri possunt ad ostendendum, quod Plato verè asseruerit Mundum, & tempus habuisse principium, non autem fuisse semper.

Sententia propria, & dissolutio difficultatis.

CAP. XII.

Multa, & ea quidem magni ponderis sunt, quæ pro omni parte afferri possunt; adeò ut iure viri sapientes de sententiâ Platonis summo opere fuerint ancipites, & varij varia senserint, & lis adhuc sub iudice pendeat. Verùm, ut de re tam dubia dicam, quod sentio, ita decernendum censeo. Si accuratè perpendimus modum philosophadi Platonis, inueniemus primò, quod de his, quæ pertinent ad Dei gloriam, ad hominis erga Deum pietatem, semper se certissimum manifestavit; semper attentissimè ad Dei eminentiam, sæcunda oratione, plenisque (ut aiunt) faucibus extulit; ut de Providentiâ Dei, de

de Religione, de rerum omnium à Deo dependentia, & aliis huius generis se habet. percipimus secūdo, quòd de indifferentibus, siue sint eterna, siue mortalia, semper se ancipitem manifestavit: dixit se nihil scire; affirmavit in Phædone in persona Socratis, se ob naturalium rerum considerationem vsque adeò fuisse obsecatum; vt ea etiam, quæ prius manifestè sciebat, vt ei, aliisque videbatur, in ignorationem fuerint conuersa. His animaduersis, dico, in Mundo nos duo posse considerare: primū est, quòd pendeat à Deo; alterum est, quando à Deo manauerit, num ab æterno, vel in certo, & determinato principio. primum verè manifestat conditionem, & gloriam Dei, ac in nobis pietatem parit erga illum: alterum est indifferens: quouis enim modo sese habeat, semper indicatur Gloria opificis, semper manifestatur nos omnia iudicare debere munera Dei. Propterea de primo se certum vbiq; manifestavit, de altero se vbiq; indicauit dubiū. Insuper consuevit Plato de attinentibus ad gloriam Dei multa ex antiquis depromere, & præsertim ex Aegyptiis: ideo in Timæo Aegyptiis, vt antiquissimis, sine ratione credendum esse ait: præsertim, cum de Diis est sermo. hanc difficultatis resolutionem colligo ex Platone in 6. de legibus asserente: Scire omnes oportet hominum generationem, vel nullum vnquam prorsus initium habuisse, neque terminum habituram: sed fuisse omnino semper, &

fore: aut si cepit, inextimabili ante nos tempore
 ris magnitudine incepisse. Sic de initio se du-
 bium affirmat. Insuper, in 10. de Legibus in-
 quit: Si quouis modo vniuersa simul stete-
 rint, vt plurimi talium audent dicere; quem
 motum potissimum primum in ipsis fieri asse-
 remus: his quoque verbis Plato asserit, se nil
 audere de principio mundi decernere. Ad
 hæc fortè respiciens Arist. in lib. 1. Topicorum
 dixit, Problema de mundi æternitate esse Dia-
 lecticum: nam dialecticum est non ex opinio-
 ne Arist. qui putat se æternitatem exactè de-
 monstrasse, sed ex opinione Platonis. Cùm
 itaque Plato de hac re nil absolutè decreuerit,
 præsertim tamen ex fundamentis eius sequi-
 tur, vt sit omni ex parte æternus, cùm æterna
 sit materia Mundi, pariter & Anima. ideo po-
 tiores Platonici, huic parti potiùs, quàm alte-
 ri adhærent. Nec difficile est rationes soluere,
 quæ huic parti aduersantur. Ex his colligo re-
 vera Aristotelem dissentire à Platone: primò,
 quia Arist. se de æternitate certum manifestat,
 Plato dubium: secundò, quia Aristot. cœli, &
 mortalium diuersam censet esse materiam,
 Plato eandem: tertio, quia Plato, si etiam con-
 cederet mundi æternitatem, attamen ei con-
 uenire assereret causam efficientem, & poneret
 emanationem illam æternam, quam æternam
 creationem appellant; quàm minimè censeo
 cum Arist. concedendam fore: quartò, quia
 cùm Plato cœli, & mortalium eandem statuat
 mate-

materiam, magis ponit mundum solubilem,
& magis indicat egere conseruante, quàm fa-
ciat Arist. Ad quæ fundamenta si respicimus,
optimè cognoscemus, quàm leuiter Sim-
plicius Arist. hac de re cum Platone
conciliet, & quàm manifestè
sententias verè distinctas
confundat.

FINIS PRIMI LIBRI.

D 4

STEPHANI THEVPOLI,

BENEDICTI F. PA-

TRITII VENETI,

ACADEMICARVM

Contemplationum,

LIBER II.

De mente, an re distinguatur à DEO.

CAP. I.

DEo, qui ipsum Vnum, Bonum, Pulchrum, Mundusq; eminentissimus nuncupatur, succedit proximè Mens, filius ipsius boni, quæ mundus intelligibilis, & Idealis dicitur: de qua magna apud Platonicos est controuersia, an sit re, & substantia distincta à Deo, vel ne. Qui Platonem magis cū nostris Theologis conciliare nituntur, asserūt apud Platonem id denotare Deum, mentem, & animam, quod apud nostros Theologos Diuina Trinitas: mens enim est Filius Dei. Pia profectò est horum intentio, at sententia minimè est vera. Primò, quia anima sequitur post mentem, & ab ea sola proximè pendet: Spiritus

tus sanctus ab vtraque persona spiratur. Insuper Anima multis modis composita est, & numerus se mouens à Platone dicitur; eiusque, vt cæterorum generabilium, datur propriè Idea; quæ longè distant à S. Spiritu. Præterea Ideæ, ex Academicorū sententia, conueniunt mēti nō cōueniunt Deo, non animæ: nā animæ solū rationes cōueniunt: quib. de rebus longè secus decernūt Theologi, adeò quòd dum piū nituntur reddere Platonem, eum reddunt maximè impiū; cū indicent malè sentire de Diuina essentia, & Trinitate. Propterea asserendum censeo ex sententia Platonis, Deum, mentem, & animam re, & substantia distingui; vt Plotinus, Numenius, & alij plurimi existimarunt: quod ex eo patet; quia in mente consideratur à Platonis compositio, multitudo, vnio, modus materiæ, aliaque multa, vt in progressu apparebit; quæ alienissima sunt à Natura Dei. Insuper inquit Plato in Philebo, mentem esse progeniem primæ causæ, & in 7. de R. P. ait ipsum bonum præcreasse mentem: Præterea, cū Plato in Epist. ij. ad Dionysium dicat. Circa omnium Regem omnia sunt, ipsius gratia omnia, ipse pulchrorum omniū causa; circa secundum secunda, tertia circa tertium; quibus verbis Diuinam Trinitatem censent nonnulli Platonem indicasse: proculdubio, si ea rectè considerantur, potiùs indicant Platonem putasse ea tria re, & substantia distingui, quàm secus. quoniam si

vnam eorum putasset essentiam, non asseruisset rerum varios ordines, nempe intelligibile, rationale, & sensibile, respicere ea tria; illisque tribus conuenientiratione respondere. Propterea dicendum censeo Platonem solum eminentius, & obscurè, per internum Diuinitatis contactum; qui, vt inquit Iamblichus, inest nobis ante omnem rationis vsum; per ænigmata & imagines ex Priscis Theologis depromptas, vmbra aliquam Diuinæ Trinitatis nouisse, & indicasse; re vera tamen, eam minimè cognouisse; non enim in ipso vno Trinitatem excogitare valuit. huius eminentissimæ cognitionis, Diuinæ reuelationi, non humanæ rationi referendæ sunt gratiæ. seiunxit itaque Plato animam à mente, mētem à Deo. quòd si etiam assereremus, illum non seiunxisse mentem à Deo, non propterea censendum esset ita ad Deum se habere, vt apud Theologos filius ad patrem; sed potiùs dicendum esset, quòd ita se haberet ad Deum, vt apud Theologos se habet mūdus in Dei mente prædefinitus, & prædestinatus ad immēsam Dei essentiam. His de rebus Arist. maximè dissentire à Platone, nemini debet esse dubium: Aristoteles enim in primo mobili, nec animam distinguit à prima mente, nec mentem à Deo: ego autem cum

Platone de mente, vt à Deo
distincta, verba
faciam.

Quid

Quid sit Mens.

CAP. II.

Deo, ut ab increata luce manat mēs, tanquam lux creata, insensibilis tamen; cui in rebus sensibilibus Sol visibilis proportionē respondet. Deus est omnium centrum; mens est immobilis circulus à centro pendēs: Deus est ipsam vnum; Menti per nexum cum vno, conuenit vnio, & vnitas: Deus est super ens, & initium entis; Mens est eminentissimum ens, & omne, quod verè est; nam quod verè est, intelligibile est; huiusmodi sunt Idææ, quæ menti conueniunt. ideò rectè dixit Plato: Circa omnium Regem omnia sunt: quod verum non esset, si Rex omnium, ens nuncuparetur. Dicitur itaque prima mens vnitas, essentia, esse, veritas, vita, intelligibile, & intellectus; quæ inter se non substantia, sed ratione distinguuntur. Vnitas, siue vnio, est participatio ipsius primi vnus, & nexum cum eo. Essentia est veluti vnitatis processio, ex qua ens confurgit; nam essentia est id, quod res est. Esse verò est ipsa existentia, quæ ex essentia confurgit: Ens est in eodem gradu cum veritate. Mens itaque est primò ens, primoque essentia; at non primò vnum, sed participatione. Essentiæ, & enti succedit Vita, quæ verè & absolutè vita est: nam cæteræ sunt vmbre quædam, & potiùs non vitæ, quàm vitæ. Sequuntur mox Idææ, siue formæ entium, quæ Intelligibilia nuncupantur. Demum adest In-

tellectus, qui in se, & ad intelligibilia conuertitur; qui verè & absolutè est intellectus: nam transfertur sæpè hoc nomen ad animam rationis compotem, cui solùm per conuenientiam, & similitudinem conuenit. Hæc prima mens est ea, quæ à Platonicijs Mundi faber nūcupatur. Propterea rectè asseruit Speusippus, ens primum esse proprium principium cæterorum entium, Mundi fabrum, ac interminabilem Diuinitatem, ab vno superiore pendentem. Ex his constat, dum gradus eorum, quæ sunt, ex sententia Platonis, vel sectatorum eius, numerare volumus; nequaquam in primo gradu collocandam esse mentem; cùm manifestissimè ab eis in secundo gradu collocetur. Quod nouit etiam Philoponus, & asseruit in 3. de anima 15. Pariter & Auer. in suis disputationibus cōtra Algaz: disp. 5. in sol. 3. dubij. Ex sententia verò Arist. secūs se habet: nam Deum, primam mentem, primumque intelligibile in idem redigit: non enim tam exactè resoluit, nec tam accuratè distinguit principia rerum prima, vt faciunt Platonici.

De principiis, & generibus rerum.

CAP. III.

VT appareat, quomodo in mente, siue in mundo intelligibili reperiatur cōpositio; primò, quæ sint interna principia, & quæ prima genera rerum, explicandum est. Principia, ex Platonis sententia,

ita, sunt infinitum, terminus, & vnum: infinitum præfert materiam, terminus formam: vnum verò, quod est iam ex vtrisque permixtum; vt in Philebo docuit Plato. Hæc initia, modo corporeo conueniunt mundo corporeo, modo verò intelligibili, mundo intelligibili: hæc sunt principia, non quidem generationis, vt transmutatio est, adeò vt sint subiectum, & duo termini transmutationis; quemadmodum explicantur ab Arist. in 1. Phys. sed sunt initia solum intrinsecus rem constituentia. Hæc tria principia redigi possunt in duo; quoniam id tertium, nempe vnum ex vtrisque permixtū, potiùs est proles ex principiis confurgens, quàm principium; vt in Philebo manifestauit Plato; à nonnullis tamen illustribus Platonicis ponitur principium tertium, quatenus participatio vnus, & totū, est quid distinctum, & superueniens componentibus. Arist. in 1. Phys. ait Platonē pro principiis statuisse magnum, paruum, & vnum, per quæ Arist. denotauit infinitum, & terminum, posita à Platone, in Philebo; nam infinitum est magnum, & paruum, vt in proprio loco apparebit; & Plato se in Timæo declarat; Terminus autem est id præsertim, ex quo confurgit vnus qui terminus est Ideæ participatio, & respondet formæ positæ ab Arist. adeò, vt in his re vera non sit lis inter Arist. & Platonem. Insuper Plato præter principia ponit quinque generarum, vt cumulatè in Sophista manifestauit.

ea sunt Essentia, Motus, Status, Identitas, Alteritas; latissimè à Plotino in libro de generibus entis explicata. Hęc à Proclo in expositione Timæi, essendi causæ nuncupantur; quæ varia consideratione, & genera, & principia dici possunt: genera quidem, vt sub vnoquoque alia cōtinentur: principia verò, vt res constituunt. ideo varia ratione, & modo dicuntur genera, ac nuncupentur illa decem ab Archita excogitata, quæ prædicamenta nuncupantur. de his longe secùs videtur sentire Aristot. primò, quia cum Archita ponit decem genera rerum: secundò, quia in 3. physic. manifestauit motum nō esse genus, neque naturam vnā; si non motus, neque etiam status ei oppositus; & præsertim, quia opposita ad idē genus pertinere videntur; quare etiam alteritas, & identitas minimè videntur posse duo genera constituere. Simplicius in 3. Physic. laborauit pro concordia: & re vera longè secùs accipitur nomen generis apud Platonem, quàm apud Aristotelem; cum Plato prima principia rem cōstituentia, nuncupet genera: Arist. verò neget ea esse genera, & sola ex principiis constituta genera censeat esse dicenda: ideo 12. Metaph. prædicamentorum quærit principia. Insuper Arist. solū mortalium, vt censeo, propriè assignauit genera: æterna verò similitudine tantum, & conuenientia quadam censuit ad prædicamenta redigi: Plato econtra ita genera primæ rerum assignauit, vt primò conuenirent mundo

mundo intelligibili. Demum nomen motus longè secùs apud Platonem vsurpatur, quàm apud Arist. Plato enim omnem ab aliquo processionem, motum appellat; Aristot. verò solum actum imperfectum. Cùm itaque ex his vocibus lis præsertim oriri videatur; attamen etiam, si sententiam intimiùs consideramus, omnino cõuenire non iudicabimus: quoniam Arist. minimè concederet hæc in anima, & in mente posse reperiri: insuper minimè diceret ea esse primos essendi modos: sed potiùs id tribueret actui, & potentiæ.

Quomodo in mente sint principia rerum.

CAP. IV.

Este absolutè simplex, ei soli conuenit, quod absolutè est primum, & indepèdens: propterea solus Deus absolutè simplex est; cætera omnia sunt composita, & modo sibi consentaneo vnione prædita: nam mundus intelligibilis modo intelligibili, rationalis modo rationali, sensibilis verò modo sensibili compositus est: ad eò, vt omnia, conditione sibi conueniente, sint in omnibus. Vnio, & compositio consurgit cū ex principiis, tum ex generibus: præsertim tamen ex principiis vnio, ex generibus compositio prodit, ordiens à principiis: vt ab vnitæte proximè pendet binarius: ita ab ipso vno fluūt proximè infinitum, & terminus: quæ sunt, binarius primus primi numeri rerum. Hæc duo, vt rectè Plotinus existimauit, nunquam

inueniuntur à compositione aliqua, & præsertim à prima, quæ primæ menti conuenit, separata: sed solùm ratione, & forma distinguuntur. Infinitum in prima mente est essentia, vt formabilis, & terminabilis: terminus uero eius est prima, uniuersalisque eius forma: in quibus tertio consideratur participatio uerius, & totum; quod totum, ita in ea est totum, vt modo aliquo in quauis parte sit totum. Insuper essentia, vt pendens ab vno, modo quodam est non vnum; atque vnum, vt est non vnum, sortitur infinitatem; vt est vnum, sortitur terminum. Infinitas præsertim versatur circa vitam; terminus, circa intellectum, vel intelligibilia. Demum in hoc primo ente alia consideratione reperitur infinitum, & terminus: non quidem respiciendo ad entis conditiones, sed ad conditiones intelligibilium, siue Idearum, ad quas pertinet numerus. Nā multiplicabilis natura, & quasi vlteriùs progressura conditio, ideis conuenit, per quam infinitum eis tribuitur: quibus mox conuenit finitum, siue terminus; quatenus absolutè certus est idearum numerus, inter se formaliter differentium; finitæque sunt species rerum Diuinarum, & sensibilibium. Insuper infinitum conuenit Ideis, quatenus vnaquæque Idea ad innumera indiuidua refertur, variis illam modis, temporibus, locisque participatura; cui Idæ insimul conuenit terminus, quatenus quilibet est vna certa forma.

Quo.

*Quomodo in prima mente sint quinque
genera rerum.*

CAP. V.

Voniam mens prima est vniuersum,
& totum absolutissimum: propterea
in ea, cuncta rerum genera debet in-
ueniri; scilicet, Essentia, Motus, Sta-
tus, Identitas, Alteritas; quæ tamen inter se so-
la ratione distinguuntur: ob quam distinctio-
nem vnum non est alterum, vnum non præ-
dicatur de altero. Vt autem appareat, quomo-
do in hoc absolutissimo ente ea inueniantur;
considerandum est, essentiam in eo esse genus
primum, circa quod cætera genera versantur;
mox in vita consideratur motus, & alteritas:
vita enim est vegetus actus ex essentia pullu-
lans, omnis vitæ, motusque principium: in in-
tellectu consideratur status, & identitas; qua-
tenus est vitalis motionis terminus, progres-
sum vitæ sistens. Insuper alia ratione in hoc
primo ente eadem genera ita considerantur.
In essentia est identitas ratione termini, & v-
niuersæ eius formæ; quæ vna, & semper eadē
est. Alteritas ei cōuenit per multiformes Ideas.
Ratione quarum etiam ei conuenit similitu-
do, quia conformes sunt, semperque in habitu
simili perseverant: Dissimilitudo, quia ratio-
ne inter se differunt, & dissimilia faciunt. Æ-
qualitas insuper, quia semper æqualis sunt
virtutis; idemque vnius Ideæ est actionis mo-

E

dus: Inæqualitas denique; quoniam diuersarum Idearum inæquales sunt vires, & gradus; atque etiam inæqualia faciunt. Demum hoc primum ens, quatenus absolutè est, ab ipso vno sortitur Essentiam; & quatenus manando ab illo existit, Alteritatem nanciscitur, atque Motum; quatenus verò, cùm habeat esse ab illo, ad se, & ad illud conuertitur; Identitatem accipit, atq; Statum. Si hæc conferimus cum sententia Arist. inueniemus Arist. cum Platone Deum statuere absolutè simplicè: in intelligētis verò sub Deo collocatis duplicem ponere compositionem; vnā ex intellectu, & intelligibili, quatenus intelligunt aliquid supra se; alteram ex actu, & potentia non repugnantia, pendentem ex recessu à primo, quatenus eis sub ratione entis non repugnat maior perfectio: quæ duæ compositiones longè sunt diuersæ ab explicatis ex sententia Platonis. Concedunt Platonici vtrasque, at superaddunt alias; quæ partim aduersantur fundamentis Peripateticorum, partim cum eis consentiunt: aduersantur, quatenus Plato eas recipit ex emanatione mentis à Deo, ac insuper ex Ideis menti conuenientibus. Arist. nec æternam emanationem concedit; non enim ibi reperitur prouentus, & consecutio, nisi, vt intelligibile est causa intelligētis, quemadmodum in 12. Metaph. 44. inquit Auer. Pariter non admittit Ideas; consentiunt tamen, quatenus etiam Aristot. intelligentiis varia tribuit, quæ
 sola

sola ratione sunt distincta.

Conditiones nonnullæ primæ mentis.

CAP. VI.

Quoniam solus Deus est absolute primus, absolute simplex, absolute perfectio; propterea ipse solus, nedum materiæ, verum insuper modi materiæ est expers; cætera verò omnia materiam includunt, vel materiæ modum: & quò magis ab ipso bono distant, magis eam includunt. ideo Mens proxima Deo, minimè includit materiam; & ita maximè est vnũ formale, vt prima materia maximè est infinitum formabile. Hæc sub bono posita, maximè expetit bonũ, maximeque eo fruitur; adeò vt fruitio expeditioni æquetur. Eadem dicitur genita, & ab ipso bono, & à se: ab ipso bono, quia ab eo inat, in quod etiam intelligendo conuertitur: à se verò, quatenus ab essentia fecunda procedit vita, & in se intelligendo reflectitur: quatenus autem semetipsam generat; semetipsa simul, & iunior, & senior dici potest; nam respiciendo ad ordinem generationis, primò est essentia, mox vita, deinde per motum intelligendo in se reflectitur. Sic in ea prior est essentia, quàm vita; vita, quàm intellectus: Insuper prior est substantia, quàm virtus; virtus, quàm operatio; adeò vt essentia senior, quàm vita, vita, quàm intellectus dici possit. Pariter intelligibile est senius intellectu, intellectus est

senior anima. At si ad Identitatem menti conuenientem respicimus, ea est sibi ætate æqualis. Huiusmodi comparationes conueniunt quidem menti; ipsi verò vni, quia simplicissimum est, vel non conueniunt, vel nō propriè. Insuper, in omni ordine natura supereminēs, & imparticipabilis, participabilem antecedit: propterea, quamuis cetera entia à primo ente primumq; ens ab vno profiscatur; attamen, nec primum vnum, ab vlllo vsquam vno participabile est; nec primum ens, ab vlllo ente nec primus intellectus, ab vlllo intellectu participari valet. Collocata autem sub primo ea sunt, quæ nata sunt participari; & cum participentur, dicuntur perficere, & cum participante iungi, & vniri. Ex hætenus dictis constat primò, quomodo vera sit sententia Parmenidis approbata à Platone, verbo tenus reiecta ab Arist. in I. Phys. quòd omnia sint ens vnum, res vna, essentia vna: nam ea est mens, in qua cuncta purissimè insunt. Constat insuper quomodo ex sententia Simplicij, intellectus non participatus fluat ab vno, & sub vno collocetur; intellectus participatus, sub non participato disponatur.

Aliæ primi Entis conditiones.

CAP. VII.

Ens prima, primumq; ens varia cōsideratione est in ipso vno, est in se, est vbiq; : primò est in ipso vno, quia ab eo pendet: mox est in se, cum sit vniuersum,

uersum, & mundus intelligibilis: vniuerso, vt
vniuersum est, repugnat esse in alio: demum
est vbique, quatenus cuncta ab eo producta
sunt, & conseruantur. Insuper dicitur semper
stare, semperque moueri: stat semper, quate-
nus est in seipso, & in suo eodem semper ma-
net: mouetur verò, vt in se conuertitur, & ab
ipso vno pendet, & conseruatur. Insuper est si-
bimet idem, atque alterum; cæteris idem, atque
alterum: sibimet est idem, vt manet semper,
alterum vt mouetur: cum cæteris verò compa-
ratum, est alterum; quia quod verè est, non di-
citur de his, quæ non verè sunt: est autem idè,
quatenus pura alteritas non datur; cum enim
omnia pendeant, seruenturque ab infinito v-
no; in omnibus vnitas, identitasque regnat.
Præterea, quatenus hoc primum ens est idem,
atque alterum, simile, atque dissimile; eatenus
ratione identitatis, & similitudinis, & tangere,
& tangi dicitur; ratione dissimilitudinis, nec
tangere, nec tangi: cōtactus tamen, ac insuper
continuatio magis propriè ei conueniunt, dū
ad dependētiam, & operationem respicimus;
quàm dum respicimus ad identitatem, & alte-
ritatem. Insuper hoc primum ens, & secum, &
cum aliis comparatum, æquale, & inæquale
dicitur: æquatur patri vno; quia quæ in virtu-
te, & eminentia sunt in patre vno, sunt in ente
filio per formam; cui tamen insimul apprimè
est inæquale: Si secum comparatur, ratione i-
dentitatis, & status, est æquale; ratione alteri-

tatis, & motus, est inæquale: Si demum confertur cum mūdo corporeo, est pariter æquale, & inæquale; & cū sit inæquale, est in simul & maius, & minus. Æquatur primū ens mundo corporeo: quia quot Ideas in se inspicit illud, tot in mundo corporeo formas cōstituit: Est insuper maius mundo corporeo, cū eius sit faber: est minus, ob multitudinem, & aceruum huius corporei mundi, ne dum rerum, quarum sunt Ideæ; verū etiam earum, quarum non sunt. In hac prima mente tres considerantur operationes, tresque relationes, prima, vt in summum bonum conuertitur, idque contemplatur: secunda, vt in se conuertitur se ipsam cognoscens, & producens: postrema, vt producit inferiora. per primam operationem solū perficitur, per mediam perficit, & perficitur; per postremam solū perficit. per primam dicitur Saturnus contemplationi intentus, sub Cælio positus; per secundam Saturnus in se manens; per tertiam Iupiter humana distribuens, & gubernans. Ex his cōstat, quòd quamuis prima mens dicatur Sol intelligibilis: vnde manant munere Idearum per vniuersum radij simul sensibiles, & non sensibiles; attamen modo aliquo etiam Lunæ est similis, quatenus facies eius ad ipsum vnum, quasi ad Solem conuersa, magis fulget, quàm altera conuersa ad mundum corporeum.

De

Mens non participata, omninoq; prima, omnium cōsensu, vna est: an vero post eam dentur alię non participatę mentes, nō conueniunt Platonici. Nonnulli plures enumerant: quibus assentiri videntur Proclus, & Syrianus. Alij id renuunt, & solam vnam statuunt, non participatam mentem; vt Plotinus, & Porphyrius: quorum sententiam potiore censeo; nam esse plures, nec ratio ostendit, nec vsus vllus exposcit. Mentis in anima participatę, dupliciter considerari possunt; vel in se; vel vt ab anima participatę: consideratę in se, minimē distinguuntur; sed vnitatem sunt pręditę: consideratę verò, vt ab anima sunt participatę, tot sunt, quot sunt animę; & de his vera est sententia Platonis, non inueniri mentem sine anima. Sic itaque participatę mentes, & vna, & plures sine contradictione dicuntur: Propter ea modò Soli, modò Lumini dicuntur similes: cū enim Sol sit vnus, per varios radios in perspicuo receptos, modo aliquo redditur multiplex. Quomodo etiam mens participata ad non participatam se habeat, non vna est Academicorum sententia. Nonnulli censent eas minimē inter se substantia distingui, sed solum ratione, & modo sese habendi; vt Solis lux, & radij eius. Quam sententiam minùs veram

cenſeo; quoniam expoſcit vniuerſi plenitudo,
 vt in potioribus rerum gradibus primò inue-
 niatur gradus, & conditio rei eminent, ſim-
 plex, & ſeiuncta; mox alia aliis communicata.
 Propterea veriore cenſeo ſententiam oppo-
 ſitam, quòd mens participata à non participa-
 ta re, & ſubſtantia diſtinguatur: adeò vt mens
 non participata ſit, tanquam eſſentia Solis;
 mens participata, dum in ſe conſideratur, ſit,
 tanquam lux in Sole; dum verò conſideratur,
 vt participata, ac in anima recepta, proportio-
 ne reſpondeat radiis in perſpicuo refulgenti-
 bus. Inſuper quoniam participantium anima-
 rum conditiones variæ ſunt; ideò & magis, &
 minus mente participare dicuntur; vt perſpi-
 cuum magis, & minus purum, magis, & minus
 luminis eſt capax. Ex quo conſtat, quomodo
 intelligi debeat dictum Platonis in decimo de
 Legibus, aſſerentis; Si anima intellectum di-
 uinum acceperit, rectè cuncta Diis recta, fœli-
 ciaque perducit; ſin verò cum amentia iuncta
 fuerit, omnia hiſ contraria facit. Mens partici-
 pata, quoniam ſub nō participata collocatur,
 ideò ea quoque compoſita iudicari debet: ad-
 eò quòd interna illa principia, communiaque
 rerum genera, quæ vidimus primæ menti cō-
 uenire, etiam conueniant participatiſ menti-
 bus; cum maiori tamen diſtinctione. Inſuper
 vt mens nō participata, fœlicitate fruitur; quia
 proximè cum ipſo bono, & vno iungitur: ita
 participatæ mentes, fœlicè vitam viuunt; quia
 iun-

iunctæ cum prima mente, bonum, & vnum attingunt: & propterea dicuntur esse media, & nexus, per quos animæ cum primo principio fœlicissimè copulantur. Mens enim animam format, terminat, eleuat, & cum primo principio coniungit. Apud Aristotelem, vt nō reperitur distinctio inter animam rationalem, & mentem; itaque neque inter non participatam, & participatam mentem. Simplicius verò cum hæc etiam tribuat Aristoteli, longissimè ab eius sententia recedit.

De Aeternitate, & æuo.

CAP. IX.

DEus, cum sit principium eminentissimū, & supra ens; nec semper ens, nec mensura præditus, propriè dici potest. Mens verò, quæ Deo subicitur, & est ens primum; rectè semper ens, & æternitas nuncupatur. Deus itaque est supra æternitatem, in mente primò refulget æternitas, cui in rebus mobilibus respōdet tempus. Vt autem hæc clariùs explicentur; de æternitate, & æuo, ex Academicorum sententia, aliquid dicamus: qua de re Theologi, Platonici, & Peripatetici vario modo loquuntur. Inquiunt Theologi Deo cōuenire æternitatem, Angelis æuum, quatenus sunt vitæ immortales, corporibus tempus: ita tamen, vt cælo cōueniat non æternitas, sed sempiternitas quædam; quia semper seruandum est; mortalibus

verò propriè tempus, & propriè mensurari tempore; qua de re multa apud D. Thomam, & alios legi possunt. Describitur æternitas à Boetio in 5. de consolatione prosa sexta, quòd sit interminabilis vitæ, tota simul, & perfecta possessio. A Plotino verò in lib. de æternitate & tempore; quòd sit vita infinita, tota simul; nam in æternitate nulla consideratur successio, sed omnia in ea præsentia sunt; præsentia dico, per momentum æternitatis, vniuersam aliorum latitudinem indiuiduè includens; a deò, vt simul sit quid indiuiduum, & immensa extensio. caret æternum potentia, vt non sit; propterea soli creatori conuenit. Æuum, dicitur mensurare creaturas; quatenus, nec mortis, nec mutationi sunt obnoxia, vt Angelos. Tempus demum mensurat motum, & res mortales. Ita loquuntur scholastici Theologi. Platonici inter æuum, & æternitatem non ponunt distinctionem; nisi quatenus æternitas est nomen abstractum, dispositionem significans; æuum verò concretum denotans id, quod est æternum: *αἰών* enim significat *αἰὲν ὄν*, hoc est, quòd semper est; semper esse ei conuenit, cui verè, & absolutè conuenit esse; huiusmodi est Mens; Menti conuenit itaq; æternitas, & æuum: Deus est supra æuum, & æternitatè. Sic Plato in Timæo inquit, æuo, quòd conuenit primæ mèti, tanquàm Idææ, respondere in mūdo corporeo tēpus, vt imaginè eius. & quoniã Mens est duplex, vna nō participata, altera participata; ideo duplex est

est æternitas, & æuū; vnū nō participatū, conueniens primæ mētī; alterū participatum, cōueniēs subsequētib. mentibus. Hæc itaq; est differentia inter Theologos, & Platonicos. Theologi Deo tribuunt æternitatē; Platonici illū ponūt supra æternitatē: Theologi distinguūt æternitatē ab æuo, quod nō faciunt Platonici; vt patet latissimē ex Plotino in libro de æternitate, & tēpore, & ex Platone in Timæo, dū æuū ponit Ideam tēporis. Ratio primæ differentię est: quia Theologi mentē primā nō seiungunt à Deo; ideo Deo esse absolutē, & vitā eminentissimā tribuunt, & consequenter æternitatem: Platonici verō seiungunt. Ratio secundæ differentię est: quia cū Platonici tribuant semper esse, & æternitatem rei pendenti à primo principio, iam æternitas coincidit cum æuo; & præsertim id faciūt respiciendo ad etymologiam, & proprietatem vocis; ad quam respexit Plotinus in lib. de æternitate cap. 5. Menti succedit Anima, & præsertim ea Mundi: quæ, vt eleuata, & complicata cū mente, dicitur complicata cum æuo, & æternitate; & dicitur particeps æternitatis, & æui: considerata verò quo ad propriam suam naturam, & conditionem; quia seipsam mouet, & est origo transeuntis motus; ideo dicitur esse initium temporis. Quod tempus est duplex; vel primum; vel pendens à primo: vt etiam duplex est motus; vnus primus, & est ille, quo anima seipsam mouet; alter est pendens à pri-

mo, & est ille, qui in corporibus recipitur. Animæ conuenit primus motus, & primū tempus: corporibus verò conuenit tempus secundum, & motus secundus. Secundus motus, secundumque tempus, quo ad eorum vniuersitatem, conueniunt cælo; quo verò ad partes, conueniunt rebus mortalibus. Primum tempus, primusque motus, propriè conueniunt animæ rationali; cæteris inferioribus animæ gradibus solūm cōuenit portio, & umbra primi temporis; vt etiam potiùs vmbra animæ, quàm veræ animæ dici merentur.

Aristotelis sententia, eiusque cum Platonica collatio.

CAP. X.

Aristoteles, quia mentem à Deo nō secernit; ideo Deo conuenire æternitatem, & esse æternitatem affirmat: in quo cum Theologis conuenit, & dissentit à Platone. Insuper æternitatem ab æuo non distinxit; cōsiderauit enim æuum denotare esse semper, vt in primo cæli 100. cont. affirmauit; in quo conuenit cum Platone, dissentit à Theologis: & hoc constat præsertim ex 12. Metaphysic. cont. 39. vbi Deo asseruit conuenire æuum, & esse æuum. Ex his constat longè recedere à sententia Aristotelis, & Platonis illos, qui ex eorum opinione æternitatem supra æuum, & ab æuo distinctam ponunt: nam Aristoteles, & Plato idem significare

care eas voces existimant; Aristoteles tamen
latius sumpsit nomen æui, quàm Plato: quo-
niam Plato magis propriè accipiens æuum,
soli menti conuenire asseruit; Aristot. verò la-
tius nomen æui vsurpans, considerauit æuum
denotare esse semper. Et quoniam esse sem-
per, duobus modis intelligi potest; vel absolu-
tè, vel cum contractione; absolutè, vt Deus, &
intelligentiæ semper sunt; cum contractione,
vt mortalia dicuntur esse semper, hoc est per
vniuersum suæ vitæ cursum; vt dicimus Ale-
xádrum semper fuisse fortunatum, Socratem
semper fuisse probum: ex his sequitur, duplex
dari æuum, vnum in parte, alterum absolutè.
Æuum in parte, quod etiam ætas nūcupatur,
conuenit singulis mortalibus; vt Alexander
toto æuo, hoc est toto suæ vitæ cursu fuit for-
tunatus. Æuum absolutum est duplex; vel cū
tempore iunctum, quod cælo, & mundo con-
uenit; de quo Arist. 2. cæli cont. 17. dixit, Dei o-
pus est æternitas; vel supra tempus collocatū:
& hoc est duplex; vel cum depēdētia, & con-
uenit intelligētis sub Deo positis; vel sine de-
pendētia, & conuenit Deo. Ita hæc explican-
da sunt ex sententia Aristotelis, in quibus so-
lūm in modo loquendi differt à Platone; qua-
tenus latius accipit nomen æui, & magis cum
tempore illud permiscet, quàm faciat Plato,
qui in sola mente æuum considerauit. Insuper
etiam inter se distinguūtur; quia Plato æuum
dixit proportionē respondere Ideis, & Ideam

illud nuncupauit, cuius tempus esset imago, quo loquendi modo Aristoteles minimè utitur. Ac ut clariùs hoc pateat, aduertendum, quòd Æternitas, siue Æuum non est Idea, sed Ideis conueniens; non est aliquid ex quinque generibus, sed cunctis commune: & quamuis conueniat cunctis; attamen cum vnitate, statu & identitate maximè est cõiunctum. Insuper, quamuis æuum non sit Idea, attamen dicitur radix temporis, & cum Idea conueniens; quatenus tempus eius est imago, & ab eo fluit: de quo cecinit Boetius:

*Qui tempus ab æuo
Ire iubet, stabilisq; manens das cuncta moueri,*

De gradibus Entis.

CAP. XI.

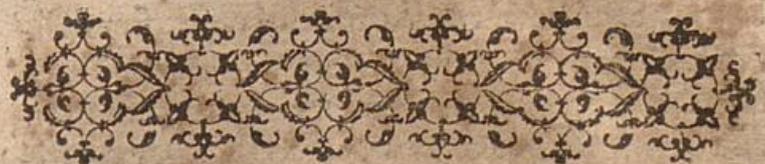

Voniam Mens prima absolutè, & verè est ens; & cum sit verè ens, dicitur æuum; nam verè ens, & semper ens, idè est, ut inquit Plotinus: propterea si ad ens respicimus, & gradus eorum, quæ sunt, in vniuerso, numeramus; quinque præsertim, tanquã capita, adinueniemus. Nam primum est id, quod est supra ens, & initium est entis: sub quo mēs reperitur, vel participata, vel ne, quæ est ens simpliciter, ens vnum: in tertio gradu est anima, in qua ens cū non ente est complicatum; magis tamen esse, quàm non esse dicitur, adeò ut esse quoddam obscuro.

obscurū dici possit: in quarto gradu sunt corpora, & corporea, vt natura, & imitationes Idearum; quæ non verè entia sunt, & magis sunt non entia, quàm entia: postrema est materia, quæ infra ens, & verè non ens nuncupatur, & iure quidem: nam essentia, & esse ad formas pertinet; infra quas materia, & potentia collocatur. Insuper ea, quæ supra animam cogitantur, semper quidem sunt, nunquã fiunt; anima est, & sit semper; corporea semper fiūt, nunquam sunt; materia ne dum esse, immò nec fieri potest. Vt multi sunt gradus entis, ita etiam multi sunt gradus non entis. Nam primum datur non ens, quia est supra ens, & præstantius ente, ex quo non ente omnia fiunt: secundò non ens pro alteritate: tertio pro non verò ente, qualia sunt corpora: quarto pro verè non ente, quod rerum est materia: demum pro nihilo infra materiam collocato. Ex his colligo, quòd cum ab Aristot. materia dicatur per se ens, à Platone verè non ens; non propterea verè dissentiant; sed lis est in verbis, pendens ex varia entis, vel nò entis acceptione. Colligo insuper, quòd leuiter Arist. in primo Phys. 79. Platonem carpit, quia materiam dixerit non ens, & Parmenidis sententiam commendauerit. Colligo tertio, quòd cum Arist. in prædicamēto substantiæ dixerit, indiuidua esse substantias primas: Plato verò eas, nedum substantias neget esse primas, immò nec verè esse affirmet; non propterea verè dissentiant.

quoniam inter diuersa apud eos est comparatio: comparat Arist. indiuidua cum vniuersalibus per intellectum abiunctis: cōparat Plato corporea cū his, quæ ex sui natura sunt à corpore, & à materia soluta. Lis solūm est in hoc: quia Plato rerum in materia existentium ponit Ideas in prima mēte, quas renuit Arist. Insuper cū Plato dicat corporea semper fieri, nunquam verò esse; Aristot. in 4. Metaphys. disputet contra hanc sententiam, manifestans hæc corporea etiā manere saltē in quali, & in forma, quāuis mutētur in quāto, & in 8. Phys. reiiciat eorum sentētiam, qui corporea esse in continuo motu asserabant; non propterea in sententia dissentiunt: quia Plato solūm manifestare voluit corporea continenter pendere ab incorporeis, quod etiam asseruit Aristot. 9. Metaphys. 17. inquiring: Si non darentur substantiæ separatæ, nihil esset. Insuper manifestare voluit, quòd ea, quæ conueniunt rebus abiunctis; sine diuisione, & extensione eis conueniunt: quæ verò competunt rebus corporeis, cum extensione, & successione sunt complicata. Ex quo demum patet, quòd quamuis substantiæ corporeæ nunquam esse, & semper fieri dicantur; non propterea ab Arist. hæc sententia euertitur, dū in prædicamento substantiæ inquit, proprium esse substantiæ, cū vna numero sit, capace esse contrariorum.

FINIS LIBRI SECVNDI.
S T E.

STEPHANI THEVPOLI,

BENEDICTI F. PATRITII VENETI,

ACADEMICARVM
Contemplationum,

LIBER TERTIVS.

DE IDEIS.

An Idea sint.

CAP. I.

LACITA Academicorum eò accuratiùs consideranda sunt, quò sunt de rebus maioris virtutis, & frequentius à Peripateticorum principe damnantur, & reiciuntur: eminentissimæ virtutis sunt Ideæ, & frequenter ab Aristot. variis argumentis reijciuntur: propterea iurè accuratè sunt perpendendæ: vbi enim inter Aristotelem, & Platonem est controuersia; difficile est veritatem conspicere. De Ideis primò considerandum occurrit, an sint. Academici eas apprimè necessarias ostendunt: Peripatetici easdem parvipendunt, & negligunt; sed leues præculdu-

F

bio sunt Peripateticorum instantiæ, firmissi-
 ma sunt fundamenta Platonis à nostris Theo-
 logis magna ex parte commendata: Propter-
 eà Platoni assentiendum censeo. Nam si ad de-
 pendentiam mundi ab opifice conuertimur,
 inuenimus, non posse primam mentem mundi
 iurè nuncupari parentem & artificem: nisi ordinis
 mundi, & contentorum in eo, in se primo contineat
 Ideas. dicimus artificem temerè, & à casu ope-
 rari; dum cõficiendi operis rationem, rectam-
 que rationem non possideat; quòd primus o-
 pifex temerè, & à casu mundum producat, ne-
 mo compos mentis asserere audet; Ideas itaq;
 in se continet: & præsertim, quia suo esse facit
 omnia; non autem suo esse omnia faceret, nisi
 in suo esse omnia essent. Insuper si considera-
 bimus opificis mundi cognitionem, id ipsum
 confitebimur: nam de ratione mentis est, ut
 cognoscat, & operetur cum cognitione; mens
 prima, cum sola absolutè sit mens, sola absolu-
 tè omnia cognoscit, & per cognitionem ope-
 ratur: Asserere, quòd solum cognoscat in emi-
 nentia, & non distinctè, ut aiunt Peripateticis
 est idem, ac si diceremus, pictorem formare ca-
 nem, cognoscendo cœlum; vel artificem pro-
 ducere ferrum, cognoscendo aurum: quod mi-
 nimè dicendum est. Prætereà si attinentia ad
 propriè sumptam providentiam consideramus:
 percipiemus necessitatè Idearum. Nam primi prin-
 cipis maximè propria est providentia: non serua-
 tur providentia exquisita, exacta, & distincta, si-
 ne

ne exacta & distincta cognitione rerū curādarū: nec huiusmodi cognitio distincta in prima mente sine Ideis seruari potest: debent itaque dari Ideæ. Quæ etiam lucidissimè refulgent, dùm consideramus in principio ordinis debere ordinem refulgere, in mundo intelligibili debere sensibilia contineri: ante formas impuras, & fluentes, debere sinceram, & stabilem formam inueniri: sine quibus, nec mundi nexus, nec partium eius ascensus, & descensus, nec rerū simplex natura rectè seruari potest. Inter ea etiam, quæ apud nos versantur, Ideas nobis confirmant certa semina rerum, ex distinctis rationibus, Ideisque proficiscentia: & ea præsertim, quæ ad nostram scientiam, & ad diuersitatem nostræ cognitionis, nempe intelligentiæ, & opinionis pertinent: in quibus explicandis accuratissimè versantur Academici. Colligamus itaque dari Ideas, & à Philosopho rectè sentiente concedendas esse.

Inuentores Idearum.

CAP. II.

Ensent nonnulli Platonem fuisse Idearum, inuentorem; propterea ab auctore eis nomen tribuentes, Ideas Platonicas appellant: at qui ita sentiunt, Platoni, & veritati aduersantur. Platoni primò, quoniam in Sophista inuentū Idearū non suum affirmat, sed virorum, qui sapientia & pietate præstiterunt; & pro inuisibili essentia pugnarunt: & iurè sapientia, & pietate præ-

stiterunt: quoniam sine Ideis, nec pietas erga Deum, nec sapientia ritè seruari potest. Insuper etiam aduersantur veritati; quoniam alij, ante Platonem plurima de Ideis enunciarunt. Afferit Diogenes Laertius, Platonem sumpsisse Ideas ab Epicharmo discipulo Pythagoræ. At nec Epicharmus fuit inuentor earum; quia Pythagoras, & alij ante eum nouerunt Ideas; & si à discipulis Pythagoræ Plato eas desumpsit, cur non potius eas didicit à Philolao præceptore suo, & Pythagoræ discipulo? Pythagoras præsertim Ideas, more sibi consueto, per numeros designauit: ante Pythagoram Orpheus Ideas nouit, & dixit; Iupiter, Idea omnium: ante Orpheum ter maximus Mercurius & in Pimandro, & in Asclepio Ideas manifestissimè designauit: & mundum illum spherum ab Empedocle celebratum, nil aliud fuisse putandum est, nisi mundum Idealem: adeò, ut uerè cum sapientia ortam fuisse notitiam Idearum afferere valeamus. Quod Diuus Augustinus affirmavit, qui in 7. de Ciuitate Dei, cap. 28. ex sententia Marci Varronis affirmat, Ideam, Minervæ nomine à Poetis fuisse designatam; dum aiunt, ex Iouis capite fuisse ortam; quasi Idea & sapientia in idem veniant, & simul orta dicantur. Ac insuper idem August. quæst. 46. præclare enunciauit, aut nullos ante Platonem extitisse sapietes, aut Ideas cognouisse: Siquidem tanta vis in Ideis posita est, ut, eis non intellectis, sapiens quis esse non possit; in qua eadem

Idi Jacobi Carpentarius disput. 1. 2. Alcius.

dem quæst. asserit: Quis religiosus, aut vera præditus religione, tales Ideas negabit, aut eas non profitebitur? Sed, vt aliùs quoque eleuemur, fateamur Ideas nõ esse humanum inuētum, sed Dei benignitate fuisse hominibus reuelatas. Nam Diuinus legislator Moyses in Genesi eas in parte expressit, dum dixit: *Hic est liber generationis cœli, & terræ; quando creata sunt die, quo fecit Deus cœlum, & terram; & omne virgultum agri, antequam oriretur in terra; omnemque herbam agri, priusquam germinaret, &c.* Virgultum antecedens germina terræ, Ideæ sunt in Dei mēte, vt probabiliter suspicatus est Philo Iudæus. Lucidius tamen easdem designauit Propheta inquiens: Deus fecit hominē ad imaginem suā: non enim dixit, fecit hominem imaginem, sed ad imaginem suam; quia primò est Deus, secundò Idea hominis, tanquam Imago Dei; ad imaginem autem Dei dicitur factus homo. Pariter Ideas includi Diuus Augustinus asseruit in illis verbis Euangel. Diui Ioann. Quod factum est, in ipso vita erat, &c. vt cumulatè manifestauit Genesis lib. 5. cap. 15. Colligamus itaque, vnà cum diuina, & vera sapientia ornam esse notitiam Idearum.

Quid sint Ideæ.

CAP. III.

Deæ, omnium consensione, species, & formæ sunt, vt nomen ipsum manifestat; sed quales sint huiusmodi

F 3

formæ, & vbi sint, non constat. Existimantur nonnulli, eas esse puras formas rerum natura constantium, seiunctas à corporibus, per se, ac diuisim seorsum à Diuina mente subsistentes: & hanc censent fuisse opinionem Platonis: & id nituntur confirmare per nonnulla verba à Plat. in Parmenide, & in Timæo prolata: ideò & D. Thom. & Magnus Albertus, & Trapezūtius, & alij hanc asserunt fuisse Platonis sententiam, ab Aristotele accuratissimè reiectam: cuius opinionis etiam mentionem fecit Philoponus in primum Poster. Sed hæc opinio, vt longè abest à vero, ita etiam à recta Platonis sententia: nam manifestissimè Plato in 7. de R. P. ait Ideam boni regnare in mundo intelligibili. In Timæo affirmat Mundi opificem imitatum fuisse sempiternum exemplum, opificis autem exemplum in mente eius reperitur. Insuper mundum sensibilem affirmat esse vnū omnia continentem, quia ad vnus similitudinem sit formatus: id autem vnū, ad cuius similitudinē est formatus, & omnia continet, proculdubiò est mundus Idealis in prima mente resulgēs. Sed superuacaneū est hac in re pluribus immorari, cum omnes potiores Platonis sectatores in hoc conueniant, quòd Ideæ non seorsum à diuina mente, sed in mente diuina sint collocatæ: quæ si nonnunquam à Platone dicuntur formæ puræ, & separatæ; non denotatur tunc, eas esse separatas à diuina mente, sed à rebus corporeis, & materiatis. Nil enim
absur-

absurdus dici, vel excogitari potest, quam quod dentur piscium, ferarum, & similiarum puræ, & per se subsistentes essentia: formæ enim à materia seiunctæ intelligunt; ipse leo, ut ipse leo est, non valet intelligere; alioquin ipse leo non esset. Cum itaque Ideæ sint in diuina mente; non est putandum, quod in ea sint. ut accidentia in subiecto, vel ut forma in alia forma, vel ut pars formæ iuncta cum aliis partibus; sed sunt ipsamet essentia mentis, ut cætera representans, ut nata imitari, ut cætera omnia tanquam causa includens. Et quamuis re, & substantia, nec inter se, nec à mente seiungantur; distinguuntur tamen ratione, & inter se formaliter; adeo, ut vna verè negetur de altera: non enim ipse homo est ipse leo, neque opifex ea ratione equum producit qua hominem. Theologi duo Idearum genera in diuina mente considerarunt, duplicemque statuerunt Idealem mundum. Primum enim consideratur diuina essentia, quæ cum sit immensa, innumera offert diuinæ menti; & hoc est verè, & absolute vniuersum. Mox consideratur diuina mens, quæ æterna sua voluntate dicitur prædestinare, & prædefinire ea, quæ ad extra sunt producenda: & hic est mundus intelligibilis prædestinatus, ac prædefinitus; qui non est vniuersum absolute, sed vniuersum est, in ordine ad ea, quæ produci debent. Mundus, & Ideæ primi ordinis, primæque considerationis, antecedunt voluntatem diuinæ mentis; quæ verò sunt se-

cundi ordinis, subsequuntur voluntatem. Ex
 Platonis sententia hoc duplex Idearum genus
 non ponitur; nisi dicamus primum genus cō-
 siderari eminentissimè in Deo, alterum cum
 formali distinctione in mente, quæ magis pro-
 priè Ideæ nuncupantur: quas definiens dico:
 Idea est exemplar æternum rerū natura pro-
 ducibilem, in diuina mente collocatum, per
 quod cuncta à primo opifice prodeuntia ei
 offeruntur, & producuntur ad extra. Ab Alci-
 non breuius definebatur, quòd esset exēplar
 æternum eorum, quæ secundum naturā fiunt:
 quæ definitio, ex relatione Procli, fuit primò
 tradita à Zenocrate. Sed ea, quæ à me tradi-
 tur, cumlatius explicat naturam, & utilitatē
 Idearum. Iurè Idea dicitur exemplar: nam ea
 tribus modis considerari potest; primò consi-
 deratur in se, & est essentia; secundò conside-
 ratur cum relatione ad diuinam mentem, &
 est eius intelligibile, siue intellectio; tertio re-
 ferri potest ad mundum sensibilem, & nuncu-
 patur exemplar. Et quoniam hæc considera-
 tio est nobis familiarior, & notior: ideò pro
 genere in definitione accipitur. Insuper in de-
 finitione additur, æternum, vt fecernatur à
 cæteris artificum exēplaribus: quæ non pro-
 priè, sed similitudine tantum dicuntur non
 nunquam Ideæ: & cum dicatur æternum, de-
 notatur esse aliquid proprium, & verum: nam
 quod verè est, æternum est, vt rectè dicebat
 Plotinus. Additur, secundum naturam produ-
 cibilem.

ibilibium; vt manifestetur, quorum Ideæ sint: qua de re infra agam. Additur, in diuina mente: quia, quamuis in vniuersa mentium latitudine locum habeant Ideæ; attamen propriè, & primò menti non participatæ conueniunt: aliis secundariò, & per primam. Demum explicantur duo præcipua munera Idearum: quorum primum est, vt sint intelligibilia primæ mentis, eiusque cognitio: Aliud est externa productio, à quibus duobus muneribus reliqua omnia proficiscuntur, vel cum eis iunguntur.

Cui conueniant Ideæ.

CAP. IV.

Voniam Idea est pura essentia, & forma, quæ verè intelligibile esse dicitur; propterea in mente, cuius munus est intelligere, debet reperiri; & iurè quidem: nam mens, quæ eminentissima est, non cum receptione, & perpeffione: quæ diminutionem præferunt, intelligere debet; sed per essetiam propriam, & per sui in semetipsam conuersionem; adeò, vt in abiunctis idè sit intelligens, & intelligibile. In vniuersa latitudine mentium inueniuntur Ideæ, seruantes nomen, & condiciones Idearum: hæc tamen est differentia, quòd Ideæ in prima mente dicuntur non participatæ, in aliis participatæ; nam participantur ab anima, sine qua huiusmodi mentes non reperiuntur. Insuper, Ideæ

in prima mente solùm pendent à Deo; in subsequentibus verò pendent à mente prima, & ab Ideis in ea existentibus. Demum in prima mente Ideæ minùs sunt inter se distinctæ, in aliis distinguuntur magis, ob nexum earum cum anima. Diffunduntur Ideæ à prima mente in alias, vt à Sole radij in alias stellas: ac etiã vt à Sole per radios effunditur vis illustrandi, calefaciendi, cæteraque gignendi, quæ à Sole per lumen fieri dicuntur; ita à non participata mente per Ideas effunditur vis, & facultas in aliarum mentium Ideas consimilia produ-cendi. Et cum in singulis mētibus in sint Ideæ omnes, in singulis etiam inuenietur mundus intelligibilis; adeò, quòd tot intelligibiles mū-di ex Ideis consurgunt, quot sunt mentes. Extra terminos mētis, nō ampliùs propriè sumpta Idea locū habet; sed dum à mente descendimus ad animam, Ideæ in rationes commutantur: nam verè anima est ea, quæ rationis est compos, quæ rationum munere ratiocinatur: & ea, quæ mens simul, & indiuiduè apprehendit; anima cognoscit cum distinctione, & progressu ex vno in aliud: cum tamen anima redditur compos mentis, ad Ideas consurgit: & cum eis nequitur, & coniungitur. Sub anima collocatur natura: & quia natura pendet ab anima; ideò in natura reperiuntur vestigia rationum, quæ semina nuncupantur, per quæ proximè gignuntur corporea, materiam includentia: in qua demum materia ea, quæ ex
semi-

feminibus gignuntur, Ideisque proportiona
respondent, nuncupantur imitationes, parti-
cipationes, proximi materiæ termini, ac de-
mum vmbre Idearū. Et quoniam nos in hoc
quasi terræ antro sumus collocati, in quo solæ
volitant vmbre rerum; cū ea, quæ verè sunt,
non cōspiciamus, has vmbas magnificimus,
hæc verè entia existimamus. Quòd si nobis
fœlici sorte contingat, vt munere Philosophiæ
caput animæ supra has tenebras eleuemus;
tunc has quasi larvas despicientes, eam solam
verè vitam iudicabimus, quæ à crasso hoc cor-
pore soluta est; tunc cum Propheta exultan-
tes clamabimus; Dies vnus in atriis tuis Do-
mine, plusquam mille aliorum anni. j

*Quomodo in mente se habeant, & con-
surgant Ideæ.*

CAP. V.

IN ordine vniuersi finis est ipsum
vnum, quod supremū est; sub quo
sine causa efficiens collocatur. Et
quoniam exemplar dirigit artificē
ad finem; propterea Idea mediare dicitur in-
ter finem, & opificem; est eminentior opifice,
humilior fine; & conuenienter dici potest sa-
pientia opificis, recta que ratio eius, per quam
efficit opus suo fini congruens. Consideratur
opifex in primo signo, vt essentia est; mox con-
sideratur, vt cuncta intelligens, & producere
volens; in quo secundo signo cōsurgunt Ideæ.

Hoc denotavit Plotinus Enneade sexta lib. 7. inquit; Mens sibi comparavit spectacula boniformia, cum primùm contemplata est ipsam boni naturam: influxit nanque in mentem ipsum bonum, nō omnino, sicut ibi erat; sed sicut ipsa mens accipit. Ex quo constat, ad quod genus causæ redigatur Idea: nam ea absolute forma est, cum sit pura, & eminentes sentia rei; at in ordine, & modo operandi, ad causam efficientem redigitur: est enim sapientia artificis, cuius umbra est recta ratio humanarum artium, per quam artifices diriguntur; nō autem ita est rerum forma, ut proximè eas formet, & constituat. Hinc patet inanes esse plurimas Arist. contra Ideas rationes; veluti dum inquit, non dari hominem sine his carnibus, & ossibus; insuper, dum asserit, si vna omnium esset Idea, omnes essent vnus homo; & aliæ similes: quæ omnes omni carent vi aduersus propriam Idearum assumptionem, ut ex se constat. Insuper ex dictis conspicuum est, cur à Platonis Idea redigatur; non ad causas, qualis est materia, & forma; sed ad causas. Nam causæ illæ dicuntur, quæ absolute, liberæ, & dominæ sunt; qualis est finis, & efficiens; inter quas mediare Ideam ostensum est. Demum patet ex Platonis sententia, ob Ideas genera causarum nō reddi plura, quàm quatuor; ut perperam multi ex sectatoribus Aristotelis tribuunt Platoni. Nam, ut recte in 13. Metaph. dixit Syrianus, Idea varia considera-
tione

ione est caussa in triplici genere: vt forma, vt
finis, & vt efficiens: præsertim tamen efficiens
est, si respicimus ad rationem, & modum, per
quem opus à caussa pendet; ad quem respice-
re debemus, dum numeramus genera caussa-
rum. Cõstat itaque Ideam præsertim ad caus-
sam efficientem redigi; quæ caussa efficiens à
Platone sola, & absolute caussa nuncupatur,
vt in Phi'ebo manifestauit; nec propterea ab
Arist. dissentit, nisi in modo loquendi. Vt verò
appareat, quomodo in prima mente consur-
gant Ideæ; considerandum est, quòd natura
primi entis, quatenus proximè ab ipso vno
pendet, eatenus vnitatibus, quasi seminibus
fœcunda Ideas parit; easque deinceps nume-
ris maioribus, minoribusve componit: nam
quod proximè ab vno pendet, necesse est, vt
sit prima sui origine multiplex; alioquin non
recederet ab vno: nõ tamen ita est multiplex,
vt in eo vnum etiam nõ refulgeat: nam ibi re-
peritur, & vnum ante Ideas, ex quo consurgunt
numeri Ideas constituentes; & vnũ post Ideas
ex vnitatibus consurgens; adeò vt Idea quæ-
libet, sit quid vnum, multitudinis necessariò
particeps. Et propterea Ideæ omnes, & vniformes,
& boniformes, & demum pulchriiformes
esse dicuntur. Nec horũ dantur in mente pro-
priè Ideæ, cum sint communia initia, & vires
omnium Idearum, effusæ per omnes, quarum
postrema est pulchritudo; quæ est sp'endor
boni per Ideas effusi; Ideo in eo intelligibili

in uado duo considerantur termini, vnitas, & pulchritudo: Vnitas est terminus supremus, tanquam caput subsequendum: Pulchritudo est terminus postremus, tanquam fulgor mediorum postremò confurgens.

Conuenientia, & Differentia Idearum.

CAP. VI.

Vniam in mente & vnum, & multitudo, identitas, ac alteritas inueniuntur; propterea etiam Ideæ inter se cōueniunt, & distinguuntur. Conueniunt primò, ratione initij, à quo pendent; omnes enim fluunt ab vno: conueniunt secundò, ratione mentis; omnes enim in mente reperiuntur: conueniunt tertio, ratione finis, & vsuum, quos præbent; omnes enim cōsimiles præbent vsus: quartò cōueniunt Ideæ, quia à sola mente exactè apprehenduntur; ab anima verò solùm eatenus attinguntur, quatenus mente participat, & cum ea iungitur. Demum conueniunt, quoniam quælibet Idea est essentia viua, intelligentia, intelligibilis, verè ens, forma, & actus virtute imitabili præditus. Cùm autè Idea omnis sit imitabilis, dum exactè imitatur, rectè que sine impedimento in materia exprimitur, pulchritudo confurgit; dum contrà, deformitas: nam pulchritudo in corporibus, est exacta Ideæ imitatio, à ò similitudo, à deò, vt, subtracta materia, ad Ideā eleuemur. Ex quo constat, veram pulchritudinem

dinem non sensu, sed mente cognosci; & umbram pulchritudinis esse natam nos eleuare à sensu ad mentem: materiam verò esse originem deformitatis. Dum dicimus Ideas communicari, vel participari; non est putandum corporeo modo id fieri, & per partes, & cum diminutione; sed modo incorporeo: non secùs ac à sensibili sua actio communicatur sensibus, & à luce lumen perspicuo. Distinguuntur Ideæ inter se, non sola nostra cogitationes; sed ex natura rei, & formaliter: quod ex eo maximè patet: quoniam ordo graduum, & participationum inde pendentium, non ex casu, fortuitoque concursu; sed ex originalium formarum distinctione pendet. In mente ita distinguuntur Ideæ inter se, vt in femine vis formandi caput à virtute formandi manum; & in anima ratio intelligendi leonem à ratione intelligendi ceruum. In prima tamen mente non secùs sunt simul Ideæ diuersæ, ac in Sole sint simul diuersi radij, in cetro circuli variæ lineæ. Et quemadmodum lineæ, & radij; quò magis distant à centro, vel à Sole; magis quoque distant inter se: ita sensim magis distinguuntur Ideæ, quò longiùs à mente recedunt; adeò vt demum in materia etiam magnitudine, & loco inter se distinguantur. Arist. in 12. Metaph. ob ordinem vniuersi, etiam in Duce, & Principe ordinem considerauit: at ordo Peripateticus est ordo eminentiæ, hic verò formalis.

Quorum non sint Ideæ.

CAP. VII.

Quoniam nil superuacaneum est in vniuerso, & præsertim in mundo intelligibili; ac multorum inutiles prorsus essent Ideæ: propterea non omnium, sed eorum tantum, quibus conueniunt, in diuina mente reperiuntur Ideæ. Primò, in ea non inest Idea sui met; tum quia nõ se producit; tum insuper, quia non simul eidem in eodem duo conueniunt modi, quibus sit. Dicitur tamen prima Mens, Idea omnium, vt cecinit Orpheus: & aliqua ratione dicitur Idea participatæ mentis, animæ rationalis, & naturæ; quatenus hæc omnia sunt quoddam vniuersum, umbra, & imitatio primæ mentis, & mundi intelligibilis eius. Insuper ea, quæ nata sunt effici, vel per naturam, vel per artem efficiuntur: Si per artem, dubium est, an eorū sint Ideæ. Plato in 10. de R.P. etiam horum Ideas videtur ponere, cum dicat, differens de Ideis; Deum vnicum constituisse lectum, & propterea vnius rei vnicam esse Ideam. Nec fat est, si dicas de lecto fuisse loquutum gratia exēpli; vt pateret, ita se habere de rebus physicis. Nam pariter eius sententia fuisset conspicua, si de homine, vel de leone eam protulisset. Propterea dicamus, eorum, quæ arte constant, partim esse, partim non esse Ideas: non esse quidem; quatenus ea proximè à mente non fiunt: esse verò, quatenus constantia arte, sunt

sunt imitationes eorum, quæ natura constant; Ars enim imitatur naturam; & propterea cum dentur Ideæ eorū, quæ natura constant, in virtute etiam dantur Ideæ constantium arte. Insuper, vt docet Plotinus in lib. de Ideis cap. II. Artificiosa pendent à rationibus, numeris, & mensuris animæ rationalis; cuius cum detur Idea, etiam in ea in virtute continentur Ideæ arte constantium: propriè itaque horum non est Idea, modo tamen aliquo etiam eorum est. Insuper ea, quæ natura producuntur, vel sunt accidentia, vel substantiæ. Aristot. tribuit Platoni in primo Metaph. 29. quod accidentium non posuerit Ideas: quod tamen absolute verum non est: nam multorum, quæ apud nos accidentia sunt, in prima mente, ex Platonis sententia, reperiuntur Ideæ; vt Syrianus in 12. Metaph. Plotinus in lib. de Ideis cap. 10. aliique insignes Platonici manifestarunt. Non tamen omnium accidentiū sunt Ideæ: vt proprietatum Ideæ non sunt, veluti risibilitatis, & similibus: ratio est, quoniam huiusmodi proprietates pendent ab Idea eius, cuius sunt proprietates; namque dans formam, dicitur tradere etiam ea, quæ per naturam sequuntur formam. Pari ratione multorum accidentium non sunt Ideæ, quoniam rediguntur ad Ideas substantiæ, cui conueniunt, & à qua pendent; vt caliditatis ad Ideam ignis; secundæ autem qualitates ex primis consurgunt. At quorundam accidentium, & præsertim eorum, quæ

G

præcipua sunt, hominem perficiunt, nec ex hominis generatione consurgunt, datur Ideæ: vt sapientiæ, iustitiæ, temperatiæ, & similiarum: Vt in Phædro manifestauit Plato, dum asseruit: animas sursum ductas conspicerere ipsam iustitiam, ipsam temperantiam, ipsam scientiam; horum tamen Ideæ in diuina mente accidentia non sunt. Neq; esset à Platonis fundamentis alienum asserere, nō ita dari Ideam sapientiæ, & virtutū in Diuina mente, vt dantur Ideæ aliarum rerum; nam Idea sapientiæ est ipsamet sapientia diuinæ mentis, quæ est sapientia, vt est Idea omnium. In sapientia, ex sententia Platonis, eminenter continetur prudentia; quæ prudentia, ex eiusdem sententia, est virtus omnis, Sic itaque modo quodam, at non ita, vt aliorum, in Diuina mente reperitur Idea sapientiæ, & virtutum. Relatorum quoque in Dei mente, vt ait Alcinoüs, non sunt Ideæ, qua de re est dubitatio; quoniã frequenter fit mentio Ideæ æqualitatis, Ideæ similitudinis; vt exactè æquale, & simile denotetur: Propterea Aristot. in 13. Metaph. cap. 4. obiicit Platoni, quod horum ponat Ideas, cum tamẽ horum nec quidem vnũ genus sit. Syrianus, qui librum illum propterea exposuit, vt Platonis sententiam de Ideis à calumniis Aristot. vindicaret, inquit, duplicem esse relationem: vnã, quæ non sit substantia; alteram, quæ substantia sit: prima diuinæ menti non conuenit; altera conuenit, ne dum ex sententia
Plato-

Platonis, verum etiam ex sententia Aristotelis. Sic asserit similitudinis, æqualitatis, diuersitatis dari Ideas: quoniam res per alicuius Ideæ participationem similes, & æquales constituuntur. Sed, vt clarius dubitatio è medio tollatur, dicamus relatorum non esse Ideam, quatenus in relatione consistunt; sed eorum esse Ideam ratione alicuius absoluti, quo innituntur, & in quo posita sunt. Addamus insuper de æqualitate, diuersitate, & similitudine loquendo, non propriè eorum esse Ideam; sed redigi ad ea, quæ genera rerum dicta sunt, nempe ad identitatem, & alteritatem. Secus itaque horum dantur Ideæ, quàm aliorum, quibus magis propriè conueniunt. Substantiarum itaque præsertim sunt Ideæ. Verum substantiæ adhuc sunt duplices, intelligibiles, & sensibiles: de intelligibilibus, vt de mentibus sub prima collocatis, est dubitatio, vtrum earum sint Ideæ. Numenius, Cronius, & Amelius, id affirmant; Porphyrius id negat: & proculdubio Porphyrij sententia magis est approbanda: quoniam substantiæ intelligibiles in se habent rerum Ideas, non autem valent habere Ideas sui. Insuper materia dicitur sinus informis, natus Ideis participare; at non recipiuntur in materia substantiæ intelligibiles; sed prima & suprema omnium formarum, quæ in materia modo aliquo recipiuntur, anima est: ideo primò animæ, mox aliarum corporatarum formarum Ideæ sunt. Non itaque mentium

sunt Ideæ; sed solum similitudine quadam dicere possumus mentem primam esse Ideam subsequentium; quatenus mentium omnium caput, & princeps, & veluti exemplar, ea est.

*Verum mathematicarum formarum
dentur Ideæ.*

CAP. VIII.

ffertur hoc in loco nobis occasio pulchræ considerationis; & est, verum mathematicarum formarum siue ad Arithmeticum, siue ad Geometram pertinentium, dentur Ideæ, vel ne. Et iurè de his ambigere cogimur: quoniam ex vna parte apparet, eorum non dari Ideas, cum Ideæ sint substantiæ, hæc autem sunt vilia accidentia. Confirmatur; quoniam Arist. in 1. de moribus cap. 7. asseruit Platonem non posuisse Ideam numerorum, quia in numeris reperitur ordo, & prius ac posterius: cum autem numeri principatum obtineant inter considerata à mathematico, & Arithmetica mathematicarum primam constituent; si eorum non dantur Ideæ, longè minùs erunt aliorum; cum Ideæ sint formæ quædam primæ, eorum præsertim, quæ apud nos prima sunt. Ex aduerso Proclus inter Platonicos nemini secundus, in primum Euclidis manifestè asserit, rationibusque confirmat, rerum mathematicarum dari Ideas; & iurè quidem: nisi enim daretur Idea recti, Idea circuli, Idea lineæ; hæc nullibi

Nullibi inuenirentur, & euanescerent mathematicæ scientiæ; cum in materia nec rectum sine obliquitate, nec circulus exactè rotundus, nec linea sine latitudine inueniatur. Propter eà dicebat Plato, dum Mathematicus, gratia exempli, ducit lineam in puluere, non de ea ostensiones format; sed de illa, quæ in animæ essentia est inserta, & in virtutem imaginandi imaginem promit. Simplicius in tertium de anima frequenter indicat mathematicorū dari Ideas; & à rationalibus Ideis in animæ essentia insertis, inquit exprimi in phantasiā vestigia, & imagines earum; præcedente tamen excitatione ab externis sensibilibus facta. Insuper inquit communes has vulgò mathematicas nuncupatas, re vera scientias non esse, vt etiam affirmavit Plato in calce sexti de R. P. Et ratio est, quoniam minimè ad rationales Ideas eleuantur, sed solùm in illis imaginibus versantur. Et quamuis illæ imagines in phantasiā ab anima rationali expressæ sint, non autem ex sensibilibus externis depromptæ; at tamen mathematicæ nuncupantur scientiæ ex abstractione, quasi sint de rebus per animā à sensibilibus corporibus abiunctis; quoniam illæ imagines sunt similes formis in materia existentibus, adeò vt ex illis depromptæ esse videantur. Quæ itaque communi voce mathematicæ dicuntur, & in dictis imaginibus versantur; nec sciētiae sunt, nec philosophiæ pars, immò nec re vera mathematicæ. Si quis autē

imaginibus non cōtentus, ad rationales Ideas
 ascenderit, quod Pythagoræ contigit; is verè
 mathematicus censendus erit, & eius mathe-
 matica re vera erit sciētia, & pars philosophiæ:
 quod indicauit Plato in sexto de R. P. inqui-
 ens, mathematica iuncta cū suis principiis sci-
 bilia esse. De his cumulatè Simplicius loquitur
 in tertium de anima in comment. II. & 34. Af-
 firmant itaque potiores Platonici, immò ipse-
 met Plato, mathematicorum dari Ideas, quæ
 substantiæ sint, & principia imaginum, in qui-
 bus versantur vulgares mathematici. Ex ad-
 uerso tamen eas non dari, prius indicauimus.
 Propterea res est satis dubia, & à nemine ha-
 ctenus cumulatè explicata. Nitar tamè ego ex
 Platoniciis regulis, & principiis cōspiciuā reso-
 lutionē elicere. Affero itaq; ex Platonis sentē-
 tia, ea quæ tribuuntur his formarū vmbri in ma-
 teria existentib. respondere Ideis, vt principiis
 earū. Afferit frequēter Plato, & ante Platonem
 affirmavit Pythagoras, Physica resolui in Geo-
 metrica, tanquā in principia; & Geometrica in
 Arithmetica; adeò vt numeri sint prima prin-
 cipia omniū: quæ cū proferatur de reb. in ma-
 teria existentibus, longè prius de earū Ideis esse
 vera putandū est. Et quoniā Physicarū forma-
 rū, ppriè sunt Ideæ, ideo cogimur fateri mathe-
 maticorū nō propriè Ideas esse; sed quæ eorū
 cōmuniter nuncupatur Ideæ, esse initia potiùs
 earū Idearū, quæ ppriè Ideæ nūcupantur. Hoc
 autem, quod dixi, esse verum, ex eo maxime
 patet;

patet; quia Ideas omnes esse numeros, & ex
sibi conuenientibus vnitatibus cōfurgere, cūm
Pythagoras, tum Plato affirmant. Dicimus ta-
men mathematicorum dari Ideas, quatenus
intelligibiles illi numeri sunt principia, con-
ditio, natura, & terminus omnium Idearum:
& propterea valent Ideæ imagines mathema-
ticorum in phantasiā expromere. Ideo rectè
dicimus omnia certis constare numeris. Patet
itaque, quid sit dicendum de numerorū Ideis.
Loquendo verò de geometricis figuris, & ma-
gnitudinibus, assero pariter earum propriè
sumptas Ideas non dari: conuenire tamen eis
Ideas duplici ratione: primò, quia in numeros
resoluuntur, & eorum essentia numeri sunt;
Idea autem ad essentiam pertinet: ideo Ari-
stoteles in 3. de Anima cont. 11. loquens de es-
sentia recti, dixit ex sententia Platonis, & Py-
thagoræ: Sit nanque dualitas. Insuper latius,
& lucidius in septimo Metaphysic. 38. manife-
stat ex sententia Platonis numeros esse essen-
tiam linearum, cæterarumq; magnitudinum.
Præterea huiusmodi magnitudinibus conue-
niunt latè sumptæ Ideæ, ratione infiniti, & ter-
mini, quæ sunt communia principia Idearum;
munere quorum valet anima consimiles ima-
gines expromere in phantasiā. Patet itaque,
quomodo mathematicorum sint, & non sint
Ideæ: nam ita sunt, vt potiùs principia Idearū,
quàm Ideæ nuncupari mereantur: ideo à Pla-
tone in calce sexti de R. P. nomine principij

fuerunt designatæ. Constat insuper, quomodo eorū Ideæ accidentia non sint, sed substantiæ; quomodo etiam physica in mathematica dicantur resolui; & demum, quomodo Aristoteles non iniuria dixerit Platonem non posuisse Ideam numerorum, quia in numeris reperitur prius & posterius: non enim posuit Plato ita Ideam numerorum, ut omnium esset Idea vna, sed distincte sunt diuersarum specierum numeri; & ita distinctæ non proprie sunt Ideæ, sed natura, & conditio cæterarum Idearum. Sed non leuis se nobis offert dubitatio: quia si in rebus corporeis mathematica sunt posteriora physicis, & sunt accidentia; quomodo in mūdo intelligibili, & in Ideis horum exemplaribus, se habet e contra? Ad hoc dico, in rebus corporeis posteriora esse, & accidentia; non ea, quæ primò respondent Ideis mathematicorum, sed solū externas eorum umbras: quæ verò primò respondent Ideis mathematicorum, sunt substantiæ, & naturæ rerum, conuenientibus numeris absolutæ; munere quarum dicimus mathematica nos ad diuina eleuare, & physica in mathematica resolui.

Quorum sint Ideæ.

CAP. IX.

X hactenus dictis manifestè colligitur, Ideas proprie, & præsertim esse substantiarū sensibilium: quæ cū diuidantur in materiam, formam, &

& compositum, materiæ non est Idea, cum sit exemplar diuinitatis expers, & sinus informis natus participare Ideis. Insuper compositi non est Idea, quoniam compositum materiam includit; quæ materia, cum non sit pars essentiæ, etiam non potest esse pars eius, cuius est Idea. Remanet itaque, ut solius formæ sit Idea: & quoniam formæ est id, quod est, compositum; ideo hac ratione asserimus dari Ideam hominis, & aliorum. Cum autem Idea sit formæ, adhuc forma triplex est; vel indiuidua, vel in specie, vel in genere sumpta. Generum non sunt Ideæ: quoniam Idea est quid completum, & perfectum; genera carent postrema perfectione. Indiuiduorum etiam non sunt Ideæ; quoniam omnia in vna natura, & vna essentia conueniunt, cui respondent Ideæ. Specierum itaque solùm Ideæ sunt, ut in 10. de R. P. exemplo lecti cumulatissimè demonstrauit Plato. Neque assentiendum est Marsilio, viro alioquin doctissimo, qui nonnunquam censuit cum Platone, singularum animarum ratione præditarum distinctas esse Ideas; adeo, ut tot sint earum Ideæ, quot sunt numero animæ. Quæ sententia manifestissimè reiicitur per rationem, qua usus est Plato in 10. de R. P. ad ostendendum vnius speciei vnicam esse Ideam. Cum itaque formæ in specie cõsideratæ Idea sit, huiusmodi forma adhuc duplex est; vel enim gignitur ex putri, ut vermes; vel ex semine: si ex putri, ei non conuenit Idea: nam quæ ex putri

fiunt, non primò, & per se; sed potiùs per
quandam cõsecutionem fiunt, & modo quo-
dam ex euentu; quorum Ideæ non sunt. Hinc
fallitur Auer. in 12. Metaph. 18. inquit, Pla-
tonem ponentem Ideas respexisse ad eas men-
suras, quæ in materia putri reperiuntur; &
propterea à longè conspexisse veritatem. At
re vera ipse magis à longè conspexit senten-
tiam Platonis, cùm Plato genitorum ex pu-
tri non ponat Ideam. Insuper viuentia, quæ
ex semine fiunt, adhuc sunt duplicia: vel enim
fiunt à simili, vt homo ab homine; vel oriun-
tur ex nexu animalium diuersæ speciei, vt
mulus, & lycisca: illorum sunt Ideæ, horum
verò minimè, cùm ex præcipua intentione a-
gentis non fiant; lupus enim lupum genera-
re intendit: hæ tamen formæ continentur in
virtute Idearum illorum animalium, à quibus
producuntur. Id ipsum est dicendum de Plan-
tis, quæ per insertionem furculorum ex nexu
plantarum diuersæ speciei constituuntur; nec
non de illis, quarum vna in altera, & ex altera
oritur: nam, vt inquit Syrianus in 13. Metaph.
sunt hæc omnia posteriùs genita, & aduenti-
tia, & non solius naturæ opera, nec omnino
secundùm suas rationes procedentis, sed ve-
luti iniuria affectæ, & frustratæ, seu suspensæ,
& laborare coactæ. Prætereà partium quoque
non datur Ideæ; partes enim in Idea totius in-
diuiduè continètur. Demù mali, priuationũ,
negationũ, secundarum intentionum nõ sunt
Ideæ;

Ideę: Idea enim est forma, & verè forma; malū, & priuationes sunt non entia; secundæ intentiones, si quid veri, & firmi includunt, ex primis habent. Patet itaq; ex his, quorū non sint, & quorum sint Ideę. Non me latet Scotum, & alios nōnullos ex Scholasticis Theologis, longè plurimum in Deo ponere Ideas: at ego Platonem sum imitatus. Verūm nō leuis oritur dubitatio: quia si mens per Ideas cætera cognoscit, si nō omniū in ea sūt Ideę, nō itaq; cognoscet omnia; & consequenter non omnia erunt ei curæ. Præterea, si multorum non dantur Ideę, quorum tamen homo scientiam habet, & quorū dantur definitiones; nō itaq; pro scientia, & pro definitione necessarię erunt: cuius oppositum dicit Plato & in Timæo, & in 6. de R. P. & in Epistolis. Ad hæc dicendum, quòd quemadmodū in generatione cætera omnia, quorū nō sunt Ideę, pendēt ab eis, quorū sunt Ideę: vel ad ea modo aliquo sese habent; ita de cognitione se habere putādū est: ea enim quorū nō sunt Ideę, cognoscuntur per Ideas aliorū: veluti partes cognoscūtur per Ideā totius; artificialia per Ideas naturalium, quorū sunt imitationes; vel per Ideam animæ rationalis, in cuius numeris, & rationibus, tanquā in principiis, omnia arte constantia continētur; proprietates cognoscuntur per Ideam eius, cuius sunt proprietates; cætera accidentia ex notitia Ideę rei, cui accidunt, & à qua pendent; relationes cognoscuntur, per fundamenta;

malum, vt malum, est non ens, & recessus ab ente, & propterea non intelligibile; cognoscitur tamen per Ideam entis, à quo recedit; indiuidua cognoscuntur per Ideam speciei: vt enim per Ideam vnam speciei multa indiuidua gignuntur, ita etiam per Ideam vnam singula cognoscuntur. Ideò rectè dicebat Simpl. in 2. de anima oculum per vnam albedinis rationem iudicare albedines omnes. Materia demū intelligibilis non est, cum nō sit forma; cognoscitur tamen à diuina mente per id, quod in ea modus materiæ, & infinitum esse dicitur: Insuper cognoscitur per notitiam Idearum, quarum participationis est sinus, vel locus. Ideo rectè Aristoteles quoque asserit, materiam per se non esse natam intelligi.

Quos vsus præbeant Ideæ.

CAP. X.

IT præclaræ, & eminentissimæ sunt Ideæ; ita plurimas, & eximias præbent utilitates: quæ omnes in tres gradus distribuuntur. Primus pertinet ad mentem, secundus ad ordinem rerum, postremus ad hominem. Si ad primum conuertimur, conducunt Ideæ ad mentis cognitionem, & functiones munerum eius. Mens enim in se conuersa, per Ideas cognoscit omnia; cognoscens producit, producta que etiam, & seruat: demptis Ideis, nec de cognitione diuinæ mentis, nec de rerum ab ea dependentia,

zia, nec de prouidentia rectè sentire valemus; vt Epicuro, & Peripateticis contigit. Dum cōsideramus utilitates pertinentes ad secundum gradum, inueniemus fatum, & leges ab Ideis duci: cū enim in natura sit constans, & certus ordo, non casu ei conueniens; debet ab ordine aliquo primo, firmo, & constanti pendere; huiusmodi est ordo Idearum in prima mente. Insuper conferunt Ideæ ad nexum rerum pendētium ab eis; ad ascensum, & descensum graduum naturæ; ac consequenter ad antipathiam, & sympathiam partium Mundi; quæ non sine illustri admiratione à nobis frequenter cōspicitur; ex qua sympathia ducit ortum Magia naturalis, apud Ægyptios, priscosque omnes sapientes summopere commendata. Præterea conferunt Ideæ ad rerum generationem: non enim semina gignerēt animalia, nisi vim formandi includerent; eam non includerent, nisi reciperent ab anima; ab anima eas recipere non possent, nisi in ea continerentur; non continerentur, nisi eas reciperet à mente munere Idearum, mens demum ab ipso vno Idearum capite. Accedit, quòd initia rerū moralium prima debent esse æterna, alioquin nō essent initia; non autem darentur propria rerum principia æterna, nisi darentur Ideæ. Insuper conducunt Ideæ, vt res, quæ in materia sunt vimbæ, alicubi verè sint; quæ in materia fluunt, alicubi firmæ permaneant; quæ cum corpore solū sunt sensibiles, alicubi sint in-

telligibiles; quæ cum materia carent perfectio-
 ne, per aliquid absoluantur, & perficiantur.
 Demum si ad tertium gradum, nempe ad ho-
 minem conuertimur, plurimas ex Ideis in eo
 refulgere utilitates conspiciemus: conducunt
 enim ad eius scientiam, vt in proprio loco ap-
 parebit; nec valeret homo intelligendo attingere
 essentias rerum, nisi in eius anima per ra-
 tiones Ideis respondentes essent insertæ; sen-
 sibus enim sola externa accidentia offerun-
 tur. Arist. censet per sola vniuersalia, quæ sunt
 communes notiones, posse acquiri scientias.
 Plato eas communes notiones non reuit,
 immò necessarias iudicat pro scientia rerum;
 in eis tamen nō scientiam, sed opinionem po-
 tius positam esse affirmat: nisi enim anima per
 rationes ad Ideas eleuetur, & cum mente iun-
 gatur; nec propriè scire, nec intelligere dicitur;
 sed solum rectè, vel perperam opinari. Ex
 quo nexu animæ cum mente, & Ideis pendet
 quòd homo contemplationi deditus, domi-
 natur, & imperat corpori, ne dum suo, verum
 etiam cæterorum natura constantium. De-
 mum ex rationum, Idearumque serie, ortum
 in homine ducit Diuinitio, & Prophetia: ad-
 eò, vt mirum videri non debeat, quòd dicitur
 à Plotino, intellectum contemplantis ho-
 minis, quamuis videatur esse in Oriente,
 tamen conspiciere posse ea, quæ fiunt in Oc-
 cidente; & cum sit in vno loco, mirabiliter o-
 perari posse in alio plurimum distante; ac in-
 super

super sua cogitatione alios mouere. Homo enim, dum verè contemplatur, iungitur cum suo principio, in eoque per animam reperitur; in quo non distant, sed eminenter iuncta sunt ea, quæ apud nos distare videntur: adeo, vt per causas ea videat, quæ aliis in effectis conspiciere vix datum est.

An Aristoteles in disputatione de Ideis, cum Platone debeat conciliari.

CAP. XI.

Simplicius, Theophrastus, Priscianus, Lydus, Boetius, Ioannes Picus, & alij nonnulli viri celebres inquit, Arist. à Platone de Ideis loquente re vera nō dissentire; sed solū esse littem in verbis: quatenus Arist. vel disputat cōtra fatuam de Ideis sententiam, quod Ideæ sint formæ rerum naturalium abiunctæ, & seorsum à mente per se subsistentes: vel quatenus, quas Plato censet posse dici Ideas, & eodem nomine cum participantibus designari; Arist. magis ad terminorū proprietates respiciens, eodem nomine appellandas non censet; solum enim leonem nuncupat illum, qui ex carnibus, & ossibus constans, pelle, & pilis tegitur. Re vera tamen cōuenire eos affirmat; quoniam eminens cōtinentia Peripateticorū, nil aliud est, nisi Idealis mundus Academicorum. Rem hanc ita sese habere, ex eo confirmari potest; quoniam fundamētum Idearum

est mens diuina, vt omnia includens, vt omnia diuinæ mentis offerens, vt omnium principium, vt nata imitari, & participari: quæ omnia à Peripatetico conceduntur, & propterea cogitur concedere Ideas. Hinc Arist. de Ideis mentionem nonnunquam facit: nam in 2. Physic. enumerans attinentia ad formam, inquit; Forma & Idea. Ex aduerso alij eos esse discordes affirmant: & in ea discordia nonnulli tuentur partes Arist. vt Alex. Pomponatius; alij Platonis, vt Syrianus, & multi ex Platonis. Philoponus hac de re non sibi constat; in physicis nititur nonnunquam eos conciliare, in disputationibus contra Proclum lib. 2. ait eos conciliari non posse; adeò, vt magna hac de re sitilis. Proculdubiò summoperè falluntur, qui eos idem sentire affirmant: nulla enim alia de re accuratiùs Arist. contra Platonem differuit, quàm de Ideis; manifestauit enim eas nec dari, nec illa munera præbere posse, quæ ab eis pendere asserunt Academici; destruxit, non ponendi modum, sed absolutè positionem ipsam; manifestauit generationem, scientiam, & alia, quæ ab Ideis dicuntur prouenire, minimè per Ideas fieri, immò per Ideas non posse fieri; nullum vnquã usum dereliquit Ideis; adeò, quòd si eas concederet, inutiles eas esse putandum esset; cum tamen in vniuerso, ex sententia eius, nil superuacaneum, nil inutile inueniatur. Afferere, quòd solum reiiciat Ideas per se, & seorsum à mente subsistentes, non eas in diuina mente

mente positas; est ostendere, se non perpendisse rationes Aristotelis contra Ideas: illæ enim vim habent absolutè contra Ideas quouis modo consideratas; absolutè enim inquit Arist. in 1. in 7. in 13. Metaph. Ideas nec pro rerum definitione, nec pro humana scientia, vel reminiscencia, nec pro rerum generatione, vt fiant à simili, neque pro rerum principiis esse ponendas: quia longè secùs hæc omnia fiunt, quàm per Ideas fieri existimauerit Plato: & cum nullam præbeant vtilitatem, esse vaniloquia, & poeticas metaphoras affirmat. Propterea in 12. Metaph. 51. ait melius esse Deo nõ videre vilia, & mortalia, quàm videre. Accedit, quòd cum Ideæ, ex præcipuorum Academicorum sententia, sint formaliter distinctæ; hanc distinctionem nunquam in prima mente concederet Aristot., qui eam esse simplicissimum actum affirmauit, expertem nedum materiæ, sed etiam modi materiæ; quem materiæ modum Academici cum Ideis permiscent, vt suprâ apparuit. Longè etiam minùs valemus dicere, quòd dissentiat in modo loquèdi; quatenus nomen hominis, & leonis solùm compositis cum materia conuenire existimauit; non autem diuinæ menti, vt natæ repræsentare, & imitari. Quoniam absolutè Arist. à mēte diuina omnem distinctam producendi rationem remouet; solùm asserit esse causam communem, vniuersalem, vniuersè ad omnia concurrentem; vniuersè enim Deus per Cœ-

li motum fouet omnem generationem: quòd verò hic, qui generatur, sit homo, ille verò leo; non ex distincta diuinæ mentis Idea provenire censet; sed solùm ex eo, quia hic proximè fit ab homine, ille à leone: adeò, vt primum, & proprium principium generationis leonis, sit corporeus leo ex sententia Aristotelis, non autem Idea leonis, vt Plato existimavit. Demum, quia Aristoteles nec rerum à Deo simplicem emanationem, nec mundi productionem ponit, sed solùm conseruationem à primo principio: iurè putandum est, nullo pacto concessisse Ideas, cùm nil admiserit, quod Ideis sit consentaneum. Colligamus itaque Aristotelem per sua fundamenta, & per suæ philosophiæ initia Ideas minimè concessisse, sed solùm in diuina mente cuncta inueniri putasse in eminentia, at non per distinctas Ideas: nam hoc conuenire censuit illi causæ, quæ solùm est causa communis, & nullius aliqua ratione propria. Ideæ enim supponunt id, cui conueniunt, distincta ratione diuersorum esse principium; continentia verò in eminentia secùs se habet. At cùm ita sentiat Aristoteles, nec possit cùm Platone conciliari; nos, dimisso Aristotele, cum Platone, cum Theologis, & cum priscis mundi sapientibus Ideas statuamus, easq; magnificemus; de quibus Boetius in 3. de Consol. metro 9. ita cecinit:

Quem

Quem non externa pepulerunt fingere causæ
Materiae fluitantis opus, verum insita summi
Forma boni, liuore carens: tu cuncta superno
Ducis ab exemplo, pulchrum pulcherrimus ipse
Mundū mente gerens, similiq; in imagine formans,
Perfectasq; iubes perfectum absolueres partes.

FINIS LIBRI

Tertij.

H 2

STEPHANI THEVPOLI,

BENEDICTI F. PATRITII VENETI,

ACADEMICARVM
Contemplationum,

LIBER QVARTVS.

DE ANIMA VNIVERSE CON-
siderata.

Quid sit Anima ex aliorum opinione.

CAP. I.

RAECLARA ea quidem sunt, quæ ad ipsum Vnum, ad Mentem, ad Ideasque pertinent; in quibus hæctenus versati sumus. At quæ ad animam pertinent, præter id, quòd diuina sunt; nam vsque ad animam descendit diuinitatis fulgor (vt in Epistolis ait Plato) etiam hominis sunt propria; ei que adeò accommodata, vt seorsum ab animæ cognitione, inanis, & superuacanea omnis alia cognitio censeretur mereatur. Propterea Plato, in explicanda anima accuratissimum se præstitit; & iniuria profectò ab Aristotele in
procæ.

proœmio de anima carpitur, quòd de anima differēs, de ea sola hominis verba fecerit: nam Plato omnes animæ gradus latissimè manifestavit; nouit tamen solam animam rationalem absolutè, & verè animam esse; cæteras verò umbras, vestigia, & idola animæ. Insuper nouit, quòd qui de hominis anima agit, de omni eius gradu loqui tenetur, cùm omnes inueniantur in homine; ideò commendatione, nō reprehensione dignus est Plato. Quòd anima sit, adeò constat, vt superuacaneum sit in eius ostensione immorari. Quid ea sit, maximè latet, vt vnà cum Platone affirmat Aristoteles: ideò dicebat Plato, difficillimum esse se noscere; quia difficilè est cognoscere, quid sit anima. Insuper assererat nos cōspicere animam, tanquam marinum Glaucum, suo decore, suaque prima forma destitutam; alienis sordibus fœdatam. Propterea nonnulli eam esse corpus putarunt: at corpus corpori absolutè nō dominatur, nec principium est corporum, nec munera omnem corporum facultatem excedentia valet absoluere; quæ omnia manifestissimè conueniunt animæ. Alij existimarūt animam esse accidens: at accidens non per se subsistit, non supra corpus collocatur, non iungitur cum mente, non iudicat, nō substantiam constituit, nō sui, & aliorum est primum initium motus; quæ omnia ab anima proficiscuntur. Colligamus itaque vnà cum Platone, & Aristot, animam non corpus, sed incorpo-

ream esse: non esse accidens, sed substantiam. Verùm quæ sit hæc incorporea substantia, apprimè latet. Aristot. pro ea explicanda, summo perè in secundo de Anima laborauit: & præmissis variis distinctionibus dixit, eam esse actum primum corporis physici instrumentarij, siue potentia viui: insuper dixit, eam esse primum principium nutriendi, sentiendi, cogitandi, loco mouendi. Hæc profectò verè de quadam anima dicuntur; at non semper ei cõueniunt, veluti dum à crasso corpore seiungitur; nec conueniunt omni animæ, vt animæ Dæmonum, cælorum, & mûdi; nec naturam, & essentiam animæ patefaciunt; sed potiùs cuius anima sit, & quid efficiat: nam hoc præsertim cognoscere expetimus, quid sit actus, & perfectio hæc, quæ in nostro corpore reperitur, & nostrarum operationum est initium; qua de re nihil exactè explicant Peripatetici.

Quid sit Anima, opinio Platonis.

CAP. II.

Lato in Phædro, & 10. de Legibus Animam esse dixit numerum se mouentem; quam definitionem sumpsit ex Philolao, Philolao ex Pythago. Peripatetici variis argumentis eam esse negligendam nituntur ostendere: sed quia ea definitio est obscura, ideo ab eius explicatione exordiar, vt inde appareat, inanes esse instantias omnes, quæ aduersus eam afferuntur.

Plato

Plato Pythagoram imitatus, per Mathematica iuuenibus tunc temporis familiarissima, res physicas explicare consuevit; ac per Geometrica præsertim res physicas, per Arithmetica res incorporeas declarauit: numeri enim magis conueniunt cum rebus abiunctis, magnitudines verò cum rebus corporeis. Et quoniã anima est mediæ cuiusdam conditionis, ideo per vtrunque eam explicandam esse censuit: quod optimè seruauit: nonnunquam enim eam explicauit per numerum, inueniens, esse numerum se mouentem: nonnunquam per figuram, & magnitudinem, vt in Timæo: dum in anima linearum interfectionem, & duplicè circulum considerauit. Explicans res physicas per mathematica, non censuit verè physica ex accidentibus mathematicis constare: sed vel per mathematica denotauit præcipuas illas mathematicorum rationes, & formas in præcedentibus explicatas; vel per condiciones rerum mathematicarum manifestare voluit analogia quadam condiciones rerum natura constantium. cùm enim mathematica sint à materiæ fluxu, & inconstantia seiuncta; conditione quadam exacta, certa, exquisitaque participant, per quam maximè conferunt ad ingenij dispositionem, eleuationem, & rei latentis explicationem: & propterea, vt ad numerum pertinet, seruata analogia dicimus quinque inueniri subordinatos numeros; Diuinum, substãtiale, animarium, naturalem,

& mathematicum: primus est vniformis, secundus immobilis, tertius se mouens, quartus ab alio motus, postremus imago aliorum, & externa eorum mensura. Diuinus consideratur in Deo in eminentia, vt in principio omnium: Substantialis cōuenit menti per Ideas, quæ essentia, vnitas, & ens primum dicitur: Animarius numerus, conuenit animæ per rationes: Naturalis, rebus Physicis per naturæ femina: Demum Mathematicus, qui imago est ab animâ rationali in phantasiâ expromptus. Anima est numerus, nō quantus, & mathematicus, sed animarius: est numerus, non quidem numerans, sed numeratus, seipsum generans, in seipsum conuersiuus: & quoniam ex numero harmonia confurgit, ideo etiam anima harmonia esse dicitur; non quidem harmonia partium corporis, neq; harmonia quantata in sono, vel in voce collocata: sed harmonia ex substantialibus suis numeris confurgens, in suis rationibus, & generibus eam constituentibus posita: ex qua, tâquam ex caussa, cū partium corporis, tum motuum, vocum, & sonorum prodit harmonia, harmoniæque iudicium; & inde confurgit voluptas, qua ob harmonias, tanquam ob res sibi familiares, afficitur anima. Ex his colligo; primò, quòd cū Plato in Phædone neget animam esse harmoniam, in Timæo eam esse harmoniam affirmet, sibi minimè aduersatur: negat esse harmoniâ quantam, vel ex partibus corporis confurgentem.

tem; asserit esse harmoniam, altero iam explicato modo. Colligo insuper non rectè à multis culpari Platonem, quia asseruerit animam esse vel harmoniam, vel numerum: ipsi enim respiciunt ad numerum vulgarem mathematicum, ad harmoniam quantam, & ad eam, quæ qualitas, vel accidens est: cùm Plato longè altiùs eleuatus, de eminentiore harmonia verba faciat.

Qualis Numerus conueniat Animæ.

CAP. III.

SI explicare vellem numeros, præportiones, medietatesque omnes animæ conuenientes; ac insuper eorum conditiones, analogias, & significaciones; præter id quod nimium in longum protraheretur oratio, etiam rem ab aliis actam agerem. Nam Marsilius Ficinus, Proclus, Chalcidius, & alij in Academia accuratè versati cumulatissimè de re hac verba fecerunt. Propter eà ego in paucis solùm, & in eis quàm breuissimè immorabor. Conuenit varia consideratione animæ multiplex numerus. Primò in ea consideratur vnio, & vnitas, vt in proprio gradu particeps est diuinæ Vnitatis; ac etiam ratione suæ totalitatis; est enim vnum quoddam totum. Et quoniam triplex consideratur totum, vnum ante partes, aliud ex partibus confurgens, tertium in singulis partibus; anima singulis his modis totum est: ea est totum ante

partes, dum cōsideratur, vt diuidua in eas: est totum confurgens ex partibus, dum primò assumptis partibus consideramus, quomodo ex illis ea confurgat: est totum in singulis partibus, cūm anima sit tota in toto, & tota in quavis parte. Insuper conuenit animæ numerus binarius; & quia est nata diuidi; & quia in ea reperitur infinitum, & terminus, identitas, & alteritas; & demum conuersio ad intelligibilia, & sensibilia. Et iurè conuenit animæ binarius, cum vnitatem coniunctus: nam menti supra animam, præsertim vnitatem cōuenit; corpori infra animam, solum infinitum; animæ mediæ, conuenit propriè dualitas, quasi infinitum cum vnitatem coniunctum. Insuper animæ tribuitur ternarius numerus: tum ratione principij, mediij, & finis eius: tum quia in se manet, ad infera progreditur, reuertitur ad superna; insuper fluit ab vno, recedit ab eo, reflectitur in illud: tum demum, quia, vt inquit Proclus, animæ natura in tria diuisa est, in substantiam, potentiam, & actionem; insuper substantia in essentiam, harmoniam, & speciè; essentia in propriè substantiam, idem, & alterum; sic ternario numero anima gaudet, eoq; referta est. Insuper conuenit ei numerus quaternarius: quatenus in materiam est procliuis, quatuor qualitatibus, quatuor elementis, quatuorq; humoribus temperatam; & ea quatuor præcipuis facultatibus est prædita, nutriendi, sentiendi, loco mouendi, & intel-

intel-

intelligendi. Sed vt cæteros numeros, eorum-
que cum anima conformitates prætermittam;
præsertim tribuitur animæ numerus quina-
rius & septenarius. Quinarius, quoniam & ex
quinque rerum generibus, & quinque modis
anima componitur, vt infra apparebit: infu-
per, quoniam quinque in anima consideran-
tur; primò, substantia eius; secundò, harmo-
nia rationum eius; tertio, species ex partium,
rationumve concordia consurgens; quartò,
virtus eius; quintò, actiones: & propterea, vt
ait Proclus, animæ consideratio in quinque po-
tissimum capita distribui debet. Præterea, vt
anima ex diuidua, indiuiduaque natura cõstat;
ita quinarius ex primo pari, primoque impari
componitur. Demum, vt anima in vniuerso
media est; ita quinarius in vniuerso numero,
nempe in denario, medius conspicitur. Se-
ptenarius verò numerus cõuenit animæ; quo-
niam septenarius includit vnitatem, vt copu-
lam geminæ trinitatis, ex quibus vnà cum
copula tertia consurgit trinitas; adeò, vt in
septenario ter omnis perfectio reperiatur: sic
in anima reperitur perfectio ratione princi-
pij, mediij, & finis; ratione conuersionis, ad
supera, in se, & ad infera. Hinc rectè ait Pro-
clus; Numerus septenarius est numerus A-
pollini dicatus, omnis consonantiæ parens;
quoniam in vnitatem, binario, & quaternario,
ex quibus septenarius resultat, primum bis-
diapason reperitur. Hinc Plato pro animæ

compositione septem recipit numeros, in quibus omnes harmonicæ rationes comprehenduntur. Insuper etiam vsq; ad septimum gradum, vt aiunt Musici, omnis vocum discrepantia progreditur. Non iniuria itaque Plato vtitur septenario pro compositione animæ. In numeris quoque animam cõponentibus conuenienti ratione omne medium reperitur: in eis est medium Geometricum, rectè legum institutioni respondens; de quo Plato in sua R. P. ait, per illud ciuitates rectè gubernari: reperitur medium Musicum, quod iustitiæ similitudo est: Demum reperitur medium Arithmeticum, quod Pacis celebre signum nuncupatur. Hac itaque ratione, & modo, cum mira significationum fœcunditate, Plato ex numeris cõstare animam affirmavit. In qua etiam figuras considerauit, circulum scilicet, & triagulum: quoniam, vt anima prima eorum est, quæ ad corpus vergunt; ita hæ figurarum omnium, cum rectilinearum, tum curuilinearum primæ sunt. Insuper, animæ per mentem conuenit orbiculatio; per naturam propriam progressus, & rectitudo; ideo cum rotunda, tum recta figura in anima reperitur. Mitto cæteras circuli, & trianguli cum anima conuenientias: fat mihi est capita attingere; vt appareat, quales sint numeri, & figuræ, quæ in anima à Platone considerantur.

Quomo

*Quomodo anima dicatur mouere seipsam,
& esse initium motus.*

CAP. IV.

Multiplex profectò est motus: & præsertim quadruplex, ex sententia Platonis, considerari potest. Primus est motus materiæ mundi, de quo loquitur Plato in Timæo inquiens: Ante mundi generationem materia fluctuabat, inconstanti, inordinatoque motu mouebatur. hic motus potius est fluxio, inconstantia, priuatioque termini, & ordinis: quam verè motus. Alter est motus physicus corporum natura constantium. Tertius est motus animæ. Quartus mentis: nam mens, quamuis dicatur immobilis; attamen ei conuenit motus, quatenus ex se excitatur ab esse ad agere. Prætereà menti conuenit motus, non quidem transitiuus, sed pro genere rerum sumptus, vt in præcedentibus apparuit. Anima motu animario se mouet, qui motus multiplex est: Ideo Plato in 10. de Legibus dixit, nomina motuum animæ esse, velle, considerare, consultare, opinari, lætari, dolere, metuere, odisse, diligere, & similia: adeo quòd anima, nedum se mouet, quia ex se excitatur ad trāsitiuum motum, & est initium eius in corporibus; verùm insuper, quia motibus aliis se mouet, qui metaphoricè motus nuncupantur: quibus motibus dicitur se mouere, quoniam sunt actiones immanentes, nō transeuntes. Et quemadmodum in anima v-

nitas non destruit diuisionem, nec diuisio reā mouet vnitatem; ita motus in eā non destruit statum, nec status motum: quoniam ratione diuersorum ei conuenit motus, & status; vt ratione diuersæ conditionis, cœlum dicitur, & moueri, & esse immobile. Ex his patet rectè à Platone animam dici numerum se mouentem: quæ definitio approbata à Zenocrate, ita ab eo explicabatur, quòd anima esset substantia secundum numerum vna, ex substantiis multis conflata seipsam mouens. Sic Cicero, quod debuit Platoni tribuere, perperam tribuebat Aristoteli, dum entelechiam ab Aristotele pro genere in definitione animæ sumptam dicebat denotare perennem motum: quòd, vt longè abest à sententia Aristot. ita maximè est consentaneum opinioni Platonis; verè enim anima est motus perennis ex Platonis sententia. Quòd si etiam per clariores terminos volumus Platonicam animæ definitionem latiùs explicare, dicere valemus: Anima est substantia incorporea, à mente pendens; ex rerum principiis, & generibus conuenienti ratione, & numero ita conflata, vt ex se moueatur; & iuncta corpori sit primum initium transitiui motus.

Ita censeo ego posse latiùs breuem illam definitionem explicari.

Que

*Quæ à Peripateticis obijciuntur Platoni, & an
debeant conciliari.*

CAP. V.

IN multis profectò Plato, vt attinet
ad animæ naturam, & conditionē,
ab Aristot. carpitur. Primò ei obii-
citur, quòd dicat eam se mouere; cū
nihil in se agat, nil à se patiatur: Si enim idem
se moueret, plurima sequerentur absurda, ab
Arist. in 8. Physic. post cont. 40. latè explicata.
Insuper anima non potest se mouere, nec pro-
priè sumpto motu, nec eo sumpto metapho-
ricè: non propriè sumpto; quia omne, quod
eo motu per se mouetur, est in loco, vt in-
quit Aristoteles in primo de anima. 38. anima
autem non est in loco: neque etiam se mouet
motu metaphorico, qualis est sentire, consul-
tare, & similia; quoniam, vt inquit Aristote-
les in primo de anima 65. Non anima sentit,
vel intelligit, sed homo per animam. Insuper
Plato ait non mentem, sed animam esse pri-
mum principium transitui motus: Arist. ani-
mā à mente non seiungens ait, cœlestes mētes
mouere cœlū; & esse primū, & propriū initiū
motus cœli. Præterea carpitur ab Arist. in 2. de
anima 26. quoniam Plato absolutè animā sta-
tuit iungi cum corpore; & non explicat, quale
debeat esse id corpus, in quo ea recipitur. Insu-
per in Proœmio de anima arguitur Plato: quo-
niam agens de anima, non de ea vniuersè, sed
de sola hominis anima verba facit; relata enim

definitio, soli animæ hominis videtur conuenire. Demum motus est secundus actus, anima ab Aristot. in 2. de anima dicitur actus primus; motus est accidens, anima est substantia; iurè itaque in multis culpandus videtur Plato. Nituntur nonnulli, è quorum numero præcipuus est Simplicius, Arist. cum Platone conciliare: sed manifestissimè falluntur. Profectò de nonnullis sola est lis in verbis; at de præcipuis re vera dissentiunt, re vera inter se pugnant, quorum lis à principiis ducitur: vario enim modo de Ideis, & rationibus sentiunt; pariter de rerum generibus componētibus animam; de dependentia, & distinctione rationalis animæ à mente, de modo operandi animæ; & de primo initio motus. Propterea non sat est dicere, vt ait Simplicius, Platonem latiùs accipere motum, quàm faciat Aristot. & non loqui de motu corporum, de quo loquitur Aristot. nam etiam eo latè sumpto motu, non propriè anima se mouet ex sentētia Arist. cùm debeat semper moueri ab obiecto; immò Aristot. in 8. Physic. ait esse absurdum, vt idem sit docēs, & addiscens; & in primo de anima negauit animam sentire, vel intelligere, sed corpus per animam; & profectò hi non sunt motus corporum, & propriè sumpti. Pariter non satisfacit, quod dicitur à Simpl. in 8. Phys. 44. dū inquit animam se mouere, nō vt quod simplex; sed vt includens varias rationes, per quarum aliquam sit in actu, per aliam in potentia. Hoc equi-

equidem ex sententia Plat. rectè est dictum, at cum Aristot. dici non potest; qui in anima rationes non concedit, nec censet per rationem vnam in anima excitari aliam; sed solùm adaptionem vnius, esse initium adaptionis alterius. Dicamus itaque Arist. verè dissentire à Platone, & nitamur Platonem à calumniis Peripateticorum vindicare. Dum inquirunt, nil se mouere posse, ne idem respectu eiusdem sit in actu, & in potètia: dicamus, idè nō posse esse in actu, & in potentia per eandem rationem, sed per rationes distinctas id contingere posse; & præsertim loquendo de motu rei incorporeæ, qui est actio quædã sine propriè sumpta perpeffione: & hoc affirmamus necessariò debere conuenire primo mouenti, vt deinde valeat esse initium motus aliorum: immò in hoc arguendus potiùs videtur esse Arist. qui non valuit rectè explicare, quomodo anima, cum ex se non excitetur, nec se moueat, valeat mouere corpus: nam dixit animam mouere, quia ex actu imaginationis alteratio confurgit in instrumentis motus; post quam primam alterationem moueatur corpus munere distinctionis, & nexus partium eius: Verùm neque ea alteratio est necessaria, cum frequenter sine ea fiat motus; neque etiam necessaria est distinctio membrorum, cum anima moueat cælum sine vlla alteratione, moueat vehicula sine instrumentorum distinctione; sed verè solùm, quia anima ex se per distinctionem rationum,

& ex sui natura excitatur, valet proximè mouere aliud. Anima se mouet, sed motu animario absque propriè sumpta actione, & perfectione; non secùs ac dum dicimus ex se lucere Solem: & hic nuncupatur motus primus rei incorporeæ conueniens; ex quo confurgit motus secundus, qui corporum est. Sic non sequuntur absurda, ad quæ deducit Arist. in 8. Phys. Præterea dum Arist. inquit, omne, quod mouetur, esse in loco: id verum est de eo, quod mouetur motu secundo, & motu corporum. Dum addit, animam nec sentire, nec intelligere; sed hominem per animam. Ad hoc dico primò, animam sentire, & intelligere; nisi tanquã totum proximè sentiens, & intelligēs; saltem tâquam primum principium; est enim anima, etiam ex sententia Arist. in 2. de anima, primū principium nutriendi, sentiendi, &c. ideo dixit in initio tertij de anima: De particula animæ, qua anima cognoscit, & sapit: & in cont. 4. de intellectu, quod omnia intelligit. Adde secundò, per fundamenta Platonis rectiùs nos seruare posse animam intelligere, consultare, & reliqua obire munera, quàm ex sententia Arist. Ratio est; quoniam ex opinione Platonis insunt in anima rationes rerum, per quas intelligit; quæ non insunt ex sententia Arist. & anima iuncta vehiculis sentit, mouet, & intelligit; quamuis non adsint instrumenta corporis. Præterea, si Arist. mentem non seiunxit re ab anima, & mentem posuit proximum initium

tium motus in cœlo, erravit profectò: vt enim
ratiocinatio à simplici intuitu rei distingui-
tur: ita ratio ab Idea, & fundamētum rationis
à fundamēto Ideæ seiungi debet. Et quoniam
in Ideis consideratur indiuiduū sine progres-
sione, in ratiocinatione consideratur diuisio
quædam, & progressio ex vno in aliud; ideo
ratio, & non idea, anima, & non mens est pro-
ximum initium transitiui motus corporum;
nec datur in mundo trāsitus ex vno extremo
in aliud sine conuenientibus mediis. Præter-
eà, dum vlteriùs dicitur, quòd Plato non de-
terminat, quale debeat esse corpus, cum quo
iungitur anima: dico hac de re potiùs Aristo-
telem esse culpandum, qui animam nimiùm
posuit cum corpore complicatam, quàm Pla-
tonem. Potest seruari anima, nedum in corpo-
re instrumentario, verùm etiã in corpore non
instrumentario: immò semper anima proximè
in corpore non instrumentario tenui, & puro
recipitur, & per illud iungitur aliis; quod ex-
actiùs à Platone fuit explicatum, qui de variis
animæ vehiculis sæpe loquitur, quàm ab Ari-
stot. Et quando additur, quòd Plato de sola
hominis anima loquitur: respondeo, cumula-
tissimè à Platone animam in nutrientem, sen-
tientem, & ratiocinantem fuisse sæpè diuisam;
exactè omnem eius partem in Timæo, in lib.
de R. P. & alibi fuisse explicatam. Quòd si data
definitio soli animæ hominis videtur conue-
nire, id cōtingit duplici de caussa: primò, quo-

niam in homine omnis animæ gradus reperitur: secundò, quoniam verè, propriè, & absolutè anima ea sola est, quæ compos est rationis; reliquæ sunt vmbre, idola, & vestigia animæ. Et dum postremò dicitur, motum esse accidens, & actum secundum: respondeo, actionem animæ, & motum secundum, qui corporum est, esse accidens, & secundum actum; at substantialem animæ numerum, qui ex se excitatur, & ratiocinatur, denotatum per numerum se mouentem, proculdubio esse substantiam, & actum primum, initium secundi; ad quem numerum se habet primus ille motus, tanquam affectio insequens naturam eius, & nobis patefaciens animæ conditionem.

De Animæ generatione.

CAP. VI.

PLato in Phædro, nedum asserit, sed etiam demonstrat animam esse ingentam; in Timæo abundè de animæ generatione verba facit; adeò, vt sibi constare non videatur. Philoponus in disputationibus contra Proclum, nititur apparentem contradictionem soluere inquiring, animam rationis compotem à mente, sola ratione distingui: ea enim, vt abiuncta, dicitur mēs, siue intellectus; vt iuncta corpori, dicitur anima: in prima consideratione est ingenta, in altera genita est cum generatione corporum. Fallitur vir hic sapiens: primò, quia, ex sententia Platonis, anima, nedum ratione, sed etiam

re, distinguitur à mente: secundò, quia Plato in Timæo explicans animæ generationē, non ad coniunctionem cum corpore; sed ad naturam, & essentiam animæ respexit; vt mox apparebit: demum, quia in Phædro non mētem, quam vbiq̄e statuit imobilem, sed animam se mouentem, ex eo, quia se mouet, asserit ingenitam. Platonici varia de re hac dicunt: sed, vt rem paucis perstringam, assero, apparētem contradictionem pendere ex æquiuatione termini, generationis. Nam generatio dicitur: cū de his, quæ solūm fiunt, & non sunt; tum de his, quæ & fiunt, & sunt: anima est, & fit; vt est, non gignitur; vt fit, gignitur: corporea, cū solūm fiant, & non sint, solūm gigni dicuntur. Præterea, quia anima media est in vniuerso, & est primum initium motus, ac insuper pendet à mēte, & Idea; ea, vt initium primum motus, non fit; sic consideratur in Phædro: at dum consideratur absolutē, vt pendet à sua Idea; quæ in Timæo dicitur Patera, in qua commixtæ sunt animæ; sic est genita. Demum, vt est semper, dicitur ingenita; vt est constituta ex primis principiis, & generibus rerum, genita est. Sed dubitatio oritur; quia si mens pendet à Deo, & ea quoque includit omnia principia rerū; cur Plato in Timæo non ita posuit mentis generationem, vt posuit eam animæ? Ad hoc respicientes nonnulli, suspicati sunt ex opinione Platonis, solum Deum esse mentem: sub Deo locari animas, quæ eius redderentur

compotes & propterea primò anime assignari generationem, non mentis. Quæ sententia, quamvis probabilitate non careat, attamen ob varia apprimè dubia est: ideo, nedum à posterioribus, sed etiam ferè ab omnibus Platonicis, supra animam gradus mentium ponitur sub Deo ordinarum. Ad dubitationem, cur Plato earum non ponat generationem; respondeo, id non facere, quoniã mentes solùm sunt, & nõ fiunt: ideo Plato loquens de mundi generatione, ponit primò distinctionem inter ea, quæ solùm sunt; & ea, quæ fieri dicuntur. Præterea non ponit mentis generationem: quoniam generatio ex Idea pendet, mens solùm manat à Deo, non per Ideam gignitur: nam Ideæ ad mentem pertinent, & in ea sunt: ideo solùm ordinata sub mente, gigni dicuntur. Cùm anima à Platone dicatur genita, non propriè sumpta generatio, & in tempore facta denotatur: sed solùm indicatur æterna emanatio à primo opifice per eius Ideam, & præsertim asserendo mundum esse æternum. Anima non vna, sed triplex conuenit generatio: prima est dependentia à mente per propriam Ideam, & cõpositio eius ex primis principiis, & generibus rerum: altera est complicatio eius cum corpore, quæ rectiùs dicitur descensus, quàm generatio: postrema est, dum à se egreditur, inferiores vitas generat, cum virtute imaginandi iungitur, ac mox excitata in se redit; in hoc enim statu consideratur & generatio

ratio progrediētis vitæ, & regeneratio suimet in reditu in seipsam; absolutè tamen regeneratio animæ est eius reditus in cœlum: quæ regeneratio à Plat. in lib. de Regno sub ænigmate denotatur, dum inquit, regnante Saturno moueri cœlum ab occasu in ortum, & homines nasci senes, mori pueros; hæc enim regeneratio senium animæ præsupponit, & dicitur fieri regnante Saturno, hoc est, præsertim munere contemplationis.

De Animæ compositione.

CAP. VII.

Vò longiùs ab ipso vno recedimus, eò magis labimur in multitudinē; quò magis distamus à primo simplici, eò magis in compositione versamur. Et quoniam anima in tertio gradu collocatur; iurè maior, cùm distinctio, tum compositio in ea reperitur, quàm in mente: immò cū anima sit omnium media, sit nexus omnium, iurè in ea omne compositionis genus debet modo aliquo reperiri. Anima varia consideratione quinque modis dicitur composita: primò ex rerum initiis, & generibus; secundo ex numeris; tertio ex numerosis concentibus; quarto ex initiis figurarum, triangulo scilicet, & circulo; quinto ex principiis motuum. Et quoniam simile simili cognoscitur; ideò his compositionibus anima, nedum cuncta ligat, sed etiam cuncta cognoscit; essentias, nume-

ros, concentus, figuras, & motus. Quòd si Plato in Phædro compositionem ab anima videtur remouere; putandum est, illum tunc ab anima, tanquam à principio constituyente corpora, remouere eam compositionem, quæ cõuenit corporibus. Aristoteles etiam in anima nouit compositionem ex variis facultatibus; ex intellectu agente, & possibili; ex non esse, & esse. At Plato exactiùs animæ condiciones, & naturam explicans; ob rationes rerum, quas in anima posuit, & diuersa genera, ac principia, quæ in anima considerauit; præter compositionem ab Arist. positam, etiam alias explicare valuit. Demum, quia vnumquodque eatenus est, quatenus ipso vno participat; id eò multitudo animæ, vnionis, tanquam capitatis, est particeps; eiusque compositio, ratione vnionis, est particeps simplicitatis; adeò, vt in ea, nec multitudo vnitatem, nec compositio simplicitatem, nec motus statum destruat.

*Quòd anima sit mediæ cuiusdam naturæ,
& conditionis.*

CAP. VIII.

Non iniuria prisci omnes Theologi, & cum eis admirabilis Plato, animam mediæ cuiusdam naturæ, & conditionis esse affirmarunt: quos sectatus Plotinus, accõmodatè asseruit eam in Oriente, siue in termino, & nexu æternorum, & mortalium esse collocatam. Nam si ad omnia
respi.

respicimus, quæ ad animam pertinent; in omnibus mediam animæ naturam, & conditionē inuenimus. Dum ad generationem conuertimur, ea est media inter genita, & ingenita: est genita, vt ab Idea sua pendet, vt declinat à se, vt iungitur cum corpore; & idolum sui, ac secundas in eo parit vitas: est ingenita, ratione suæ præstantioris, stabilisque portionis: quæ & intelligens, & indiuidua est. Ideo quæ sunt supra animam, solùm sunt, non fiunt: quæ infra animam, solùm fiunt, non sunt: anima verò simul & esse, & fieri dicitur. Insuper, quæ sunt supra animam, indiuidua sunt solùm, & tota simul; quæ infra animam, penitus sunt diuisibilia: anima, eùm indiuisibilis in se est: tum diuisibilis, vt operatur, & in corpore recipitur. Præterea, quæ sunt supra animam, solùm intelligunt; quæ infra, sunt expertia rationis, & mentis: anima per rationes, & nexum cum Ideis, ratiocinatur, & modo aliquo intelligit. Insuper, quæ sunt supra animam, in sola æternitate degunt; quæ infra animam, in solo tempore: in anima simul, & finis æternitatis, & initium temporis reperitur. Præterea, quæ sunt supra animam, penitus sunt abiuncta à corpore; quæ infra animam, corporata penitus: anima medio modo se habens, viuit abiuncta, & iuncta cū corpore: præsertim tamen cum corpore tenui, quasi medio inter corpus, & incorporeum. Insuper, quæ sunt supra animam, sunt supra motum; quæ infra animam, subiiciun-

tur motui, & agitatur ab alio: anima mediana, est initium motus aliorum, & mouetur ex se. Præterea quæ sunt supra animam, in se conuersa intelligunt; & actus primus à secundo, hoc est, intelligens ab intellectione, in eis non distinguitur: quæ sunt infra animam, solum tendunt in aliud, & semper secundus actus distinguitur à primo: anima tū in se, tum ad supera, tū ad infera cōuertitur; & actus secundus eius, partim non distinguitur à primo, vt in parte eius ingenta, & manente: partim distinguitur, vt in parte genita, & progrediente. Præterea mens non progreditur, vel à se recedit; sed solum in se manet, aut participatur: quæ sunt infra animam, solum sunt alterius: anima simul & in se manet, & à se labitur, ac progreditur in aliud. Demum mens fruitur vita simplici, semper fœlici, & vera: quæ sunt infra animam, sunt permixta cum morte, veram vitam non viuunt, fœlicitate non participant: anima media, mediam viuens vitam, fœlicitatis, & miseræ, vitæ, & mortis est capax. Propterea Magi eam Lunæ dixerunt similem, cuius pars vna lucet, altera tenebricosa est: & iurè anima ita se habet, cū sit postremus diuinitatis gradus; qui proximè cum natura, & rebus corporeis complicatur. Cū itaque anima mediæ conditionis sit; iurè ancipitis est naturæ, & vitam omnem viuere valet, & à priscis Prothei imagine designabatur; iurè cognitu est difficilis; iurè eius operationes mediæ cuiusdā sunt condi-

conditionis, & ea frequenter nominibus extremorum designatur; nonnunquam enim mens, nonnunquam natura nuncupatur. Ita quoque conuenienti ratione in ea omne medium inuenitur, & Geometricum, & Arithmeticum, & Musicum; ut in omnibus appareat admirabilis anime conditio, & natura eius exquisitissime media. At inquit Peripatetici, inter abstractum, & materiatum non dari medium; pariter inter mortale, & æternum: quomodo itaque anima inter ea mediare dicitur? Ad hoc dicendum est, inter ea non dari ita medium, ut sit aliquid, quod ratione suæ substantiæ, partim pendeat, partim non pendeat à materia; & partim sit mortale, partim æternum: at non propterea inficiari debemus, dari medium, quod per participationem conditionum conueniat cum extremis; immò etiam Auer. in 2. physic. 26. formam hominis mediam esse affirmat.

An omnis Anima sit immortalis.

CAP. IX.

Videtur nonnunquam Plato omnem animam, nedum hominis, verum etiam iumentorum statuere immortalem; & præsertim, dum in Phædro animam ex eo ostendit esse immortalem, quia seipsam mouet. Inquit enim: Anima omnis immortalis est: quod enim semper mouetur, immortale est; quod verò aliud mouet, ab

alioque mouetur, cum terminum habeat mo-
 tus, terminum habet & vite: solum ergo, quod
 seipsum mouet, quia nunquam se deserit, nun-
 quam cessat moueri; immo verò & aliis, qua-
 cunque mouentur, fons, & principium est, vt
 moueantur. Principium autem sine ortu est;
 ex principio enim necesse est, quicquid gene-
 ratur, oriri; ipsum autem ex nullo: nã si prin-
 cipium oriretur ex aliquo, ex principio utique
 non oriretur; cum verò sit absque ortu, vt abs-
 que interitu sit, necesse est. Nam si principium
 interiret, neque ipsum ex alio, neque ex ipso
 aliud nasceretur; siquidem, ex principio om-
 nia oriatur, oportet. Sic ergo principium mo-
 tus est, quod seipsum mouet: hoc autem neq;
 mori, neque nasci potest: alioquin omne cœ-
 lum, omnisque generatio cõcidat, desinatque,
 necesse est; neque rursus vnquã constare pos-
 sit, vnde hæc motum nacta orientur. Cum igitur
 appareat immortale esse, quod seipsum
 mouet; animæ substantiam, & rationem hanc
 ipsam, qui dixerit, non erubescet: omne enim
 corpus, cui motus extrinsecus incidit, inani-
 mum est: cui verò intus in seipso inest, anima-
 tum; tanquam hæc animæ natura sit. Quod si
 ita est, vt non sit aliud quicquã, quod seipsum
 moueat, præter animam; necessariò ingenita,
 & immortalis est anima. Hęc Plato, ex quibus
 colligitur omnem animam esse immortalem:
 tum primò, quia statim in principio ipsemet
 asserit omnem animam esse immortalem: tum
 insu-

insuper, ex medio suæ demonstrationis; quia
omnis anima est numerus se mouens: tum de-
mum ex eo, quod addit, sola animantia se mo-
uere, quia habent in se principium motus; re-
liqua minimè. Confirmatur ex 10. de Legibus;
vbi Plato enumerans motus, quibus anima se
mouet; inter cæteros enumerat lætari, dolere,
audere, metuere, odisse, diligere: qui motus vi-
dentur attinere ad partem sentientem. Con-
firmatur etiam ex demonstratione, qua vtitur
idem Plato in Phædone; nam ostēdit animam
esse immortalem, quoniam eius propria est vi-
ta, ideo non est capax mortis: quod enim ex
sui natura sibi vnum exposcit, non est capax
oppositi eius. Prætereà confirmatur eadem o-
pinio, quoniam in Philebo dixit Plato: Vt sin-
gula corpora, vniuersi corporei mundi sunt
partes; ita singulæ animæ, vniuersæ animæ; a-
deò quòd videtur asserere Plato, omnem ani-
mam esse partem animæ mūdi, & consequen-
ter omnem animam esse immortalem. Hanc
sententiam tetigit Auer. in prima disputatio-
ne contra Algazelē dub. 8. inquiens: Et si quis
fortè diceret, quòd opinio Platonis est vera,
scilicet, quòd anima est vna, & antiqua; & di-
uiditur diuisione corporum; & in separatione
à corpore, redit ad suam radicem, &c. Deno-
tauit tunc Auer. sententiam hanc, quam non-
nulli colligunt ex Philebo Platonis; & ab ex-
positoribus locus ille Auer. minùs rectè ex-
plicatur. Postremò eadem opinio confirma-

zur, quia frequēter Plato cum Pythagora concedit transitum animarum in corpora iumentorum. Iurè itaque colligunt nonnulli, ex sententia Platonis, omnem animam esse immortalem. Simplicius hac de re fuit anceps: propterea dixit in 8. Physic. in expositione contextus 44. Sed Plato primò quidē, & propriè ex seipsa mobilem tradit esse omnē animam; vel, vt videtur peritiorib⁹ interpretibus, rationalem: sic dubium se ostēdit, num omnis anima, vel sola rationalis, sit ex seipsa mobilis. At si sola rationalis se moueret, quomodo animæ iumentorum essent initia motus? Res profectò est apprime dubia. Ex aduerso tamen Plato manifestissimè in Timæo vim nutriendi, & appetendi mortalem ponit, & frequenter de mortalibus animæ viribus facit mentionem: & præter cætera inquit in Timæo; Et diuinorum quidē ipse est auctor, mortalium verò generationem natis suis tradit absolendam. Illi igitur suum imitati parentem, principiumque animæ immortale suscipientes, animā ipsam mortali corpore clauferunt; totumq; corpus animæ, quasi vehiculum, subdidere; atque in eo aliam animę speciem mortalem fabricauerunt, quæ grauibus, necessariisque perturbationibus afficeretur: & post pauca; Cæterum, ne diuinum vlla mortalium contagione, nisi quantum summa necessitas cogeret, pollueretur; seorsum ab illo in alia corporis sede mortale collocauerunt; atque à pectore caput, ceruice

uice, & collo interiecto, separauerunt: in pectore igitur, & thorace mortale genus animæ posuerunt. Hæc Plato: per quæ manifestissimè asserit, partes animæ in pectore residètes, mortales esse: quod etiam in lib. de Repub. affirmavit. Insuper in Phædro inquit; Quæ immortales animæ vocantur, ad cœli dorsum eleuantur: indicans etiam dari animas mortales, quæ minimè eleuari possunt, nec valent bearì. Propterea, ne Plato secum pugnare videatur, dicamus, propriè animam eam solam esse, quæ rationalis est: ideo Plato hanc à mundi opifice fieri asseruit; cæteras verò esse umbras animæ, & à secundis Diis fieri; à quibus ea, quæ pendent, mortalia sunt; & iurè quidem: nam prodeuntia à primo principio, non pendent à materia, & solùm agunt, non patiuntur; quæ verò pendent à secundis Diis, etiam pendent à materia, & perpeffioni subiiciuntur. In anima rationali insunt propriè sumptæ rationes, quibus anima propriè se ipsam mouere potest: ab anima rationali pendent aliæ, quasi umbræ, vestigia, & facultates ex copulatione animæ cum crasso corpore consurgentes. Hinc Plato animam rationalem nuncupauit in Timæo Principium, dum dixit: Principiumque animæ immortale suscipiètes, animam ipsam mortali corpore clauserunt, &c. Anima hominis iuncta crasso corpori, omnè in eo facultatè exercet: iuncta vehiculo spirituosò, & æthereo; non omnè, sed quandam

magis spirituofam; vt puta facultatem videnti, audiendi, & appetendi, quemadmodum de Dæmonibus se habere putandum est. Ideo in Phædro, currum animæ cum equis eleuari in cœlum, afferitur; equi autem sunt facultates appetendi: equus bonus est appetitus honesti, & timor pudoris; malus verò est appetitus libidinis, & concupiscentiæ. Sed dubitatio remanet de iumentis, & feris; quæ se movent, sunt præditæ capite seiuncto à pectore; in quo pars diuina residet, vt dicitur in Timæo: pariter sunt præditæ cerebro, quod à Platone in Timæo dicitur medulla; in qua velut in agro, diuinum semen, hoc est anima rationalis sumpta ab opifice mundi, erat iaciendum, &c.

Solutio difficultatum:

CAP. X.

Refectio si ad communia Platonis dicta, & ad externa verba respiceremus; difficile esset seruare, quomodo in iumentis, & feris aliæ animæ facultates sine ratione inuenirētur; si alię sunt vimbæ, & vestigia rationis. Attamen, pro aperienda eius sententia, dicendum est; à mundi, vel sphærarum animis, in feris gigni proprias earum animas, instrumento tamen propriæ animæ singularum; quæ cum verè generentur, etiam intereunt. Et dum dicitur; Plato asserit omnem animam esse immortalem: dico, id

id debere intelligi de rationali; quæ sola propriè, & absolutè est anima. Dū additur, quòd etiam iumentorum animæ se mouent: dico, se mouere, non tãquam prima principia motus; sed quia sunt vestigia, & vmbra animæ rationalis, vel mundi, vel suæ spheræ: sic ratione sui primi principij sunt immortales. Sola anima rationis compos, verè, & primò se mouet; vt etiam sola est libera, & primò est rationibus prædita, & per se subsistere valens; cùm cæteræ vitæ postremæ, solùm cum corpore, & dependentia ab eo, subsistant; ideo seipsas primò mouere non videntur. Ad confirmationem sumptam ex 10. de Legibus, patet solutio: iam enim patuit animam rationalem comitari vim sentiendi, & appetendi in spirituoso vehiculo. Ad cõfirmationem sumptam ex Phædone, quia animæ propria est vita: respondeo, animæ rationalis propria est vita, non cū morte permixta; ea verò irrationalis animæ, est potiùs vmbra, quàm verè vita, & est pendens à vita animæ rationalis; & propterea solùm æterna est, vt suo principio, & fundamento nititur: vita, animæ rationalis animam comitatur, quæ oppositi non est capax; ea verò, quæ est vmbra vitæ, in corpore recipitur, quod vtriusque oppositi est capax. Ad auctoritatem ex Philebo depromptam, vbi videtur asserere omnem animam esse portionem animæ mundi, dicendum: quòd, vt corpus est pars vniuersitatis corporum, ita tamen, vt sit numero ab

K

aliis distinctum; ita vnaquæq; anima est pars, non quidem animæ mundi, sed vniuersitatis animarum: in hoc est vera ea similitudo considerata à Platone. Ad Auerrorem dicendum est, quòd errauit cum illis, qui perperâ assumpserunt sententiam Platonis; vt etiam decepti sunt Stoici, & Manichæorum illi, qui putarunt animas nostras esse portiones Dei. Ad confirmationem sumptam ex transitu animæ hominis per corpora iumentorum, & ferarum; respondeo transitum illum, partim esse allegoricum, quatenus homines ducentes vitam ferarum, in feras transire dicuntur; partim esse moralem, vt per eum nos deterreamur, & abstineamus à vitiis; partim demum esse verum, & ex sententia prolatum: nam etiam viri Sancti diuersa animarum in hoc mundo purgationis genera concesserunt; ideo etiam Plato, quamuis cõfusè, & sub nube, modo aliquo purgatorium cognouit. At dum animæ adsunt iumentis, non propterea eis insunt, nec iumentorum sunt animæ; nam tunc in iumentis etiam propriæ eorum animæ à rationali distinctæ inueniuntur. Et pro huius confirmatione considero pulchrum locum in Phædro, vbi inquit Plato; animas delinquentium hominum, meare quidem per corpora iumentorum; at eas iumentorum, non meare per corpora hominum. verba hæc sunt: Hinc & in bestia vitam humana anima transit, ex bestia rursus in hominem; si modò anima quandoque

que prius fuerit hominis: nam quæ nunquam
veritatem inspexerit, in hanc figuram venire
non poterit, &c. manifestè Plato per hæc indi-
cat animam ferarum distingui ab ea hominis,
nec meare per hominum corpora. Et dum po-
stremò dicebatur, feras esse præditas capite,
& cerebro, & consequenter anima Diuinita-
tis compote ibi residente ex sententia Plato-
nis: Dico animam rationalē residere quidem
in capite, & in cerebro: non tamen econtra,
omne residens in capite esse animam rationa-
lem: in iumentis, & feris, vis sola sentiendi in
capite posita est, saltem ratione instrumento-
rum, quibus utitur: non autem anima rationis
particeps: & iurè quidem: quia caput, & cere-
brum omnibus suis numeris absolutum, soli
conuenit homini: adeò, vt dicere valeamus,
hominem solum esse capite, & cerebro prædi-
tum: cætera non, nisi æquiuocè. Colligamus
itaque, ex Platonis sententia, humanas animas,
cùm à Deo, tum à mète esse distinctas: nume-
roque inter se, & ab anima mundi secretas: &
absolutè, ac verè animâ esse rationalem: eam-
que solam esse æternam: cæteras esse postre-
mas vitas, & animæ umbras, & mortales. Ex
sensibus illi soli sunt æterni, qui rationalem
animam comitantur: & ab ea non substantia,
sed ratione distinguuntur, ac vehiculo pro in-
strumento utuntur. Conuenit Arist. cum Pla-
tone in eo, quòd ambo asserunt solam animam
rationalem esse æternam: dissentiunt tamen:

quoniam Plato ab anima rationali cæteras animas produci existimat, & iurè quidem; cum semper gradus inferior à superiore pèdeat, & ducatur: Arist. tamen ferarum animas ab anima aliqua rationali pèdere minimè existimat.

De Vehiculis Animarum.

CAP. XI.

ENS, cum verè sit, à corporis fluxu est secreta; cum sit lux pura, à corporis tenebricosa labe longè distat, nec corporeo vehiculo eget: ex aduerso Natura adeò in crasso corpore est immersa, & cum materia complicata, vt sine ea existere non valeat. Anima, quia media est, medio quodam modo erga corpora est affecta: ea nanque cum corpore familiaritatem habet, & ad corpus est procliuis; præsertim tamen ad id, quod purum, nitidumque est, & secum quodam familiaritatis nexu complicatù; quod tamen aliqua latitudine præditum est. Hoc cum mediet inter corpora crassa, & animam; iurè, veluti nexus, animas cum crasso corpore ligat: non enim extrema sine convenientibus mediis nectuntur. Hinc quoque evenit, quòd varia animæ vehicula assignantur; nonnulla proximiùs, alia remotiùs cum anima complicata. Vehiculum animæ familiarissimum, est æthereum, siue igneum; quod duplex est: nam & stella primò animæ destinata, à Platone in Timæo vehiculù eius nuncupa-

cupatur: ac in super corpus illud æthereum, siue cœlestis spiritus, cum quo descendunt animæ in mortalem orbem ad formanda corpora: quod vehiculum radij, & stellæ similitudinem seruat. Ideo Plato in 10. de R. P. dixit animam ex Lethæo campo ascendere ad generationem, tanquam stellam. De eodem vehiculo rectè dixit Iamblicus. Diuinum æthera fecundissimum esse pro gignendis vehiculis. Hoc itaque præcipuum vehiculum, est æthereum, perspicuum, rotundum; puritate tamen, & impuritate distinctum: nam purissimo vtuntur spherarum animæ, minùs puro Dæmones, & adhuc impuriore animæ hominum: per hoc vehiculum puriorum sensuum munera perficiuntur, visus scilicet, & auditus: ita tamen, vt anima per totum vehiculum videat pariter, & audiat: quo sentiendi munere impuri, & rudes homines non funguntur. At si quis per purgatrices virtutes, & per sapientiã, crasso neglecto corpore, in vehiculum æthereum totus eleuetur; audit cœlestem harmoniam; loquitur cum Dæmonibus; videt nedum Dæmones, sed etiam ea, quæ longè ab illo distant: quod Pythagoræ, & ter maximo Mercurio contigisse affirmant. Hinc mirum iudicari non debet, quod ab Olympiodoro Platonico relatũ est, Apollonium Thianum per hanc purgationem, & eleuationem consueuisse ex vrbe Roma, quæ fiebant in Ægypto, conspiciere: pro quo obeundo munere,

necessariæ sunt rationes cum Ideis coniunctæ, ut in præcedentibus declaratum fuit. De hoc igneo, siue æthereo vehiculo loquens Zoroaster dixit, Ne sædes spiritum, neque in profundum exaugeas, quod est planum; hoc est, ne sædes æthereum vehiculum, neq; illud cum crasso corpore permisceas: æthereum enim vehiculum ex se est planum, hoc est tenue, purû, & splendidum; & propterea conueniente metaphora à Platone in Phædro currus animæ nuncupatur: in quo insidens anima in æthereo mundo rebus intelligibilibus incumbit, astrorum circuitus certis sectatur periodis, & cum diuinis animis vniuersum gubernat. Vehiculo æthereo, quod & igneum, & cœleste nuncupare valemus (hoc enim ætheris nomine nunc designo) aliud succedit, quod spirituosum dici potest; cum quo iunguntur animæ, dum in mortalem mundum descendunt, & in crasso corpore recipiuntur: Quod secundum vehiculum nil aliud est, nisi sanguis tenuis, vel spiritus per nostra corpora diffusus. Et quoniam huiusmodi spiritus insequuntur conditionem temperamenti humani corporis; ideo ratione dominantis, modò aquei, modò aerei, modò ignei nuncupantur: & huiusmodi vehiculum ex elemètorum sphaeris Dij secundi, siue cœlestia corpora conficiunt. Hoc recipit anima, mortale corpus subitura; & deserit, in ætheream regionem reuersura: cum eo tamen in hoc mûdo mortali versari potest: adeò,

adeo, vt per illud nonnunquam conspiciatur,
& apud inferos det pœnas suorū delictorum;
quo secundo vehiculo sphærarum animę non
egent, immo nec animæ hominum eleuatæ in
cœlum. Duplex hoc vehiculum eleganter si-
mul, & doctè expressit Virgilius in 6. *Ænei-*
dos inquiens:

*Donec longa dies, perfecto temporis orbe,
Concretam exemit labem; purumq; reliquit
Æthereum sensum, atq; auræ simplicis ignem.*

Hæc duo vehiculorum genera, adeo iuncta,
complicataque sunt cum animæ essentia; vt
nonnulli animam à vehiculo non secreuerint;
sed eandem esse cum altero eorum existima-
uerint: cuius sententiæ fuisse Arist. Cicero cen-
suit, dum animam entelechiam esse affirma-
uit; sed manifestissimè hallucinatus est. Gal.
in 7. de Placitis Hippocratis, & Platonis cap. 7.
dixit: Veruntamen si de animę substantia sen-
tentia est proferenda, de duobus alterum di-
camus, necesse est: vel ipsam esse fulgidū hoc,
ac quasi æthereum corpus; ad quod asseren-
dum, velint nolint, consecutione, descendunt
Stoici, & Arist. vel ipsam incorpoream quidē
esse substantia, vti tamen hoc corpore, tāquam
præcipuo; quo utique medio, aliorum corpo-
rum postea commercium habeat. Hæc admi-
rabilis Gal. qui rectè tribuit Stoicis, vt puta-
rent animam esse portionem ætherei, diuiniq;
corporis: perperam tamē de Arist. asserit, eum
cogi cōcedere, animam esse purum id corpus;

cum manifestissimè in libris de anima demonstrauerit, animam non esse corpus. Tertium vehiculum est terrenum hoc, & crassum corpus; quod à Platone in Timæo, quasi animæ vehiculum dictum fuit; & in Phædro vehiculum ostreaceum fuit nuncupatum; à Plotino autem sepulchrum animæ. De his tribus vehiculis ita decernit Plato, vt anima in ostreaceo per breue tēpus habitet, in aereo per multa secula, in æthereo siue igneo mox per omnia. Et quoniam in singulis vehiculis insunt sensus, propterea cum vehicula sint diuersa, vario modo in eis sensus reperiuntur: nam in æthereo est sensus communis, sine perpeffione; in spirituofo communis, at cum perpeffione; nam per vniuersa huiusmodi vehicula sensus est totus; in ostreaceo demum reperiatur sensus diuisus per distincta sentiendi instrumenta, & cum perpeffione. Et quoniam sensus constituit animal, propterea ex tribus vehiculis tria consurgunt subordinata animalia; ex quibus tamen vnum animal totum constitui potest: de quo verè enunciare valemus, partem esse maiorem toto; quia anima iuncta cum solo vehiculo æthereo, est potior aggregato ex omnibus. Vehiculum ostreaceum contagionis morbo foëdat spirituosum; ideo pro facultate nitendum, vt superius ab inferiore eleuetur, ac secernatur. His tribus vehiculis Simplicius addit quartum; nam in proœmio de anima, imaginatiuum, & sensatiuum, nuncupat

cupat diuinum animæ nostræ vehiculū. Considerandum tamen est, quòd vis imaginandi, & sentiendi, rectiùs cum Arist. quàm cum Platone vehiculū animæ rationalis nūcupari potest: quoniā ex opinione Arist. recipitur mens, siue rationalis anima in corpore, in quo prius vis imaginādi, & sentiendi genita sit; non quidem virtute rationalis animæ, nil enim ad earum virium generationem hæc confert; sed virtute genituræ; adeò, vt cum facultate imaginandi iam genita, copuletur anima rationalis, siue intellectus. Ex sentētia verò Platonis, ab anima rationali inferiores vitæ producuntur, non tamen sine elementis; & propterea à secundis Diis fieri dicuntur: id verò, quod ab alio producitur, & fluit, minùs propriè vehiculum eius nuncupatur. Cōstat itaque, quid de vehiculis sentiat Plato: qua de re qui vellet Arist. cum Platone conciliare; simul initia distincta, viasque diuersas confunderet. Aristot. negat stellas esse vehicula animarum, & ab eis moueri; cū in secundo de Cœlo pro facultate nitatur ostendere, stellas solū moueri ad motum orbis. Insuper vehiculum æthereum à spirituofo distinctum non concedit, & vehiculum spirituosum solū gigni existimat in hoc crasso corpore, & seorsum ab eo negat seruari posse. Demum non censet animas sine instrumento, & crasso corpore reperiri; vt manifestissimè asseruit in 2. de anima 26. inquit, animam non esse corpus; attamen non esse si-

ne corpore, & sine corpore tali, hoc est physico, & instrumentario. Propterea Simplicius, & Philoponus manifestissimè aberrant: dum nituntur cum Arist. seruare animam cum spirituoso vehiculò à crasso corpore seiungi, & seorsum seruari.

De Animæ descensu.

CAP. XII.

Cum animæ rationales, perinde ac corporeæ formæ, non vna, vt perperam putauit Auer. sed multæ numero sint; per hoc tamen à reliquis numerosis formis seiunguntur: quia reliquarum nullus est certus numerus: animæ verò rationalis, ex opinione Platonis, numerus est ita certus: vt nunquam plures, vel pauciores reddantur: Hæ nanque in origine mundi ex cratero denotante vitæ rationalis ideam, certo, eisq; conuenienti numero prodierunt. Rectè nouit Plato rationales animas ab opifice creati, pluresq; numero esse; à vero tamen eatenus recessit, quatenus censuit ab æterno in certo numero fuisse creatas: ad quod existimandum deductus fortasse fuit; primò, quia omne in tempore genitum existimauit esse mortale; secundò, quia fortè minùs rectè intellexit sententiã illã Moyfis in Genesi, quòd Deus perfecit omne opus, & in die septima requieuit ab omni opere, quod patrauerat:
per

per quæ verba subindicare videtur, nil postea à primo opifice creari. Cuius opinionis etiam fuit Origenes, nec non Manichæi; qui tamen à vero longè recesserunt. Animæ itaque, ex sententia Platonis, ab initio creatæ, per stellas firmamenti fuerunt distributæ; proclivis est enim anima ad corpus, præsertim tamen ad id, quod purum est: & quoniam stellæ sunt corpora lucida, perfectæ, satis diuersa ab orbe; idè per animam propriam in suo loco reuoluuntur. Insuper, quoniam stellæ sunt diuersæ conditionis, diuersorumq; graduum; idè animæ quoq; diuersæ cõditionis sunt: nonnullæ sunt Martiales, aliæ Venereæ, quædam Apollineæ, vel Iouiales, & sic de cæteris: & propterea descendunt ad formanda ea corpora, quæ proprio temperamento conditioni animæ respondent, & ad quod cõstituendum per propriam stellam contulerunt. Dicuntur descendere per Cancrum, & ascendere per Capricornum: nam Cancer est domicilium Lunæ, quæ generationi destinata est; Capricornus est domicilium Saturni, & cõtemplationis, per quã anima eleuatur in cœlũ. Insuper descēdūt per Cancrũ; quia Cancer suo retrogrado motu significat regressum à perfectione, & lapsum ad deterius: Ascēdūt per Capricornũ; quoniã est animal, quod sua natura, & cornu superna petit. Descendunt animæ ob naturalem propensionem, quam habent ad corpora, sibi affectionum similitudine conueniente proportione

respondentia : ea autem propensio ex eo pendet : quoniam superna, pro facultate, sua munera aliis impartuntur. Ea etiam propensio ad corpora, à Platone in Menone nuncupatur antiqua miseria animæ ; hoc est conditio, per quam à primo principio anima recedit, & cū corporea natura iungitur ; ideo nuncupatur culpa conditionis animæ, cuius tenetur dare pœnas, proportionem respondens peccato originali : quod eminens Plato conspexit, ideo dixit in Menone ; Quicumque enim pœnas antiquæ miseriæ Proserpinæ iam dederunt, iis illa ad supernum Solem, nono anno rursus animam reddit, &c. Insuper descendant animæ, foetuique terreno insinuantur cum tonitru, & terremoto ; hoc est, cum cœli, & terræ trāsmutatione, magnoque conatu eorum, & cum signo futuræ miseriæ. Dum anima cum materia, mortaliq̄ corpore copulatur, ac in fabrica corporis est occupata ; iure dicitur degustare aquam fluminis Amelitæ, hoc est negligentæ, quoniam diuina negligit : & dicitur versari, ac dormire in cāpo Letheo, hoc est obliuionis ; quoniam cūm progrediatur, & à se recedat, suinet, ac etiam diuinorū obliuiscitur : dicitur recumbere, quia ad corpus est conuersa ; non in se, non in leges prouidentæ, nec in supernam mentem erecta. Dum anima iuncta cum suo principio vitam uiuit intellectualem, & vnā cum anima mundi in attinentibus ad vniuersum sollicita est : integra, & absolutissima

ma

ma est: At, dum omiſſa contemplatione, in fabrica corporis per infimas eius facultates verſatur: ex maxima, redditur minima; ex diuina, mortalis; ex nitidiſſima, obſcuriſſima; ex ſapientiſſima, inſipientiſſima; ex libera, variis compedibus deuincta; & demum, ex viuente, mortua: ac, vt mortua in corpore, tanquam in ſibi per naturam à ſe cōſtructa ſepultura continetur, & clauditur; vt mox receptis alis, reſeratoq; tegmine, bombycis exemplo, egredia-
tur, & volet in cœlum.

*Quomodo Anima ſit in corpore.
Et de ſede eius.*

CAP. XIII

Anima, quæ medię nature, & conditionis eſt: ad ſupera, ad infera, & ad ſeipſam referri poteſt. Dum ad ſupera, nempe ad mentem, refertur; in eam conuerſa formatur, terminatur, & vim quandã recipit, quæ frequenter nomine mentis, & intellectus honeſtatur; per quam cum primo principio iungitur, ſupra motum, & tempus eleuatur, ac in æternitate degit. Dum ſecundò anima in ſemetipſa conſideratur, iam modo aliquo actum habet cum potentia permixtum, cum ſucceſſione ratiocinatur, & poſt idealem verus rationalis homo eſſe dicitur. Demum conſiderata, vt vergens ad corpus, in illud vitam, quaſi actum animæ effundit: quæ eſt tanquam idolum, & imago animæ, ab ani-

ma distincta; pendens tamen ab ea in productione, & cōseruatione: & quoniam animæ est imago, ideò frequenter nomine animæ designatur. Anima rationalis non est forma proximè formans corpus instrumentarium (non enim hoc conuenit rei diuinæ, & immortalis) sed ea vis diffusa ab ea, est actus, & forma corporis; quo corpore ita formato utitur anima, ut artifex instrumentis suis. Ideo Proclus dixit animam mediare inter vitam circa corpora extensam, & mentem. Ob id etiam Simplicius in libris de anima frequenter facultates, & vires animæ distinguit in vtētes, & formantes. Rectè sentit Simplicius, tradēs distinctionem illam: fallitur tamen, quatenus ea utitur pro explicando Arist. cū tamen Arist. hac de re longè secūs sentiat. Nam Arist. facultatem formantem ab vtente nō secernit: sed eiusdem facultatis esse censet, instrumentum formare, & eo uti: ideo animam absolutè asserit esse actum corporis. At rediens ad Platonem assero, absolutè perfectam, veramque vitam in mente vigere: in anima verò recipi vim quandam eius vitæ, à mente ei tributam: Insuper, in anima vigere perfectè animariam vitam; in corpore verò vmbra, & vestigium eius: propterea ea corporis, postrema vita nuncupatur. Vita potest dici postrema tribus modis: primò, in ordine ad gradus animæ; sic ea virtutis nutrientis, dicitur postrema: secundò, in ordine ad gradus, & dispositiones animæ rationalis.

his; in qua consideratione intellectus progres-
 sus, ac imperfectus, sæpe à Simplicio dicitur
 vita postrema: tertio, facta comparatione in-
 ter animam, & eius umbram; & sic eam vitam
 ab anima manantem, in corpore receptam, &
 extensam, postremam vitam nūcupamus; quæ
 postrema vita, quamuis fluat ab anima, nō ta-
 men producit sine corporeis principiis. Dū
 inuicem comparatur anima, & vita in corpo-
 re extensa; quia anima à corpore non pendet,
 ideo non diuiditur ad diuisionem eius; sed v-
 bi est, tota est. Vita verò in corpore recepta,
 quia etiam à corpore pendet, verè est extensa
 & est tota in toto, & pars in parte. Animæ non
 conuenit propriè sedes, vt corpori; neque e-
 tiam, vt formæ corporis à corpore pendens;
 sed solùm per quandam similitudinem ei se-
 des assignatur. De qua loquens, assero primò,
 omne vehiculum animæ posse modo aliquo
 iudicari sedem eius; præsertim tamen vehicu-
 lum illud, quod animæ est magis familiare. Sic
 stella, vehiculum æthereum, spirituosum, &
 ostreaceum, seruatō conuenienti ordine, sunt
 sedes animæ. At facta comparatione in ostrea-
 ceo vehiculo inter partes eius; caput, & capi-
 tis cerebrum, est sedes animæ rationalis, & sen-
 suum, qui eius sunt familiares, ei que proximè
 famulantur; cor verò, irascibilis; iecur, facul-
 tatis concupiscibilis est sedes; qua in re præser-
 tim Plato sectatus est Pythagoram, & Hippo-
 cratem. Suam sententiam protulit Plato, cum

in Rep. tum maximè in Timæo: nam præter
 cætera inquit in Timæo, loquens de medulla;
 Postea verò serens in ea, scilicet medulla, ani-
 marum genera alligauit. & post pauca; Et illà
 medullæ partem, in quam, velut agrum quen-
 dam, diuinum semen iaciendum erat, globo-
 sam, & vndique teretem finxit; atque *ἐνκεφαλον*,
 id est cerebrum, id circò voluit nominari; quia,
 vnoquoque animali denique absoluto, vascu-
 lum cerebri capax *κεφάλαιον*, id est caput, vocan-
 dum erat: quod autem reliquas mortales ani-
 mæ vires compræhensurum erat, rotundis si-
 mul, oblongisque figuris ornauit; totumque
 medullam voluit nominari; atque ex iis, quasi
 quibusdam ancoris, iaciens totius animæ vin-
 cula, circa illas iam vniuersum nostrū corpus
 absoluit, ossiumque textura extrinsecus eas
 fulciuit, &c. Ex his constat Platonem præfer-
 tim animam in medulla, & in cerebro collo-
 casse: hinc etiam genituram, tanquam medul-
 lam, esse censuit: pariter de capite dixit, id esse
 habitaculum rei diuinissimæ, & sacratissimæ;
 insuper, caput esse habitaculum partis animæ
 immortalis, pectus verò mortalis. Sed magna
 est confusio in dictis Platonis. Primò, quia si
 medulla est sedes animæ immortalis, & æter-
 næ; quomodo pectus dicitur sedes animæ mor-
 talis? Præterea, si vis sentiendi viget in capite,
 quomodo in eodem Timæo dixit; Tenduntur
 à lingua venæ ad cordis sedem, saporum nun-
 ciæ? Præterea, si Plato vim nutriendi censuit
 esse

esse positam in iecore, quomodo dixit in Timæo; Cor verò venarum originem, fontemq; sanguinis per omne corpus impetu quodam manantis, in stipatorum regione suspendere voluerunt, &c. hæc enim inter se valde pugnare videntur. Ad hæc dico; Medulla est sedes, ratione originis; quoniam ea ex femine oritur, & est origo fundamenti nostri corporis; nempe neruorum, & ossium, & modo aliquo cæterarum partium; non tamen sine sanguinis concursu: & quoniam præcipua in medulla ac initium aliarum, est cerebrum; ideo præsertim in capite anima collocata esse dicitur. Propterea Plato in Timæo semen dixit esse medullam; quæ à capite per ceruicem, & spinam deriuaretur. Pectus est sedes partis animæ mortalis, ratione instrumentorum eius; Plato enim, dum dixit vim nutrientem esse in epate, irascibilem in corde; ad instrumenta præsertim respexit, & ad sanguinem, siue magis, siue minus spirituosum; quo anima utitur in fungendis muneribus nutritionis, & facultatis irascibilis, vt Enneade 4. lib. 3. cap. 23. dixit Plotinus. Nec Plato diuulsit, & secreuit partes animæ; sed vitæ, & imaginis eius; quatenus vnicuique parti corporis dedit facultatem ei conuenientem. Ad aliud, dum inquit Plato, tendere à lingua venas ad sedem cordis, saporum nuncias; quæ etiam fuit sententia Arist. in lib. de partibus animal. dico ad hoc, in capite vires sensuum exerceri magis spirituales, ma-

L

gisque familiares rationi; in pectore verò, vires minùs spiritales: in cerebro inesse sensus, vt comitantur rationem; in pectore verò esse sedem eorum, vt conueniunt vitæ, & idolo animæ: insuper, quosdam sensus esse in capite: vt in instrumento proximo; in pectore, vt in primo, & præcipuo fundamento. Et hoc esse verum, ex eo patet: quia Plato in Timæo agès de auditu, inquit vocem esse pulsationem ab aere, per aures, cerebrumque, & sanguinem, vsque ad animam penetrantem; & motionem incipere à capite vsque ad sedem iecoris. Sic itaque, varia cōsideratione & caput, & pectus dicitur sedes sensus. Ad postremum, dum Plato inquit cor esse venarum originem, & fontem sanguinis; & propterea non iecur, sed cor esse sedem animæ nutrientis: Ad hoc rectè respondet Gal. in lib. 6. de Placitis Hipp. & Platon. cap. 9. Platonem per venas denotasse arterias; vt frequens apud Hippocratem, & antiquos cōsuetudo fuit. Colligamus itaque cum Platonē, sedem præcipuam animæ esse caput: in eo enim reperitur illa, quæ propriè est anima, & quæ eam comitantur: Pectus esse sedem umbræ, & idoli animæ; & esse sedem, ratione instrumētorum ei primò inferuentium: Medullam demum esse sedem, respiciendo magis ad originem animæ, & ad eius effusionem per vniuersum corpus; quatenus medullam censuit Plato esse initium cæterarū corporis partium; quàm ad propriè sumptam sedem.

Compaz

*Comparatio inter Arist. & Platonis
opinionem.*

CAP. XIII.

Hoc in loco cōspiciē patere potest, quā in inaniter laborent, qui Arist. cum Platone conciliare nituntur: nam in attinentibus ad sedem animæ, in plurimis re vera dissentiunt. Primò ab Arist. carpitur Plato in 2. de partibus animal. cap. 7. quia asseruit cerebrum esse medullam: cū tamen medullæ, & cerebri oppositum sit temperamentum. Sed ad hoc dicendum censeo, Platonem latè vsū fuisse nomine medullæ: cerebrum dicitur medulla, ratione similitudinis, & alicuius conuenientiæ; quatenus intra os continetur, & initium est medullæ dorsī: propterea etiam apud Galenū medulla triplex ponitur: prima cerebri; secunda spinę, quæ cerebri quædam est propago, vt dicitur in 10. de Placitis Hippo. & Platonis; tertia ossium reliquorum. Insuper carpitur, cū in cerebri medulla Plato videatur collocare facultatem animæ cognoscentem: ideo inquit Aristot. in 2. de part. animal. cap. 7. Nullam verò cum partibus, quæ vim habent sentiendi, continuationem habere cerebrum, cū intuitu patet, tum maximè inde constat: quòd cū tangitur, nullum efficit sensum; quemadmodum nec sanguis, neque excrementum vllum, &c. Ad hoc respondeo pro Platone, cerebrum non ita esse sedem, vt cerebrum cognoscat, &

sentiatur: manifestè enim Plato de auditu loquens dixit voces per aures, cerebrumque, & sanguinem transire ad animam, & ita sentiri; solum dixit medullam esse veluti agrum, in quo diuinum semen iaceretur, ob causam supra relatam. Insuper arguitur Plato, quatenus semen ex medulla, medullamque ex semine oriri dixit: aduersus quem inquit Arist. in 2. de partibus animalium: Medulla natura quædam sanguinis est; non, ut quidam volunt, vis generaturæ feminalis: patet hoc in his, quæ nuper in lucem prodierint; medulla enim in ossibus quoque eorum sanguinea continetur, &c. Sed leuis est instantia Aristotelis: quia quamuis medulla ex semine fiat, non tamen fit sine sanguinis concursu; per quem crescit, & sanguinea in ortu conspicitur. Insuper, cum Plato dicat semen esse medullæ defluxum; profectò non Platonis solum, sed etiam modo aliquo Hippocratis ante Platonem fuit ea sententia, ut manifestè patet ex lib. eius de semine. Carpitur quartò ab Arist. Plato in tertio de anima; quia animæ appetitiones diuisit, & in variis corporis partibus varias collocavit; appetitum alimenti in iecore; appetitum vindictæ, honoris, & similia, in corde; voluntatem, in cerebro. Pariter carpitur, quòd loco seiunxerit partes animæ. Sed facilè est Platonem tueri: nam Plato nõ propriè secreuit partes animæ, sed solum seiunxit instruméta, ac insuper partes imaginis animæ; ac demum secreuit imaginem,

ginem, siue idolum animæ, à propriè sumpta anima. Et quòd Plato non propriè secreuerit partes animæ, ex eo præsertim constat; quia animam cēsuit esse in quauis parte totam. Sic rectiùs Plato vim nutriendi collocauit in epate, quàm fecerit Arist. qui eandem in corde esse positam censuit. Postremò, ex sententia Platonis, membrum præcipuum absolutè, est caput, ideò diuinissimum nuncupatur; ex opinione Aristot. membrum præcipuum, & sedes absoluta animæ, est cor. Nam Plato ad propriè sumptam animam respexit, non ad idolum, & imaginem eius; Aristot. è contra vnum ab altero non distinguens, & præsertim ad idolum, & vmbra respiciens, à Platone rectè sentiente dist. sentit.

L 3

STEPHANI THEVPOLI,
 BENEDICTI F. PA-
 TRITII VENETI,
 ACADEMICARVM
 Contemplationum,
 LIBER QVINTVS.
 DE ANIMA MVNDI, ET
 Sphærarum.

Mundum esse animatum.

CAP. I.

Nil in corpore est pretiosum, nil il-
 lustre, & præclarum sine vita; nec
 vita vlla, sine anima cōsistere va-
 let. Cū itaque vniuersi corpus,
 omnium consensu, sit præstan-
 tissimum; iure merito anima præditum iudi-
 cari debet; & ea quidem præstantissima. Plu-
 rima conspiciuntur corpora, quæ cū sint v-
 niuersi particulæ satis obscuræ, & viles; att-
 amen sunt anima præditæ: quare insipientis est
 putare mundum, quod est corpus absolutissi-
 mum, & vniuersum, anima carere. Plurima in
 mundo

mundo apparent opera vitalia; omnes eius partes dicuntur plenæ animæ: est itaque mundus anima, & ea quidem præclarissima decoratus. Nec secus profectò sese habere potest: nam quomodo vniuersum continenter ex se in orbē cieretur, nisi in eo anima reperiretur, quæ motus eius esset principium? Quomodo differentiæ positionis, & præsertim dextrum, & sinistrum, ei conuenirent, si anima careret? Quomodo propria clauderetur figura, nisi à præcipua aliqua, sibi que propria anima terminaretur? Ac demum, qua ratione homo diceretur mundus paruus; præsertim, quia in eo anima dominatur, cuncta mouet, & rectè disponit; nisi etiam in magno vna anima, vnaque vita, cuncta ligans, & disponens inueniretur? Prætereà, cùm mundus sit vnus; cùm mirus in eo, ac in eius partibus appareat consensus; cùm omnia in eo accuratissimè perficiantur, quæ per opificis prouidentiam disponuntur; & hæc sine communi anima seruari non possint; iurè anima mundi concedenda est. Proptereà rectè Stoici mundi animam posuerunt: errarunt tamen, quia nil supra corpus excogitantes, animam quoque esse corpus existimarunt. Rectiùs Plato post Deū, & Mentem, Animam mundi reperiri asseruit, à Mente, & Deo distinctam; & vsque ad eam, diuinitatis conditionem descendere censuit, vt in epist. asseruit. Proptereà etiam rectè in Philebo dixit; Mundi corpus animam habere

necesse est, cum contineat ea, quæ nostrum continet corpus, & præstantiora. Proclus etiã in Timæum asseruit; Opifex omnium, componens vniuersum hoc, animans esse voluit; anima, & intellectu præditum: nam pulchrius existimabat esse animatum quodcūque, quàm inanimatum; intellectuque præditum, non intelligente. Diuinus Iamblicus in lib. de Mysteriis affirmavit Mundum esse animal; in quo partes, quamuis loco distantes, tamen propter naturam vnã inuicem ad se feruntur. Hanc mundi animam eleganter simul, & doctè Platonius Poeta descripsit inueniens:

*Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.*

An Mundi Anima distinguatur à DEO.

CAP. II.

Conuenerunt profectò illustriores Philosophi in statuendo mundo animato. Verùm quænam sit hæc mundi anima, & quomodo se habeat ad Deum, nõ eodem modo explicarunt. Nam, vt cæteros præteream, Arist. animam Mundi minime seiunxit à Deo: ipse enim in octauo Physic. & in 12. Metaphys. Deum statuit motorem primum: illum in 8. Physic. 84. in 12. Metaph. 43. nuncupauit motorem totius, quatenus ab eo pèdet motus diurnus, qui per vniuersũ diffunditur; nec vnquam in cœlo, vel in vniuerso,
com.

communem aliam vitam reperiri indicauit præter eam, quæ à Deo effunditur. Hinc constat errasse eos, qui putarunt Arist. animam mundi à Deo distinctam posuisse, & solum in verbis esse litem inter Arist. & Platonem; falluntur, inquam, manifestissimè. Quoniam si conceditur cum Arist. anima mundi, ea profectò non pendet à materia; alioquin non esset æterna: si à materia non pendet, necessariò est intelligentia aliqua; quoniam apud Arist. forma non pendens à materia, est verè, & absolutè intelligibile; omne tale est intelligentia, vt dicitur in 3. de anima 16. non enim animam à materia seiunctam distinguit ab intelligentia: si itaque anima vniuersi non pendet ab vniuerso, erit intelligentia vniuersi; huiusmodi autem communis intelligentia, ex opinione Arist. est solus Deus. Pariter Strato, & Chrysippus, vitam per vniuersum effusam dari consentunt; sed eam esse Deum affirmant: cuius sententiæ videtur fuisse Poeta, dum ita cecinit:

Deum nanq; ire per omnes

Terrasq; tractusq; Maris, Cælumq; profundum.

Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,

Quemq; sibi tenues nascentem arcessere vitas.

Sic Iouis omnia plena.

Ac, vt dicebat Seneca, Deus est, quodcunque vides, & quod non vides. Ex aduerso Plato asserens dari animam mundi, cæsuit eam à Mente, & à Deo esse distinctam; mētis tamen summopere esse compotem. Aliam enim Plato A.

animæ, aliam Mentis, & Dei conditionem esse nouit. Anima seipsam mouet, cum corpore iungitur; est pars constituti ex ea, & corpore; est creata; & ex eodẽ cratere educta, ex quo mox animæ hominum prodierunt; quæ nec Mentis, nec Deo nata sunt conuenire. Colligamus itaque dari animam mundi: addamus, eam à Deo esse distinctam. Vt verò appareat, quomodo ad reliquas animas se habeat; dicamus & animæ mundi, & hominũ eandem esse ideam; & propterea ex eodem cratere dicuntur eductæ; crater enim, vt dictum est in præcedentibus, denotat vitæ rationalis ideam. Dicamus insuper, animam mundi esse primam illius ideæ participationem: hinc cæteræ animæ dicuntur ortæ ex reliquiis præcedētis commixtionis: nam sola puritate, & impuritate ab anima mundi distinguuntur. In hac significatione est vera sententia Plotini; qui dixit, animas in sua vnitate, & radice conuenire; conueniunt enim in sua idea.

Qualis sit Anima mundi.

CAP. III.

MT mundus est animans præstantissimum, vt eius corpus omni corporis perfectione est cumulativè præditum; ita eius anima, non humilis, sed præstantissima censeretur debet. Cùm verò præstantissima sit, maximè debet esse cū mente complicata, à qua omnis animæ rectitudo duci.

ducitur: non autem maximè cum mente complicaretur, nisi esset ratio pura, non permixta cum secundis vitis, non extra se progrediens, non declinans ad corpora. Est itaque anima mundi pura ratio, in se manens; ita se habens ad corpora, vt corpora sint eius, non autem ipsa corporum. Et quoniam omnis anima est vbique tota, ideo etiam anima mundi meat per omnia, & vbique tota seruator; ac vbique apparent opera illi parti mundi conuenientia; nam in cœlo cœlestia, in terris terrena refulgent; præsertim tamen à Platone dicitur in medio collocata, vt appareat eam æquè diffundi per omnia, & non magis ab vna, quàm ab alia parte distare. Per hanc mundi animam singulæ mundi partes viuunt: non enim rationi est consentaneum, vt in paruis animalibus viuant partes omnes; in magno autem, & præstantissimo non viuant omnes. Nec propterea putandum est, cæterorum animas esse portiones animæ mundi; iam enim hæc sententia reiecta est in præcedentibus; sed est asserendum, vniuerso, & eius partibus, vt partes sunt vniuersi, vnam conuenire animam; ratione verò propria, conuenire gradibus animalium animas distinctas. Non desunt ex Platoniceis, qui animam mundi esse eandem cum anima firmamenti existimarunt; & propterea ab ea asserunt prouenire motum diurnum, qui totius vniuersi quodammodo est: quam opinionem quamuis ceseam

probabilem, probabiliorem tamen iudico alteram, quòd ab ea distinguatur; vt Ficinus, & multi ex Platonis existimarunt. Hanc de anima mundi sententiam fortasse ex illis verbis Geneseos Plato desumpsit, dum dicitur; Et spiritus Domini ferebatur super aquas: nam aquæ apud Ægyptios materiam denotabant, spiritus verò animá. Propterea Plotinus mundi animam dixit esse animam primæ materiæ; quæ eadem est in cælo, & in orbe mortali. Sed Plato distinguens Dei spiritum, siue animam mundi à Deo, à recta verborum Moyfis significatione recessit. Vt verò clariùs appareat, quomodo hæc anima ad mundum se habeat, & quomodo per eam mūdus viuat: cum Proclo præstantissimo Platonis interprete dicamus, vniuersum triplici vita esse donatū; corporea, animaria, intelligente. Vt enim ab hominis anima manat vita quædam, quasi idolum, & imago eius, quæ per corporis partes diffunditur; ita à mundi anima in mundi partes vitam manare censendum est. Et inde euenit vt triplicem illam in mundo vitam considerare valeamus: datur enim vita ei conueniens, ratione participationis mentis ab anima; datur vita animæ propria; & demum vita effusa per corpus. Vita prima, quæ intelligens est, indiuidua est penitus, in æuo manens, sempiternaque existens, immobilis, ac simul omnem intelligibilem naturam comprehendens: Vita postrema effusa per corpus, diuidua est, cum

tem.

tempore, & motu maximè complicata; ita tamen est cum corpore permixta, vt vndique commeare dicatur: Vita animaria media est: circumuolat enim, ambitq; corporis molem, extra existens, & conditionibus extremorum medio modo participat. Hâc mundi animam denotauit Plato in Phędro, inquit: Magnus utique Dux in cœlo Iupiter, citâs alatum currum, primus incedit, exornans cuncta, prouideq; disponens: Hûc sequitur Deorum, Dæmonumq; exercitus, per vndecim partes ordinatus, &c. & in Philebo inquit: Ergo in Iouis ipsius natura regiam animam, regiamq; mentem inesse propter vim causâe confiteberis, &c. Eadem mundi anima à Platone, in io. de R. P. Neccsitas, vel potiùs Dea neccsitis nuncupatur: quia inuiolatas seruat leges, sibi per Dei prouidentiam præscriptas: à Plotino nonnunquam nomine Veneris denotatur: ab Apuleio nuncupatur fons animarum, at profectò minùs rectè: non enim ea propriè est fons animarum, sed potiùs prima ideæ animæ participatio.

De Fato.

CAP. IIII.

Duo sunt præcipua opera animæ mundi, contemplatio, & mûdi administratio: propterea, Iani instar, duplici facie dicitur donata: superna vna, altera inferna: quæ duæ facies inter se comparatæ, ita se habent: vt sup̄ra iungatur

cum mente, infera conuertatur ad corpus; supra dirigatur à mente, infera dirigat corpora; supra concipiat, rationesque recipiat, infera pariat; supra indiuiduè & simul operetur, infera cum successione & tempore; supra degat in æuo, infera in tempore. Et quoniam Anima mundi proximè succedit Menti, à qua prouidentia leges recipit, cui prouidentia succedit Fatum; ideo in anima mundi fatum obtinet principem sui sedem. Fatum ducit ortu à Prouidentia, desinit in Naturam: Prouidentia pertinet ad mentem, Natura ad corpora, Fatum inter vtramque medians propriè ad animam mundi pertinet. De Fato varia fuerunt Philosophorum sententia: ego tamen cum Platone assero, Fatum esse immutabilem in anima mundi rerum mobilium dispositionem; & propterea frequenter ea anima nuncupatur Dea necessitatis. Pro cuius clariori explanatione considerandum est, in Mundo quatuor inueniri subordinatos ordines, qui omnes nomine legum merentur honestari: primus est ordo Prouidentia, secundus Fati, tertius Naturæ, quartus Prudentia: Ex quibus ordinibus confurgunt primò leges Prouidentia, mox leges Fati, sequuntur leges Naturæ, postremæ demum sunt leges humanæ prudentia; quæ potiùs sunt vimbæ, quàm verè leges; quæ eatenus firmæ, & recte sunt, quatenus cum præcedentibus conformantur. Ex quo constat veros, præcipuosque legum indagatores,

res, non esse eos, qui quarto legum ordini nant operam; quamuis illi soli se tales prædicent, ac profiteantur; sed eos, qui præcedentibus incumbunt, & ad eos conuertuntur. Constat insuper, neminem posse exactè intelligere leges postremas, nisi cognoscat & primas, à quibus cõuenienti ordine ducuntur. Et quoniam primæ à Philosophis cõspiciuntur; propterea rectè dixit Plato, tunc solùm vrbes fore beatas, dum Philosophi regnabunt; ipsi enim ex primis principiis rectas valent deducere leges, & ex viuis fontibus aquas humanæ vitæ nutrices valent haurire. Fatum itaque præfertim in anima mundi, sedem habet. Et quoniam animæ mundi, tanquam duci, subordinantur animæ sphærarum, cœli, elemētorum, & hominis; ideo mox fatum in hac vniuersa caussarum subordinatione collocatum esse dicitur, & nūcupatur ordo, & nexus caussarum supra naturam positarum.

An Plato, & Arist. de Fato conueniant, & an omnia Fato fiant.

CAP. V.

Sferunt nonnulli Aristotelem de fato idem cum Platone sentire, sed summo perè falluntur. Ponit Plato fatum medium inter Prouidentiam, & Naturā: fundamentū suæ sententiæ est; quoniã inter mentē, & formā in materia extēsam, mediam posuit animam rationalē à materia non pendentem; qualem esse dixit animam mūdi,

sphærarum, Dæmonum, & hominis. Aristoteles hoc medium non posuit; sed omnem formam à materia pendètem, dixit esse naturam; non pendentem verò à materia, mentem, & propriè intelligibile nuncupavit: Propterea fatum in idem venire censuit cum natura; & ab ea, sola ratione distingui. Natura enim futura respicit; fatum præcedentia: dicitur natura, vt intrinsecùs rem constituit; & est initium operationum, & motus eius: nuncupatur fatum, vt id per diuinam prouidentiam est constitutum, ab ea dirigitur; & à primo principio quasi mandatum, & ordinatum est. Propterea fatum significat ordinem, & nexum cù antecedentibus causis; natura verò minimè. Natura itaque, & fatum, re sunt idem, & sola ratione distinguuntur. Hinc euenit, quòd Aristoteles de fato mentionem fecit; de eo tamen, quid sit, non disseruit: quoniam explicato ordine diuinæ prouidentie in 12. Metaphysicor: explicataq; natura, sunt explicata omnia pertinentia ad fatum. Quòd autem re idem sit cù Natura, nobis manifestauit in quinto Physic: cont. 57. inquit: Sunt igitur & generationes quædam violentæ, & non fato determinatæ; quibus contrariæ sunt eæ, quæ secundùm naturam, &c. Manifestat his verbis Aristoteles, non esse secundùm naturam, & non esse fato, in idem venire: quare pari ratione fato, & natura fieri, re idem sunt; vt rectè Alexander in libro de Fato explicauit. Patet itaque, re vera eos dissen-

dissentire. Sed duo occurrunt consideratione digna: Vnum est, an omnia, quæ fiunt, fato fiant: Alterum, an quæ fiunt fato, fiant necessariò. De primo agens, apparet ex sententia Platonis, omnia fato fieri; quoniam ex eius opinione, nil subterfugit Diuinam prouidentiam, vt in proprio loco apparuit: omnia itaque cum Diuina prouidètia fiunt; & quæ ita fiunt, fato fiunt: omnia itaque fato fieri, censendum est. Præterea, omnia pendent ex præcipuarum caussarum ordine; & quæ ex huiusmodi iuncta caussarum serie proficiuntur, fato fiunt: quare omnia fiunt fato. Ad hoc resolutè dico, ferè omnia in vniuerso fieri fato: quòd autem absolutè omnia ita fiant, minimè verum esse. Fieri ferè omnia fato, ex eo constat: quoniam si consideramus pertinentia ad cælum, pertinentia ad communem ordinem rerum; hæc semper eodem modo legibus fati seruantur, & fiunt: ideo omnia fato, diuinaque prouidentia fieri, censendū est. Insuper, si conuertimur ad ea, quæ apud nos fiunt, ferè omnia per naturam fieri conspiciamus; facta autem per naturam, etiam fato dicuntur esse genita, cum natura fato subordinetur. Demum, si ad humanas actiones conuertimur, in eis magnam vim habere cognoscimus propensionem naturæ, per quam plurima ab homine fieri manifestissimè iudicamus. Iure itaque asserui, ferè omnia in vniuerso fieri fato: non tamen omnia absolutè dicuntur fato fieri. Primò, quia non-

M

nulla violentia, & præter naturam fiunt, vt de interitu frequenter euenit; quod Virg. loquens de morte Didonis manifestauit, inquit:

Sed quia nec fato, merita nec morte peribat.

Insuper multæ, ex humanis actionibus fato non fiunt; sed contra naturæ propensionem, & liberè ab homine proficiscuntur. Propterea iure dictum est, nonnulla fato non fieri. Sed hoc dignum est consideratione, quòd quamuis hæc, quæ dixi non fieri fato, re vera proximè fato non fiant; attamen modo quodam subiiciuntur fato, & ad fatum rediguntur. Ratio est; quoniam hæc omnia pendent, vel ex hominis libertate, vel ex contingentia, & impotentia materiæ: at quòd talis sit conditio hominis, & primæ materiæ; ex fato, & prouidentia pendet: ideo cum hæc proximè non dicantur fieri fato; remotè tamen, & ratione suæ communis conditionis, sub fato collocantur: & quamuis respectu vnius, vt puta inclinationis corporis, non fiant fato; tamen fiunt fato respectu alterius. Quam distinctionem cum non considerauerit Pöponatius, manifestissimè est hallucinatus: ex eo enim, quòd ratione communis conditionis principiorum, quæ ex serie fati, & prouidentia pendet, cuncta dicuntur subiici modo aliquo fato; colligebat absolute, & penitus fieri fato: adeò, vt etiã ineuitaliter fierent. Ad rationes, quib. ostēdebat omnia fieri fato, facile est respōdere. Ad primã, dū dicitur nil subterfugere diuinã prouidentia,

respon-

respōdeo, id posse intelligi dupliciter: primò, quā absolutè p̄ diuinā, p̄ uidentia constitutū sit, ut res ita fiat: & hoc non est dicendū: nā inquit Plato in Timæo, opificē ostendisse animis vniuersi naturam, legesq; fatales edixisse, ut mox culpa eligētis esset. Altero modo intelligi potest, omnia esse sub diuina prouidentia: quatenus omnia, vel ita fieri per eā statuitur, vel ita fieri permittitur: & in hac significatione, nil eā subterfugit. Demum nil eam subterfugit, ratione initiorum contingentia; quæ per diuinam prouidentiam constituta, & ordinata esse dicuntur. Ad alteram rationem, dum dicebatur omnia pendere ex serie, & ordine causarum, solutio patet ex dictis: omnia enim ex eis pendent; vel ratione constitutionis principiorum contingentia, sunt enim contingentia principia per diuinam prouidentiam ordinata; vel ratione permissionis, ut dictum est. Hac de re Aristoteles non dissentit à Platone; nam pariter Aristoteles ferè omnia per naturam fieri affirmat: non tamen omnia, sed nonnulla asserit fieri non fato, ut in quinto Physic. 57. pariter nonnulla liberè ab homine fieri, ut in libris de Moribus manifestauit.

An quæ fiunt fato, fiant necessariò.

CAP. VI.

Atum frequenter à Platone cum necessitate esse coniunctum manifestatur. Nam mūdi anima, ad quam præfertim pertinet fatum, nuncupatur

Dea necessitatis: insuper in 12. de Legibus, decreta fati lignis ad ignem contortis dicuntur similia, vt indicetur secùs disponi non posse: fufus quoque Deæ necessitatis dicitur ex adamante constare, vt id ipsum manifestetur; & iurè quidē, nam fatum dicitur, quasi Dei mandatum, & ineuitabile aliquid: propterea Homerus in 6. Iliad. cecinit:

*Non est, qui fixas Parcarum auertere leges
Effugere aut possit.*

Et Seneca in Tragœd.

Primusq; dies dedit extremum.

Et Manilius in 4. Astrologicorum.

*Fata regunt orbem, certa sunt omnia lege,
Longaq; per certos signantur tempora cursus,
Nascentes morimur, finisq; ab origine pendet.*

Huiusmodi sententiis referti sunt libri poetarum. Videtur itaque dicendum, fatum inferre rebus necessitatē; & iure profectò: quid enim primis causis obistere, ordiniq; prouidentiae aduersari valet? Sic natura in suo operandi modo necessitatem quandam dicitur habere coniunctam. Profectò nedum lumine veritatis illustrati, verùm etiam sententiæ Platonis addicti, asserere debemus, nequam omnia necessariò fieri; nec etiam quæ fato fiunt, semper necessitatem includere. Diuina enim prouidentia, & fato cõstitutum est, ne vniuersum aliquo suæ integritatis gradu esset destitutum, vt in eo principia contingentiae inueniantur: quæ duo sunt: vnum, huma-
na

na libertas; alterū, materiæ indifferentia: primum est principium magis efficiens; alterum verò solūm recipiens, & patiens. Et propterea, quamuis ratione sui communis sit aliquid necessarium; quia est necesse pro mundi plenitudine, vt in eo contingentia inueniantur: at tamen respiciendo ad singula, quæ efficiuntur, multa eorum necessitate carent. Propterea rectè Ptolemæus in quadripartito asseruit, effecta à Deo in cœlestia, & à cœlestibus inter se, indissolubili quadam serie proficisci; sed à cœlestibus in inferiora non semper ineuitabiliter, & ordine cœlitus inchoato produci; permutari enim & impediri posse, tū naturis inferioribus aliquando repugnantibus, tum arte simul, atque consilio. Sic itaque non omnia necessariò eueniunt, vt perperam existimarūt Stoici; sed in rebus locum habet cōtingentia: tum quia non omnia fiunt fato, vt patuit: tum insuper, quia nonnulla eorum, quæ fiunt fato, potuissent impediri, & secūs fieri; vt nonnulla Naturæ, hominisque opera. Propterea rectè enunciauit Plato in 10. de R.P. virtutem esse immobilem, & liberam; eligentis esse culpam; Deum verò esse extra culpam. Hinc quoque anima, ex Platonis sententia, & supra fatum, & in fato, & sub fato consideratur. Supra fatum est, vt erecta supra se, cum mente cōiungitur: In fato est, vt in se considerata, menti subiicitur, & fatalis ordinis est fundamentum: Deum anima est sub fato, quatenus aliqua ex

parte subiicitur corpori, & insequitur propensiones à corporis temperamento prodeuntes. Insuper, admirabilius est, quòd nedum hominis anima, verùm quoque ea brutorum, valet nonnunquam subterfugere fatum; vt rectè etiam Simpl. in Epictetum considerauit: veluti, dum animalia fera, studio, & disciplina, mitescunt; domantur equi; lupi redduntur cures; quæ animalia ita constituta, non insequuntur naturalem suam propensionem; & propterea hæc non fato operantur, sed arte quadam, & disciplina. Quòd si id conuenit feris; longè magis conueniet homini, qui magis est disciplinabilis. Hæc tamen est differentia inter hominem, & feras; quia homo virtute propria, & munere suæ rationis id efficit; fere autem id faciunt per curam ab homine adhibitam: veluti etiam, dum plantæ ex syluestribus redduntur domesticæ; id sola hominis cura, arte, & diligentia perficitur. Ad rationes, quibus ostendebatur omnia, quæ fato fiunt, necessariò fieri, non est difficilè respondere. Nam anima mundi nuncupatur Dea necessitatis; non quia singula ab ea pendentia, necessaria sint; sed quoniam operatur ubiq; eodem modo, cum quadam naturæ necessitate, sibi à superno principio iniuncta: Insuper, quoniam omnia in suo conuenienti ordine à suo officio constituto conseruat; neq; permittit quicquam leges illius adeò transgredi, quin mox regrediatur in leges; & ea transgressio, in exiguis

guis est particulis, non in toto: immò ea transgressio in illis particulis, est cum conseruatione ordinis: quoniam ex propria natura, & cōditiōne sunt tales, vt secus se habere possint. Sic fati decreta sunt similia lignis ad ignē contortis, & fusus ex adamante cōstat: ac demum feruatur ordo, & lex à Deo imposta: quia, vel proximè, vel remotè omnia subiiciuntur fato, & relabuntur in fatum. Quæ autem à Poetis dicuntur, non omni ex parte approbanda sunt; sed quatenus veritati, & rationi sunt consentanea: Ideo Plato in sua R.P. ex dictis Poetarum, nonnulla approbanda, alia penitus reicienda ostendit. Qua de re Arist. à Platone non dissentiens, in rebus contingentiam concedit.

De Parcis.

CAP. VII.

ANima mundi, quæ Dea necessitatis nuncupata est, etiam conuenienti metaphora, mater humanarū conditionum, humanarumq; sortium dicta est; & iure quidem: nam ab ea, per conuenientia media sortes mundanæ in exitum perducuntur. Siceius tres numerantur filia ex Demogorgone nata, quæ vulgò Parcæ nuncupantur. Dicuntur Parcæ, vel à contrario sensu, quia nemini parcant, vt est communis sententia; vel potiùs, vt ego censeo, quia cum nemo sit sua sorte contentus, Parcæ, hoc est Aua-

ræ ab omnibus iudicantur. Accommodatissima profectò est metaphora, qua vsi sunt prisci, cum Poetæ, tum Sapientes: dum tres animæ mundi filias, finxerunt esse tres fœminas nentes, & ex stamine fila ducentes. Nam mater est anima mundi; filia sunt tres eius animæ vires, rerum fatalium ordinem absoluentes: Mater cœlum reuoluit genibus, hoc est mira facilitate, & infima facultate motui accommodata: cum interim vis eius superna, vnâ cum mente circa diuina versetur. Fusus, quo stamina nent filia, ex adamante conflatus: si ad externam fusi imaginem respicimus, est mundi axis, centro, polisque munitus: si rei conditionem consideramus, est natura per corpora diffusa, cuius instrumento anima mundi cuncta ad exitum perducit. Vertigium fusi, à Platone constare dicitur ex adamante, aliisque materiis: nam vertigium est cœlum, & præsertim firmamentum: in quo, ob orbium multitudinem, stellarumque cõditiones varias, nedum adamantis soliditas reperitur: verum insuper inueniuntur alia, ac eminentiores materiae cõditiones. Stamen est cœli fœcunditas: cum qua mox corporea rerum vita, ob distantiam à cœlo, ob tenuemque virtutis participationem, fluxilemque conditionem, fragili, tenuique filo dicitur alligata. Filia animæ mundi, explentes mœnna fati, tres sunt: Clotho, Lachesis, Atropos: æquali inuicem interuallo in throno sedentes, vestibus albis induta, capite

coro

coronatæ, & ad Syrenarum Harmoniam canentes: quarum Lachesis, præterita; Clotho, præsentia; Atropos, futura irremeabilia canit. Clotho vnà cum matre, intermissione quadâ temporis, dextra manu tangens externam fusi circumferentiam, illum circumducit: Atropos sinistra tangens internam circumferentiam, id ipsam efficit: Lachesis vicissim vtraque manu vtrique tangit, vt refert Plato in 10. de R. P. Quibus vulgaribus velaminibus latentia, & præclara mysteria elegantissimè circumtegentur. Sunt tres istæ filiæ, non firmamentum, Saturnus, & aggregatum ex reliquis Planetis, vt in 12. de Legibus censuit Ficinus; cum enim mater non sit corpus, neque etiam nomine filiarum corpora intelligere debemus: sed potius sunt tres vires, vel tria munera animæ mundi, vel ipsamet anima ad tria relata. Iurè dicuntur tres: nam cuncta ternario, quasi initio, medio, & fine; vel essentia, potentia, & actione perficiuntur. Insuper sunt tres, quoniam anima mundi, ea, quæ à mente in æuo, & supra tempus collocata recipit; in tria mox tempora distribuit, in præteritum, præsens, & futurum; quibus mobilia subiiciuntur. Prætereà dicuntur tres; quoniam anima mundi, in sui muneris functione ternario vtitur: nam ea, vt media, aliunde recipit; mox recepta in se continet; tertio in alia vitæ sortes diffundit. Prætereà, dum etiam consideratur anima, vt aliis varias vitæ condiciones impartitur, ter-

nario utitur; quatenus cætera recipiunt ab ea suæ vitæ initium, medium, & finem. Præterea consideratur anima mûdi, ut rationibus, quasi feminibus grauida; ut pariens, ut parta seruans; suoque fine terminâs, & absoluens. Demum ternario utitur; quatenus disponit, quæ semper, quæ rarò, & quæ frequenter eueniunt. Iure itaque filia eius tres sunt dictæ. De quibus loquens ter maximus Mercurius in Asclepio inquit; Fatum tribus constare, Imarmene, quæ rerum omnium parit initia; Necessitate, quæ initia ad progressum cogit; demum Ordine, id est dispositione temporis. Per has itaque Parcas indumentis albis, hoc est, cõditionibus inuiolabilibus indutas; quæcunque in Ideis, quasi in Glomo sunt inuoluta, euoluuntur, & explicantur in corpora. Hæc de Parcis explicata, consentanea sunt principiis Academicorum: ex opinione Aristotelis, secus esset dicendum. Quæ enim Platonici ad mundi animam, eiusque vires referunt; Peripatetici, vel ad Deum, vel ad naturâ sub Deo ordinatam, esse referenda existimant.

De Animis Sphærarum.

CAP. VIII.

Animam mundi, veluti ducem, insequuntur duodecim animæ duodecim sphærarum mundi; octo scilicet cœlestium orbium, & quatuor elemëtorum. Hoc eleganter protulit Plato in Phædro inquit; Magnus utiq; Dux in cœlo Iupiter, citans

citans alatum currū, primus incedit, exornās cuncta, prouideq; disponens. Hunc sequitur Deorū, Dæmonumq; exercitus per vndecim partes ordinatus. Permanet autem Vesta in Deorū æde sola, &c. Hæc Plato. Magnus Dux est anima Mundi. Exercitus vndecim Deorū, sunt vndecim animæ cœlorū, & trium elementorū: & dicuntur exercitus: quoniam eas animas, aliq; deinde Dæmonū, & hominū insequuntur; & aliq; insequuntur alias ratione diuersitatis conditionū, & propensionū. Vesta, quæ in æde Deorum sola permanet, est anima terræ: cum enim cæteræ sphæræ vertantur in orbem, sola terra in suo loco requiescit. Ex his patet decipi eos, qui putarunt per vnā mundi animam omnes cœlos, & elementorū sphæras vitā recipere; manifestè enim Plato diuersas eorum esse animas affirmat: neq; etiam est rationi cōsentaneum, vt anima vna, tot distincta corpora, motibus adeò diuersis, tamq; diuersa velocitate moueat. Sic ex octo sphærarum animis, & ex anima mundi, chorus nouem Musarum confurgit. Et hæ sunt Syrenæ, cum quibus recinunt Parcæ, & ad quarum harmonicos cantus sua munera dicuntur obire; quatenus certis numeris, cum lætitia, per commensuratos cœli motus, cuncta perficiunt: est enim cœlū, vt dicebat Pythagoras, Lyra Dei; ad cuius sonum cuncta numerosè saltant, & canūt. Propterea cecinit Orpheus, opificem vniuersa custodire; quia æreos baculos sumens, tympano

tantopere personat, vt Deos omnes ad se conuertat. Et quoniam animæ supra se mentem habent; ideo Apollo, qui Musis præest, est inês animæ mundi. Nonnunquam tamen nomine Apollinis anima Solis denotatur: nam respiciendo ad varia munera, diuersasque proprietates; modò hoc, modò illud dicere valemus; vt etiam nomine Iouis nonnunquam mens prima denotatur, vt dum cecinit Orpheus: Mens idea omnium: nonnunquam anima orbi Iouis destinata: nonnunquam demum anima mundi, vt à Platone in Phædro; dicimus enim Cælum denotare Deum; Saturnû, mentem; Iouem verò, animam mundi. Animæ itaque cælorum vnà cum anima mûdi, chorum Musarum cõstituunt; & sunt nouem Syrenæ: non illæ quidem, quæ humanas aures corporea voluptate demulcentes, nos deuiant à recto cursu; quales sunt Syrenæ numero tres in Mari, quasi in voluptatû materia, & pelago, à Poetis excogitatæ: sed hæ sunt Syrenæ diuinæ, ad conuenientem finem nos inuitantes; quæ per octo tonos, octo sphærarum; & per centum, qui ex omnibus confurgit, Dei facultatem canunt, & vnà cum cælis enarrant Gloriam Dei.

Propterea cecinit Orpheus:

Tu totum cælum canora cithara temperas.

De

De Pythagoreo Cæli sono, & animis
Elementorum.

CAP. IX.

Mirantur nonnulli, quod Platonici Pythagoram sequuti, in cælo sonos, tonos, & harmoniam considerarint. Sed mirari potius nos debemus, quod ipsi adeo mente sint surdi, ut eam purgatis auribus apprimè notam, audire non valuerint: ea enim, non corporis, sed mentis auribus nata est audiri. Nam sonus duplex est: vnus cum strepitu, & violentia iunctus; & hic in cælo non habet locum, à quo abest omnis violentia: alter in sola motuum, & corporum conuenienti ratione, ac proportione collocatus; qui eminentissimè in Cælo reperitur. Hunc viri vulgares, qui ob prauam assuetudinem, & coniunctionem cum terrenis, ad diuina facti sunt surdi, audire non valent: at aures à terrenis foribus purgatæ, supra corporeas assuetudines erectæ, illum solum audiunt, & ad terrena surdæ euadunt. Hunc itaque sonum Plato, Pythagoras, Apollonius Thianeus, ter maximus Mercurius, audierunt, & admirati sunt. Nam viri hi sapientissimi, quibus metaphoræ fuere familiares; ut aures vulgarium demulcerent, & animos sagacium, studiosorumque iuuenum rectè formarent; per vulgarem sonum, vulgaremque harmoniam, sonum internum, harmoniamque in origine, & causa collocatam manifestare voluerunt: quam soli audiunt,

qui auribus mentis vtuntur: de cæteris id verè dici potest; oculos habent, & non vident; aures habent, & non audiunt. Variæ, & omnes præclaræ, in cælo melodiæ inueniuntur; aliæ tamen aliis dulciores, & diuiniore. Nam in eo primò est harmonia in sola anima; ratione compositionis ex principiis eius; & ratione numerorum, quos includit. Secundò in orbe cæli, in quo mira proportione colligatæ inueniuntur conditiones elementorum. Tertio consideratur harmonia diuersorum motuum, cum stellarum, tum orbium: nam motus velociore, sonum indicat acutiorem; tardiore, grauiorem. Harum trium harmoniarum, prima est causa secundæ, secunda tertie. Inuenitur quartò conueniens ratio, aptaque proportio in cælo inter mobile, & motorem. Insuper, inter motores ad inuicem. Præterea, inter magnitudines corporum mobilium inter se. Septimò inter animas, & participatam mentem. Octauò inter aspectus stellarum, luminumque earum inter se. Ac demum inter cælestia corpora, & mundum mortalem. Ex his nouem rationibus, quasi nouem Musis, chorus cælestis Musicæ cõsurgit, gratus Deo, mundoque salutaris; nam ex huiusmodi melodia cõsurgit mortalis mundi moderatio, ac temperamentum. Et quoniam cælo elementa succedunt, quæ mortalis orbis sunt primæ partes, in quibus opera cõspiciuntur vitam præferentia; propterea iure Plato elementa quoque

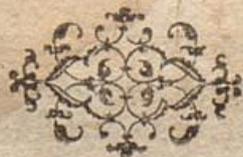
quoque suam habere animam existimauit. Non enim est rationi consonum, ut vermes, formicæ, & alia consimilia exigua corpora, viuant: Terra autem, & supra terram ordinata elementa, quæ sunt insignes mundi partes, & aliis vitam tribuunt, sint vita penitus destituta. Conspicimus enim per animam terræ viuere lapides, & metalla, quoadiu fuerint cum terra complicata; & elementorum portiones cum suo toto seruari; & ad suum totum, cum fuerint ab eo decisæ, reuerti. In mortalibus animalibus marem à fœmina distingui manifestè conspicimus; in animis elementorum, & cœli, maris & fœminæ vires coniunctæ inueniuntur; & iure quidem: quò enim in gradibus rerum magis ascēdimus, eò maiorem in eis vnionem inuenimus. Dicuntur huiusmodi elementorum animæ, vtriusq; sexus vires includere. Primò, quatenus constant ex anima, & mente: in quo nexu mens marem refert; anima verò fœminam à mente, tanquam à mare, femina recipientem. Insuper, animæ duas dicuntur habere facies, ut dictum est: quarum superna marem, inferna fœminam repræsentat; superna etiam semen habet; inferna emittit, & parit. Hinc patet ratio, cur prisca sapientes Orpheum imitati, vnicuique elemento duas diuinas potètiās, quasi duos Deos, assignarunt; marem vnā, alterā fœminam: ut Terræ Plutonem, & Proserpinam; Aquæ Oceanum, & Thetim; Aeri Iouem, & Iunonē; Igni Phanetam, & Aurorā.

Et quoniam ea duo munera, modo tamen eminentiore, obeunt etiam animæ cœlorum; ideo Orpheus in illis quoque marem, & foeminam consideravit; & singulis cœlorum Sphæris Deum, & Deam præesse cecinit; in quibus tamen hæc inveniuntur cum minori distinctione. Constat itaque, de his quid sentiat Plato. At perpendamus, in quo Arist. ab eo dissentiat; & an valeat conciliari cum eo. Nam primò dissentire videtur; quoniam Plato octo sphæris cœli, octo præesse animas affirmat; Aristoteles verò in 12. Metaph. in cœlo, non octo, sed plusquam quinquaginta numeravit intelligentias, proportionem respondentem animis à Platone excogitatis. Sed hac de re leuis est altercatio; quoniam Aristoteles non ad octo sphæras, sed ad singulos orbes respexit; Plato verò non diuisim ad orbes singulos, sed ad præcipuas sphæras ex eis conflatas respexit. Hinc Plato non dixit absolutè, animas esse octo; sed tot esse animas duces, sub quibus aliæ reperiuntur; adeò, quòd non aduersatur Platoni Aristoteles, dum longè plures asserit esse cœlorum intelligentias. In hoc potiùs dissentiant, quia Plato stellis distinctas animas conuenire censuit; quod non existimauit Aristoteles. Insuper re vera maximè de alio dissentiant; quatenus censuit Plato elementa esse anima prædita: Aristoteles, cum in primo de anima propè calcem cumulatè; tum in 2. libro eam sententiam reiecit; & elementa ca-
rere

tere anima affirmavit. Simplicius suo more
nititur in lib. de Anima Aristotelem cum Pla-
tone conciliare, & nititur ostendere ex opi-
nione Aristotelis elementa esse animata; & in
libro de Cœlo carpit Alexandrum, qui cum
Aristotele ea carere anima affirmavit. Sed
quàm rectè sentit Alexander, tam longè Sim-
plicius recessit à vero; manifestissimè senten-
tiam Aristotelis pervertit, qui ubique ne-
gavit, nullibi indicavit elementis a-
nimam convenire; adeò, ut sit
superuacaneum in eius
sententiæ compro-
batione im-
morari.

FINIS LIBRI QUINTI.

N

STEPHANI THEVPOLI,

BENEDICTI F. PATRITII VENETI,

ACADEMICARVM
Contemplationum;

LIBER VI.

DE DÆMONIBVS.

*De multiplici nominis Dæmonum
significatione.*

CAP. I.

QVVTURI de Dæmonibus, qui conuenienti ratione animæ mundi, & sphærarum, tanquam ducibus succedere videntur; vt id bono Dæmone efficiamus, optandum est. Nos monet bonus Dæmon, vt à nominis significationib. ordiamur; præsertim, cùm Dæmonis nomen, non vno modo, sed multipliciter accipiatur. Dicitur Dæmon, vt ait Plato in Cratylo, quasi sapiens; & cùm sit sapiens, etiam dicitur esse Dux peritus. Huiusmodi sapiens, & peritus Dux; non-
nun-

nunquam propriè accipitur, pro natura Dæmonis ab aliis rerum gradibus distincta; nonnunquam verò latè accipitur, pro denotandis illis, quæ similitudine, & analogia quadam includunt cōditiones Dæmonum: quod potest contingere dupliciter, vel cum depressione, vel cum eminentia. Hinc patet, quomodo confluant tres Dæmonum præcipuæ acceptiones. Dæmon propriè sumptus, ex sententia Platonis in conuiuio in oratione Diotimæ, denotat naturam mediam inter mortales homines, & Deos; conciliatricem eorum inter se; ministram Deorum, Ducem verò hominū: In quarto autem de Legibus, dicuntur Dæmones interpretes Deorum apud homines. Cū itaque munus Dæmonis sit præesse, interpretari, curare, & ducere, quod munus in eminentia conuenit Diis; ideo nonnunquam Dæmonis nomen apud Platonem ad Deos extollitur: & per Deos intelligi volo vniuersam mentium latitudinem, vel abiunctam, vel mediante anima cum æterno corpore complicatam. Dij enim eminentes sapiunt, ducunt, & prouident: ideo Orpheus Iouem, magnum Dæmonem appellauit. Accedit, quòd, vt supremi Dæmones nonnunquam, ob affinitatem cum Diis, Deorum nomine honestantur; ita Dij postremi, qui Dij dicuntur, non absolutè (vnus enim absolutè est Deus) sed participatione, & similitudine, ob nexum cum Dæmonibus, Dæmones aliquando nuncupantur. Ex

aduerso, utimur nonnunquam nomine Dæmonis cum depressione conditionum; dum Naturas infra Dæmonicam collocatas, nuncupamus Dæmones: in qua significatione humanas animas, & præsertim mētem ab ea participatam, Dæmonem nuncupamus; & iure quidem. Nam ut vniuersa Dæmonis natura, ex anima & participata mente constans, præest vniuersæ naturæ hominis, ex anima & mēte constituti; ita mēs participata ab anima hominis, eidem animæ, tanquam Dæmon eius præesse dicitur: quæ acceptio eatenus dicitur cum depressione, quatenus participatio mentis in humana anima est obscurior, quam participatio eiusdem in anima Dæmonis: Est itaque cum depressione, comparando animam hominis animæ Dæmonum, mentemq; menti. Propterea dixit Timæus, Deum nobis supremam animæ partem, ut Dæmonem concessisse. Ob eandem rationis conuenientiam, Prudentia, & Imprudentia hominis; ea boni, hæc mali Dæmonis nomine denotantur; & ab Arist. felicitas nuncupatur Eudæmonia; quia à Sapia, & Prudentia, ut à duobus pendet. Hinc mos vniuscuiusque Dæmon dicitur; & Zenocrates eum habere bonum Dæmonem asseruit, cuius anima esset studiosa. Seruata quoque eadem rationis similitudine, nedum Mens hominis, vel eiusdem Sapia, & Prudentia, dicuntur Dæmones; verum insuper ipsi quoque affectus, à quibus ducimur. Inde nobis.

nobiscum duo conuiuere Dæmones dicuntur, ratio, & animi affectiones, siue appetitiones. Et quoniam ex affectionibus animi vehemensissimus est Amor; qui nedum nos sæpè rapit inuitos, verùm insuper valet homines eleuare ad Deos, & Deos cum hominibus conciliare: ideo à Platone in Conuiuio, Amor magnus Dæmon nuncupatur: ob eandem quoq; conditionum similitudinē, ab Arist. in lib. de Diuinatione per somniū, Natura Dæmonia nuncupatur, & Dæmonia dicitur: quoniā, vt Dæmones sunt Deorum famuli; sunt periti duces, & Deorū leges absoluūt; ita ex sentētia Arist. Natura Deo famulatur, opera eiꝰ absoluit. Ideo, inquit Arist. in 1. cœli 32. Deus, & Natura nil faciunt frustra: & Auer. in 12. Met. 18. inquit cū Themist. Naturā non errare, quia dirigitur ab intelligentia nō errante. Accedit demū, quod iure Aristot. Naturam dicit Dæmoniam: quoniam ea admirabilia opera, quæ ob latentem causam ab aliis iudicantur fieri per Dæmones, ab Aristotele dicuntur fieri per naturam modo latente: per proprietates rerum obscuras, vel ignotas. Cū itaque Dæmonis nomen varia significet, ego de Dæmonibus ex sententia Platonis loquuturus, de propriè sumptis verba faciam; qui non similitudine, sed natura, essentia, & proprietate sunt Dæmones.

An dentur Dæmones, sententia Aristotelis.

CAP. II.

Dæmones, qui ferè omnium gentium, sapientumque consensione conceduntur, & approbantur; ab Aristotele, quasi sphingis, & chimeræ inania nomina negliguntur: quod ex eo manifestissimè patet, quia nūquam, quid sit Dæmon, manifestavit. Insuper, ea omnia opera, quæ alij Dæmonibus tribuunt, ipse retulit in naturam, in proprietates rerum natura constantium, in humores hominum, in conditiones halituum; adeò, vt nullum Dæmonū dereliquerit vsum, vt patet ex 30. part. problema te primo, ex 7. de Moribus cap. 3. & locis aliis. Legitur etiam in lib. de Mundo ad Alexandr. multis in locis orbis, exitus spirituum patefieri: qui partim fanatico furore afficiunt homines propiùs accedentes; partim tabifica vi absumunt; partim fatidicos efficiunt; vt Delphici, & Lebadici; sunt &, qui prorsus enecent, vt in Phrygia; &c. & ob hanc rationem, vt iam dixi, Aristoteles in lib. de Diuinatione per somnium, Naturam dicit Dæmoniam; quia ea efficit, quæ alij Dæmonibus tribuunt. Quod Arist. Dæmones non admiserit, etiam ratione confirmari potest. Nam si dantur Dæmones, vel sunt seiuncti ab omni corpore, vel cum corpore aliquo iuncti: non seiuncti, quoniam Aristoteles in 12. Metaph. neque intelligentiam vllam ponit non iunctam corpori; si sunt iun-

si corpori, vel æterno, vel mortali: non æterno: quia id est cœlum, in quo solæ locantur intelligentiæ: non mortali: quia vel erit simplex, vel mixtum: non simplex: quoniam in simplici elemento negat reperiri animam, in 1. & 2. de anima: & in mortalibus negat reperiri animam sine corpore instrumentario, vel potentiam animæ superiorem sine inferioribus: non potest esse corpus mixtum: quoniam huiusmodi omnia corpora sub sensum cadunt, Dæmones sensu non percipiuntur. Ideo Arist. in quarto Meteororum inquit: Et in terra, & in aqua solùm animata existunt: in aere autem, & igne nulla sunt: quia corporum materia hæc. Eo in loco rectè Olympiodorus consideravit damnari ab Arist. sententiam Platonis: qui in igne maximè longæua, in aere minùs, ponebat animantia. Et in primo de historia animalium cap. 1. inquit: Nullum est animal, quod tantùm aereum sit: adeò, vt nunquam descendat, & requiescat in terra: & hoc dixit: quia censuit animalia omnia à principatu molis esse terrea. Patet itaque in conspicuo errore eos versari, qui asserunt Arist. posuisse Dæmones: cum enim nos per conspicua loca, debeamus obscura, & latentia illustrare: hi è contra per nonnulla latentia, ea, quæ conspicua sunt, obscurant, atque peruertunt. Manifestè igitur Arist. neglexit Dæmones. Quòd si in 5. Metaph. de illis facit mentionem inquit: Substantiæ sunt simplicia corpora, quæ ex his constant,

& animalia, & Dæmonia: putandum est, quòd, vel substantias enumerauerit ex communialiorum, & præsertim Platonis opinione, vt sæpe in alieno loco facere consuevit; vel per Dæmonia denotauerit omnem substantiam diuinitatis compotem. At afferunt, qui secus censent, pro comprobanda sua opinione locum ex 3. de Gener. animalium cap. 11. vbi quærens Arist. cur plures rerum differentiæ existant in humore, quàm in terra; soluens, inquit; An, quia humor naturam habet ad effingendum, afformandumque habiliorem. Cæterum mare sua natura calidum est, & particeps omnium partium inuenitur, videlicet humoris, aeris, terræ: Itaque omnia adipiscitur, quæ singulis his locis gignuntur. Plantas enim Terræ incolas esse, quis statuerit; Aquæ, aquatilium animalium genus; Aeris, *τὰ πηλά* siue pedestria; sed quòd magis, minùsve, & remotius, aut propius, res constet; magna, miraque differentia existit. Quartum genus non in his locis quærendum est, quamquam aliquid esse exigit ordine ignis, id enim quartum corpus enumeratur: Verùm ignis semper formam non propriam habere videtur, sed in alio corpore; aut enim aer, aut fumus, aut terra esse videtur, quod ignitum est, sed enim genus hoc apud Lunam quærendum est: hæc enim quartam illam differentiam adipisci videtur, &c. Hæc Arist. Ex quibus nonnulli colligunt, Aristot. in sphaera ignis sub cælo collocasse Dæmones.

Fere

Perè similem sententiã protulit in lib. de Respiratione. Sed falluntur; quoniam manifestissimè in locis propriis neglexit Dæmones, vt apparuit in præcedentibus. Verba suprã relata, apprimè sunt obscura; nec per obscura euertenda sunt loca perspicua. Et pro solutione dicere possumus, quòd si Aristot. denotauit Dæmones, id fecit ex sententia Platonis, vt inquit nonnulli. Vel dicamus, quòd dum Aristot. inquit; Quartum genus non in his locis quærendum est; non de Dæmonibus, sed de igne loquitur: Nam animalia debèt apud nos fieri: apud nos autem non est elementũ ignis, sed apud Lunam; ideo non dantur animalia igni respondentia: Sic Auer. ex eo loco colligit, minimè dari animalia ignea. Vel dicamus, quartum id genus animalium, apud Lunam esse quærendum, & considerandum, an ibi inueniri possit: at ex alibi declaratis constat, ibi animalia non reperiri: nam in secundo de Gener. animalium cap. 3. inquit; Quamobrè ignis nullum animal generat; nec constitui quicquam densis, vel humidis, vel siccis videtur; nam calor animalis, nec ignis est, nec ab igne ducit originem. Ita etiam in quarto Meteororum inquit, in ventriculo ob calorem non posse gigni vermes. Constat itaque; siue Aristoteles per quartum genus denotet ignem, siue denotet quartum animalium genus; semper auctoritatem illam reddi leuem, & nullius momenti.

An dentur Dæmones, sententia Platonis.

CAP. III.

Mirum profectò est, quomodo Peripatetici Dæmonicam naturam non concedant; cùm plurima opera nobis sese offerant, quorum causam conuenienter assignare non valemus, non potestis Dæmonibus; veluti, dum viri vulgares Dæmone correpti, Hebraicè, Græcè, & Latine loquuntur; res aliis occultas patefaciunt; adiurationibus varia efficere compelluntur: quæ sine Dæmone non efficerent. Ita quoque mira prisorum oraculorum responsa, secretorum revelationes, plurimæ solis verbis incurabilium ægritudinum curationes, historiarum variarum; tam manifestè Dæmones nobis patefaciunt, vt nil manifestius conspiciere valeamus. Asserere autem ea fieri, vel per bilem atram, vel per vim imaginandi, vel per varia habituum genera; vt asserit Aristoteles, & cum eo Póponatius, & alij nonnulli; delirare est: quomodo enim per humores, in imaginatione formari possunt rerum imagines, & idiomatica verba, & nomina, ex hominum institutione prodeuntia; quæ nunquam sub sensum illius hominis ceciderunt? Non enim ea in anima præexistunt; quæ, ex sententia Aristotelis, omnibus formis est denudata: nec per halitus, & humores manifestatur, cùm in eis non sint huiusmodi imagines; & præsertim rerum futurarum, & vocum ex hominum institutione

pen.

pendentium. Accedit, quod huiusmodi homines sæpe, immota lingua, & ore clauso loqui videntur. Insuper, oraculorum responsa ex Dæmonibus prodiisse, ex eo manifestè constat: quia post Christi incarnationem, oracula illa omnia euauerunt: quod non contigisset, si ex causis purè naturalibus duxissent ortum. Præterea, prætermissa etiam auctoritate, experientia, & sensibus; si rationi credimus, cogimur ponere Dæmones. Et primò, cum in terra, & aqua varij viuētium gradus inueniantur; cum cælum uiuat; inficiari non debemus, corpora intermedia animantibus esse prædita: sed rationi consonū est existimare, in eis eò nobiliora animalia reperiri; quò sunt eminentiora, & nobiliora postremis elementis. Tetigit hæc rationem Arist. in 3. de Gener. animalium: attramen Dæmones, qui ex ea colliguntur, minimè concessit; quoniam existimauit animalia cuncta in terris degere, ex principatu molis esse terrea; quod minimè necessarium est. Præterea, quoniam homo cum crasso corpore complicatus, longè distat à Deo; pro nexu necessaria fuit natura aliqua media, quæ extrema conciliaret: huiusmodi est natura Dæmonum; quæ tenuitate corporis, acumine ingenij, celeritate actionum, aliisq; conditionibus conuenientissimè mediat. Et præsertim dari debuit, quia mundus est specierum plenitudo; nullus gradus deseritur inanis; & quæ in eo fieri possunt ex attinentibus ad eius perfectionem, etiam

necessariò in eo sunt. His accedit, quòd eum in Deo, vt in principio, sit cura, & prouidentia communis vniuersi; in Mente solùm sit distincta prouidentia specierum; etiam debet dari natura aliqua media, ad quam pertineat cura, & prouidentia partium. Ad Deum, & Métem pertinet dirigere, & imperare; ad mediam hác Dæmonum naturam exequi, & perficere Iure itaque Plato Ægyptiorum Theologis, sensifius, & rationi credens, Dæmones posuit; in quorum notitiam interna quadam naturæ commotione perducimur. Eos religio omnis supponit; Prisci sapientes in eorum cultu plus æquo versati sunt; ter maximus Mercurius frequenter de illis loquitur; sapientes Ægyptiorum, ope Dæmonum admirabilia effecerunt; Quapropter Plato ex his plurima depròpsit, & splendidissimè suos libros exornauit. Ex qua Academicæ, & Peripateticæ sententiæ conspicua diuersitate colligimus, quàm longè illi à vero recedunt, qui in omnibus Aristot. cum Platone nituntur conciliare.

Quid sit Dæmon.

CAP. IIII.

A Calcidio in Timæum Platonis, ab Apuleio, & ab aliis, vario modo definitur Dæmon. Inquit Calcidius, Dæmonem esse animal rationis particeps, immortale, affectionibus animi obnoxium, corpore æthereum, curam hominibus imper-

impertiens. Apuleius in lib. de Socratis Dæ-
mone, ferè similem dedit definitionem: solùm
eam permutavit; quia loco ætherei corporis,
aereum sumpsit. Hæc definitio in parte mihi
dubia est; & præsertim, quia Dæmonum cor-
pus non consimile est, cum varij sint Dæmo-
num gradus. Præterea, cum homo definiatur
à Platone, non quòd sit anima; sed anima ra-
tionalis mentis particeps, corpore vtens: lon-
gè minùs Dæmon debet per animal definiri,
sed per animam corpore vtentem; cum magis
quàm homo dominetur corpori, & minùs ex
eo pendeat. Insuper, non explicatur in ea defi-
nitione, quomodo per rationem Dæmones
præstent hominibus. Propterea ita potiùs esse
definiendos existimarem: Dæmon est anima,
rationalis, & mentis supra humanam conditio-
nem particeps, tenui corpore vtens, Deorum
famula, pro mundi particulari custodia. Sic
Plato animas puritate, & impuritate inter se
distingui affirmavit. Dæmonū anima purior
est, quàm anima hominis: & vtitur corpore,
non ita, vt eius sit perfectio, & forma; sed ei
iungitur cum quadam insinuatione; ita tamè,
vt ei maximè dominetur, & virtutem quandã
impartiatur: quò enim anima est sublimior,
eò magis corporibus dominatur. Insuper, vti-
tur corpore non crasso, sed tenui; vtitur enim
vehiculo, vel æthereo, vel aereo: & quoniam
aereum vehiculum, modò puriùs est, modò
crassius, & obscurius; hinc & ignei, & aerei, &

aquei & subterranei numerantur Dæmones. Valent etiam Dæmones, ob eorum vires, & eminentiam, noua recipere corpora; ita tamen, vt interim proprium non derelinquant: & cū suscipiant noua corpora, eis que maximè dominantur; varias eis valent tribuere figuras. At nunquid sub sensum nostrum cadāt? Dixit Porphyrius, Dæmones omnes prorsus inuisibiles esse. Iamblicus censuit, eos à nobis frequenter sensibus vsurpari: quod etiam affirmavit Plato in Timæo, & Epinomide; asseruit tamen, nunquam manifestè apparere. Sententiam Porphyrij censeo veram, dum Dæmones considerātur cum corpore sibi proprio; quod ob tenuitatem, & puritatem sensum effugit; vel non distinctum apparet ab eo intermedio corpore, in quo reperitur. Insuper, eiusdem opinionem commendandam censeo; quatenus inuisibile, solam difficultatem manifestat: non autem, quòd penitus videri nequeant. Opinionem Iamblici probandam iudico, dum Dæmones aliis corporibus insinuantur; & nobis diuersa figura, colore, & luce circumfusi, sese offerunt. Sunt itaque Dæmones, cū visibiles, tum inuisibiles: Insuper, potiores Dæmones sunt inuisibiles, humiliores verò magis sub intuitum cadunt; magis enim cum crasso corpore permiscentur, & nobis sese offerunt. Cū à nobis cōspiciantur Dæmones, id duobus modis contingere posse putandum est: nonnunquam verè conspiciuntur; quia corpora

pora densiora assumunt, ea figurant, & per eadem sese nobis ostendunt: nonnunquam vero radios nostrorum oculorum sua facultate formant ad libitum, ac reflectunt, imaginationemque nostram permutant; adeo, ut cum a nobis re vera non conspiciantur, attamen conspici videantur. Propterea dixit Plato in Timæo, eatenus Dæmones nobis esse cōspicuos, quatenus ipsi volunt. Id ipsum euenire putandum est de voce, & sono; quem emittunt, vel formare videntur. Neque propterea Platoni aduersamur, qui in secundo de R. P. inquit: Est itaque omnino sine mendacio, Deorum, Dæmonumque natura; est simplex, neque mutatur, neque alios decipit; neque per visiones, neque per sermones, neque per signa, neque nobis dormientibus, neque vigilantibus, &c. Nam Plato hæc dicit præsertim de Diis, ut ipsemet sæpe repetit. Quod si Dæmonis quoque facit mentionem, id euenit: primò; quia postremos Deos, sæpe nomine Dæmonū appellat. Accedit, quod Plato ibi de deceptionibus loquitur: Dæmones, quamuis ad libitum se nobis ostendant; id faciunt, ut nobis profint; non ut decipiant, & fallant; ut nos auertant à malo, non ut in malū perducant: & hoc præsertim faciunt postremi Dæmones. Insuper, Dæmones, nedū nostris sensibus vsurpantur, verum etiam ipsi vtuntur sensibus; nisi omnibus, saltem eminentioribus, & magis spiritalibus; ut visu, & auditu; quorū muneribus, cū

fungantur, non est putandum, quòd id faciant per oculos, vel aures; sed præstantiori modo ob eminentem facultatem; ac per quamuis corporis partem vident, & audiunt; idque eis conuenit minùs cum perpeſſione, magis verò cum actione, quàm nobis.

Gradus Dæmonum.

CAP. V.

Amblicus in lib. de mysteriis Ægyptiorum nouem ponit diuinorum gradus: in primo, collocat Deos inuisibiles; in secundo, visibiles, vt sunt cœli; in tertio, Archangelos; in quarto, Angelos; in quinto, Genios, siue Dæmones; in sexto, Principatus priores; in septimo, Principatus posteriores; in octauo, Heroas; in nono demum, Humanas animas. Ex his nouem gradibus duo primi sunt supra Dæmonum latitudinem, postremus verò est infra; adeò, vt sex remaneant, qui communi nomine possint dici Dæmones. Psellus sex enumerat Dæmonum genera, sed modo longè diuerso: ponit enim Dæmones Igneos, Aereos, Terrenos, Aqueos, Subterraneos, Lucifugos. Porphyrius, modò duo, modò tria ponit Dæmonum genera: Nam in secundo de abstinentia ab esu carniū, ponit duo genera; vnum Dæmonum bonorum, alterum malorum: At in lib. de Occasionibus tria enumerat, addendo medium; quod modò iratum, lædit; modò placatum sacrificiis, prodest.

dest. Plato in Epinomide, quinque ponit animalium genera: duo extrema, quæ sunt; Divisibiles, denotans cœlum & Astra; & Animalia terrena morti obnoxia, quorum Princeps est homo: Media sunt tria, Ætherea, Aerea, & Aquea; quæ tria communi Dæmonis nomine designantur. Ætherei Dæmones sunt, qui degunt in superna aeris parte, quam æthera nuncupavit Plato in Timæo: Aerei, in parte aeris posteriore: Aquei, prope fontes, lacus, & maria; quos aqueos, semideos appellat. Sic itaque non constat, quot sint gradus Dæmonum. De quibus ut notitiam aliquam cōsequamur, adnotandum est, posse Dæmones multiplici consideratione distingui: nam primò distingui possunt, respiciendo ad loca, in quibus degunt: secundò, respiciendo ad naturam corporis, cū quo iunguntur, & ad quod sunt proclives: tertio, per animæ eorum puritatem, & impuritatem: quarto, per munera eorum, munerumque functiones. Quæ quatuor distinctionis genera ita se habent, ut primum sit desumptum ex puritate naturæ Dæmonis; ex quo secundò sequitur propensio ad diversa corpora; ex hoc tertio ducitur distributio per loca varia: ex quibus omnibus sequitur postremo distinctio sumpta à muneribus: & hic est ordo respondens naturæ rei. At respectu nostri è contra se habet; nos enim per opera eleuamur in cæterorum notitiam. Cū itaque hæc ita se habeant, censerem ego rectè cum Platone in Epinomi-

O

de, distribui Dæmones in tres gradus; in aqueos, aereos, & æthereos. Ratio distinctionis est: primò, quia triplex est hominis vita: effectiua, cui aquei; actiua, cui aerei; contēplatiua, cui ætherei Dæmones respondent. Insuper, vita est triplex; voluptuosa, actiua, & contēplatiua; quibus pariter respōdent tres gradus Dæmonum: voluptuosæ vitæ, respondent aquei; actiuæ, aerei; contēplatiuæ, ætherei. Insuper, vt dixit Proclus in Alcibiade; Dæmonum, quidam sunt magis intellectuales, quidā minùs, alij mediant. Prætereà, si ad corpora respicimus; quoniam corpus Dæmonum tenue est; id præsertim potest esse triplex; vel aereū, vel ad æthereum vergens, vel ad aqueum: ex quibus tria loca, tresque Dæmonum naturas conuenienter colligemus. Et si quis ambigat de subterraneis Dæmonibus: Dicendum est, cum aqueos, tum aereos, meare posse per terræ antra; vt aquam, & aerem meare conspiciamus. Præcipua itaque distributio est trimembris: non tamen est absurdum, in singulis eorū diuersitatem aliquam considerare: & præsertim in aqueis, & aereis. Adeò, vt varia consideratione Dæmones omnes, vt in vnum genus redigi possunt; ita in tria, & in quinque valent distribui. Rediguntur primò in vnum genus: & omnes vel Aerei dicuntur, vt ab Apuleio; vel Aetherei, vt à Chalcidio; quatenus vniuersa hæc latitudo inter cœlestem ignem, & aquā, præsertim Dæmonibus destinata, denotatur, vel

vel nomine aeris dominatis, vel ætheris nobilioris. Secūdo, distribui possunt in tres gradus; quatenus hoc tenue corpus sub cælo positum, per partem eius sublimem, est æther; per mediam, aer; per infimam vaporibus refertam, aqua: in qua consideratione Plato in Appêdice Legum, tres Dæmonum gradus explicauit. Demum possunt resolui in quinque; quatenus ratione permutationis, & maioris vel minoris puritatis, vniuersum hoc tenue corpus intermedium, quamuis à principatu sit aer, tamen conditionibus omnium quinque corporum participare potest; & inde consurgere dicuntur Dæmones ignei puriores, ac eminentiores, ætherei, aerei, aquei, terrei. Sic itaque sine contradictione Dæmones, tum vnius, tum trium, tum quinque generum esse dicuntur; magis propriè tamen in tria genera, (vt fecit Plato) distribuuntur. Pariter etiam Dæmonum, nonnulli dicuntur Australes, alij Septentrionales, quidam Orientales, alij Occidentales; sed omnes ad tres enumeratos ordines rediguntur; nam in singulis considerari possunt hæc quatuor differentia. Postremò etiam putandum est; præter eos, qui sunt sui natura Dæmones, sui que natura medij inter Deos, & Animas; dari Dæmones quosdam aduenas, & peregrinos; qui sint animæ hominum solutæ à crasso corpore, degentes aliquandiu in aere; de quibus Plato in Cratyllo loquens inquit; Scisne, quos Hesiodus Dæmones esse ait; H E R. non, S O C. neque etiam

quòd aureum genus hominū ait in principio extitisse? H E R. hoc quidem noui. S O C. ait enim ex hoc genere, post præsentis vitæ fata, fieri Dæmones sanctos, terrestres optimos, malorum expulsores, & custodes hominum, &c. Ponit itaque Plato etiam Dæmones aduenas: non tamen omnes esse tales censet; cum in Timæo de Dæmonum generatione loquatur, distincta ab ea humanarū animarum. Ex his constat, propriè Dæmones non esse erraticos quosdam Deos, vt censuit Amelius; neque esse humanos animos corpore crasso solutos, vt quidam alij crediderunt: hi enim sunt aduenæ, non autem sui natura Dæmones; sed propriè Dæmones, esse gradum sui natura mediū inter visibiles Deos, & homines. Sed dubitatio est, num etiam dentur cœlestes Dæmones. Nonnulli eos ponunt, alij renuunt. Cui difficultati dicendum censeo, duplici consideratione concedi posse cœlestes Dæmones: primò, facta comparatione inter Dæmones propriè sumptos; quorum eminentiores, cœloq; proximi, vt ignei, ita cœlestes dici possunt: secundò, facta comparatione inter Deos; quamuis enim cœlestes à Platone nuncupentur Dij, vel inuisibiles, vel visibiles; euenit tamen, vt per conuenientiam naturæ & conditionum, nonnunquâ postremi Dij nuncupentur Dæmones, vt supremi Dæmones nuncupantur Dij: at dum absolutè, & propriè de Dæmonibus Plato loquitur; eos significat, qui sub cœ-

lo positi sunt: Qui tamen ita, ex Platonis sententia, sub cœlo sunt collocati; vt semper caput, hoc est, mentis aciem, supra cœlū habeant eleuatum; & intimiūs cum prima mente nectantur, quā homines.

De nonnullis affectionibus ad Dæmones pertinentibus.

CAP. VI.

Dæmones humano generi affines, cū hominibus libentissimè versantur, vel cum humanis animis ostreaceo vehiculo solatis; mouēt, ducuntque homines; & hoc præsertim faciunt Dæmones inferiores: nisi eueniat scælici aliqua sorte ob puritatem animæ alicuius, vt ei iungatur, & cum eo versetur Dæmon quidam supernus; quod Socrati, Plotino, & Platoni contigisse, multi affirmāt: adeò, quòd legitur in vita Plotini à Porphyrio scripta, Plotinum pro Dæmone Deum habuisse; nomine tamen Dei cæseo tunc denotari Dæmonem aliquem superni ordinis, Diis proximū, non propriè Deum. Et quemadmodum vitæ hominum sunt varix, ita à variis Dæmonum conditionibus ducuntur Platonici. Sic dantur Dæmones Saturnij, ad vitam contemplatiuam ducētes Saturnias animas; Iouiales, ad ciuilem; & ita de cæteris. Sed varix sese nobis offerunt difficultates, attinentes ad naturam, & conditiones Dæmonū. *Quæritur, an Dæmones sint mor-*

tales. Inquiunt nonnulli, igneos, & aereos immortales quidem esse; aqueos verò longævus, sed morti obnoxios: Propterea dixit Martianus Capella Pausaniam sectatus, Satyros proVectioris ætatis, nuncupari Silenos: Plutarchus in lib. de defectu oraculorum ait, Dæmones certis temporum curriculis interire, & vivere per nonies mille septingentos viginti annos: Sic Pana magnum Dæmonem aiunt esse mortuum. Quam sententiam approbandam non censeo: quoniam si ad animam respicimus, omnes sunt immortales: si respicimus ad corpus: quoniam id elementare est, sub cælo positum, contrarioque præditum: non apparet, cur vnum mortale, alterum sit æternum. Prætereà, in elementari corpore non rectè iuentus, & senium consideratur. Inquiunt alij, Dæmones omnes esse immortales; ideo definientes Dæmonem aiunt, esse animal immortale: Addūt, quòd cùm corpus sit solubile, attamen Dei voluntate seruetur æternum; vt de mundo dixit Plato. Quam sententiam etiam dubiã censeo: Primò; quoniam Plato solùm de mundo dixit, sua voluntate seruari æternum, & de nullo alio: prætereà, vbi reperitur multitudo indiuiduorum sub specie, vel facile est corpus refici, vt euenit Dæmonibus; nõ est necesse, vt Dei volũtate compositum seruetur æternum. Propterea dicendũ censeo, Dæmones omnes, ratione animæ, esse immortales: ratione corporis, partim mortales, partim immortales.

mor.

mortales, quoad partes, quæ interire, & refici
possunt; immortales, quoad totum corpus; vt
etiam de Elementis se habet: adeo quod cor-
pus Dæmonum variationi, & perpersioni esse
obnoxium censeo: at assero id ei conuenire,
non simul, sed cum partium successione, & re-
stitutione: seruatur enim summopere ab e-
ius anima, quæ corpori illi maximè domina-
tur, conferente ad id etiam puritate corporis
eorum; corpus enim, quod purius, eò diutur-
nius est. Propterea rectè Porphyrius dixit,
Dæmonum spiritum, quia corporeus est, affe-
ctionibus, & interitui esse obnoxium. Sed quæ-
ritur insuper, num Dæmones animi perturba-
tionibus subiiciantur. Proculdubio, cum sint
sub Diis collocati, affectu quodam ad corpo-
ra sint procliues, cum elementari corpore sint
iuncti; etiã animi perturbationibus sunt mo-
do aliquo obnoxij: ita tamen, vt in supremis
Dæmonibus, cum mira tranquillitate; in me-
diis, cum moderatione; in postremis, cum ali-
quo excessu, perturbationum genus inuenia-
tur. Ideo Plato in Epinomide dixit, Dæmones
prope nos existētes nunquam manifestè con-
spici; prudentiæ mirabilis esse participes; acu-
to insuper ingenio, tenaciq̃ue memoria, cogi-
tationes omnes nostras cognoscere; honestos,
bonosq̃ue homines mirificè diligere; impro-
bos vehemēter odio prosequi, vtpote, qui do-
loris participes sunt. Sic itaque manifestè Pla-
to asserit perturbationibus subiici; quarum

fontes sunt voluptas, & dolor. Sed cum perturbationibus afficiantur, dubium est: An amores, inimicitiae, æmulationes, pugnae, locū habeant in eis? Si loquimur de naturali quadam eorum inter se mutua dilectione, propria voluntate confirmata; profectò hæc eis conuenit, cum similia omnia naturali quodam instinctu mutuò se diligant: Si loquimur de amore uenero, de propriè sumpta contrarietate, & lite; hæc cum absint ab homine rectè disposito, longè magis aberunt à gradu supra hominem à Platone collocato. Affero tamen, hæc eis conuenire similitudine quadam; quatenus diuersi gradus Dæmonum, ad diuersas vitas ducunt, distinctoque generi vitæ præsent. Quapropter, quæ à nonnullis dicuntur de incubis, & succubis; longè abesse censeo à sententia Platonis. At maior oritur dubitatio, & est: num Dæmones per suorum corporū alterationes, per passionem sentiant, & lædantur. Proculdubio; cum non pendeant à corpore, & solum corpore, ut vehiculo utantur; non ægrotant, nec patiuntur, ut homines: In hoc sensu, veram ad aures Platonis censeo sententiam Iamblici in libro de mysteriis Ægyptiorum, Dæmones esse à passionibus immunes. Quod verò dictū fuit à Psello, Dæmones igne torqueri posse; non Platonium censeo, sed ex Theologorum fontibus hauistum. Affero tamen, Dæmones, non per sensum tactus, ut homines; sed per affectum, quo in corpus suum sunt procliuēs, ex
 opinio.

opinionem Platonis, dolore modo quodam posse affici, ex læsione sui corporis; ut euenit hominibus, ex læsione rei ab eis dilectæ. Cognoscuntne se mutuò Dæmones? alloquuntur? respondent? Ita profectò. Nam si iumenta, & homines, se cognoscunt; longè magis se cognoscent Dæmones, quibus exactior conuenit cognitionis gradus. Nam, ut ait Plato in Epinomide, Dæmones prudentiæ mirabilis sunt participes, acuto ingenio, tenaciq̃ue memoria, cogitationes omnes cognoscunt, &c. Cognoscunt itaque se mutuò Dæmones, & cum cognoscant, sibi mutuò proprias animi affectiones manifestant; quod humanis interrogationibus, responsionibusq̃ue proportione respondet: non enim id efficiunt cum vocis strepitu, sed sine eo; carent namque instrumentis vocis, nec eis egent: quoniam sonus ob distantiam requiritur, & ob notionum animi latentiam: at animi puriores, crasso corpore soluti, vel non distant; vel notiones habent adeò sibi cõspicuas, ut sine strepitu, mutuò sibi eas manifestent. Et nedum sine strepitu loquuntur inter se, verùm etiam cum hominibus, dum ad varias eos hortatur actiones, cum hominibus tamen id longè secùs efficiunt: nam dicuntur loqui hominibus: quatenus iuncti cum animarum eorum, excitant in ea rationes congenitas, animæque insertas, vel imagines afferunt virtuti imaginandi, per quas, vel eos hortantur, vel dehortantur. Sic Socrates sæpè vocem sui Dæ-

monis audiebat eum dehortantem; quam tamen alij adstantes non audiebant. Valent etiam Dæmones cum strepitu loqui; dum hominibus insinuantur, eorumque vtuntur instrumentis.

Munera Dæmonum.

CAP. VII.

Il in vniuerso superuacaneum, nil inutile, nil otio penitus torpens inuenitur; sed quò res eminentioris sunt conditionis, eò eminentiores præbent vsus, & salubriores pariunt fructus. Dæmones, qui sub orbe Lunæ obtinent principatum; nedum proprium in vniuerso gradù complent, pro mundi perfectione: verum insuper conducunt ad citò, rectè, exactè implenda mandata Dei; ad regionum, vrbium, hominumque custodiam. Nonnulli enim vniuersæ regioni, alij vrbibus, quidam singulis hominibus præsunt. Hi sunt, quorum ministerio animæ in corpora descendunt; quorum consilio in vita diriguntur: quorum reuelatione varia cognoscunt; quorum opera pœnas luunt, & purgantur; demum, quorum auxilio ad superna eleuantur: adeò, vt non iniuria humana felicitas Eudæmonia nuncupata sit; quia bono Dæmone duce eam consequimur. De his dixit Plato in Epinomide, in somniis, in vaticiniis percipi; per voces audiri, in sanitate, in ægritudine, in vitæ exitu conspici; & propterea multa sacra eis fuisse instituta. Historiæ nobis pate-

pate-

patefaciunt, experientiaque cognoscimus; hominum nonnullos esse fortunatos, alios infortunatos: mira sæpè conspicimus, vel legimus contigisse, attinentia ad sortes, ad furores, ad ægritudinum curationes, ad somnia, ad oracula, ad diuinationē; quorum nec quidem probabilem valemus afferre rationem, nisi Dæmonum auxilio fuisse facta confiteamur. Pomponatius Peripateticus solertissimus, ingenio sublimi, iudicio acri præditus: cum in multis se admirabilem præstiterit: dum in lib. de Incantationibus, neglectis Dæmonibus, plurimarum rerum causas nititur afferre: se profus deridendum patefacit; cum opera eminentissima dicat à causis leuissimis profluxisse. Multa itaque, & præclara sunt opera Dæmonum. Propterea dixit Proclus: Dæmon solus omnia mouet, cuncta gubernat; nostra omnia excolit, atque disponit: enimvero rationem perficit, perturbationes temperat, Naturam inspirat, corpus cōtinet, fortuita subministrat, fatalia complet, Prouidentiaē dona largitur; vnusque hic existit vniuersorum, quæ in nobis, & circa nos sunt, rector, totius vitæ gubernacula tenens, &c. Quæ Procli sententia non ita accipienda est, vt homo penitus in Dæmonum manibus sit collocatus: adeo, vt sua libertate sit destitutus; ita enim approbanda non esset: sed eatenus est vera, quatenus plurimum in nobis, ex Platonis sententia, possunt Dæmones; & vim habent in animam potius,

quàm in mentem; mens enim Dæmoni non subiicitur. Sed hoc est consideratione dignum, nunquid vni homini vnus solus præsit Dæmon, vel multi præesse possint? Profectò vnus est proprius, plures possunt esse aduentitij: & qui proprius est, nunquam in eodè vitæ curriculo hominem deserit; sed à genitura, vsque ad præsentiam iudicis vitæ, eum gubernat, & ducit; vt Socrates in Phædone testatur: quæ sententia absolutè vera erit, si nomine Dæmonis participatam mentem intelligemus. Cùm igitur tot sint munera Dæmonum; iurè contigit, vt olim apud Ægyptios, Chaldæos, Arabes, Dæmonum cultus summopere floruerit; qui hodie penè in vniuersum euauit, cùm opera Dæmonum non tam frequenter appareant. Cuius rei Plato superno lumine destitutus, conuenientem rationem assignare non posset: Nos autem optimè scimus, Christum à prauis Dæmonibus priscum imperium, & facultatem substulisse; adeò, vt iure cum eorum facultate illorum cultus apud homines olim delusos magna ex parte delituerit.

An dentur Dæmones mali.

CAP. VIII.

Magna inter Academicos est altercatio, an Dæmones omnes debeant censeri boni; vel etiam Dæmones inueniantur, qui mali sint. Plurimi censent, Dæmones omnes esse bonos: quoniã
 non

non videtur rationi consentaneum, vt natura homine eminentior, adeò sit peruersa; vt sit sui conditione mala, & solùm ad hominũ perniciem & detrimẽtum parata; hoc enim prorsus etiam ab humana conditione est alienum: Præsertim, quia si Dæmones sunt Deorum interpretes, internuntij, & ministri; si Dei mada implent; Prudentia, & Sapientia pollent; minime videntur posse esse mali, & ad sola mala parati, cùm hæc sit dispositio aduersa naturæ: & præsertim, quia apud Platonem, omnis malus dicitur ignarus; ignorantia in Dæmone non habet locum. Ideo Plato in Cratylo, Dæmones aduenas fieri asseruit ex eorum animis; qui in ætate aurea boni, & sapientes extiterunt. Quare de ratione Dæmonum esse videtur, vt boni sint, non mali; nam Semidei dicuntur, & Heroes: quod eis non conueniret, nisi boni essent. Ex aduerso, frequenter de peruerso, malo, & deprauato Dæmone mentio fit apud Porphyrium, Psellum, & alios Platonicos; sic Calcidius pollutos, & infectos admittit Dæmones; Egyptij occidentalem plagam prauis Dæmonibus esse assignatam affirmabant; Democritus bonos, & malos existimans dari Dæmones, deprecabatur, vt bonos semper haberet obuios; Mercurius ter maximus, salutare, & noxios inueniri Dæmones asseruit: propterea veteres carpebat, qui diffidentes, vel esse numina super cœlum, vel hominũ vota ad cœlestia peruenire, statuas con-

fecerunt domicilia Dæmonum, quos quasi familiares colerent Deos: aiebat enim, quamuis nonnunquam salutare Dæmones descenderent, sæpè tamen descēdere etiam noxios. Sic de succubis, & incubis, adulterio, vsuique venereo inferuentibus fit sermo: adeò, vt, communi Gentium, Populorumque voce, mali Dæmones concedatur. Pro cuius difficultatis determinatione dicendum censeo, Dæmonis nomen apud nostros Theologos in malam partem vsurpari: pro denotanda peruersa conditione eorum Angelorum, qui ob superbiam è cælo in terras deiecti fuerunt: qui destituti gratia Dei, eius facti æmuli, sub imagine boni, & veri, tentant homines à Deo auertere, & ad se conuertere: ad quod etiam efficiendum, minis, & verberibus vtuntur. Plato destitutus lumine fidei, hanc Angelorum peruersionem non cognoscens, considerauit Dæmones, non ex peruersione ortos; sed vt naturam supra hominem collocatam; quales sunt Angeli rectè, secūdum naturam, animique electionem dispositi: ideo Dæmonum genus, absolutè bonum esse censuit: & solùm admisit Dæmones malos ex euentu, & quo ad hominum iudicium; qui dum puniuntur, prauos, & infames iudicant ministros iustitię. At non defuerunt, qui vel ducti simul ratione, & experientia; vel cupientes Platonis sententiam cum ea Theologorum pro facultate conciliare; Dæmones bonos, & malos, quasi Angelos lucis, & tenebrarum

brarum etiam cum Platone statuerunt: cū tamen, ex sententia eius, omnes debeant censi boni; deprauationem autem Angelorum, & permutationem ex Angelis lucis in Angelos tenebrarum, solo superno lumine cognoscamus. Hinc in 2. de R. P. asseruit, Dæmonum naturam esse sine mendacio; nec nos decipere, vel fallere.

De Syluanis, Faunis, & similibus.

CAP. IX.

Requenter apud priscos, recētioresque auctores de Faunis, Nymphis, Dryadis, Syluanis, Satyris, Panibus, Manibus, Laribus, Lemuribus, Laruis, Fatuis, Incubis, Succubis, Pygmæisque fit mentio. Georgius quoque Agricola in calce libri de Animantibus subterraneis inquit: Subterraneorum animantium haberi possunt Dæmones, qui in quibusdam fodinis versantur: quorum duplex est genus: vnum truculentum, & aspectu terribile; quod plerunque metallicis infestum, inimicumque est: Alterum mite, &c. De his sententiæ sunt variæ. Quidam censent, eos esse homines, qui vel ingenio valeant, vel furore sint correpti, vel atræ bilis spiritu elati. Alij, plura eorum esse naturæ monstra, vel Poetarum commenta. Proculdubio difficile est de Dæmonibus certi aliquid humana ratione inuentum enunciare; quod etiam ipsemet Plato in Epinomi-

de, agens de Dæmonibus confitetur: inquit enim; Scire quisque debet, mortali naturæ nō esse possibile, certi quicquam de Dæmonibus cognoscere. Vt tamen aliquid Academicorum doctrinæ consentaneum, & probabile proferamus; dicendum censeo: Nemini inficias esse eundem, plurima, quæ de his apud varios auctores legantur, vel esse fabulas; vel inanes apparitiones, siue imaginationes; vel cum fabulis, & fictionibus maximè esse permixtas; at non ita esse fabulas, vt etiam aliquid veri nō includant. Quod de Pygmæorum genere dicitur, fabulam censeo: nō enim vsquam in terrarum orbe huiusmodi homunculorum genus est inuentum; quod ex sui natura, non autem per aliquam principiorum generationis deprauationem, tale sit. Incubos, & Suecubos censeo esse falsas imaginationes, & somnia dormientium hominū, ad libidinem procliuum: nō enim id mihi verisimile esse videtur, quod aiunt nonnulli; dari Dæmones, qui genitale semen emittāt, ex quo pusilla animalia oriuntur. Faunos, Syluanos, & similes, censeo esse Dæmones postremæ regionis incolas; vel rusticæ, vel piscatoriæ, vel pastoralis vitæ præsides: qui cum corpore vtantur densiore, etiam nonnunquam id ipsum sponte coarctantes, sese nostris oculis offerunt. Sic veram censeo sententiam Maximi Tyrij; quod Dæmonum, quidam rustici, alij urbani sint. Insuper Laruarum, Lemurum, & similium muneribus, censeo

seo

seo frequēter fungi Dēmones peregrinos; hominum scilicet animas corporea vita functas. Dēnum nonnulla ex dinumeratis, non Dēmones sunt: sed vel iumenta humanam formam præferentia, vel informes homines; a deo, vt non vna eorum omnium ratio sit. Sibyllas, ex horum numero esse non censeo: sed cum Theologis rectē sentientibus affirmo, eas fuisse fœminas prophetico spiritu repletas; cū Platone verò, fuisse fœminas fatidicas, munere Dæmonum futura præfagientes.

De nutritione Dæmonum.

CAP. X.

NUtriusque Dæmones Porphyrius, aliique nonnulli asseruere: quam sententiam absolutè falsam, in parte tamen veram existimo. Quòd Dæmones facultate nutriente, caloreque illo naturali viuentium sint præditi, vt animalia terrena, falsum est: non enim os, epar, venæ, cæteraque nutritionis instrumenta eis conueniunt; nec corde illius caloris fonte sunt præditi. Est tamen vera in parte, & similitudine quadam. Quatenus eorum corpora, per nonnullos halitus, & fumos leduntur; per alios reficiuntur, recteque disponuntur: eorum nutritio similis est nutritioni halituum, spongiarum, & similiarum; dum imbibunt humida, vel alia sibi conuenientia corpora. Insuper ea Dæmonum est potius alteratio quedam, quam verè nutri-

P

tio. Cùm itaque solùm metaphoricè nutriantur; solùm etiam metaphoricè verū erit, quod dicitur à Porphyrio; eos pinguere, & repleti. Et quoniam Dæmones affectu quodam erga corpora sunt affecti; hinc euenit, vt halitus, fumosque nonnullos vitent, ad alios libentissimè accedant. Insuper, quoniam nostri corporis spiritus miro sunt similitudinis nexu cū eorum corporibus iuncti; propterea curandum est, vt abstinentia ab immundis purgemur; & conuenienti aeris, & ciborum electione, purioribus spiritibus repleamur; nostræque habitationes fœlici cœli aspectui sint expositæ; vt nos simus potiorum Dæmonum habitationes. Nec propterea necessariam iudico eam ab esu carniū abstinentiam, quam præcepit Porphyrius, innixam potiùs Pythagoricis fictionibus, quàm absoluta veritate; ex multis enim aliis alimentis deteriores, quàm ex carnibus reficiuntur spiritus. Nec propterea eos damno, qui alia conuenientiori ratione ab esu carniū abstinerent. At si nutriri modo aliquo dicuntur Dæmones, num etià dormire, & somniare dicântur? Minimè profectò; non enim ita eorum operatio à corpore pendet, vt ea terrenorum animalium; nec ita per sensum, & imaginationem operantur, vt illas sed longè secùs; nec corde, & cerebro sunt præditi, instrumentisque sensuum, sine quibus somnus fieri non potest; nec alimentum illud metaphoricè sumptū, valet efficere somnum.

num. Solūm itaque metaphoricè, & similitudine quadam dicere possumus, Dæmones dormire, & vigilare; dū eorū vehiculū, magis, vel minūs fuerit externo humore perfusum.

Quomodo vel in statuas, vel in homines trahantur Dæmones.

CAP. XI.

EX Plotini, Ægyptiorumque sententia, Natura Maga est; ob mirum nexum rerum natura constatium, certumque ordinem earū; ex quo antipathia, & sympathia consurgit. Inde euenit, vt rerum vna à se repellat alteram, vel ad se aliam secum cōsentientem alliciat. Nam si oleo illita ligna, valēt ad se flammam trahere; Herculeus lapis, ferrum; longè admirabilior, ac vehemētior in re incorporea inuenietur attractio, ac repulsio. Et quēadmodū ea nō est violēta attractio; sed naturalis; ita lōgè minūs hęc violenta erit, sed naturalis, & voluntaria. Simul trahit quotidie mundus hic mortalis à mūdo cœlesti diuinum aliquid per naturam; & præfertim, dum fœtus in aluo mollis, certo modo contemperatus, diuinam à cœlo haurit animam. Quòd si mortalia à cœlo aliquid hauriunt, quantò magis à corporibus sibi proximioribus aliquid haurire valebunt? Hinc itaque ducit ortum vis magiæ naturalis; per quā corpora natura constantia, & spiritus, & Dæmones valent allicere; præfertim, dum ad id

efficiendum accesserit conueniens cœli, luminique eius aspectus. Quæ Magia eatenus est naturalis, quatenus à principiis pendet per modum naturæ operantibus, & cum conditionibus propriæ naturæ eorum conuenientibus: absolutè tamen est supra naturam; cum anima, & Dæmones, supra naturam sint collocati. Sic itaque dixerunt Ægyptij, affirmarunt Iamblicus, ter maximus Mercurius, & alij; posse confici statuas ex corporum quibusdam naturis, certæ cuidam Dæmonum conditioni respondentibus, sub conuenienti cœli aspectu; quæ Dæmones traherent, ad interrogationes responderent, aliaque opera mira efficerent. Hæc Magia apud Priscos summo pere floruit, qui Dæmonum opera utebantur; vel vt, tanquam interpretes Deorum, eis diuina reuelarent; vel pro absoluendo aliquo opere, supra eorum vires collocato; vel pro cognitione rerum physicarum; vel pro miro aliquo per naturam latenter efficiendo; vel pro futuro præcognitione; & similibus. Cùm enim Dæmones sint corpore liberiores, ingenio perspicaciores, prudentia sagaciores, vt Plato in Epinomide docuit; multa quæ hominem latet; lucidissimè valent conspicere. Et quoniam Dæmones diuersæ sunt conditionis; ideo Dæmones variij, rebus variis sunt addicti: adeo, vt non iniuria Max. Tyrius asseruerit, Dæmonum quosdam exactiùs cognoscere pertinentia ad Artem medicam; alios, ad res metallicas; nonnullos,

nullos, ad secretiora naturæ arcana; quosdam, ad Deorum consilia; & ita de cæteris. Ex his, quæ hæctenus de Dæmonibus dixi, constat primò; Arist. sententiam de natura, operibus, & conditionibus Dæmonum, toto, vt aiunt, cœlo ab ea Platonis distare: hæc enim omnia à Platone affirmantur, quæ vniuersè renuuntur ab Arist. Constat secundò, Platonein nouisse quidem genus Dæmonum; affirmasse tamen, se nil certi de eis dicere posse, cùm mortalibus sint occulti: nã solo lumine fidei, procul ab errore à nobis cognosci possunt. Constat demum, quòd, cùm exactè humano studio natura, & conditio Dæmonum cognosci non valuerit; iure antiqui in varias, & inanes superstitiones lapsi sunt: vel enim excogitare non valuerunt, quòd dentur Dæmones mali; vel si in malorum cognitionem per opera deuenierunt, quomodo euaserint mali, non perceperunt; vel Dæmonum delusiones, & fraudes, res serias, & diuinas existimarunt; vel demum ea, quæ humano appetitui, & menti conueniunt, Dæmonibus tribuerunt: mens enim, & appetitus, sunt duo illi pugnantes Dæmones, qui nobiscum oriuntur, & viuunt; quorù vnus ad bonum, alter ad malum ducit. Propterea nos, repulsa ignorantia nubecula, abscisso cæcitatibus velo, in veritatis lumen cum nostris Theologis aciem mentis conuertamus; & ea sola constanter affirmemus, quæ dilectis suis dignatus est reuelare omnipotens Deus.

STEPHANI THEVPOLI,
 BENEDICTI F. P. A-
 TRITII VENETI,
 ACADEMICARVM
 Contemplationum,
 LIBER VII.

DE NATVRA, AC DE PRINCIPIIS RE-
 rum natura constantium.

Intentio, & ordo explicatur.

CAP. I.

HACTENVS, duce Platone, præ-
 cipuos lustrauimus totius vni-
 uersi gradus: & naturæ ordinem
 sequuti, exorsi ab vno supra ea,
 quæ sunt, collocato; ad mentem,
 caput entis, Solemque intelligibilem descen-
 dimus: mox ideas, quæ verè sunt, intuiti, ad a-
 nimam deuenimus, potioresque eius partici-
 pationes; nempe ad eam mundi, sphærarum,
 & Dæmonum. Quapropter rationi videbitur
 fortè consentaneum, vt modò de homine lo-
 qui debeamus; qui naturæ ordine, ex Platonis
 sententia, Dæmonum generi subordinatur.
 Verùm,

Verùm, quia homo inter ea numeratur, quæ in naturæ manibus collocantur; verè ortui subiiciuntur; & ex corpore constant penitus mortali, naturali quæ generationi propriè obnoxio: necessarium esse duxi, priùs de natura, de quæ principiis corporum natura constantium loqui; vt explicatis corporei hominis vndique principiis, cumulatius de eo, eius quæ conditionibus verba facerem. Versati hæcenus sumus in luce, & lumine; versabimur modò in natura, quæ vmbra quædam est; vt mox in materiæ tenebras descédamus: quæ nedum verè non esse dicitur; immò neque etiam id valet assequi, vt fiat. Et iure quidem à luce in tenebras progredimur, cum solùm per lucem nobis datum sit, vt tenebras modo aliquo intueamur. Nec mirari quispiam debet, si tam longè à vulgi sententia, communi quæ loquendi modo recedimus: cupimus enim, non sensu, sed ratione, & mète philosophari. Censent vulgares homines, nil esse supra corpus; & propterea solam materiam, & corpora verè esse dicunt: qua de re carpuntur à Peripateticis, qui supra materiam, & corpora, formas, animas, cœlestes quæ mentes reperiri affirmant. At ipsi quoque arguendi esse videntur; quatenus corporea, quæ re vera non sunt, ipsi absolutè esse affirmat: Nam apud Aristotelem ens multipliciter accipitur. Nonnunquam vsurpatur in sua magna latitudine; & sic absolutè vnum quod quæ nomine entis denotatur. Non-

nunquam accipitur, vt contradistinguitur à primo rerum principio: in qua significatione Deus dicitur principium entis; mundus verò corporeus, ens nuncupatur: Ideo Aristoteles in 8. Physicorum 52. dixit manere ens ipsum, hoc est, corporeum mundum in seipso, & in eodem; principio enim manente, necesse est omne manere continuum cum principio. Deum accipitur ens pro composito mortali; cuius entis materia, & forma, dicuntur principia: in qua significatione Aristoteles est vsus nomine entis in primo Physicorum 69. inquit: Vt æs ad statuam, ita materia rerum naturalium se habet ad id, quod est: In eadem quoque significatione censeo Aristotelem eodem nomine fuisse vsum in 2. Physic. cont. 1. dum dixit: Eorum, quæ sunt, quædam esse natura, quædam propter alias causas; & propterea in eo loco, non cælum, sed sola mortalia, inter ea, quæ natura constant, dinumerauit. Plato intimius considerans conditiones rerum; quoniam corporea esse umbras in fluxu collocatas optime nouit; propriè verò, & absolutè esse, denotat quid verum, quid permanens, & constans: propterea in latitudine mentis considerauit esse, in corporibus umbram, & fluxum eius. Nam quemadmodum, qui solo corporis oculo utitur, sola ea esse cæsent, quæ eo vsurpantur; qualia sunt corpora: ita qui solo utuntur oculo mentis; quo vsi præsertim sunt ter maximus Mercurius, Pythagoras, & Plato; sola ea, quæ
menti

menti respondent, verè esse cognoscunt. Et quamuis lis inter Aristotelem, & Platonem in solis verbis videatur posita; attamen ea ex rebus ducit originem: Plato enim cum nouerit ideas, rectè nouit veras, & proprias rerum formas; quas absolutè esse asseruit, easque ab umbris valuit distinguere: Aristoteles, cum ideas non posuerit, umbras à veris rebus non secreuit; sed umbras pro rebus amplexus est. Sunt itaque corporea, umbræ rerum. Neque propterea omnia corpora æquè fieri, & non esse putandum est. Nam Cœlum, quia non tot variationibus subiicitur, sed solum mouetur in orbem; quamuis ratione motus, & dependentiæ per motum, dicatur fieri; attamen ob constantiam essentiæ eius, & permanentionem, modo aliquo etiam dicitur esse: adeò, vt in parte sit simile animæ; quæ ratione actionis, & motus, dicitur fieri; ratione verò essentiæ, dicitur esse.

De Natura.

CAP. II.

Vm debeamus in umbra corporum versari: quoniam eorum umbra, luminirationum, & luci idearum respondens, est natura, vel naturæ vestigiū; iure primò de ea differendum occurrit. Conspicuum est, varias esse nominis naturæ significationes: usurpatur enim frequenter id nomen pro quavis rerum essentia; nonnun-

quam pro conditione, & proprietate rerum; nonnunquam etiam secus, ut ex 5. Metaph. & ex 2. Physic. apud Arist. colligitur. At cæteris acceptionibus posthabitis, accipiens modò naturam, ut contradistinguitur ab anima, & mente; illisque subordinatur, ac famulatur; quid ea sit ex Platonis sententia, mihi declarandum propono. Variæ profectò fuerunt Philosophorum de natura sententiæ: convenere tamen prisca sapientes in quadam communi, & confusa eius significatione; quatenus omnes id proximum principium, ex quo corporea constant, per quod intrinsecus gignuntur, & transmutantur, videntur nomine naturæ significasse. Verùm quodnam sit id principium, vario modo explicarunt. Censuit Hesiodus, id esse terram; Thales, aquam; Diogenes, aerem; Heraclitus, ignem; Anaximander, intermedium quoddam. Sed hi longo intervallo à vero recesserunt; quoniam ea sunt composita, includunt naturam, & natura constat, nò autem sunt naturæ: quod ex eo patet, quia transmutantur, gignuntur, & intereunt. Arist. proximius ad veritatem accessit: nam censuit naturam esse formam, quæ in materia recipitur, & à materia pendet; ac insuper materiam, ob propensionem, quam habet ad formam: & propterea dixit, Naturam esse internum initium motus, & quietis. Verùm exactè, quid sit natura, non manifestavit. Primò, quia natura non propriè est rei forma, ut forma; & absolute ini-

tè initium motus est, sed præsertim, vt initium generationis rerum: nam *φύσις* Græcè, natura Latinè, dicta est à *φύω*; quod est nasci, & generari; vt indicetur, eam perinde generationis esse principium, ac ars, eius æmula, sit principium rerum effectibilium. Nouit profectò etiam Arist. naturam, & nasci siue generari, inter se adeò esse connexa: vt vnum ab altero deduceretur: ab exacta tamen veritatis explanatione recessit, quatenus cœsuit generationē dici naturā, quia via sit in naturā; cū potius dicēdū sit generationē dici naturā, quia naturæ est opus, & à natura proficiscitur; quemadmodū effectio artificis ars appellatur, nō quia ad artem deducat, sed quia pendet ab arte: artisq; leges, & rectitudinē seruat. Nec est necesse, vt sēper nomē recipiatur à fine; quod ex eo patet, quia generatio ducit ad animam, quæ re vera non est natura. Insuper, cū Natura ad nasci præsertim referatur, minùs rectè censuit Arist. eam primò dici principium motus in loco; cū potius primò debeat censerī principium generationis rerum. Præterea materia, quæ solūm subiicitur, solūmque apta est, vt transmutetur; nequaquam debet censerī natura; sed potius naturę, tanquam artificis, materia, vel eius vehiculum: est enim ex se penitus sterilis, & nil generare valet. Præterea Arist. nexum naturæ cum anima, & dependentiam, non manifestauit; adeò, vt ex eius explanatione minimè sit conspicuus nexus vniuer-

si, & graduum eius. Propterea rectius Plato dixit: Naturam esse vitalem, seminariamque virtutem ab anima mundi infusam materiam. De qua rectè dixit Plotinus, id ipsum esse naturam, quod ab anima mundi est ordinatum: adeò, quòd, vt mens à Deo, anima à mente; ita natura pendet ab anima. Insuper, vt mens à Deo ideas recipit, anima recipit rationes à mète; ita natura recipit semina ab anima. Demum, vt mens à Deo, ita anima à mente, itaque natura ab anima regitur, & dirigitur. Ex quibus primò conspicuum est, quomodo rerum gradus nectantur, pendeant, & dirigantur: Constat insuper, naturæ opera verè esse opera Dei: cum primò ab eo omnia proficiscantur, & dirigantur: Præterea constat, quomodo natura, quamuis proximè nil cognoscat, tamen oculatissima dici mereatur: & opera eius eminenti consilio, & providentia esse facta, iure merito dici possint. Propterea nō iniuria Plotinus Enneade tertia, naturæ insertam esse speculationem, & eius effectiones modo aliquo speculationes dici posse, existimavit.

Opinionis Platonice de Natura, clarior explicatio.

CAP. III.

Quoniam Platonis de Natura sententia, vt pulchra, & erudita; ita obscura est, & à paucis exactè explicata: Propterea pro eius lucidiori explicatio.

plicatione, altiùs nõnnulla repetèda cenfeo. Ut omnia per conuenientes gradus à primo principio proficiscantur: putandum est: quemadmodum ab ipso vno cum mente, emanant idèz omnes; à mente cum anima, cunctæ rationes prodeunt: ita ab anima cū natura produci semina, quæ omnium rerum sint proxima generationis principia. Natura itaque animæ substernitur, & ab anima semina recipit per quæ omnipara, & fecundissima nuncupatur. Insuper, Natura duplex est: vna præcipua, & propriè naturæ nomine honestanda: altera est, veluti vmbra, & vestigiũ eius. Propriè natura, est vis, & postrema quædam vita: quæ ab anima pendet, & materiæ infunditur. Et est vis seminaria, seminariis rationibus prædita; per quam materiã materiatis affectionibus perficitur. Hæc non est anima, sed infra animam posita, ab eaque profluens. Anima nõ est; quia non se mouet, sed solũ aliud; cū sit propriè principium generationis alterius: nuncupatur tamen vita, quia ab anima fluit, intrinsecusque ad formandum per suas rationes seminarias excitatur; & est, veluti perennis actus animæ; postremus tamen, & in materiam tendens, ac demum est propriè generationis principium; generare autem est munus vitæ: & dicitur vita postrema, quia ad materiæ affectiones eius actio terminatur; & sub ea, non alia vita, sed qualitũ vmbrearumque essentia, quæ latiùs extenditur, quàm vita, re-

peritur; & postrema materia, quæ nedum infra vitam, sed etiam infra essentiam collocatur. Huiusmodi natura, ea est, cui ars conuenienti ratione respondet: vt enim ars recta sua ratione est principium effectibilium; ita hæc natura suis seminariis rationibus est principium generationis rerum natura constantium: differunt tamen; quia Ars, non in suam, sed in alienam materiam operatur; Natura verò intrinsecus in propriam materiam suas vires effundit. Hæc itaque propriè natura est; cui seminariæ rationes ita sunt insertæ, vt minimè sint in ea, tanquam accidentia eius; sed potiùs sint ipsamet natura, & eius essentia. Altera reperitur, quæ quamuis natura sæpè nuncupetur, nõ tamè propriè natura est; sed vmbra, & vestigium eius: vt enim in consideratione animæ assignabatur, & anima, & simulacrum; siue vmbra, & vestigium animæ: ita loquendo de natura dicimus, infra propriè sumptam naturam dari vestigia, & vmbra eius: huiusmodi sunt materiæ formæ, siue affectiones materiæ; quæ, non principia, sed instrumenta sunt: cum enim non sint vitæ, nil generare valent; sed solùm materiam reddunt procliuam, & aptam ad generationem: ideo instrumenta potiùs naturæ, quàm natura dici merentur; attamen ea quoque nonnunquam, naturæ nomine appellantur.

Dixisto

*Diuisio Naturæ in vniuersalem, &
propriam.*

CAP. IIII.

Quemadmodum Anima, alia est totius vniuersi anima, alia verò singulorum viuentium; ita Natura, quæ animam insequitur, quædam esse dicitur vniuersi natura, quædam verò propria singulorum. Natura communis est vis seminaria, à mundi anima infusa materiæ; de qua multa à Plotino in libro de natura, & contemplatione dicuntur. Natura verò propria, est vis seminaria, à propria singulorum anima propriæ materiæ tributa. Ex quo euenit, quòd quamuis natura vniuersalis ad omnium generationem conducat; non tamen valet generare leonem, vel equum, & ita de singulis, sine propria equi, vel leonis natura. Si per fundamenta, & principia Arist. vniuersalem naturam explicare vellemus; nil aliud dicere possemus, nisi quòd ea esset, vel Deus, vel Cœlum, vel vniuersa caussarum series; quarum nulla, propriè natura dici meretur. Hanc enim propriè sumptam naturam, Peripatetici non cognouerunt: cum neque etiam putarint dari animam vniuersi, cuius hæc communis natura dicitur esse proles. Ex his patere potest, minùs rectè Simplicium in 2. Phys. sententiam Arist. de natura, cum sententia Platonis permiscuisse; valde enim diuersa est opinio eorum; adeò, vt consiliari minimè possint. Insuper patet, perpe-

ram sensisse Philoponum, dum in 2. Physic. dixit definitionem naturæ ab Arist. traditam, esse imperfectam: & ita debere perfici, dicendo: Naturam esse vitam, siue vim, quæ per corpora diffunditur; eorum formatricem, & gubernatricem; initium motus, & quietis; in quo est primò, & per se. Hoc cum dicat Philoponus, primò imperitè sententiã Platonis cum ea Arist. permiscet: quod enim addit, præsertim Platonicum est. Præterea definitionem, quam Arist. vult esse communem, & ipsemet communem affirmat, ita contrahit; vt non amplius sit communis, sed soli formæ conueniat. Insuper, ex communis naturæ declaratione colligi potest recta explicatio illius sententiæ, quam etiam Arist. in primo cœli 32. approbavit; quæ est, Deum, & Naturam nil frustra facere: quæ sententiã, de vniuersi natura verã est; dicimus enim Deum, vt causam primam naturam, vt vitam postremã, & causam proximam, nil frustra facere. Ex qua sententiã colligitur primò, quod si extrema nil frustra faciunt, etiam media nil frustra facere dicuntur. Insuper colligitur, opus naturæ esse opus Dei: ac, vt dicebat Plotinus, esse contemplationem quandam; quatenus est absolutio primæ contemplationis. Ex cognitione etiam naturæ communis, & animæ vniuersi, conuenienter rationem assignare valemus generationis animalium quorundam, & plantarum, sine proprio semine eorum; sed vel ex halitibus cum humi.

humida terra permixtis, vel ex putri aliqua materia: Hæc enim carentia vita, vitam producere non possent, nisi per animam mundi, & vniuersi naturam, in ea materia inessent latentia semina viuentium. Sed iure aliquis dubitauerit, quomodo ex Platonis sententia dictum est, Naturam esse præcipuum, & verum generationis principium, & esse vim seminariam: cum ex aduerso Simplicius, qui Aristotelem per Platonem explicat, affirmet, & in secundo de naturali Auscultatione, & in secundo de Cælo; Naturam esse principium patiens, & esse propensionem quandam materiæ ad formam; & propterea inter materiam, & formam, modo aliquo mediare. Cui difficultati duobus modis satisfacere valemus. Primò, asserendo Simplicium id dicere, non de prima, & propriè sumpta natura; sed potiùs de umbra eius, per quam materia ad formam paratur, & proclius redditur. Hinc in sua digressionem secundi de naturali auscultatione dixit Simplicius, propriè sumptam naturam, esse vitam postremam, & esse propriè principium efficiens proportionem respondens arti: ideo dubitauit, an de hac propriè sumpta natura verba fecerit Arist. Secundò dicere valemus, quòd etiam natura propriè sumpta, est potiùs idoneitas, & via ad formam, quàm propriè principium motus: quoniam esse propriè principium motus, soli conuenit animæ. Insuper, vis seminaria mediare dicitur: quatenus non est id, cu-

Q.

ius est semen, cum postrema perfectione; sed
via ad illud. Accedit postremò, quòd Anima
dicitur propriè principium motus in loco;
Natura verò est propriè principium genera-
tionis. Et hæc satis de Natura.

De Mundo corporeo.

CAP. V.

Voniam Natura in corporibus ver-
satur, & nobis de attinentibus ad
corporeum mundum futurus est
sermo: iure merito confusè primò,
ac vniuersè de corporeo mundo loquemur;
vt innox ad magis propria deuenire valeamus.
Ordiam autem à variis mundi significationi-
bus; vt, de quo sit sermo, magis reddatur con-
spicuum. Vniuersum id esse dicitur, in quo
cuncta in vnum versa sunt, & quod cuncta mo-
do sibi consentaneo includit. Et quoniam va-
riis modis possunt in aliquo cuncta inueniri;
propterea multiplex confurgit vniuersum.
Nam primò vniuersum duplex est, vel incor-
poreum, vel corporeum. Vniuersum incorpo-
reum adhuc multiplex est: nam vel est vniuer-
sum solùm in eminentia, & causa; in qua ac-
ceptione ipsum vnum, hoc est, Deus, est vni-
uersum: vel est vniuersum in forma exemplari;
sic mens prima, & singulæ subsequentes,
sunt vniuersum; in singulis enim omnes rerù
ideæ inueniuntur. Hoc est vniuersum, quod
verè est ideale, ac intelligibile. Datur in tertio
gradu vniuersum in rationibus positum, ad
animas

animas pertinens: singulæ enim animæ rationis compotes, includunt rerum omnium rationes; & propterea tot sunt mûdi rationales, quot animæ. Altera ex parte vniuersû corporeû, vel per corpora extensû, multiplex est: Nã vel est vniuersum absolutè, vel in parte. Si absolutè, hoc duplex est: nã vel est vniuersû seminarium; & hoc est natura in vniuersa materia cõsiderata, in qua insunt semina omnium: vel est vniuersum iam ad frugè deductum; & hoc est aggregatû ex vniuersa materia, & idearum participatione. Si verò est vniuersum corporeum in parte, hoc multiplex est: nam vel est vniuersum igneum, & purum; & huiusmodi est cœlum, in quo eminentiæ, & puritates elementorum inueniuntur, redactæ modo aliquo in naturam & conditionem ignis: vel est vniuersum impurum, & tenebricosum; & hoc est mûdus mortalis, in quo cuncta inueniuntur, sed cum conditione mortali. Ideò dixit Iamblicus, in cœlo esse terrena, sed modo cœlesti; in terra cœlestia, sed modo terreno. Insuper, vnumquodque elementum, ex sentetia Platonis, est vniuersum; quoniam in singulis sunt omnia: non enim corporea elementa, pura sunt; sed denominantur à superabundanti; adeò, vt detur vniuersum æthereum, vniuersum aereum, aqueum, & terreum. Deinum tot mundorum; totque vniuersorum, voluit optifex compendium, & veluti epilogum constituere: huiusmodi autem est homo, in quo sin-

Q 2

guli enumerati mundorum gradus, modo homini conuenienti inueniuntur: quos cum in homine ter maximus Mercurius cōspexisset, iure exclamauit: O homo, admirabilis nature artificium. Patet, quid de mundorum gradibus, ex sententia Platonis dicere debeamus: qui per fundamenta, & principia Peripatetica, concedi omnes nō possunt; præsertim, quia Arist. nec ideales, nec rationales, nec seminarios mundos ponit: sed eos potius pro facultate variis rationibus reicit: nec ita singula esse in cælo, & in singulis elementis existimat, ut Plato. Propterea Arist. ex enumeratis concedit mundum incorporeum, qui est omnia in eminentia: Ex corporeis, ponit mundum pro vniuerso corporeo. Insuper admittit mundum paruum, metaphoricè mundi nomine designatum: Cælum concederet esse mundum corporeū, sola eminentia cætera corpora continens; non ita tamen, ut modo aliquo formas quatuor elementorum includeret redactas ad igneam puritatem. Quare ita dissentiant, ut ratione diuersitatis principiorum conciliari nequeant.

Quomodo Mundus sit vnus.

CAP. VI.

I ad nuper dicta conuertimur, variasque mundi significationes, mundorumque gradus consideramus: optime percipiemus, mundum & vnus,

vnum, & duos, & plures, & innumeros iudicari posse: adeo, vt à calumnia conuenienter vindicare valeamus Empedoclem; qui mundum litis, & amicitiae excogitauit: necnō alios nonnullos, qui mundos innumeros reperiri existimarunt; verè enim mūdi sunt multi: quorum illi sunt maiores, & magis continent; hī minū extēduntur, magisque indiuidui sunt. Eadem ratione, & via, gemitus Alexandri rectam rationem assignare valeamus: deplorauit enim Alexand. conditionem suam, audiens plures dari mundos, cū ipse incomparabili labore adhuc vnus imperio non fuisset potius. Inquiunt alij, causam fletus, & lacrymarū eius, fuisse desiderium imperij inanium mundorum Democriti: sed falluntur; non enim Alexander, qui cumulatè ab Arist. didicerat, vnicum esse mundum corporeum; tam crasso detinebatur errore, vt putaret dari innumeros illos Democriti mundos. Sed censendum est, eum iure luxisse; cū contulisset hunc corporeum mundum, pro cuius assequendo imperio laborauit, cum mundo eminenti, & diuino: nouit enim mundum hunc esse mundū mortis, & tenebrarum, supra quem dantur alij longè præstantiores; pro quorum adeptione inania sunt arma, & militaris ea disciplina, qua se cæteris antecellere manifestauit. Datur itaq; varij mūdorum ordines: in quibus, præter cætera, hoc est admirabile; vt ex omnibus, quasi ex centro, & orbibus, vnum confurgat

Q3

vniuersum; omni ex parte, cunctisque modis,
 vniuersi plenitudine, & conditionibus hone-
 statum. Verum ex innumeris mundis vnum
 eligens, qui presentis est considerationis, mū-
 dum scilicet corporeum ex omnibus corpori-
 bus constitutum; assero vnā cum Platone, &
 Arist. eum esse vnum. Rationem vnitatis eius,
 assignauit Plato in Timæo inquiring: Vnus
 profectō est mundus, si modō ad vnius simili-
 tudinem est formatus, &c. adeō, vt ex vnitatem
 mundi Idealis, ostēdat mundum corporeum
 esse vnum. Hanc rationem parui pendunt Pe-
 ripatetici, & præsertim Alexander: quia etiam
 hominis, equi, & aliorum, vna est Idea; & ta-
 men multa sunt indiuidua sub specie, eam imi-
 tantia. At falluntur profectō; quoniam secus
 de totius idea, quā de idea partium se habet:
 nam de ratione Ideæ vniuersi est vnitatem, ac vt
 vnum solum sit participans; nam idea vniuer-
 si est quid aggregatum ex omnibus Ideis,
 de cuius ratione est vt non possit à multis
 participari: & hoc indicat Plato addens:
 Quod enim viuientia omnia, quæcunque in-
 telliguntur, continet, socium alterum ha-
 bere non potest: est itaque de ratione vni-
 uersi, vt vnicum sit. Et Aristot. dum potiorem
 causam vult asserere, quæ cæterarum sit fun-
 damentum, ad hanc confugere cogitur; vt pa-
 tet ex mundi definitione, ac etiam ex nomine:
 nam & vniuersum ab eo nuncupatur, & om-
 ne, & totum, & cunctorum ordinata series, &
 rerum

rerum plenitudo; & magnum, ac vniuersum animal: quæ omnia indicant, de ratione vniuersi hoc esse, vt vnū sit; ideò de ratione idæ vniuersi, id ipsum esse dicitur. Scio nonnullos ex interpretibus Arist. existimare, mundo solum repugnare multitudinem ratione materiæ, non autem ratione formæ: quos manifestè errare patet; si nomen, definitionem, proprietatemque mundi consideramus; quæ ab Aristotele explicantur. Propterea cum Platone, & Aristotele dicamus; etiam de ratione formæ mundi esse, vt vnus sit. Præterea, mundū esse vnū, cōfirmatur ex efficiente, & fine: nā fluit ab ipso vno, & ad vnū cōuertitur, & tendit; qđ ab ipso vno, vt vnū est, fluit, vnū est; quod tendit ad vnum, & proximè ex corporibus cum vno necitur, pariter vnum esse debet. Demum ostenditur mundi vnitas à Platone, ratione sumpta à materia; quæ est caussa, sine qua res non valent esse multæ: nam materia mundi, est corpus omne, sub sensum cadēs. Dicamus itaque: Quod constat ex vniuersa materia; immò id, de cuius ratione est, vt ex vniuersa materia cōstet; necessariò est vnū: Vniuersum est huiusmodi: Quare vniuersum necessariò est vnū. Arist. in 12. Metaph. 49. mundum esse vnum ex eo ostendebat; quia primum principium, primaque entelechia, vna est; nec potest esse multiplex: quæ ratio similis est rationi Platonice supra relatæ, desumptæ ex ipso vno, à quo mundus pendet. Hæc tamen est

differentia; quia secùs Plato dependentiam mundi ab vno manifestat, quàm Arist. & magis ipsum vnum supra mūdum eleuat, quàm faciat Aristoteles.

De principiis proximis corporei Mundi.

CAP. VII.

SI à primis ordiri volumus, & Mundi principia cupimus cognoscere, primò nobis occurrit vnum, quod absolute principium est: mox sequuntur in omnibus recedentibus à primo, tria communia principia; infinitū, terminus, vno: succedunt tertio quinq; rerum genera, siue communes essendi caussæ; essentia scilicet, identitas, alteritas, motus, & status; quæ principia, & genera, modo quodam intelligibili reperiuntur in mundo intelligibili, modo rationali insunt in mundo rationali, demum modo corporeo inueniuntur in mundo corporeo. Vt in supernis supra corpus collocatis, ex principiis dominatur terminus, & vno; ex generibus, essentia, status, & identitas: ita in corporibus dominatur infinitum, motus, & alteritas. At de principiis loquens, quoniam priora sunt, assero cum Platone in Philebo, principij nomen propriè denotare caussam efficientem: quod etiam latenter indicauit Arist. in 3. de anima cont. 19. in qua significatione absolute vnum est primum principium; Latè tamen principij nomen ad alia quoque extenditur. In

In qua latiore significatione dicendum est, tria esse principia corporum, terminum scilicet, infinitum, commiscens; siue mensuram, incommensuratum, terminans, & magis Peripateticè loquendo, formam, materiam, efficiens; ex quibus consurgit genitum, siue terminatum, siue vnum: quauis voce utaris, nil refert; nam idem significatur. Efficiens proximum, & seminarium, quod est mouens ab alio motum, est natura: quæ ab anima recipit semina rerum, & ea duce, ad frugem illa perducit; qualitatibus, vt instrumentis, materiæque dispositionibus vtens. Terminus, & mensura, siue forma, est imitatio ideæ, siue eius umbra; quæ propriè principium non est, sed principij imitatio; nam idea rectiùs principium nuncupatur. Ultra efficientem causam, & ideam, siue eius imitationem, sequitur genus tertium, vt cum Platone in Timæo loquar; scilicet materia, quæ locus est imitationis idearum; ex quo vnâ cum termino, compositum, tanquam Proles consurgit: Quæ materia Magnum, & Paruum nuncupatur. Sic Arist. in 1. Physic. tribuit Platoni, quod pro principiis posuerit, magnum, paruum, & vnum; per magnum, & paruum, denotans materiam: per vnum verò ideam, siue eius imitationem; vt ex Philebo, & præsertim ex Timæo colligitur. Hæc de principiis est Platonis sententia. At conferamus eam cum opinione Arist. & perpendamus, an re vera dissentiant. Arist. in 1. Phys. dimisso efficiente, &

solum loquens de principiis internis, tria statuit generationis principia; materiam, formam, & priuationem Ratio, cur tria posuerit, est; quoniam de principiis loquitur generabilium, in ordine ad generationem; generatio est transmutatio quaedam: de ratione transmutationis est, ut tria includat, subiectum, & duos terminos; vnum, a quo recedit; alterum, ad quem progreditur: hinc tria consurgunt principia, materia, forma, & priuatio; materia est subiectum; forma, & priuatio sunt termini: & quoniam termini transmutationis debent esse oppositi, ideo principia rerum ab Aristotele statuuntur opposita. Aristoteles itaque pro internis principiis statuit materiam, formam, & priuationem; quae verè tria sunt: Plato ponit magnum, paruum, & vnum; quae non tria, sed duo principia sunt; nam magnum, & paruum, materiam solam circumscribunt. Insuper, Aristot. contrarietatem accipit loco principiorum ad formam pertinentium: Plato accipit contrarietatem loco materiae. Demum Aristoteles priuationem numerat inter principia: Plato eam praetermittit, & negligit. Iure itaque videntur dissentire, & iure videtur de his omnibus Plato ab Aristotele carpi. Quid itaque dicendum est? Affero breuibus, Platonem, & Aristotelem de his re vera non dissentire. Nam vel loquamur de principiis rei genitae intrinsicè constituentibus; & sic, ex opinione vtriusque duo sola sunt, materia, & forma; ut ex Aristotele.

Aristotele.

Aristotele patet in primo Physicorum, ubi ait, priuationem non remanere in genito; & ex Platone id ipsum patet in Timæo, & Philebo; & in hac consideratione principia non sunt contraria: vel loquimur de principiis in ordine ad generationem, considerando terminos generationis; in qua consideratione principia, hoc est, termini generationis, ex opinione vtriusque sunt contraria; ut patet ex Arist. in 1. Phys. & ex Platone cumulatissimè in Phædone; ubi latissimè ostendit, omne, quod fit, fieri ex contrario, tanquam ex termino; & ea omnia de contrarietate principiorum ibi declarat, quæ mox ab Aristotele in primo Physic. explicantur: adeò, ut de re hac nedum maximè conveniant; verùm insuper Arist. multa ex Phædone Platonis ad contrarietatem principiorum pertinentia, desumpsisse videatur. Et ad instantias: Ad primam, dum dicitur, Plato ponit duo interna principia, Arist. tria; respondeo; Plato ponit & duo, & tria, quemadmodum Arist. duo in ordine ad rem genitam, tria in ordine ad generationem, ut ex Phædone latissimè patet. Ad secundam, quia Plato contrarietatem ponit loco materiæ, Arist. loco formæ; dico manifestè errasse Aristotelè, dum in 1. Phys. cont. 55. loquens de contrarietate, quæ pertinet ad terminos generationis, tribuit Platoni, quòd eam statuerit loco materiæ. Nam verè Plato materiam designavit terminis includentibus oppositionem, ut in progressu apparebit; sed

tunc non loquebatur de contrarietate terminorum generationis, de qua loquebatur Arist. nam de huiusmodi contrarietate loquitur in Phædone; & eam non ponit pro materia, sed pro terminis generationis: ideo culpandus iure videtur Aristot. qui contrarietatem terminorum generationis sumpsit ex Phædone Platonis; mox Platonem, quasi secus sentientem, carpit, & reprehendit. Ad tertium, quia Plato despicit priuationem; respondeo, quomodo se habeat priuatio ad materiam, in sequentibus apparebit: Priuatio proculdubio inter principia intrinsecus rem constituentia numerari non debet; ideo in Philebo, & in Timæo Plato eam neglexit: Quod ea sit terminus, à quo generationis, in Phædone manifestauit; ubi terminos generationis statuit cōtrarios. Quare colligo, de numero principiorum internorum litem solū esse in verbis.

De Materia & Priuatione.

CAP. VIII.

AM doctè & accuratè Plato in Timæo naturam, & conditionem materiæ explicauit, vt animus rectè dispositus nil vltra valeat expetere. Accomodatissimè enim asseruit; eam esse locum, qui nunquam interit; sed omnibus, quæ fiunt, sedem exhibet: esse sinum omni dispositione, & forma denudatum; vt omnes recipere valeat. Et quoniam omnino est potestate, solū

solūm respicit aliud; & eius natura infinita penitus est, solūm maximè nata terminari ab alio: ideo, vt eius interminata, infinita que natura manifestaretur; vocibus infinitatem præferentibus est circumscripta: & nuncupata est magnum, & paruum; hoc est, indefinitū quoddam, natum cū angustis, tum latis terminis circumscribi. Iure etiam duabus vocibus, hoc est, binario, designata est; vt Pythagorę sententia explicaretur, qui numerum parem, numerumque binarium conuenire materię existimauit; & iure quidem: nam, vt binarium est initium multitudinis, & diuisionis (statim enim cū ab vnitāte recedimus, in binarium labimur) ita materia cum quantitate, multitudinis, & diuisionis est origo. Insuper, vt numeri impares vnā iuncti, eandem semper constituunt numeri figuram, quadratam scilicet; numeri verò pares, semper diuersam: ita materia, quasi numerus par, distinctionis, & multitudinis est mater. Demum magnum, & paruum, optimè circumscribunt, nedum naturas sed etiam interminatas dimensiones, que materiam semper comitatur. Præterea, quoniam vniuersa latitudo eius, quod est, consideratur in formis, vel vmbriis earum; & quoniam materia est infra hanc latitudinem, & solūm vmbriarum est capax; ideo iurè verè non ens, infra ens, & exemplar diuinitatis expers, nuncupatur. At non propterea est nihil; adeò, vt, que ex materia fiunt, absolutè ex nihilo fieri; & ex

nihilo, tanquam ex parte cōstare dicantur: est enim non ens, quia est infra latitudinem formæ; attamē est locus, & vehiculum vmbraŕū. Perpendamus, an iure Plato ab Aristot. reprehendatur, vt pertinet ad conditionem materiæ: nam in quinque ab Aristot. carpi videtur. Primò carpitur in 4. Phys. quia materiam existimauerit esse locum: secundò carpitur in primo Phys. quòd materiam dixerit esse non ens: tertio, quòd eādem statuerit cum priuatione: quartò, quòd eā asseruerit esse contrarietate: postremò, quia Arist. asserit materiam malam, & fœminam ex euentu, & ratione priuationis: Plato verò per se, cū materiam à priuatione non seiunxerit. At facile est ab huiusmodi calumniis vindicare Platonem. Ad primum dico, materiam esse locum, non corporum, neque rationum, siue idearum; sed formarum, siue participationis earum; nam multiplex est locus: Materia est locus metaphoricè, vt ab eodem Arist. in 3. de anima cont. 6. intellectus dicitur locus formarum intelligibilium. Ad secundam obiectionem patet solutio ex dictis: iam enim explicauimus, quomodo materia à Platone non ens nuncupetur. Ad tertium, dum ei obiicit Arist. quia priuationem à materia nō seiunxerit; Plotinus pugnans pro Platone asserit, re vera materiam à priuatione nō seiungi: non enim seiungitur subiecto, vt idem Aristot. fatetur; non ratione, quia non distincta vtriusque est ratio; sed vnum per alterum defini-

finitur. At si rem accuratè perpendimus, nec Arist. rectè carpit Platonem, nec Plotinus rectè eum defendit. Primò Arist. non rectè carpit; quoniam Plato materiam, & priuationem, non rem eandem existimauit: sed in Phædone manifestàs, omne, quod fit, ex contrario fieri, rectè indicauit priuationem esse terminum à quo, non autem subiectum generationis. Insuper in Timæo, cùm dixerit, materiam esse locum, qui nunquam interit, & esse denudatam omni forma; rectè manifestauit materiã à priuatione distingui: nam priuatio interit in aduentu formæ; & non dicitur denudata, & priuata, nouit itaque Plato, materiam esse quid distinctum à priuatione. Quod manifestissimè colligo ex dialogo, qui Lysis, siue de amicitia inscribitur: vbi manifestans, quæ requiruntur ad appetitionem, ostendit ea esse trias scilicet appetibile, vt bonum; appetens; & oppositum appetibilis: & manifestat, non oppositum appetere suum oppositum: sed subiectum, quod neutrum est, occasione vnius oppositi in eo existentis, appetere alterum. Ex quo patet, Platonem seiunxisse priuationem oppositam formæ à materia; & materiæ assignasse non quale, siue negationem. Plotinus, qui pro Platone disputans, nititur ostendere materiam à priuatione nō distingui ratione, etiam minùs rectè sentire videtur: quamuis enim in definitione vnius alterum accipiatur, non propterea definitione sunt

idem, cum vtriusque assignetur diuersa definitio. Priuatio enim est absentia formæ in materia, cum facultate ad eam recipiendam; materia verò est subiectum non habens formam, & natum eam recipere. Errauit Plotinus, quia non distinxit negationem à priuatione; nec rectè nouit, quæ sit ea priuatio, quæ ab Arist. inter principia ponitur. Ideò cum Plato dixerit in *Lyside*, non quale appetere quale; & in *Timæo* asseruerit, materiam sine sensu tangentis tangi; hoc est, per negationem cognosci, & de ea negationes esse veras; Plotinus loco priuationis considerata ab Arist. negationem, & non quale considerauit; quæ negatio, non est quidem essentia materiæ, sed de ea verè dicitur: verè enim materia non est ex sui natura homo, non est cælum, non formata; at non propterea est ipsa negatio; sed est id, de quo negatio verè dicitur: non autem priuatio ita se habet; priuatio enim non verè dicitur de natura materiæ: nam materia non est ex sui natura alba, non autem ex sui natura est priuata albedine; quoniam si ex sui natura esset priuata albedine, non posset eius natura cum albedine conseruari. Seiunxit itaque Plato materiam à priuatione; solum dixit, de materia, ex sui natura, veram esse negationem; vt etiam Themistius, & Alexander ex sententia Arist. rectè explicarunt. Ad quartam obiectionem, quia Plato sumpsit contrarietatem pro subiecto: Respondeo, eum non sumpsisse pro subiecto contrarietatem
termi.

terminorum, de qua loquebatur tunc Aristot. sed solum subiectum designasse per voces indicantes naturam, & conditionem quandam infinitam, & interminatam. Ad postremam instantiam, quia Plato materiam dixit per se malam, & expetere contrarium, patet solutio: nam Plato materiam à priuatione seiunxit; ideò non asseruit eam esse per se malam, quia sit priuatio; sed solum esse per se malam cum negatione; quoniam de eius natura, vera est negatio. Inmò Plato in Lyside cumulatissimè id declarauit, quod mox Aristot. in primo Physicor. 81. breuissimè ex propria sententia profert: declarauit namque Plato, non malum appetere bonum; sed id, quod neutrum est, ob mali sensum, appetere bonum, tanquam medelam. Sed de hoc infrà latiùs agam; dum considerabo, an materia sit bona, vel mala.

Quomodo Materia cognoscatur.

CAP. IX.

Quoniam Materia, Diuinitatis est expers, propria idea est destituta; & solum aliud est, siue infinitudo, aliteritas, & locus capax imaginis idearum: propterea per se intelligi nata non est; sed quemadmodum ceteros actus, ita actum cognitionis aliunde recipit. Cognoscitur primò materia per negationem; & iure quidem, cum de ea veræ sint negationes, vt patuit. Huc cognitionis modum manifestauit Plato in Ti-

R

mæo inquiring, materiam sine tangentis sensu
 tangi: nam ad eam conuersa animi acies, per-
 inde se habet, ac oculus corporis ad tenebras.
 In hoc cognitionis genere cōuenit materia cū
 Deo; nam Deus quoque negatione cognoscitur:
 & iure conueniunt, quia ambo extrema
 sunt. At differunt; quia negatio in Deo oritur
 ex perfectione, & eandem manifestat: de Deo
 enim agentes, negationi superaddimus, quòd
 sit quid eminentius: Deus non est cœlum, sed
 cœlo eminentior: non anima, non mens: sed
 aliquid supra mentem, & animam: Materiam
 explicantes, e contra negationi addimus quid
 infra: nam Materia non est anima, sed infra a-
 nimam; non est natura, sed infra naturam; &
 ita de singulis. Sic etiam Arist. in 10. Metaph.
 vnà cum Platone dixit, materiam negatione
 cognosci. Dum materia per negationem ex-
 plicatur, non est putandum, eam esse puram
 negationem; est enim pura negatio graduum
 formarum, non autem pura negatio absolutè;
 alioquin nil prorsus esset: ideò putandum est,
 eam in negatione cum quadam affirmatione
 esse positam: quam subindicamus, dum addi-
 mus, sed aliquid infra. Et propterea non ita se
 habet anima, dum materiam considerat, vt dū
 nihil intelligit: dum enim nihil intelligit, asse-
 rit id nihil esse: non sic de materia dicit. Pro-
 pterea Scotus, dum materiæ tribuit actum il-
 lum, quem entitatum appellat; rectè sentit,
 & cum Aristotele, & cum Platone: at minùs
 rectè

rectè loquitur. Non enim apud Arist. propriè dicitur actus; nec apud Platonem, aut actus, aut entitativus: sed cùm de materia aliquid affirmare debeamus, ne videatur penitus nihil, ad eam affirmationem cõvenienter ducimur per analogiam; quam rectè, & conuenientissimè formamus, respiciendo ad transmutationes, & formas, quibus ea subiicitur. Cognitionem materiæ per analogiam, manifestauit Plato in Timæo inueniens, eam adulterina ratione vix opinione percipi posse. Cognitio per analogiam, posita est in conuenientia plurimarum rationum: nõ enim cognoscere materiam per analogiam, est cognoscere materiam per respectum ad formam, vt multi censent: qui enim hoc dicunt, verè indicant se ignorare, quid sit analogia, & quali methodo cognoscatur materia. Explicatur autè materia per analogiam vario modo: veluti, dùm à Platone nuncupatur locus, nuncupatur sinus informis, species inuisibilis, binarius, Sylua, Mater mundi, nutritrix formarũ, & similibus vocibus; quæ cùm per metaphoram tribuantur materiæ, ad analogiam rediguntur: metaphora enim est quedam analogia, vt dixit Arist. in Rhetoricis. Ex quo patet, licere etiam in scientiis nonnunquam, ratione difficultatis rei, vti metaphoris. Præsertim tamen materia per analogiam explicatur; dum similitudo, & conuenientia rationis, sumitur ex materia rei artificiosæ: id eo dicimus; vt lignum se habet ad lectum, &

materia rei artificiosæ, ad rem artificiosam; ita materia rerum naturalium, se habet ad ea, quæ natura constant. Sic itaque per negationem, & analogiam ducimur in materiæ cognitionem: analogia est nobis familiarior, negatio verior: analogia remotiùs, negatio intimiùs nos ducit ad eam; quatenus post analogiam etiam dicimus materiam, nec locum, nec matrem, nec nutricem absolutè esse; sed solùm ei similem. Ex utrisque itaque modis confurgit integra nostra cognitio materiæ, quæ cognitio est omnium infima: nec vnquam rectè dicemus, materiam per se à nobis cognosci; cum materia careat idea, ratione, & notione, quæ intellectum formare valeat.

*An Materia sit genita, & Mundi generationem
antecedat.*

CAP. X.

Manichæi Materiam primam, non secùs ac Deum, existimarunt esse initium primum, à nullo pendens: cætera verò omnia à Deo, & à materia pendere: ita tamen, vt bona penderent à Deo, mala verò à materia; inter quæ duo boni & mali principia, perennis vigeret pugna; & in nonnullis vnus, in aliis alterius appareret victoria. Stoici cum Manichæis in hoc conueniunt, quòd materiam asseruerunt esse initium primum, ab alio non pendens; quæ ita patiendi esset principium, vt Deus agendi, & mouen

mouendi: dissenserunt tamen: quia materiam, non malam, sed mediam, & indifferentem nuncuparunt. Hi, quatenus conuenerunt, longè recesserunt à vero: cum enim materia bonum appetat, bonum quærat, ad bonum conferat, ad bonum dirigatur; ut ab ipso bono pendeat, necesse est: nam quærunt bonum ea solùm, quæ pendet à bono. Accedit, quòd ipsum bonum, non absolutè ei dominaretur, nisi ab eo absolutè penderet: Cum itaque bonum absolutè debeat dominari materiæ; est necesse, ut materia ab eo pendeat, & sub eius facultate posita sit. Ac demum, ut vniuersum optimè sese habeat, vnicus esse debet Princeps eius: ut Princeps verè sit vnus, est necesse, ut cætera omnia ab eo pendeant: Pendet itaque materia ab ipso vno, ab ipsoque bono; cum quo insolubili nexu iungitur; & admirabili catena imaginum, seminum, rationum, idearumque ligatur. Pendet ab ipso bono, tãquam ab efficiente per emanationem materia, quo ad esse suum; nam ab eo pendet, & formator omnium, & formabile: at quo ad actum, proximè pendet à participatione idearum. Materia antecedit corporeum mundum, non tempore, sed origine; nam emanauit materia vnà cum forma: quæ emanatio, quo ad esse materiæ, terminatur primò ad materiam; quò verò ad actum, terminatur primò ad formam, siue imaginem formæ: Primum, sine medio manat à Deo: alterum verò, mediante idea; cuius forma exi-

Sens in materia, est participatio. Inquit Plato, quòd materia, ante ordinem, & generationem mundi, fluctuabat, & inordinatè mouebatur: quæ sententia est vera, cum de materia prima, tum de materia proxima mundi; immò Plato eam profert de materia proxima, quæ sub sensum cadit: qui inordinatus, & fluctuans motus, negationem & priuationem potius denotat, quàm motum verè contrarium ordinato. Et id à Platone dicitur; vt manifestetur, quid conueniat materiæ ratione propria, vt materia est; & quid ei conueniat munere opificis, & formæ: Materia enim, & sensibilia corpora, seorsum ab anima mundi, confusè, & sine ordine mouentur; hoc est, penitus carent ordine, decore, & perfectione. In eadem quoque consideratione valemus concedere Chaos ante mundi compositionem: quatenus materia primò, mox reliqua corpora, ad quæ prius origine terminatur generatio, quàm ad formam mundi; sunt ex se confusio, inordinatio, terminorum priuatio: quæ mox per mentem componuntur, terminantur, rediguntur in ordinem. Ideo iure de Chai inordinatione cecinit Ouidius:

Hanc Deus, & melior litem natura diremit.
 Melior autem illa natura, per quam Chaos in ordinem fuit redactus, Mens Diuina fuit. Colligens itaque dico, materiam ab ipso Bono mansisse, & recepisse id esse, quod ei conuenit: à Mente recepisse ordinem; ab Anima motum;
 à Na-

à Natura proximè formari; demum per imitationē ideæ, intrinsecùs perfici, & terminari.

Conditiones nonnullæ materiæ.

CAP. XI.

Quoniam Diuina Mens, rerum omnium formis est decorata, ap-primè est fœcunda; summopere est nata efficere, suæque perfectio- nis umbras aliis impartiri; quod fieri non poterat sine communi aliquo subiecto, quod effectio- ni subiiceretur, umbrasque idearum reciperet: propterea necessaria fuit materia. Et quoniam id, quod pro receptione optimè est paratum, debet nil recipiendorum in sui natura includere; iure materia omnino nuda, omnino egena esse debuit; vt splendidissimè posset indui, nulla ratione formanti resisteret, & ex summa eius indigentia, mira opulentia cõ- surgeret. Nuda itaque penitus formis est conditio materiæ; & propterea dicitur exemplar diuinitatis expers. Insuper, quod omnino, & maximè debet pati, & perpeffionis aliorum futurum est initium; omni efficiendi facultate debet esse destitutum: materia, huiusmodi esse debuit: iure itaque, vt primum efficiens nulla ratione patitur, ita primum hoc subiectum nil valet efficere: & iure Diana sterilis nuncupatur, ex cuius sterilitate eximia fœcunditas consurgit. Prætereà, quod omnibus figuris circumferibi, omnesque terminos susci-

pere debet; vt cunctis careat, necesse est: iure itaque materia, magnum, & paruum; ac insuper infinita, vel potius infinitudo nuncupatur. Neque propterea cum Stoicis, & plurimis ex antiquis putandum est, materiam esse corpus; nam si corpus esset, iam formam haberet, nec esset nata recipere omnes: habet tamen materia dimensiones sibi coaeternas, termino destitutas; ratione quarum nuncupatur magnum, & paruum: adeo, vt primò consideretur natura materiae; mox participatio dimensionum, & quantitatis. Dum cogitamus, magnitudinem aduenire materiae; non est putandum, vt per eam tunc materia, quasi ex angusto, ac indiuiduo loco, in latum extendatur; nullibi enim ita contracta considerari potest materia: sed solum est dicendum, quòd cum prius quãtitate careat, mox eam habet. Imaginamur tamen nonnuquam materiam, quasi dimensionem quandam inanem; & propterea nonnuquam, cum ab Arist. tum à Platone, vacui nomine designatur. Iure primum omnium quod in materia recipitur, moles est; nam per molem redditur diuidua: & cum diuidatur, valet simul per varias partes, omnes formas recipere, & cuncta fieri; quæ fieri non potuisset, si indiuidua permanisset. Partes itaque materiae, insequuntur quantitatem; non autem quantitatem antecedunt, vt minùs rectè nonnulli ex Latinis existimarunt; qui partes substantiae, quantitatem antecedentes excogita-

gitarunt. Insuper, cum materia per molem partes habeat; quæuis eius pars, quæ mortales recipit umbras, cum simul non valeat fieri omnia, temporis successione omnia fit: Dico, quæ mortales recipit umbras, ut portionem præcipuam eius excludam, cœli forma honestatam; in qua simul facultate, puritate, & eminentia quadam, omnia continentur. Sic itaque materia, virtute suæ naturæ, fit omnia; virtute quantitatis, recipit modo diuisibili. Demum, cum materia per interminatam molem nuncupetur infinita; non est putandum, ut ita sit infinita, ut superet omnes terminos: sed è cōtra infinita dicitur; quia infra omnes terminos collocata, nullum ex illis habet, & cunctos recipere valet; adeò, ut ratione opposita Deus, & materia nuncupentur infinita. Deus est infinitus, exuperans terminos omnes; materia è contra infra omnes collocatur: propterea, ut materiæ conuenit terminari; ita Deo maxime repugnat. De huiusmodi materiæ conditionibus, nulla profectò inter Arist. & Platonem lis est, sed summopere in sententia conueniunt ut etiam conueniunt de attinētibus ad potentiam materiæ: de qua cum plurima dicantur ab expositoribus Aristotelis,

nil vltra esse dicendum censui,
ne in re morarer
in finities
acta.

An Materia bona, vel mala cenferi debeat.

CAP. XII.

Ensuit Pythagoras ex Numenij relatione, materiam esse malá: & propterea ita esse initium malorum, vt Deus bonorum: id ipsum Manichæi postea existimarūt: asseruere Stoici materiam esse neutram, & indifferentem: Aristoteles dixit eam esse per se bonam, ex euentu malam; vt per se est ens, ex euentu non ens: Plato, non bonam, non malam; sed necessariam, & ordinatam in bonum, esse censuit. Sic itaque variegere hac videntur esse opiniones: quæ tamen intimiùs consideratæ, respiciendo ad diuersa, omnes conciliari modo aliquo possunt. Nam mala, & noxia est materia cū Pythagora, prauitate nõ pro forma sumpta, sed pro negatione vniuersi formosi boni: insuper est mala, ratione priuationis ei iunctæ; prauitate non formalis, sed in priuatione formarum posita: præterea est mala, sumendo prauitatem pro origine impotentia, & deprauationum rerum: nã inquit Plato in lib. de Regno, à primo conditore ordinem, & ornamenta omnia pendere; à deformitate verò materia, omnia incommoda. Insuper, materia cum Stoicis indifferens est; quia omni caret forma, & oppositarum æquè est capax. Tertio materia cum Aristotele bona est per se, intelligendo bonum pro gradu suæ essentia: quod bonum conuertitur cum ente latè sumpto; sic erit mala solùm ex euentu,

eventu, hoc est, ratione priuationis ei iunctæ. Demum cum Platone, immò cum eodem Aristot. materia nec bona, nec mala est; intelligendo nomine boni id, quod tale est per formam; sed est necessaria, ordinata in bonum, bonumque appetens. Ac vt exactius rem explicemus, & sententiam simul Platoniam, & Peripateticam aperiamus; dicamus materiam posse in multiplici gradu considerari: primò enim eam consideramus, quo ad attinentia ad eius essentiam; secundò, eam referimus ad formas, quibus caret, & recipere valet; tertio eandem referimus ad formas, quas iam habet. Materia in prima illa notione est bona, quatenus est; accipiendo bonum, vt conuertitur cum eo, quod modo aliquo est. Insuper est mala, per negationem formæ: Deinum est neutra, quia nullam habet formam, nec dispositionem. In secunda notione materia ex se neutra est; ratione potentia, est bona potestate; ratione priuationis, est mala per priuationem. In tertia notione, cum iam sit adeptæ formam, iam est adeptæ bonum; quamuis ipsa, bonum non sit: materia enim bonum, & formas recipiens, non fit bonum, sed bono potitur; non fit forma, sed ea ornatur; cum omnia, quæ recipit, sint aliena à sua natura, non ei opposita; non eam constituentia, sed eam ornantia: adeò, vt colligere valeamus, materiam fieri omnia, nunquam tamen à se recedere. Postremò, quia materia fit omnia, non verè, sed adumbratè; ac in

ea, quasi in antro recipiuntur, non formæ, sed formarum imagines: iure ea quoque inter recipientia infima est, proportionem respondens umbris, quas recipit; à quibus nos in terræ antro collocati deludimur, cum ea verè esse putemus; nec vnquam nos decipi animaduertimus, quousque anima in corpore sopita, non expergiscitur: & caput suum vnà cum mente supra cælum attollens, aciem ad verè entia nō conuerterit: in qua conuersione nos cætera negligentes, exclamamus; Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.

Quomodo Numeri, & Figura sint initia rerum.

CAP. XIII.

Pythagoras, quem, vt Deum, excoluere multi, & Plato summopere est imitatus; ex numeris res constare, ac numeros esse essentias rerum existimauit: id ipsum frequenter quoque de Geometricis figuris, ac superficiebus affirmauit: Propterea etiam Plato, sæpe ex numeris, frequenter ex Geometricis figuris, res componi asseruit. Dicebat Pythagoras, Par, & Impar, Quadratum, & altera parte Lōgius, cum aliis ab eo enumeratis contrarietatibus, esse principia rerum. Præsertim tamen id munus tribuebat numeris: quoniam numeri magis seruant conditionem principij, quàm figuræ; cū
numeri

numeri sint priores Geometricis magnitudinibus, & figuris; immò cum figuræ Geometricæ in numeros, vt in principia resoluantur. Prætereà, quia numeri sunt priores, & à materia magis seiuncti; conuenientiùs animæ, & menti respondent, quàm Geometricæ figuræ: è contra figuræ Geometricæ, quoniam magis seruant conditiones materiæ, aptiùs respondent materiatis rebus: ideò rectiùs abiuncta, per numeros, corporata, per Geometricas figuras explicantur. In Mente non Geometricæ considerantur figuræ, præterquam in eminentia numerorum; solùm ibi vigent originales numeri: in Natura præsetim figuræ inueniuntur: in Anima media, & numeri, & figuræ considerantur; numeri tamen dominantur. Hæc cum dicantur à Pythagora, approbentur à Platone, damnentur ab Aristotele; pro veritatis notitia, & Peripateticarum instantiarum repulsione, considerandum est: Pythagoram, & Platōnem, non adeò fuisse mentis inopes; vt putarint, re vera ex Geometricis figuris, Arithmeticiſve numeris res naturales constare; quemadmodum iis sæpe obiicit Arist. manifestissimè enim Plato Mathematicas disciplinas in accidentibus versari, neque præcipua rerū initia cognoscere, in sexto de R. P. & in 7. nec non alibi affirmavit. Lucidissimè etiam Pythagoras distinctionem numerorū, in numerantes, & numeratos cognouit: & propterea, dum figuras, & numeros esse initia rerum di-

xerunt; id in triplici significatione potest con-
 feri verum. Primò, intelligendo nomine nu-
 meri, & figurarum, non numerum Arithmeti-
 cum ab anima constitutum, vel externam fi-
 guram; sed numerum substantialem, ac figu-
 ram indiuiduam, & exactissimam; quæ in ideis
 viget, priores sunt anima, & reliquorum sunt
 initia; de quibus cumulatissimè in libro de I-
 deis verba fecimus. Secundò, eadem sententia
 vera est analogicè, ratione conuenientiæ in
 proprietatibus, & conditionibus. Et hoc luci-
 dissimè ex eo colligimus; quia cum Plato vni-
 uerso Orbi, & simplicibus corporibus putauit
 rit conuenire figuram orbiculatam; & propter-
 eam moueri in orbem, in Timæo asseruerit: At-
 tamen respiciens mox ad proprietates, asse-
 bat: Vniuerso, conuenire figuram duodecim
 facierum; Igni, pyramidem; Terræ, figuram
 cubam; & sic de cæteris: in qua significatione
 dixit Arist. in 8. Metaph. cont. 10. definitiones,
 & essentias rerum, perinde ac numeros se ha-
 bere. Tertiò, vera est eadè sententia, respicien-
 do ad numerum; non quidem Arithmeticum,
 & numerantem; sed numeratum externarum
 rerum: in qua significatione dixit Arist. in pri-
 mo Cœli, & in secundo de Partibus animalium,
 Naturam multa perficere numero ternario:
 quatenus perfectio rerum proximè in tribus
 est posita, in principio, medio, & fine. Hæ tres
 explicationes, quamuis primo aspectu videantur
 diuersæ; attamen interius consideratæ, ita
 se

se habent, vt vna ex altera pendeat: ex numeris enim idealibus ortum ducunt, tanquam imitationes, & vmbrae, numeri rerum numerati, ac numerorum proprietates; quas nos deinde per numeros numerantes, vt nobis notiores explicamus: Quibus explicandi modis iure merito viri hi sapientissimi vtebantur, Pythagoras, & Plato. Illi enim primò accuratam rebus mathematicis nauabant operam: nam optimè cognoscebant, ingenia per huiusmodi disciplinas conuenienter parari ad inquirendum in scientiis illud exactum, & exquisitum, quod eis conuenire potest; ad percipiendam vim demonstrationis; ad gradus abstractionum à materia, sine quibus nemo exactè philosophari valet. Propterea præcipiebat Plato, ne quis mathematicarum ignarus, in Academiam ingrederetur. Mathematicis itaque disciplinis Pythagoras, & Plato imbuti; euncta veluti per res sibi domesticas, & familiares; & veluti per res, quæ cunctis rebus conuenienter aptari possent, per mathematica explicabant. Et id etiam propterea libenter efficiebant; vt disciplinas, quas diuinum munus esse cognoscebant, seorsum à vulgi contagione solutas, purioresque conseruarent; & solis puris, solutisque animis eas patefacerent. Et iure etiam vtimur numero, pro denotanda rerum perfectione: nam ex numero numerato consergit conueniens ordo, ratio, proportio, & consonantia rerum. Ex hæctenus explicatis

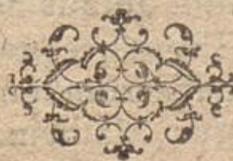
272 ACADEM. CONTEMPLAT. LIB. VII.

patet primò, numeris vario modo conuenire
virtutes: patet secundò, numeros, & figuras
esse, & non esse principia rerum: demum
constat, litem Aristotelis cum Pla-
tone, & Pythagora, his de re-
bus, esse in verbis, non in
sententia.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

STE.

STEPHANI THEVPOLI,

BENEDICTI F. P. A-

TRITII VENETI,

ACADEMICARVM

Contemplationum,

LIBER VIII.

DE PHYSICIS CORPORIBVS SIN-
gillatim consideratis.

De primis corporibus. CAP. I.

VONIAM iam ea sunt explicata,
quæ vniuersè ad mundi corpo-
rei declarationem pertinebant
ac insuper nota sunt simplicia
principia mundum, & partes e-
ius constituenta: reliquum est, vt de cunctis
corporum gradibus verba faciam; & sigillatim
conditiones, & naturam eorum considerem;
à primis, quæ elementa nuncupantur, exor-
diens. Prima vniuersum constituenta corpo-
ra, ex quibus cætera per inxtionem cõficiun-
tur; partim quatuor, partim quinque, iudicari
possunt. Quatuor sunt; quatenus omnia, vel
ad aerem, vel ad ignem, vel ad aquam, vel ad

S

terrâ rediguntur. Insuper, sunt quinque; quatenus in aere magnam puritatis, & impuritatis differentiam consideramus: ob quam Plato in Timæo, & Epinomide, cœlû dixit ignem; aerem puriorem sub cœlo collocatum, quem Arist. hyppecauma, siue fomitem incêsionis nuncupauit, dixit ætherem; sub quo aerem, aquam, & terram collocari cognouit. Rectius tamen prima corpora statuêda sunt quatuor, quàm quinque; quoniam ea quinque in quatuor demum rediguntur. Dari elementa corporea, adeò conspicuum est, vt superuacaneû sit ostendere. Pariter ea esse quatuor, sensu, & experientia certiùs cognoscimus, quàm ratione: attamen, quod primò sensu cognoscimus; mox ratione, cùm physica, tum mathematica comprobare valemus. Sensu cognoscimus elementa esse quatuor; quia in sola quatuor, non in plura, resoluti mixta omnia cognoscimus: ac insuper nobis ad ordinem eorum in vniuerso conuersis, sola quatuor subordinata, & verè distincta corpora sese offerunt. Quem numerum ratione physica comprobamus: nâ mundus est specierum, & graduum omnium plenitudo; ideò tot in eo inueniuntur prima corpora, quot modis primæ qualitates sine pugna complicari possunt: id autem solis quatuor modis contingit fieri; vt Arist. in secundo de ortu, & interitu manifestauit: propterea quatuor sunt corpora prima. Præterea, id ipsû ostenditur medio sumpto à grauitate, & leuitate:

tate:

tate: nam rationi est consentaneum, vt detur corpus maximè graue; detur aliud sumè leue; ita etiã detur graue in respectu & leue in respectu. Demũ ratione mathematica numerus elementorũ quaternarius ostenditur: cùm enim Elemèta sint corpora conuenienti pportione pro mundi cõstitutione prædita; in quib. duo extrema considerantur, quæ mediis ligari debent: & quoniam media, quæ conuenienti ratione ligant solida, necessariò duo sunt, vt mathematici ostendunt: ideo necesse est, vt duodentur elementa intermedia, ex quibus vnã cum extremis quatuor consurgunt. Media autem, quæ geometrica pportione duo solida ligant, debere esse duo, manifestè patet in numeris: nam primus numerus solidus, est 8. secundus est 27. qui duo solidi numeri per 12. & 18. geometrica pportione, quæ sesquialtera est, ligantur; dicimus enim vt 27. ad 18. ita 18. ad 12. & 12. ad octo. Quatuor itaque sunt prima simplicia corpora, arcto nexu colligata; quæ denotantur per quatuor primas corporum proprietates: quæ sunt: solidum, denotãs terram; continuum, aquam; perspicuum, aerem; & visibile, ignem. Demum constat prima corpora debere esse quatuor, ex plenitudine numeri quaternarij; in quo totus denarius, qui est plenitudo numerorũ, includitur. Propterea Pythagorici plenitudinẽ aliquam designaturi, numero quaternario utebantur; & iure iurando testabantur, Naturæ perpetuò

fluentis fontem esse quadruplicem. Hinc ortum ducunt quatuor anni tempora, quatuor vniuersi prima pūcta, quatuor humores, quatuor simplicia temperamenta, & sic de multis. Præterea, quemadmodum mundus spiritalis, & incorporeus, ex quatuor constat; ex mente non participata, ex mente participata, ex anima, & ex natura: ita mundus corporeus, ex quatuor primis corporibus constare debet, proportionem eis respondentibus; nam ignis, supremæ menti: aer, menti participatæ; aqua, animæ; terra, naturæ, proportionem respondēt; quorū omnium caput, & princeps est Deus. Hæc prima & insignia corpora, mundum constituentia, elementa nuncupantur: sed tantum abest, vt elementa sint, vt neque etiam sint syllabæ; quemadmodum eruditè dixit Plato. Verè enim elementum, est id, quod est primum; vt in 5. Metaph. docuit Aristoteles: Hæc nuncupata elementa, multiplicem compositionem includunt. Primò enim constant ex materia, & participatione formæ. Secundò, in singulis singula, saltem ratione proprietatum, inueniuntur. Hinc asserimus in vniuerso elementa pura non inueniri: neque id est contra naturam, sed maximè consentaneum naturæ elementorum. Primò; quia puritas est affectio rerum à materia seiunctarum. Secundò; quia, vt in rebus incorporeis omnia sunt in omnibus, ita de corporibus se habere debet: corporea enim pro facultate imitantur incorporea,

rea,

rea, à quibus pendent: ac cùm ita se habeant: vniuersum magis seruat, nedum in toto, verùm etiam in singulis partibus naturam, & conditionem vniuersi. Tertio: quia de ratione elementi, vt est elementum, hoc est, vt in alio inueniatur. Postremo: quia elementa viuunt, viuentia ex omnibus elementis constare debent, iure itaque in singulis elementis inueniuntur omnia; denominantur tamen per id, quod exuperat, & dominatur. Quòd elementa pura non sint, etiam fatentur Peripatetici: at dissentiunt: primo, quia negant ea esse animata: secundo, quia censent prima corpora esse, non quatuor, sed quinque: cùm statuant cœlum omnino distinctum à natura elementorum. De prima dissensione egi, dum verba feci de animis spherarum: de altera in sequenti capite futurus est sermo.

An Cœlum sit essentia quinta, penitus distincta à natura quatuor elementorum.

CAP. II.

Cœlum est corpus, omnium opinionone, eminentissimum, & diuinissimum, omniumque consensu, sedes Deorum: quod vt maximè à sensibus nostris distat: ita nobilitate excellit, & cum difficultate cognoscitur. Putarunt primi Philosophi, eandem cœli, & mortalium esse materiam; & solùm differre cœlum à mortalibus puritate, & impuritate: ideo dixerunt Egyptij, cœlum esse humorem concretum;

Diogenes, esse aerem puriorem; Heraclitus, esse ignem; Stoici, ardorem mobilem; Pythagoras, flammâ: Plato Pythagoram sequutus, stellas censuit esse non vrentes ignes; & cœlū præsertim esse ignem, constare tamen ex eminentiis omnium elementorum. Iure materia cœli, & mortalium, eadem censeri debet; natura enim superuacaneis non abundat: si promundi constitutione vna materia est satis, nō duæ sunt statuendæ. Insuper, quia vniuersi opifex vnus est; opifici autem, & efficienti respondet recipiens, & patiens; cū vnus sit opifex, est necesse, vt etiam recipiens & patiens ei primò respondens, vnum sit. Confirmatur: quoniam, nisi huiusmodi commune subiectū esset vnum; profectò vniuersum non esset maximè vnum, maximeque iunctum, & complicatum. Præterea, cū mundi anima sit vna, vnus sit vniuersi finis; quomodo sola materia, cui minùs est nata conuenire distinctio, adeò est diuisa, vt in vnam communem non redigatur? Statuamus itaque cum Platone, & cum omnibus priscis sapientibus; materiam cœli, & mortalium esse eandē. Aristoteles frequenter asseruit eam esse diuersam; sed proculdubio minùs rectè sentit; ratione enim, & sensu eam esse eandē cognoscimus; ratione quidem, vt iam patuit: sensu verò; quia eadem accidentia in cœlo, & mortalibus conspiciamus; vt lucem, perspicuum, quãtitatem & similia. Simplicius volens Platonem cum Aristotele conciliare,

ciliare, quia Aristoteles manifestissimè statuit materiam cœli esse diuersam, dixit etiam ex opinione Platonis diuersam esse. At in re conspicua manifestè lapsus est: nullibi Plato eam esse diuersam indicauit; nullibi, nisi vnam, explicauit materiam primam. Lucidissimè in Timæo dixit, hanc primam materiam, communemque sylvam, ignitam, humefactam, ceterisque qualitatibus affectâ; ignem, terram, & reliqua prima corpora cōstituere: Sic cœlū dixit ignē, & stellas animalia ignea nuncupauit. Est itaque materia cœli, & mortalium eadem; nec potest Plato cum Aristotele conciliari. Quæ cum ita se habeant, perpendamus; an cœlum censeri debeat essentia quinta, distincta à natura quatuor elementorum. Architas, & cum eo Arist. primi fuerunt, qui cœlum à quatuor elementis penitus seiunxerunt; & illud essentiam quintam, nil commune vniuo cum habentem cum mortalibus affirmarunt; vt rectè Porphyrius retulit. Vtitur Aristoteles præsertim fundamento à motu sumpto; præaccipiens, omnem simplicem motum alicui simplici corpori conuenire, & vnicuique simplici corpori cōuenire simplicem motum: ex quo infert, cum elementa per naturam moueantur motu recto, cœlum verò moueatur in orbem; qui est motus diuersus à recto, nobilior, & præstantior eo; iure cœlum esse corpus à quatuor elementis distinctum, eminentius, & præstantius illis. Id ipsum confirmat in

primo Meteororum ex eo: quia, si cœlum esset
 vnum ex quatuor elementis, nulla inter cœlū
 & reliqua elementa seruaretur ratio; & pro-
 pterea iam cœlum cœtera omnia consumpsis-
 set, & in sui naturam conuertisset. Demum id-
 ipsum ex eo confirmat; quia nulla in cœlo, vel
 cœli partibus conspicitur permutatio; cum e-
 contra elementa quatuor omnia, sint variis
 permutationibus obnoxia. Afferuit itaque A-
 ristoteles, cœlum esse quintam essentiam, om-
 nino distinctam à quatuor elementis. At re-
 ctiùs Plato cum antiquis sapientibus, cœlum
 sola puritate ab aliis distingui existimauit: iam
 enim ostensum est, cœli, & mortalium eandem
 esse materiam, & sola esse quatuor prima cor-
 pora: propterea nō potest statui essentia quin-
 ta penitus distincta. Præterea, cum stellæ, vt
 flammæ, luceant; cum radij earum, flammam
 generent; cum tam manifestè mortalia cale-
 faciant; cum cœlum qualitates elementorum
 producat; proculdubio & esse verè calidum,
 & includere puritates, & excellentias elemen-
 torum putandum est. Afferere, quòd cœlum
 ea efficiat per motum, vt asserit Aristoteles; ra-
 tioni, & sensui est aduersum. Sensui; quia fre-
 quenter percipimus, longè vehementiùs, &
 velociùs moueri corpora prope nos; nec pro-
 pterea ita calefacere corpora alia, nec ea ita ca-
 lesieri, vt calefiunt à cœlo. Insuper sentimus,
 ex contactu æstiuo radiorum Solis, vehemē-
 ter corpora nostra calefieri; quod minimè cō-
 tinge-

tingeret, nisi in radio inesset caliditas; nec in eo caliditas inesset, nisi cœlum actu calidum esset. Aduersatur rationi: quoniam motus, qui est actus mobilis à motore pendens, & est generatio quædam; solùm per se ad id perducit, ad quod motor suapte natura expetit perducere mobile: propterea motus in loco, per se deducit ad loci acquisitionem: quòd si inde sequatur, vel calefactio, vel qualitatis acquisitio; id solùm est ex euentu. At putare, hæc mortalia à cœlo solùm ex euentu pendere, & calefieri, alienum est à ratione: cùm calor à cœlo diffusus, omnia seruet, cuncta foueat, omnibus vitam impartiat, omnium generationes absoluat. Cùm itaque hæc à primis motoribus, & mobilibus per se, non ex euentu intenduntur, debent etiam per se produci: vt autem per se producantur, est necesse cœlum esse calidum: vt mox suo calore cuncta purget, seruet, ac perficiat.

Solutio Dubitationum.

CAP. III.

 Ensent Peripatetici, rationes Aristot. contra Platonem omnino cogere; esse ostensiones insolubiles, necessitateque præditas: at dum intimiùs perpenduntur, satis leues, & facilè solubiles inveniuntur. Vt autem id manifestè appareat ex operibus conspicuis caloris; colligamus primò, munº caloris esse, aliena secernere, purga-

re, & purgata ad superna tollere. Cùm itaque
 cœlum, supernum sit corpus, cœtera purgans,
 seruans, & secernens; iure cœteri debet cali-
 dum, omni terrena sorde purgatum, ignis ni-
 tidus, & resurgens: in quo tamen cœterorum
 elementorum conditiones, & proprietates, si-
 ne impuritate, & in eminētia inueniantur. Sic
 dicimus cœlum esse ignem, ac insuper ex pu-
 ritatibus elementorū omnium constare. Cœ-
 lum est ignis, ratione dominantis; & quia in
 eo cœtera ad puritatem ignis sunt redacta, &
 eleuata. Insuper, cœlum constat ex omnibus
 elementis, & in eo omnium elementorum ex-
 cellentiæ inueniantur; quatenus in eo insunt
 eorum omnium conditiones: nam primò est
 visibile, & lucidum; quod ignis est proprium;
 est leue, & continuum; quod ex aqueo humi-
 do pendet: est solidum; quod pertinet ad ter-
 ram: est perspicuum; quæ præsertim aeris di-
 citur esse conditio. Non itaque cœlum est es-
 sentia quinta, vt cœsui Aristoteles: Est tamen
 in hac significatione essentia quinta; quoniam
 in eo adeò cuncta sunt ad puritatem redacta,
 vt iam diuersum ab impuritate cœterorum iu-
 dicari mereatur. Ad rationes Aristotelis, facilis
 est solutio. Nam ad eam ex motu sumptam di-
 co, motum primum, & simplicem, vnum esse,
 nempe orbicularem; non duos. Nam motus
 rectus non est simplex, cùm sensim reddatur
 velocior: non est secundum naturam elemen-
 ti, quoniam non ei conuenit in proprio loco

neg

nec ei conuenit sua completa natura, & perfectione prædita; sed tendenti ad eam: nec ei conuenit seorsum à violentia constituto; sed extra proprium locum per violentiam collocato: non itaque secundum naturam iudicari debet, sed potius reditus in naturam; vt cum Platone, Ptolomæus, Hipparchus, & alij viri sapientes nouerunt. Præterea, cum omnis motus secundum naturam, debeat redigi ad aliquem motoré, qui ex propria conditione illū appetat, & intédât; motus rectus nequaquam talis iudicari potest. Nā quæro, motus rectus à quo primò proficiscitur? Nempe, vel à natura, vel ab anima. Non à natura: quoniã ea, quamuis sit generationis principium; tamen in ordine ad motum in loco, est initium, per quod res moueantur; non auté est principium mouens; vt cum Plat. confitetur etiam Arist. in 8. Phys. 32. loquens de motu elementorū. Quare motor, qui primò mouet, debet esse anima, nō autem natura: Et si est anima, & ea quidem rationis particeps, qualis est ea elementorū; ea, suapte natura, & conditione, in orbem est nata mouere. Iure itaque motus primus propriè conueniens elementis, est motus in orbem; & præsertim hoc dicere debemus, cum ostenderimus, elementa esse animata, & eorum animas esse eiusdem cōditionis cum anima mundi, & cœlorum; quæ cum moueant in orbem, iure elementa, non motu recto, sed in orbem per naturam esse nata moueri, censendum

est. Ex quo patet, ostensionem Arist. falso innixam esse fundamento. Et dum ulterius addebatur; Si cœlum esset vnum elementorum, nō seruaretur ratio inter elementa: Respondeo, rationem optimè seruari. Primò, quia in omnibus omnia sunt. Secūdò, quoniam igneum seruans, fouens, & purgans, dominari debet; & ex dominio non sequitur consumptio aliorū, vt censuit Arist. sed potius sequitur conseruatio: quoniam cœlū adeò est igneum, vt simul purè includat omnia; & ignis eius sit vitalis, fœcundus, saluber, & seruatrix omnium. Philoponus in 1. Meteororum, & in disputationibus contra Proclum, soluit hanc eandem Aristotelis rationem per id; quia aucta mole, non augetur gradus qualitatis. Sed ea solutio non satisfacit: quoniam, vt rectè ei obiicit Simplicius; etsi non augeatur gradus; augetur tamen vis efficiendī, ex maiore extensione formæ, & numero partium consurgēs: Non itaque exactè, vt censeo, fundamenta solutionis manifestat. Sed eum dimittamus, & ad postremam Arist. confirmationem respondeamus. Dicebat Arist. nullam in cœli essentia apparere permutationem, nec in toto cœlo, nec in parte. Respondeo, id euenire ex puritate eius corporis, ex eius excellētia, ex magnitudine; & quia nihil extra se habet, à quo lædatur: ac insuper ex anima; quæ cū magis ei dominetur, & magis cum ipso vno coniungatur; valet illud ab omni permutatione, & interitu seruare incolu.

colame: His postremò accedit voluntas opificis; quæ, nexus est cæteris firmior, & insolubilior, vt inquit Plato in Timæo.

An Plato de quinta Cæli essentia debeat cum Aristotele conciliari.

CAP. IIII.

Væritur iure merito, num Aristot. cum Plat. de quinta cæli essentia conciliari debeat. Simplicius in primo cæli, necnò in secundo ait, eos in sola voce, minimè in sententia dissentire; nã inquit, etiam ex opinione Platonis, cælum esse quintam essentiam; quod confirmat: quia Plato quinque ponit animantium genera; terrena, aquea, aerea, ætherea, & ignea: pariter quinque ponit corpora prima: insuper in Epinomide asserit, quinque esse figuras primas, respondentes primis quinque corporibus; & propterea prima corpora esse quinque, non quatuor solùm: deum, quia in Timæo se declarans, quid denotet nomine ignis, dum inquit cælum esse igneum; ait se lucem denotare, non autem comburentem ignem; ideo asserit, oculorũ orbes esse participes eius ignis, qui non vrit quidem; sed illuminando suauiter, diem inuehit mundo. Non itaque Plato verè censuit in cælo ignem inueniri. Sed cùm hæc dicant Simplicius, & alij nonnulli, qui Simplicio adhærent; manifestè decipiuntur. Primò Simpl. aduersatur Aristoteli, cùm dicat

in primo cœli com. 6. necnon 20. cœlum esse animatum; & propterea esse mixtum, & moueri per id, quod dominatur in eo: nam si mouetur cœlum per id, quod dominatur; ergo in eo reperietur dominans, & id, cui dominatur, & consequenter oppositio partium componentium cœlum; quod maximè Arist. iudicat absurdum. Insuper; tunc motus eius non esset omnino simplex, vt nititur ostendere Aristoteles in primo cœli. Præterea, si cœlum ex eo, quia est animatum, deberet esse mixtum, vt asseritur in secundo de anima, referente eodem Simplicio: quia in secundo de anima, animatum dicitur verè mixtum, ac insuper instrumentarium; cœlum deberet esse verè mixtum, & instrumentarium; quæ quàm longè distent à sententia Aristotelis, vnicuique est conspicuum. Propterea dicamus, Aristotelem in secundo de anima solùm loqui de viuentibus mortalibus; & Simplicium perperam putare, ea quoque debere conuenire cœlo ex opinione Aristotelis, quæ mortalibus conueniant. Præterea Simplicius in suo concilio etiam aduersatur Platoni. Primò; quoniam, ex Platonis sententia, omnia simplicia corpora mouentur per naturam in orbem; vt in præcedentibus apparuit: ideo non est dicendum, quod cœlum moueatur in orbem, ratione dominantis solùm. Præterea manifestissimè Plato, vt in præcedentibus manifestauimus, eandem cœli, & mortalium iudicauit esse mate-

mate-

materiam: de qua inquit in Timæo; Generationis nutricem ignitam, & humefactam, terræ item, & aeris formas suscipientem, passionesque horum pedissequas perpetientem, omniformem aspectu videri, &c. Vult itaque Plato, primam materiam, omnium esse communem; & vnâ cum affectionibus recipere formas elementorum; nec alia prima corpora ponit, præter quatuor enumerata. Quod manifestè indicat per verba subsequenta, inquiens; In operis huius exordio Deus ignem primò, terramque creauit: sed duo solùm absque tertio quodam commodè cohærere non possunt, mediumque aliquod vinculum utrorumque desiderant. & post pauca; Qua ex coniunctione ita constitutus est mundus, vt aspici, tangique possit: propterea ex huiusmodi rebus numero quatuor, mundi corpus conflatum est. & post pauca; Quatuor igitur, earum rerum quamlibet integram, mundus accepit: ex omni quippe igne, aere, aqua, terra, eius faber ita ipsum composuit; vt nullam cuiusquam istorum partem, aut vim extrâ relinqueret. Ex his manifestissimè patet, Platonem sola quatuor prima corpora in vniuerso posuisse: & essentiam quintam simplicem, genere distinctam ab aliis, nec excogitasse quidem. Non itaque rectè sentiunt Simplicius, Ioannes Picus, Diacetius, Maynettus, & alij: qui Arist. in solis verbis de re hac dissentire à Platone affirmant, in sententia autem conuenire;

sed longè rectiùs vtriusque opinionem explicarunt Plotinus, Porphyrius, Taurus, Philoponus in tertiadecima disputatione contra Proclum cap. 15. & alij; qui re vera eos dissentire existimarunt, nec putarunt posse conciliari. Ad fundamenta pro parte aduersa relata; non est difficile respondere. Ad primum; dum dicitur, Platonem quinque ponere animalium ordines, & quinque prima corpora; patet solutio ex ipsomet Platone in Timæo; vbi aerem in partem puriorem, quam nuncupat ætherem, & minùs puram distribuit: & in Epinomide id ipsum manifestat; nam quem Aristoteles incensionis fomitem sub cælo positum appellat, Plato nuncupat ætherem; & sic ponit quinque animalium ordines, quãuis prima corpora absolutè solùm dicat esse quatuor. Ad fundamentum sumptum ex primis quinque figuris, respondet Philoponus in disputat. 13. contra Proclum cap. 18. inquit, Platonem tribuere figuram illam quintam duodecim facierum; non quinto corpori, quintæuè essentia; sed vniuerso ex omnibus conflato; vt patet ex ipsomet Plat. in Timæo, inquit enim: Est & quinta quædam compositio, qua Deus ad vniuersi compositionem est usus; eaque descripsit, & figurauit. Sic itaque Plato, & simplicib. quatuor corporibus, & vniuerso, propriam figuram tribuit. Nam mundi, & simplicium corporum duplex potest assignari figura: vna, quæ sit terminus magnitudinis eorũ;

altera,

altera, quæ naturam, & propriam eorum conditionem, per analogiam, ac proprietatū convenientiam nobis patefaciat. Si de prima loquimur; cælum, & simplicia corpora omnia, sunt orbiculata, & rotunda; & iure quidem; nam hæc est figura prima, absolutissima, apprime simplex, & consimilium partium, apprime capax, aptissima corpori in orbem mobili; convenientissima animæ eius, quæ iuncta menti in orbem mouere nata est: quæ figura exquisitissima conuenit cælo ob puritatem, & præstantiam eius; minus purè conuenit aliis. Arist. quoque eiusdem est sententiæ; hæc tamen est differentia: quia Arist. elementa sub cælo posita, non ex se, sed à solo cælo figuram recipere existimauit: Plato verò cognoscens elementa esse animata, & per naturam suam esse nata moueri in orbem, vel in suo loco requiescere; etiam nouit elementa, nedum à cælo eam figuram recipere, & ex propria propensione in suum locum; verum etiam ex sui natura, vt sunt animata, mobiliaque in orbem. At si loquimur de figura, cuius conditiones respondent conditionibus corporis, cui tribuitur, easque patefaciunt; sic diuersorum corporum diuersæ figuræ sunt. Nam Terræ conuenit figura Cuba; proportionem respiciens conditioni terræ, ineptissima ad motum, aptissima ad quietem, & ad mutuam permutacionem cum cæteris minimè accommodata. Igni conuenit Pyramis; nedum, quia tenuis est,

T

acutus, ad perforandum maximè aptus; verùm insuper, quia est apprimè leuis, & mobilis: quæ omnia per Pyramidem aptissimè explicatur. Aquæ, & Aeri, quoniam in enumeratis conditionibus media sunt, iure figuræ mediæ conueniunt; Aquæ, Icosedra; hoc est viginti facierum; Aeri, Octedra, facierum octo. Vniuerso conuenit figura duodecim facierum; tum ob duodecim mundi sphæras; tum ob duodecim cœli signa; tum demum, quia hæc figura, ita in tercentum, & sexaginta triangulos scalenos resoluitur; vt cœlum in tercentum, & sexaginta gradus. Ex his patet, rationem ex quinque primis figuris depromptâ, minimè nobis aduersari. Et longè minùs aduersatur postrema, dum dicitur, quòd Plato manifestat, ex quali igne constet cœlum; & quòd non constat ex igne, qui flamma sit; sed ex luce, quatenus est corpus lucidissimum. Ad hoc dico, Platonem puriori, eminentiori quæ igni lucem tribuere; & propterea per lucem eius proprietatem, puriorem ignem circumscribit: immò cum dicat oculos nostros esse participes cœlestis ignis; verè indicat, cœlum non esse diuersæ naturæ à mortalibus; sed posse à mortalibus participari, & sola puritate ab eis differre.

De Cœli compositione. CAP. V.

Ristoteles statuens cœli materiam diuersam ab ea mortalium, nec videns in cœlo mutationem aliam vllam, præter motum in loco: censuit

fuit cœlum solum constare ex motore, & mobili: adeo, vt mobile esset simplex corpus; motor verò esset mens, siue intelligentia, siue anima eius: quouis enim nomine vtamur, nihil refert; semper enim eadem motoris natura denotatur. At Arist. nimum imperfectè cœlum resoluit; imperfectè quidem, cum ratione mobilis, tum ratione motoris. Nam si ad mobile conuertimur: quoniam includit materiam omnium corporum communem; ideo necesse est, vt in ea, etiam forma, siue formæ participatio inueniatur: & propterea inest in cœlo compositio ex infinito, & termino; siue ex materia, & participatione ideæ, vt etiam in aliis corporibus. Insuper, vbi hæc compositio inuenitur, etiam reperitur alia ex quinque generibus; ex essentia scilicet, identitate, alteritate, motu, & statu. Præterea, quoniam singula simplicia corpora, modo quodam cætera includunt; ideo etiam in cœlo inueniuntur puritates omnium elementorum, reductorum in conditionem, & naturam ignis; conuenienti nexu, & proportionem iunctorum. Si deinde ad motorem conuertimur: primò, præter naturam mobilem, consideratur compositio ex mobili, & anima mouente: in super, adest compositio ex anima, & participata mente; supra quam est mens non participata, & ipsum vnum. Diminutè itaque Aristoteles, exactè Plato, cœlum in sua componentia, & principia resoluit: qui compositionis gradus, vt in cœlo, ita in reli-

quis elementis inueniuntur; puriores in cœlo, in aliis impuriores. Ideo iure Proclus in Timæum, Aristotelem de diminuta resolutione cœli in sua principia reprehendit. Et quamuis in cœlo solum appareat permutatio in loco; & compositio ex motore, & mobili: tamen huiusmodi compositio, cæteras omnes præsupponit. Insuper, quamuis simplicia omnia corpora, ex anima, & corpore constet; attamen conuenientiratione, nec terra, nec aqua, nec aer, animalia dicuntur. Primò, quoniam animæ illis potiùs adsunt, quàm in sint; vt potiùs adesse, quàm inesse statuis, dicuntur Dæmones: id eò, vt ob id statuae non dicuntur animalia; ita nec elementa ob suas animas. Prætereà etiam id euenit, quia latet ea esse animata; ideo vulgò animalia non nūcupantur: at sapientiores, ea esse animata, & modo quodam animalia, percipiunt. Demum, quia animalis nomen his vulgò tributum est, quæ ante oculos versantur, sensu tactus sunt prædita, ac instrumentis vitæ inservientibus sunt decorata: huiusmodi non sunt simplicia corpora: & ideo, quamuis eis adsit anima; attamen animalia vulgò non nuncupantur. Ex quo patet, leuem esse instantiam Aristotelis contra Plato-

nem in primo de anima, dum dixit:

Non dicere animal id, cui

conuenit anima,

absurdum

est.

De gradibus Animalium simplicibus corporibus respondentium.

CAP. VI.

Quemadmodum sphaera inferiorum corporum, refertae sunt suis animalibus; pariter & coelum sibi convenientibus animalibus est decoratum: quae eò praestantiora sunt, quò coelum mortalibus corporibus praestat; & eò magis eis debet esse refertum, quò corpus illud fecundius, & vitalius est caeteris omnibus. Sic dantur quinque animantium gradus, quinque simplicibus corporibus respondentes: quod in duplici significatione verum est. Primò, ratione Dæmonum: nam dantur Dæmones ignei, aetherei, aerei, & terrei, modo iã in praecedentibus explicato. Secundò, ratione diuerforum viuentium, & incolarum: dantur enim pecudes, iumenta, & homines, qui sunt incolae terrae; pisces, aquarum; volucres, aeris; Dæmones, praesertim aetheris; Dij, ignis. sic stellae, & coeli, visibiles Dij saepe nuncupantur: sunt enim stellae absoluta quaedam corpora, anima propria praedita, per quam motu distincto ab eo sui orbis cientur; quamuis longè secùs sentiat Aristoteles, qui solo motu sui orbis stellam moueri censuit. Et Simplicius volens motum illum proprium seruare etiam cum Aristotele, manifestissimè errauit: summo opere enim aduersatur verbis, & rationibus Arist. Vt pro motu vniuersi coeli, non sunt necessaria instru-

mēta motui inferuentia; ita neque pro motu stellarum. Propterea valde leui in secūdo cœli vtitur ratione Aristoteles; dum ostendit stellas proprio motu non moueri, quia carent pedibus, cæterisque instrumentis motus: non enim, vt anima moueat id corpus, cui maxime dominatur, eget instrumentis; & præsertim, dum mouet in orbem. Insuper, quamuis Arist. in secundo de Generatione animalium cap. 3. dicat ignem nullum generare animal: tamen sententia eius, non de omni igne vera est; sed de eo, qui est combustio, & flamma; non de vitali, fœcundo, & cœlesti igne: qui tantum abest, vt vitæ aduersetur; vt potius fons, & initium vitæ cæterorum, censeretur mereatur: Sed obiicit Platoni Arist. in 2. de cœlo. Si cœlum eget animata necessitate, detinente illud natum secūs moueri; eius anima, æterna premeretur miseria: primò, quia laboraret pro detinendo corpore nato secūs moueri: secundo, quia nunquā à corpore abiungeretur, & nunquam fortiretur dispositionem optimam, quæ animæ conuenit in separatione à corpore ex sententia Platonis: vt eidē Platoni obiicit Aristot. etiam in primo de anima 49. inquit: Laboriosum autem est, & commixtum esse corpori, ita vt non possit absolui, & adhuc fugiendum; siquidem melius est intellectui, non cum corpore esse; vt consuetum est dici, & multis placet. Sed huiusmodi instatiæ, ex sententia Platonis rectè percepta, inanes iudicantur.

tur. Nam cœlum, & mundus dicuntur esse nata secus moueri; nō quidem propriè, nec quia ad oppositum, vel ad alium motum sint procliuia, & violentia detineantur: sed solūm id est verum cum negatione; quatenus illū motum, & ordinem, non ex se habent; sed ab alio recipiunt; & propterea simplicia corpora, ante mundi productionem, fluctuare, & inordinatè moueri dicebantur. Insuper cœlestia, cū sint solubilia, dicuntur diuina voluntate detineri, ne soluantur; vt in præcedentibus declaratum est: quæ minimè est violentia contraria naturæ; sed diuina, supra naturam, & naturæ apprimè salutaris. Insuper, anima mundi, & cœlorum, quamuis semper sint coniunctæ cū corpore; attamen simul etiam sunt seiunctæ, coniunctæ cum mente, & supra cœlum eleuatæ; in qua eleuatione beantur semper, & æterna fœlicitate fruuntur.

De motu Cœli.

CAP. VII.

œlum moueri, & motum eius esse in orbem, conueniunt profectò viri sapientes: at in attinentibus ad eius motum, variæ occurrunt difficultates. Quæritur primò, cur cœlum moueatur in orbem. Dicendum est, multiplici de caussa id euenire; nam primò id euenit ratione mobilis: cū enim cœlum sit rotundum, motu in orbem mobili respondente debuit moueri;

T 4

insuper, cū cœlum sit corpus primum, & præstantissimum; motu primo, & præstantissimo moueri debuit; huiusmodi est motus in orbem: præterea, cū cœlum nunquam debeat mutare locum, sed semper in eodem reperiri; ne violentiæ subiiciatur, iure solum debuit in suo loco reuolui. Secundò, ratione finis: nam motus cœli debuit esse in orbem; ut posset esse vnus, æternus, & continuus: insuper, ut omnia in eodem ordine, & gradu conseruaret; eaque intra se ambiendo perficeret: præterea, ut vnà statum, & immobilitatem primi principij patefaceret: cœlum enim, & mundus, quamuis moueatur, tamen vnà cum motu seruantur immobilia: insuper, ut motus cœli esset velocissimus; motus enim in orbem, velocissimus est: demum, ut esset magis confimilis, & partibus præditus exacta proportione iunctis. Tertiò, ratione efficientis: nam initium motus est anima mentis compos, anima motu quodam transeunte nata est mouere: ac ob nexum cum mente, quæ mens in se conuertitur, & orbem cōstituit, mouet in orbem: insuper, ob nexum cum primo principio ita mouet; quæ enim cū primo principio neētuntur, pendēt ab eo, redeuntque in illud; ex quibus spiritalibus conuersionibus pendet primò cœli, & mundi rotunditas; mox confurgit hæc cœli corporea conuersio. Aristoteles in primo de anima, in cont. 45. & sequentibus, inuehitur in hanc Platonis sententiam. Primò
 eum

sum carpit: quia cum anima non sit magnitudo, non est prædita rectitudine, & reflexione in circulum; hæc namque sunt affectiones magnitudinis. Præterea, si Plato reflexionem, & circulum intellectus refert ad eius intellectiōnem, hoc etiam rectè dici non potest. Primò, quia intellectio est ex vno in aliud: & se habet, non vt continua magnitudo; sed vt numerus consequenter se habens, ex indiuiduis constans: & si continua fuerit, non est continua, vt magnitudo; sed vt actio. Præterea, si anima rationalis est circulus; & intelligit per contactum, tangendo indiuiduum aliquod; quomodo circulus valet tangere vnum indiuiduum? Præterea, intellectio non videtur posse dici circulus; quoniam vel est intellectio ad actionem dirigens, vel ad contemplationem: si ad actionem; in ea consideratur principium, & finis à principio distinctus; nam actio finis est: & propterea non est conuolutio; si intellectio dirigat ad contemplationem; in attinentibus ad scientiam, principia à fine distincta sunt; principia sunt definitiones, scibile autem est affectio de subiecto; quare in ea quoque intellectiōne non reperitur conuersio, & circulus. Quòd si dicimus in intellectu inesse circulum per repetitionem eiusdem, hoc quoque dici non potest: quoniam dum intelligimus, non in circulum infinities repetimus idem. Accedit, quòd intellectio, & syllogismus, potius est similis cuidam quieti, & statui, quam

motui: quia intellectio, in termino, & sine posita est; & nobis conuenit requiescentibus, sedatisque animi perturbationibus, non motis. Propterea addit in cont. 50. Latet autem causa, cur cœlum in orbem feratur: neque enim animæ substantia causa est, quòd cœlum ita feratur; sed ex euentu ita mouetur, &c. Hæc, & similia sunt, quæ Aristoteles contra sententiam Platonis affert: per quæ minimè euerit eam; sed solùm manifestat, quæ à Platone tribuuntur animæ, vel intellectui, esse vera, tanquam de causa, & per translationem; non autem propriè: & hoc libentissimè concedunt Platonici, qui ad solam proprietatum conuenientiam respiciunt. Et hoc nedum faciunt Platonici, verùm etiam ipsemet Arist. qui in 8. Metaph. cont. 10. ait, rerum essentias perinde se habere ac numeros; & in 3. de anima cont. 10. intellectiōnem quandam dicit similem lineæ rectæ, aliam circumflexæ: & in lib. de sensu & sensili, communem sensum centro circuli ait, esse similem; id ipsum facit & alibi: & iure quidem; nam incorporea valde latet; propterea metaphoris, & similitudinibus à re corporea sumptis explicanda sunt. Sic itaque rectitudo, & conuersio, ratione diuersorum consideratur in anima: nō quidem ea corporum; sed spiritualis, ei corporū conuenienti proportionē respondens. Et dum addit Aristoteles, intellectiōnem non esse similem circulo, & id ipsum ostendit: proculdubio de vno loquitur Plato,

Plato,

Plato, ad aliud respicit Aristoteles. Considerat Plato præcipuam rationalis animæ intellectiōnem; quæ est per reditum animæ in se, & nexum rationum cum ideis; qui nexus dicitur metaphoricè tactus; ratio autem, & idea, sunt indiuiduum, quod tangitur: in qua operatione cōsideratur circulus, cūm ratione intellectiōnis, tum ratione appetitus. Ratione intellectiōnis: quia mens in seipsam intelligendo conuertitur; & anima mentem imitans, in se, & in mentem, vt in principium, reflectitur: qui contactus, conuersio, & reflexio, in cœlorum animis continua sunt, absque vlla temporis intermissione; immò supra tempus eleuata. Præterea adest circulus, ratione appetitionis; quoniam eximio quodam affectu, anima in mētem, mens in se, & in ipsum vnum reflectitur: propterea eodem quoque affectu, & desiderio, orbem, cui absolutè anima dominatur, ab eodem ducit ad idem; vt effectus pro facultate suæ causæ, suoque principio similis sit. Et quamuis intellectio aliqua ex parte sit similis statui, & requieti; attamen latè sumendo motum, primò in mēte est motus, pro transitu ab esse ad agere, & pro perfectione intelligentis ab intelligibili saltem ratione distincti: in anima adhuc magis propriè, & cum maiori alteritate seruatur motus; ob maiorem distinctionem rationum, & progressum ex vna in aliam. Sic itaque intellectio, aliqua consideratione motui; alia verò statui, & requieti

similis est. Sed Aristoteles secus sentiens de
deis, de rationibus, de modo intelligendi, ac
demum de compositione animæ; iure merito
de adnexis, & pendentibus ab his, secus sen-
tit, & secus loquitur. Rectè itaque cum Plato-
ne dixit Plotinus, animam cœli mouere in or-
bem; quia mentem imitatur, quæ in seipsam
conuertitur.

An Cœli motus sit naturalis.

CAP. VIII.

Quoniam cœli motus, & à natura, &
ab anima, & à mète pendet; propter
eà variis conditionibus est præditus,
variisque denominationibus deno-
tari potest. Primò cœli motus à natura pèdet;
à qua hoc recipit, vt cœlum sit natum ita mo-
ueri, & sit procliue ad illum motû; per quam
naturam, & facilitatem, siue propensionem,
motus ille naturalis dicitur: Vt verò ab effi-
ciente, & proximè mouente, pèdet ab anima;
à qua habet trāsitum ex vno in aliud, fluxum,
& operationem suę naturali inclinationi con-
gruentem; per quam animam motus ille ani-
marius nuncupatur: Remotè pendet à men-
te, tanquam à dirigente, & tanquam ab ea,
quam anima nititur pro facultate imitari; à
qua mente motus cœli habet, vt semper sit si-
bi consimilis, & æternus; vt in lib. de Regno
asseritur. Sic itaque in cœlo motus naturalis,
animarius, voluntarius, métalis, siue diuinus,
in

in idem veniunt; nec superuacanea, immò necessaria est ea principiorum subordinatio. Aristoteles etiam motum cœli, & à natura, & ab anima, & à mente prouenire affirmat; sed lógè secùs, ac id faciat Plato; cùm de natura, de anima, & de mente cœlorũ, secùs sentiat. Duplex præsertim in cœlo apparet motus, vn⁹ ab ortu in occasum, alter è contra ab occasu in ortum. Aristoteles hos esse motus duos in obliquum sibi oppositos, nedum censuit, sed etiam ratione comprobauit in 2. lib. de Cœlo; causamque attulit, cur eo duplici motu moueatur cœlum. Plato de eo agens, tanquam de re dubia, ancipitem nonnunquam se indicauit: dubitauit enim, num re vera Planetæ eo duplici motu mouerentur, vt est communis sententia; vel potius vnico mouerentur, & viderentur nobis duplici motu moueri, ob tardiorem quorundam orbium reuolutionem. Plato opinionem primam communiorem, & magis vulgarem censet; alteram iudicat veriorem: Ideo in Epinomide dixit, octauam sphæram nuncupari mundum supernum, & moueri ab ortu in occasum, cæterosque orbes secum trahere; vt hominibus pauca de iis scientibus videtur, &c. Sic vulgarem dixit esse eam sententiam; quòd primum mobile, secum trahat alia, quæ sint nata ex se moueri in oppositum. Insuper, prope calcem 7. de Legibus inquit. Non est, o viri optimi, vera hæc de Sole, & Luna, cæterisque stellis opinio, quòd vnquam pererrenta

sed contrà se res habet: eandem enim quoduis illorum viam, non multas, circumeundo peragit; quamuis videatur per multas ferri. Quod verò in eis velocissimum est, non rectè tardissimum, & contrà contrarium iudicamus, peccareque ita opinantes patet. Nam si in Olympico ludo, cursu certantes spectaremus; & velocissimum tardissimè, tardissimū velocissimè currere prædicaremus; laudibusque vicisse victum caneremus; non placerent, vt arbitror, laudes nostræ cursoribus. Nunc verò cum de Diis similiter peccemus, nonne ridiculi sumus; similiterque aberramus à recto? &c. Per hæc verba videtur indicare Plato, cœlos omnes ab ortu in occasum moueri: illū verò, quem iudicamus esse motum ab occasu in ortum, re vera motum non esse; sed solū retardationem quandam. In Timæo tamen asserit moueri duplici motu; & motum ab ortu, nuncupat motum identitatis; alterum, diuersitatis; adeò, vt manifestet vtramque sententiam posse defendi, & vtramque modo aliquo esse rationi consentaneā: nos autem de rebus dubiis nil certi decernere debemus, ne Platoni duci aduersemur. Quod autē dixit Plato de motu cœli in lib. de Regno, dum asseruit; Vniuersum hoc aliàs Deus ipse regit, agit, atque rotat; aliàs verò dimittit, cum mundi circuitus competentia sibi curricula temporis expleuerant. Mundus verò vltro, ac libero cum motu contrà reflectitur, &c. Hoc, inquam, & alia

alia consimilia, quæ de alternatione motuum
cæli ibi dicuntur, allegoricè intelligi debent;
non autem, vt verba extrinsecùs significare vi-
dentur. Et proculdubio præclara mysteria mi-
ra arte solertibus ingeniis eo in loco latenter
indicantur; & præsertim ea, quæ pertinent ad
duplicem hominis ortum: quorum vnus est
corporis, & fit regnante Ioue, mundi commu-
ni Rege, per quem munera in vniuersum di-
stribuuntur: alter est animi; & fit regnate Sa-
turno, hoc est, contemplatione; per quem mo-
tu retrogrado animus, qui manauit à Deo, re-
dit in suum principium: quo secundo ortu dū
oriuntur homines, senes sunt; quoniam spiri-
talis & animarius homo, solū oritur sene-
sciente corpore: tunc enim solū anima ad
mentem, veræ vitæ principium, eleuatur. Sed
his prætermisis, quæ longam exposcerent ex-
plicationem, ne Platoni ea sub ænigmate præ-
ferenti aduersetur, eò reuertamur, vnde re-
cessimus. Manifestissimè proculdubiò moue-
tur cælū ab ortu in occasum, qui motus iure
merito motus totius nuncupari meretur: cum
nedum cælum, verū insuper elemēta quoq;
sub cælo posita, eodem motu moueantur: &
cū ita reuoluuntur, non rapiuntur à cælo,
vt est vulgaris sententia: sed per animam, vel
mundi, vel propriam reuoluuntur in orbem:
per animam mundi, motu totius; per propriā,
motu proprio: vel per Animam mundi, tan-
quam per ducem; per cæteras, vt per eas, quæ

ducem insequuntur; vt in Phædro docuit Plato. Hinc colligi potest conueniens ratio fluxus, & refluxus maris: ille enim proximè à natura, & ab anima eius prouenit; non à Luna, nec ab alio cœli orbe; nisi remotè, & ratione alicuius conuenientiæ, & sympathiæ aquæ cum orbe Lunæ: hic fluxus, & refluxus, non similiter in omnibus aquæ partibus recipitur; ratione diuersitatis, magnitudinis, figuræ, positionis, & consimilium. Peripatetici cum seculis sentiant de anima mundi; neque hanc, neque aliam conuenientem causam facile assignare possunt.

An terra moueatur in orbem.

CAP. IX.

 Vniam motus in orbem, & præsertim ille, qui est ab ortu in occasum, cæteris omnibus corporibus mundum primò constituentibus conuenit; videtur etiam rationi consentaneus, vt debeat conuenire terræ: & præsertim, quoniam motus ille nuncupatur motus totus; ideo singulis partibus competere debet. Accedit, quòd cum terra sit animata, & anima dicatur esse initium motus; necessarium esse videtur, vt terra quoque à sua anima moueatur. Hanc sententiam visus est protulisse Plato in Timæo, dum dixit; Terram autem altricem nostram, circa polum per vniuersam extensum alligatam, diei, noctisque effectricem, & culto-

custodem esse voluit; nec non primam, antiquissimamque Deorum omnium, qui intra cœlum sunt geniti, &c. Per hæc verba indicari videtur Plato, terram vnâ cum cœlo moueri in orbem: ideo Arist. in secundo cœli 75. tribuit Platoni, quod asseruerit terram circa medium reuolui. Cicero quoque in secundo Academicarum quæstionum inquit; Atque etiâ circunuolui terram, Platonem in Timæo dicere, quidam arbitrantur; sed paulò obscuriùs. Aristarchus, & Seleucus, referente Plutarcho in septima quæstione Platonica, terram volui circa medium affirmarunt: & Seleucus, nedum id affirmavit; verum etiam demonstratione comprobavit. Id ipsum ex verbis Platonis nonnulli colligunt; dum dixit, terram esse effectricem diei, & noctis: non enim videtur posse hoc efficere, nisi moueatur. Proculdubio asserere terram moueri in orbem, est manifestè aduersari sensibus, & rationi: neque putandum est, Platonem huius fuisse sententiæ. Plato enim in Timæo terræ tribuit figuram cubam; eique idcirco cōuenire affirmat, quia omnium quatuor corporum maximè immobilis terra est, & corporatorum omnium maximè compacta. Insuper, elariùs in Phædro id ipsum manifestat, inquit; Magnus itaque Dux in cœlo Iupiter, citans alatum currum, primus incedit; exornans cuncta, prouideque disponens: Hunc sequitur Deorum, Dæmonumque exercitus, per vndecim partes ordinatus; perina-

net autem Vesta in Deorum æde sola, &c. Cū Plato dicat Vestam permanere in sua sede, quæ Vesta denotat Deum, & animam terræ; quid aliud denotare voluit, nisi quòd terra immobilis permaneret in centro: quam terrâ, sedem Deorum nūcupauit in Timæo. Neque est difficile satisfacere aduersis rationibus. Nā ad primam, dum dicitur, cętera elementa moueri, & motum in orbem nuncupari motum totius; respondeo, de terra, & aliis elementis diuersam esse rationem: nam terra est, vt centrum maximè distans à cęlo; centro conuenit requies; distātia à cęlo, minùs mouentur; ideo demum ad immobile est deueniendum: Terra est, tanquam fœmina; quæ vt cumulatiùs munera, & semina recipiat à cęlo, tanquā à parente, & ea in frugem valeat deducere; debet requiescere: motus in orbem, dicitur motus totius; quia consideratur terra, tanquam centrum, & veluti aliquid nostrum sensum fugiens; in ordine ad vniuersum, quod mouetur. Dum id ostenditur ex eo, quia terra est animata, ideo prædita principio motus; respondo cum Platone, Vestam solam manere in æde Deorum; nam quamuis omnis anima sit numerus se mouens, non tamen omnis necessariò mouet in orbem illud corpus, cui iuncta est; præsertim, dum tale corpus non fuerit illi motui accommodatum; neque expediat, vt ita moueatur. Et quamuis anima terram non moueat in orbem, non propterea frustra iungitur

gitur illi: nam eam seruat, vitam ei tribuit, fecundam reddit, & nisi rotam, saltem partes eius, vt expedit, mouet. Ad Aristotelem, qui Platoni tribuit oppositum, & ad verba Platonis in Timæo; dico cum Proclo, & cum Simplicio, ea verba dupliciter legi posse. Primò leguntur, vt referuntur ab Aristot. quòd Plato dicat terram altricem nostram, *εὐλαδάαι*, hoc est volui circa eum, qui per vniuersum ordinatus est, Polam: quam lectionem minimè approbandam affirmant, & iure quidem; cum non consentiat cum sententia Platonis de terra, a libi approbata, vt apparuit. Alia lectio est: quòd Plato terram dicat, non *εὐλαδάαι*, hoc est reuolutam; sed *ἰλλομένυμ*, hoc est alligatam, & infixam; & hanc approbant Proclus, Simplicius, Diogenes Laertius, & Alcinoüs: immò Cicero latina reddens ea verba Platonis, dixit; iam verò terram altricem nostram, quæ traiecto axe sustinetur, diei, noctisque effectricem fecit. Afferuit itaque, traiecto axe sustineri, indicans se legisse *ἰλλομένυμ*: vt Simplicius, & Proclus debere legi existimant. Propterea ex eo loco rectè assumpto, terram in medio, non reuolui, sed requiescere, colligimus; & propterea hac de re Platonem conuenire quidem cum Aristotele, non autem oppositum sentire, vt perperam ei tribuit Aristoteles. Quòd si etiam concedere volumus, Platonem ibi dicere, terram volui; cuius oppositum asserit in Phædro; dicamus, non ex propria opinione.

illud dicere; sed ex opinione Pythagoræ, quæ in Timæo sectatur: Plurimi enim ex Pythagoreis asseruerunt, stante cœlo, volui terram; vt Philolaus, Heraclides Ponticus, atq; Ecphantus, & cum eis Niceta Syracusanus; vt in Academicis refert Cicero, auctoritate Theophrasti. Attamen ex opinione Platonis secus proculdubio est sentiendum: quod manifestissimè patet; quia cœlum moueri affirmat, & fatetur à nobis in terra positam seruari, & mensurari posse cœli motus; quod non contingeret; si terra volueretur in orbem.

De causa requietis terræ in medio.

CAP. X.

QVIA terra in vniuersi medio requiescat, iure quis mirari poterit, & ad causæ inuestigationem excitari; vnde eueniat, quòd ea saltem non decidat, & versus aliquam cœli partem cadat, & ruat. Quam difficultatem mouet Plato in Phèdone; & cum varias retulisset, reiecitque causas ab aliis relatas; demum afferens propriam sententiam, inquit: Persuasum mihi quidem est: primò, si est terra in cœli medio rotunda; nil ei opus esse, vel aere, vel alia necessitate eiusmodi, ad hoc, vt nunquam decidat; sed ad eam sustinendam satis id esse, quòd & cœlum vndique sibi ipsi simillimum est omnino, & terra vndique æquilibris: Res enim æquilibris, in similis alicuius medio posita,

lita, nec magis, nec minùs potest in partem aliquam inclinari; cumque similiter se habeat, ab inclinatione permanet aliena. Hæc Plato. Aristoteles verò in secundo de cælo cont. 90. hæc opinionem tribuit Anaximandro, & esse falsam ostendit; præsertim ex eo: quia pari ratione sequeretur, nec ignem, nec aliud corpus in medio collocatum, debere moueri. Insuper, quia terra, nedum non mouetur à medio; verùm etiam ad medium tendit, cum fuerit extra medium collocata; non autem ruit versus partem illam cæli sibi propinquiorem. Proculdubio; si pro causa, solam indifferentiam, & æqualem distantiam à cælo assignaremus; dimittè eam traderemus: at dum principia, & fundamenta Platonis perpendemus; ex eis, nec non ex indifferentia simul, conuenientem causam colligere valebimus: nam, & per naturam, & per animam, & per conuenientem mundi formam, in medio terram requiescere percipiemus. Per naturam primò; quoniam id, quod per animam vniuersi est dispositum, per naturam fieri dicitur: dispositio partium mundi, pendet ex prouidentia per animam, & naturam mediam. Id autem, quod à Platone dicitur de indifferentia; partim dicitur ex opinione aliorum satis apparente; partim dicitur, vt indicetur, terram requiescere in medio, ratione ordinis vniuersi; vt manifestetur, de ratione eius esse, vt æquè distet à cælo; cum ad illud se habeat, tanquam centrum. Consuevit

tamen in suis dialogis Plato, multa proferre ex aliorum sententia, & ad vulgi demulcendas aures: quæ à solerti Platonico debent deinde, per potiora Platonis fundamenta, in convenientem sententiam redigi.

De Gravitate, & Leuitate.

CAP. XI.

TRiplex in corporibus, quæ elementa dicuntur, consideratur grauedo: Vna est aduentitia; per quam dicimus corpora, quò magis mouétur, eò ferri velociùs; & quò feruntur velociùs, esse grauiora: Altera est naturalis propensio ad proprium motù. Postrema est grauedo essentialis; de qua loquentes, dicimus terram grauem, ignem leuem. Si loquimur de prima aduentitia grauitate; ea solùm elementis conuenit, dum redeunt in suam naturam, & locum sibi competentem: & conuenit, non in principio, sed in progressu motus: & nõ minus conuenit ætheri, & aeri, quàm aquæ, & terræ. Cœlo hæc grauedo non conuenit; quia nunquam à suo loco, suauè natura recedit. Secunda grauedo conuenit elementis duplici modo; primo, dum redeunt in suum locum; altero, dum feruntur in orbem: nam hæc grauitas nil aliud est, nisi propensio ad illum motù. Ex his duobus modis, primus non conuenit cœlo; quia non mouetur motu recto: alter verò maximè conuenit; quia maximè ad motum suum est pro-

procliuē; & grauissimum iudicaremus cœlū, si nobis datum esset suo motui manum opponere. Tertia absolutè conuenit omnibus: cuncta enim elementa aliquid grauitatis includunt; cūm materiam, & corpoream compositionem in se habeant. Hinc facilius elementa omnia descenderent, quàm ascenderent: facta tamen comparatione, aer, æther, & ignis, leuia dicuntur; aqua, & terra, grauia. De hac tertia loquutus est Plato in Timæo, dum dixit: Leuissimum esse, quod paucissimas bases includit, & ex paucissimis partibus eiusdem constat, qualis est ignis. De altera grauitate, scilicet, de secunda, verba fecit in Timæo, dum dixit: Vnum tamen id de his omnibus cogitandum; quòd via, gressioque singulorum corporum, ad simile, atque cognatum ferens; graue facit id, quod fertur; in quo quidem secundo grauitatis genere includitur modo aliquo etiam primum; vt consideranti notum est. Et si quis querat, quomodo elementorum partes in suum locum reuertantur; dicendum est, quòd redeunt, & per suam naturam, & per animam simul: per naturam suam, habent propensionem ad illum motum; per animam, absorptionem, & perfectionem. Et si per imaginationem sphaera terræ sub orbe lunæ proximè posita esset, iam imaginaremur peruersionem ordinis vniuersi: ad quam, nec anima terræ, nec eius natura, esset procliuis: & propterea tunc partes liberæ derelictæ, ad suum totū

non mouerentur: quia nec anima ad illum locum traheret, nec partes in illum essent procliuēs; cūm ea sit dispositio præter naturam; ex fatua nostra imaginatione pendens: ad quam si sequuntur absurda, nil refert, cūm sequantur ex nostra inani imaginatione. Ex his patet, quomodo à calumnia vindicari debeat Plato, dum carpitur: quia dicat, elementorum partes ad suum totum moueri, ab eoq; trahi.

*Comparatio opinionis Aristotelis cum sententia
Platonis in nuper dictis.*

CAP. XII.

IN plurimis profectò Aristot. à Platone dissentire videtur. Primò, Arist. triplex illud grauitatis genus non ponit, sed solum duplex; primum uidelicet, & tertium. Secundò, Arist. cœlum nec graue, nec leue esse affirmat: ex sententia Platonis dictum est, cœlum aliqua ratione leue, alia verò graue dici posse. Tertio, Arist. ignem dicit solum leuem; Plato verò ætherem sub cœlo positum, igni respōdentem; & leuem in comparatione, & grauem in propensione ad suum locum affirmat. Quarto, Arist. in postremo lib. de Cœlo, à cont. octauo ad 10. reiiicit eam leuitatis, & grauitatis causam, à Platone in Timæo traditam; dum dixit, Leuissimum esse, quod paucissimas bases includit, & ex paucissimis partibus eisdem cōstat. Demum, dissentire videtur in assignanda causa
redi.

reditus partium elementorum in suum locū: nulla enim ratione, & modo censet, id ab anima posse prouenire; sed solū ab eorum natura. De quibus dissensionibus loquens assero, nonnullas esse positas in sola voce, alias verò in rei natura. Nam de prima, dum dicitur, Platonem nuncupasse grauedinem reditum, & propensionem corporis in suum locum; dico, hanc esse litem in voce, non in sententia. Conueniant, quòd detur illa propensio in suum locum, & ad suum motum: sed Plato censuit, posse dici grauitatem; quod non censuit Aristoteles. Ratio tamen huius diuersitatis pendet ex eo; quia Aristot. in vniuerso posuit sursum, & deorsum, natura distincta; non autem Plato, vt in sequentibus apparebit. De secunda differentia; quia Arist. cœlum dicit, nec graue, nec leue: assero, eatenus re vera dissentire; quatenus Plato cœlum dicit ignem, vel igneū; quod negat Aristot. De tertia, censeo eos etiā re vera esse discordes. Nam Plato rationem sequutus, id omne censuit graue; quod materiā, & corpoream aliquam compositionem includeret; denotatam ab eo per bases, & partes; quamuis enim materia nō fit grauis; attamen ad eam vnā cum forma, sequitur grauitas, vel maior, vel minor; ratione maioris, vel minoris densitatis corporis, & compactionis. Arist. verò sensui credens, quod sursum absolutè tendit, nuncupauit absolutè leue; quod Plato nuncupat leuissimum omnium in compara-

tione, hoc est, minùs graue aliis. De quarta
diffensione, videlicet de caussa grauitatis tra-
dita à Platone, reiecta ab Aristotele: dico pri-
mò, Platonem per bases, & partes, denotasse
densitatem, multitudinem materiæ, & com-
pactionem; non mathematicas bases. Dico se-
cundò, dissentire re vera ab Aristotele; quoniã
ex fundamentis Platonis sequitur, in omni
corpore aliquid grauitatis reperiri, vt patuit.
Addo tertio, rationes Aristotelis contra Plato-
nem, leues esse, & facilè posse solui. Nam obi-
cit ei Arist. quoniam magnus ignis grauior es-
set paruo. Insuper, magnus ignis grauior es-
set exigua aliqua portione terræ; quoniam in
magno igne plures essent partes consimiles,
& bases, quàm in exigua illa portione terræ:
nos autem oppositum conspiciamus; quoniam
ignis, quò maior, eò videtur leuior; & magis
videtur tendere sursum. Ad hæc dico, maiore
ignem esse quidem grauiorem in extensione,
at nò in intensione; vt maior aqua, est grauior
exigua portione terræ. Insuper, magnum li-
gnum est grauius paruo ligno; at non ob id
magnum lignum non supernatat, vel non
tendit sursum in aqua, immò maximè ten-
dit sursum, & cum maiori difficultate ab in-
ferente violentiam mergitur: pariter de igne,
& aere se habet. De postrema diffensione, per-
tinente ad reditum partium elementorum in
suum locum: vt pertinet ad propriam natu-
ram, & propensionem earum partium; vti-
que

que non dissentiunt: vt verò pertinet ad animam illius sphaeræ conducentem ad illum motum, & attrahentem; re vera dissentiunt, nec conciliari possunt. Et quamuis in eoreditu partium in suum locum, consideretur aliquis tractus; non propterea motus ille est violentus: quoniam anima ita trahit, vt mobile est procliue, & natum trahi. Et inde euenit, quod non difficiliùs trahitur maius, quàm minus corpus; vt Platoni obiiciebat Auerroes.

De differentiis positionis Mundi.

CAP. XIII.

Differentiæ positionis, quoniam modo aliquo oppositionem, & contrarietatem includunt; propterea verè, & propriè in animali perfecto, prædito partibus diuersæ facultatis, diuersæque figuræ inueniuntur: in corpore autem orbiculato, non absolutè; & propriè; sed solum respectu nostri, vel ratione quarundam proprietatû, considerari possunt. Dum enim rotundum corpus consideramus; in eo ratione propria solum reperitur medium, & circumferentia. Propterea iure Plato in Timæo eos dânat; qui in vniuerso sursum, & deorsum, ex rei natura distincta inueniri affirmant: corpus enim consimile, & rotundum; non sursum, & deorsum includit, quod ad lōgitudinem pertinet; sed solum medium, & quod est circa medium. Insuper, conuenienti etiam ratione hoc

dictum est à Platone: quoniam, vt ob figurâ,
 ita ob motum elementorum; sursum, & deor-
 sum, concedi ex natura rerum in vniuerso, nō
 debent: nam, ex Platonis sententia, elementa,
 sui natura; non in rectum, sed in orbem cien-
 tur. Quare in vniuerso, & ratione figuræ, & ra-
 tione proprii motus eius; nec sursum, nec de-
 orsum inueniuntur. At si tertio respicimus ad
 reditū partiū elementorum in suam naturâ, &
 locū: quoniam id faciunt per motum rectū; sic
 in ea rectitudine sursum, & deorsum cōsidera-
 re valemus: attamen nō est maior ratio, quōd
 extremū vnum dicatur sursum, quàm aliud;
 pariter, quōd dicatur deorsum. Nos tamen ad
 nosmetipsos, & ad nostri corporis dispositio-
 nem respicientes; quod vergit ad pedes, nun-
 cupamus deorsum: cū tamen, ratione mo-
 bilium, sursum sit, vnde mobilia recedunt de-
 orsum, quō tendunt: adeo, vt deorsum terræ,
 opponatur ei, quod est deorsum in motu i-
 gnis. Dextrum, & sinistrum, conueniunt cœ-
 lo, ratione principij motus: Sic Plato in Epi-
 nomide Orientem, dextrum; Occidentem, si-
 nistrum appellat; imitatus in hoc Pythagorâ,
 & Homerum: quod dextrum, & sinistrum; vt
 cœlo, ita elementis sub eo positis conuenit:
 quoniam cuncta per naturam mouentur in
 orbem; sursum, deorsum, anterius, & poste-
 rius, solū similitudine aliqua conueniunt
 cœlo, non propriè. Ideo iure Pythagoras, &
 post eum Plato, in cœlo dextrum, & sinistrum
 posue

posuerunt, nulla de aliis differentiis facta mentione: nam cœlum solùm mouetur in orbem, propterea in eo solùm propriè consideratur initium motus: quod dextrum nuncupatur: in animalibus perfectis, & præsertim in homine, omnes positionis differentiæ verè distinctæ inueniuntur; ob diuersitatem figure, positionis, & facultatis membrorum. Sed hoc est dubium, vtrum in homine dextrum à sinistro natura, vel potius sola assuetudine distincta sint. Plato in septimo dialogo de Legibus ait, distinctionem dextri à sinistro pèdere ex praua assuetudine, & ex ignorantia nutricum: rem autem ita se habere ex eo cõstat, quoniam per conuenientem assuetudinem homo euadit ambidexter; & nõnulli rectiùs læua, quàm dextra manu vtuntur.

In quibus Plato ab Aristotele reprehendatur.

CAP. XIII.

IN tribus Plato ab Aristotele carpitur; & in tribus inter eos, vt ad præsentem considerationem pertinet, lis esse videtur. Primò, quia Plato in vniuerso negat sursum, & deorsum reperiri; sed medium, & circumferentiam. Secundò, quia Plato in cœlo ponit dextrum, & sinistrum, nulla facta de aliis differentiis mentione: qua de re Arist. in secundo de cœlo eum carpit asserens, errasse Pythagoram, & consequenter Platonem, qui eum sequutus est; cum in cœlo solùm posuerint dextrum, & sinistrum, quæ ex diffe-

rentiis postremæ sunt, & alias præcedentes in eo non manifestauerint. Tertio, dissentit Aristoteles à Platone: quia Plato in homine dextrum, & sinistrum dixit, non distingui natura; sed praua assuetudine; Aristot. verò, & in 5. Eth. cap. 7. & in tertio de partibus animalium asserit, dextrum à sinistro distingui natura. De his dissensionibus agens, vt pertinet ad primam, dico; litem præsertim pendere ex diuersa consideratione, diuersaque sententia de naturali motu elementorum. Plato respiciens ad mundi rotunditatem, ac insuper existimans elementa moueri in orbem; debuit, & ratione figuræ, & ratione motus, solùm cõsiderare medium, & circumferentiam: Aristot. solùm respiciens ad motum elementorum, & asserens elementa moueri motu recto; debuit longitudinem, & sursum, atq; deorsum statuere: & propterea lis pendet ex diuersa consideratione, & ex varia sententia de motu elementorum; propterea non in solis verbis est posita, vt censuit Simplicius. Insuper, pendet ex varia acceptione grauitatis: Plato enim grauedinem nuncupauit propensionem in suum locum; ideo ratione etiam reditus elementorũ in suam naturam, & medium, & circumferentia potest dici deorsum: id enim, ad quod graue per naturam tendit, deorsum dicitur. De altera controuersia, quia Plato in cœlo posuit solum dextrum, & sinistrum: Respondeo, iure hoc facere. Primò; quia Pythagoras considerauit dextrum, &

& sinistrū, tanquam principia contrarietātū: quatenus dextrum denotat bonū, virtutem, & formam; sinistrum verò malum, diminutionem, & priuationē quandā: ideo Pythagoras numerauit dextrū, & sinistrum inter primas decem rerum contrarietates; ad quas cæteræ modo aliquo rediguntur. Insuper nouerunt, in cœlo solūm reperiri motum in loco: vt pertinet ad motum in loco, solūm consideratur dextrum, quod est principium motus; & sinistrum, eius oppositum. Ad instantiam Aristot. quia posterius præsupponit id, quod est prius: respondeo, id esse verū de mortalibus, in quibus non reperitur posterius generatione sine priore; de cœlo secus se habet: in cœlo enim sine mutatione, quæ indicat partē sursum; & sine instrumentis sensuum, quæ formant partem anteriore, vt confitetur Arist. in 2. de Cœlo; reperitur anima mouens cœlum in orbem. Præterea; quamuis dextrum, & sinistrum in mortalibus, ordine originis, postrema sint: at tamen absolutè considerata, vt denotant bonum, & malū, sunt prima; & inter primas contrarietates numerantur, ad quas cæteræ illius ordinis rediguntur. Præterea, rectè sensisse Plat. ex eo constat; quia etiam Arist. in cœlo primo considerat dextrum, & sinistrum, respiciendo ad principium motus: qua differentia constituta, in ordine ad eam statuit alias. Ex quo patet, solūm in cœlo propriè reperiri dextrū, & sinistrū; cæteras verò in ordine ad hanc, & per

quandam similitudinem cum mortalibus animalibus: adeò, vt re vera lis sit in verbis; Plato tamen rectius sit loquutus. De postrema differentia dico, rectè sentire & Platonè, & Arist. solumq; differre in verbis: Nã ambo nouerunt dextrum à sinistro in animalibus per naturam modo aliquo distingui: Nouerunt insuper, quòd, quamuis à natura habeant principium distinctionis; tamen per assuetudinem pars sinistra potest reddi aptior, & robustior ad motum, & operationes. hoc nedum dixit Plato, verùm etiam affirmauit Arist. 31. par. probl. 12. inquit: Pars dextra exercitatione assuescere, & in meliorem frugem euadere videtur; effici nanque vtrinq; dextri, per assuetudinem possumus. Colligo itaque eos hac de re non dissentire: nam Plato, vt ciuilis, respiciens ad utilitatem ciuitatis, & ad militum vsum; nos hortari voluit, & debuit; vt assuetudine redderemur ambidextri, ac pro facultate aptissimi ad custodiam, & salutè patrie. Insuper, non dixit absolutè, dextrum non distingui à sinistro: sed addit, ferè, inquit: Nã cum naturà ferè ad vtramq; partè æquè se habeat, ipsi per consuetudinem non rectè vtentes, differentiã facimus, & c. Ita nanq; loquutus est, vt indicaret: quòd quãuis per naturã adsit aliqua differentia, nos tamè per assuetudinè valemus sinistra red dere aptiorem: vt per artem sepe naturam corrigimus, & superamus: quod etiam nouit; & affirmauit Aristoteles.

STE.

STEPHANI THEVPOLI,

BENEDICTI F. PA-

TRITII VENETI,

ACADEMICARVM

Contemplationum,

LIBER IX.

DE GRADV MIXTORVM.

De Mixtis inanimis.

CAP. I.

Vanuis ea sit vniuersi fœcundi-
tas, & plenitudo; vt in singulis
corporibus omnia, modo aliquo
inueniantur: attamen nonnulla
corpora conspiciuntur, quæ ad-
eò accedunt ad naturâ alicuius simplicis cor-
poris; vt simplicia esse videantur, & nominen-
tur; ex quibus deinde propriè, & verè mixta
constituuntur. Iure profectò ex primis corpo-
ribus constituuntur mixta: nam ea, & commu-
ni subiecto, & contrariis qualitatibus prædita
sunt; propterea ex mutua actione, & perfec-
tione in vnum redigi valent: hoc enim est mi-
rabile in vniuerso, quòd ex pugna, & lite pax,

X

ex multitudine vnio confurgit; & cū omnia ex vno pendeant, in vnum confluunt, & conspirant. Hanc mixtionis conuenientem rationem paucis quidem, at exactissimè explicauit Plato in Timæo, inquit; Nō cessant elementa agitari; quousque expugnata, in vnū quiddam ex multis superanti simile tandem euadant, familiariterq; cum victore permaneant. Quibus verbis, præter cætera, hoc quoq; manifestauit; Mixtum omni ex parte æquale non dari, sed vnum semper cæteris dominari: quæ de re Arist. cum eo libentissimè conuenit; Galenus verò magis dissentire videtur. Veruntamen censeo Platonem ad id, quod euenit, vt plurimum, respexisse; & ad præcipua mixta: non enim principiis, & fundamentis Platonis aduersatur, dari mixtum exactè æquale; nisi in omni, saltem in oppositione. Inter mixta dantur nonnulla, quæ potiùs elementa aliquid passa, quàm verè mixta nuncupari merentur; vt Nubes, Caligines; Grando, cui in terra respondet Glacies; Nix, cui respōdet Pruina; Pluuia, cui respōdet Ros. Arist. in I. Meteor. cap. II. inquit, grādinis in sublimi genitæ, prope nos nil respōdere; Plato dixit ei respondere Glaciē: at nō ob id dissentiunt; quoniā Arist. cōsiderauit generationes ex nubibus in aere factas; Plato verò considerauit naturas, & condiciones rerum absolutè: in prima consideratione rectè dixit Aristoteles, in altera rectè Plato. Quamuis enim apud nos detur glacies, naturæ grandinis

dinis respondens; ut dixit Plato: non tamen
 glacies ea producitur ex aqua, & ibi, & tunc ex
 nube genita: ad quod respexit Aristoteles.
 Metalla sunt fusiles aquæ: quatenus ex aqueo
 vapore ducunt ortum, & fundi possunt: hæc
 sunt exactiùs mixta, quàm niues, & grádines.
 Fossilia magis ad terræ naturam, & cõditio-
 nes accedunt, magisque cum terra sunt com-
 plicata; & eatenus viuunt, quatenus terræ
 iuncta sunt. Mixta perfecta, mixtorumque ex
 vna in aliam naturam permutationes, ab ho-
 mine per arté fieri nequeunt: sed à sola natura.
 Propterea cum Plat. inaniter eos laborare exi-
 stimo, qui per sublimationes aurum, & argen-
 tum se posse conficere sperat: deluduntur pro-
 fectò externa quadam auri, vel argenti imagi-
 ne; verùm essentiam attingere nõ valent. Nec
 propterea inanis penitus est ars ea, quæ Alchi-
 mia dicitur; sed eatenus est approbanda, qua-
 tenus ope naturalis Magiæ quodam tenus ei
 datum est ascendere: qua de re Aristoteles à
 Platone minimè dissentit.

De Plantis.

CAP. II.

Pro mundi integritate, & ornamen-
 to; pro animalium vsu, & præsertim
 hominis; varia herbarum, arbustorũ,
 & arborum genera producta sunt; ex
 eis enim alimētum desumimus, quod omniũ
 alimētorum maximè est naturale; & pro-

pterea etiam eo solo vitæ gradu plantæ sunt præditæ, cui nutritionis munus est demandatum; ut indicaretur, eas nutritioni esse destinatas. Nō conueniunt Platonici in hoc explicando; utrum plantæ propria vita, distinctaque anima sint præditæ; vel potius uiuant per animam terræ. Plotinus, & multi cum eo, hanc secundam partem approbarunt; eo præsertim signo persuasi, quia plantæ euulsæ à terra non uiuunt. Veriorem tamen cæseo partem alterâ, & magis ad mentē Platonis: nam Plato in Timæo inquit, plantas esse participes tertię animæ speciei, scilicet nutrientis; & animalia nūcupari: at profectò animalia ab eo non dicerentur, si solūm uiuerent per vitam alterius; non enim partes animalis dicuntur animalia, & longè minùs excremēta eius. Accedit, quòd non tot plantarum inuenirētur species, si per eandem animam uiuerent; neque etiam proprium deberent emittere semen, si propria vita essent destitutæ; & si etiam semen emitterent, non diuersum deberent producere, si omnium plantarum eadem esset anima. Dicamus itaque plantas uiuere per animam propriam nutrientem. Destitutæ profectò sunt plantæ opinione, ratione, & mente: Et qui cū Democrito, & Anaxagora, eis esse præditas affirmant; semetipsos ostendunt mente, & ratione esse destitutos: Nisi uelint plantas in eo sensu mente esse præditas, in quo Plotinus Ennead. 3. declarauit contemplationē per omnia
meare

in eare, omnibusque rerum gradibus conveni-
 re. De sensu inquit Plato, Plantas esse eius ali-
 qua ex parte compotes; nam præditæ dicun-
 tur sensu suavis, & tristis, ac unâ cupiditati-
 bus: Insuper, etiam semina à Platone dicun-
 tur anima prædita, & consequenter dici pos-
 sunt animalia: omne enim anima præditum,
 asserit esse animal. Aristot. in tribus videtur à
 Platone dissentire: primò, quia plantas negat
 esse animalia, Plato affirmat: secūdò, quia ne-
 gat plantas esse præditas sensu, & cupiditate:
 demum, quia semina non censet esse animata.
 De prima lite putandum censeo, eam in ver-
 bis esse positam; quia Plato omne præditum
 anima, nuncupat animal: Aristoteles verò, nō
 omne anima præditū; sed id solum, quod con-
 spicuo aliquo vitæ gradu donatum est, nun-
 cupat animal; adeò, ut ad minus includat sen-
 sum tactus. Sequutus est Aristoteles magis
 communem loquendi usum: Plato verò, eo
 neglecto, rationem solam sectatur. De secun-
 da differentia pariter dicendum censeo, litem
 esse in verbis; nam Plato latè utitur nomine
 sensus, & cupiditatis: propterea, dum asserit,
 plantas esse præditas sensu suavis, & tristis; cē-
 seo denotasse, nō sensum iudicij, & cogitatio-
 nis; sed sensum, siue potiùs naturalem consen-
 sum; per quem hauriunt alimentum sibi con-
 veniens; deserunt, quod sibi aduersum est: in-
 super, à consimilibus qualitatibus rectè dispo-
 nuntur, ab aduersis læduntur; ratione quorū,

cupiditate quadam naturali dicuntur prædi-
 tā. Quòd autem hæc fuerit Platonis senten-
 tia, ex eo colligo, quoniam in eadem Timæi
 parte de Plātis loquens, inquit; Quod autem
 nunc dicimus, tertiæ animæ speciei est parti-
 ceps, quam inter diaphragma, & vmbilicum
 locauimus, &c. Ex quo patet, solam nutriendi
 facultatem eis verè tribuere, non autem pro-
 priè sumptum sensum; sed solùm consensio-
 nem, & dissensionem quādam naturalem. Sic
 in subsequētibus verbis solùm perpersionem
 eis tribuit; non autem cognitionem, & iudi-
 cium: qua de re Plato verba faciens, præsertim
 imitatus est modum loquendi Pythagoræ; &
 propterea in persona Timæi Pythagorici eam
 sententiam profert. De postrema differentia
 censeo, re vera eos magis dissentire: Nam Ari-
 stot. semina non censet actu animata, cū nō
 sint corpora instrumentaria: Plato verò, qui
 animam magis in quouis corpore seruari cen-
 suit; & medullā asseruit esse campum, in quo
 anima sereretur; ac insuper genituram nun-
 cupauit medullam; magis asserere potuit, &
 debuit, semen esse animatum; adeò, vt non in
 solis verbis sit lis. Et iure Plato statuere vide-
 tur semina animata, cū conspiciamus ea fre-
 quenter ex se emittere germen, & per solam
 cum terra coniunctionem incipere nutriris
 quod non facerent, nisi animam includerent.
 Viuunt itaque semina, sed vitam postream:
 vita autem sine anima non reperitur: Dicun-
 tur

tur tamen animam includere potestate: quatenus non includunt illam cum postrema perfectione, cum partium corporis distinctione, & cum actu secundo; ut conuenit plantis. Insuper, eis conuenit sola vis, quæ formare debet corpus, eoque formato mox uti; non autem ea, quæ ex illa consurgit, & actu format.

De Animalibus ratione carentibus.

CAP. III.

Iumenta, & feræ, quæ infra hominem, & supra plantas collocantur; etiam in facultatum animæ participatione mediæ sunt: in eis enim, ultra virtutem nutriendi communem plantis, etiam vis sentiendi reperitur; altera ex parte, ratione homini conueniente sunt destituta. Insuper; quoniam vis sentiendi, latitudine prædita est; propterea per diuersas suæ latitudinis partes, diuersis animalium gradibus conuenit: inde consurgunt tot animalium formæ, tam variæ eorum naturæ, tam distinctæque perfectiones. Hinc clarior eorum elucescit error; qui ferarum, iumentorumque animas eiusdem esse rationis existimarunt cum animis hominum; manifestè enim Plato distinctas ponit animarum ideas; manifestissimè affirmat mundum esse plenitudinem omnium graduum, vniuersæque latitudinis rerum: non autem esset plenitudo, nisi etiam distantia inter plantas, & hominem, quæ lata est, fuisset.

cumulatissimè omni media formarum varietate referta: carent opinione, ratione, & mente animalia cuncta, infra hominem collocata; nisi eiusmodi vocibus minùs propriè vti velimus: nam caput in eis sentiendi solùm muneris explet: non autem opinandi, vel intelligendi. Neque propterea cum Stoicis existimare debemus, iumenta carere vniuerso perturbationum animi genere: immò maximè putandum est, eis esse obnoxia; cum appetitiones sensuum in eis principatum obtineant, & maximè à cupiditate, irascendiq̃ facultate ducantur: quæ omnium perturbationum sunt fontes. Hoc animalium genus, in sola terra, aqua, & aere, locum habet; propriè tamen, & verè in sola terra requiescit. Hinc nullum datur animal rationis expers, quod in terra aliquando non requiescat. Et quod dicitur de Auicula Dei, quæ semper degat in aere, fabula est: nam eiusmodi auis, in præruptis altissimorum montium aliquando requiescit; quamvis, vt plurimùm, degat in aere. In æthere, & igne, quia cæteris corporeis elementis præstant, & modo eminentiori vitalia sunt; solùm degunt animalia ratione prædita, & ea quidem liberiori, & celeriori. Insuper, in terra, aqua, & aere, gigni possunt animalia ex putri; in æthere, & igne, nequaquam: suprema enim ea corpora, à putredinis labe sunt immunia. Et quamuis Arist. in libro quinto de historia Animalium dicat: in Cypro insula, in fornacibus ærariis, vbi

vbi chalcites lapis ingestus compluribus diebus crematur; bestiolas in medio igne nasci pennatas, paulò muscis grádioribus maiores: quæ per ignem saliant, atque ambulent: emoriq; hoc genus, & illud niuis alumnum; cùm alterum ab igne, alterum à niue dimotum sit: Cùm, inquam, Aristot. hæc proferat, minimè propterea censeo, inter eum, & Platonem esse litem. Nam vel Arist. id dixit ex aliorum relatione, quam in secundo de Gen. animalium cap. 3. non approbavit: inquit enim; Quamobrem ignis nullum animal generat, &c. Nam varia profert Arist. in libris de historia, quæ in aliis non approbat; vt etiam de Pygmæis sentiendum censeo. Accedit, quòd si bestiolæ illæ in igne genitæ concederentur, vt à nonnullis Cypriis fide dignis approbari audiui: dicendum esset, nò ex igne fieri; sed ex humoribus, vel ex terra, vel ex chalcite prodeuntibus excalectis, conuenienti q; temperamento præditis. Non itaque censeo, hac de re Platonem, & Aristotelé dissentire; sed potiùs dissentiunt, loquendo de modo generationis animalium ex putri; quæ gigni censent Platonici, virtute animæ mundi, vel eius elementi, in quo gignuntur: quod minimè asseritur ab Aristotele; qui nec animam mundi, nec elementorum dari existimauit. Demum loquendo de huiusmodi animalibus rationis expertibus; & perpendendo, quid ea sint, ex sententiâ Platonis: quoniam eorum anima à corpore pender, in

materiae vndismersa est, penitusque est instrumentaria; iure animal, non recte dicitur anima corpore vtens, vt de homine dicere Plato consuevit; sed animal est conflatum ex anima, & corpore, vt in Epinomide Plato asseruit: ad eò, quòd primum animal est idea; alterum vero est aggregatum ex corpore, & anima: non enim eorum anima, libera est à corpore, quæ mox corpore vtatur; vt ea hominis. Quòd si etiam de iumentis, & feris seruire volumus, & anima sint; id in alia significatione accipi debet, quàm dum de homine loquimur; nam eatenus est verum, quatenus vnumquodque per formam est id, quod est: & ideo in iumentis quoque, & feris consideratur triplex gradus: datur enim leo pro idea, leo pro imitatione ideæ, demum leo corporeus: Aristoteles, reiecto primo, hos duos postremos concedit.

De Homine, an sit sola anima, vel aggregatum ex anima, & corpore, opiniones Variæ.

CAP. IIII.

Quemadmodum Lux tenebris, Æternum mortalibus, Dominus seruis præest; ita ferarum, iumentorumque gregi, præstat Homo: & iure quidem; cum solus mentis, & rationis sit particeps; solus religionis, diuini que cultus splendore refulgeat. De quo inter cætera, quæ præclara consideratione digna nobis occurrunt, hoc
prin

principatum obtinet; An Homo sit sola anima, vel potiùs aggregatum ex anima, & corpore: Et iure profectò: nam ex hoc patebit, quid verè sit homo; constabit, quomodo parendum sit Apollini præcipienti, *T B I P S V M N O S C E*; & demum constabit, quæ hominis sint conditiones, quæ sint Hominis propria, & quæ aliena ab eo. Quæ consideratio, vt est præclara, ita est ardua: variæ enim de ea fuêre philosophorum sententiæ. Nonnulli supra corpus nihil excogitantes, hominem esse solum corpus credidere: alij altiùs eleuati, incorporeamque animam cognoscentes; hominem esse aggregatum ex corpore, & anima existimarunt: nonnulli demum putarunt, hominem esse animam rationalem. Primæ opinionis fuerunt illi, qui materiam, & corpus esse vniuersam rei substantiam existimarunt: quorum opinio cumulatè satis, primò à Pythagora, mox à Platone, demum ab Arist. reiecta fuit. Secundæ opinionis sunt Peripatetici, qui hominem esse animal mortale existimant; quod sine carnibus, & ossibus esse non potest. Et iure videtur homo esse id compositum: quoniam in his, quæ subeunt rationem partis, nulla pars dicitur de toto: non enim domus est lapides, neque figura, sed aggregatum ex vtrisque: ita homo, non rectè dicitur anima, non carnes, & ossa; sed compositum ex vtrisque. Sic compositi, non autem solius animæ, dicuntur esse humanæ

operationes: non enim anima ratiocinatur, & videt: sed homo per animam: pariter proprietates hominis, non animæ soli, sed composito conueniunt: vt facilitas ad ridendum. Tertiæ opinionis fuit Plato: qui, cum alibi, tum præfertim in Alcibiade primo asseruit, hominem esse solam animam: ex eo, quia instrumentum non est pars opificis: homo dicitur opifex, corpus est instrumentum eius: nõ itaque corpus est pars hominis. Prætereà, homo est, qui imperat, & dominatur: at sola anima imperat, corpus verò inseruit. Prætereà, cum anima rationalis sit huius conditionis, vt seorsum ab hoc crasso corpore seruetur incolumis: iure videtur esse quid totum, integrum, & perfectum in specie: cuius totius corpus nõ sit pars, sed solùm instrumentum, & vehiculum quoddam. Ex his sequitur, vario modo à Peripatetico, & à Platonico definiri hominem: inquit Peripateticus: Homo est animal rationis particeps: ait Plato: Homo est anima rationalis, mentis particeps, corpore vtens. Quid itaque in huiusmodi controuersia dicendum est?

Solutio difficultatis.

CAP. V.

Pro resolutione propositæ difficultatis, considerandum primò: quòd secùs se habet de his, quæ includunt animam rationalem; secùs de aliis, ex mortali forma constantibus. Quæ constât
ex

ex forma mortali, profectò non sola forma, sed aggregatum esse dicuntur: ideo inquit Plato in Epinomide; Verissimè animal, secundùm naturam tunc esse affirmamus: cum vna animæ, corporisque constitutio, vnam suo concursu formam parit; &c. Et ratio est; quoniam mortalis forma non est quid perfectum, & integrum, ex se valens subsistere: ideo Plato animal ex anima, & corpore censet esse constitutum, & de hoc non est lis cum Peripateticis. At de constantibus ex corpore, & anima rationali, secùs se habet: anima enim rationalis cum sit æterna, est quid totum, & integrum, valens seorsum à crasso corpore subsistere. Insuper, cum sit æterna, non propriè est altera pars compositi, contradistincta à parte alia mortali: quia ex mortali, & æterno non propriè fit vnum, cum sint alterius generis. Accedit, quòd si homo esset compositum ex anima, & corpore; quia corpus continenter variatur, & fluit; continenter etiam permutteretur homo; neque idem homo, qui peccat, mox apud inferos pœnas daret; nec idem, qui cum probitate vitam traducit, mox vita functus bearetur: sic itaque ob animæ immortalitatem, homo, non compositum, sed sola anima esse videtur. Insuper, considerandum est, ob diuersitatem mentis, animæ, & naturæ, triplicem posse considerari hominem: datur enim homo mentalis, siue intelligibilis; & hic est idea hominis; datur homo animarius; &

hic est anima rationalis: demum datur homo naturalis; & quia natura versatur circa corpora, ideo hic postremus homo corporeus est. Primus est ipse homo, secundus est homo, tertius est imago hominis. Hanc distinctionem optimè nouit Plotinus Enneade 6. lib. 7. cap. 5. Tertium, & corporeum hominem declarauit Plato in Phædone inquit; Aliud ne quid nos ipsi sumus, quàm partim corpus, partim anima? Nihil aliud, inquit. Ex his colligitur conspicua resolutio difficultatis, ex sententia Platonis: nam primus homo est aliquid supra animam; secundus est sola anima; tertius est conflatus ex anima, & corpore. At perpendamus, num Aristoteles cum Platone debeat conciliari? Affero, id omnino fieri non posse; Primò; quoniam si respicimus ad primū fundamentum ex eo sumptum, quia anima rationalis possit seruari seorsum à corpore instrumentario; hoc non conceditur ab Aristot. qui, quamuis nouerit animam immortalem; atamen censet, absolutè eam esse actum instrumentarij corporis, nec posse subsistere sine eo; ut in secundo de anima cont. 26. lucidissimè asseruit. Mox, si consideramus secundum fundamentum, Aristoteles non approbat trimembrem hominis distinctionem: quoniam hominem Idealem non concedit. Demum per sua fundamenta non ita potest dicere, hominem esse animam rationalem, corpore utentem, ut ait Plato: quoniam Plato considerat distin-

distinctionem inter facultatem vntem, & formantem; quam non ponit Aristoteles: considerat enim Plato animam rationalem vntem; mox quasi idolum, & imaginem ab ea fluentem, corpusque formantem; & sic vtens distinguitur ab eo, quo vtitur, vt asserit in Alcibiade primo. At Aristot. vntem à formante, siue animam ab eius idolo non distinguit. Quare colligo, eos in fundamentis dissentire; propterea rectè conciliari non posse. Assero tamen cum Aristotele, in alia consideratione hominem posse dici, & solam animam, & aggregatum. Nomina enim duo significant, primò significant formam, secundo compositum; vt asseritur ab Aristotele 8. Metaph. cont. 7. & frequenter ab Auer. in 4. Metaph. 14. in Paraph. Metaph. secundo, & alibi explicatur. Propterea ex sententia Aristotelis, homo pro primo significato, est sola forma; pro secundo, est aggregatum. Concederet itaque Aristoteles, hominem esse & solam animam, & compositum: sed per diuersa fundamenta; & longè secus, quàm Plato. Hinc Aristoteles censet, hoc esse verum de omni nomine concreto; quòd primò significet formam, mox compositum: Plato verò censet, hoc esse quid proprium animæ rationalis, vt homo dici possit, ob causam suprâ relatam. Et quoniam Anima rationalis conuenit, nedum homini; verum etiam mundo, cœlis, & Dæmonibus, ex sententia Platonis; propterea de his omnibus eadem

est ratio: in omnibus enim valemus considerare tres illos gradus in homine explicatos: immò de omnibus est vera ea definitio, quæ à nonnullis iudicatur hominis propria; dum dicitur, quòd sit anima rationalis, mentis particeps, corpore vtens. Hæc tamen est differentia, quòd eminentiores animæ, magis sunt participes mentis; minùs verò, & minùs propriè vtuntur corpore; anima hominis è contra, minùs est mentis particeps, magis vtitur ministerio corporis; cum sola sit prædita corpore instrumentario; ideò absolutè ea dicitur definitio hominis. At si omnium vellemus distinctas tradere definitiones; & gradus participationis ideè & mentis, & proprium earum corpus in singulis definitionibus esset explicandum: vt Homo est anima, obscuræ rationis particeps, mentis compos, corpore instrumentario vtens: Mundus est anima rationalis, maximè pura, primò mentis particeps, vniuersi corpore vtens: Dæmon est anima rationalis, media quadam conditione prædita, mentis particeps, tenui corpore vtens; & ita de singulis.

Hominem esse monstrum, & ludum Deorum.

CAP. VI.

Quoniam ex declaratis in præcedentibus satis manifestè patet, hominè esse triplicem: ideo nunc eis, vt iam conspicuis vtens, & alia ad humanà condi-

conditionem pertinentia perquirens; assero
 verum, sincerumque hominem, illum esse; qui
 in mente regnat, idealisque nuncupatur: se-
 cundum hominem statuo animam rationalem:
 tertium, & quasi imaginem hominis; aggrega-
 rum ex anima, & corpore. Primus, est homo
 idealis, secundus, rationalis; tertius sensitivus:
 Primus in æternitate est collocatus, supra té-
 pus; secundus in termino æternitatis, & tem-
 poris; postremus in solo tempore: Primus est
 ingenitus, tertius est genitus, medius medio
 modo se habet. Homo iure merito à Platone
 in 9. de R. P. esse dicitur admirabile monstrum,
 constans primo ex variis animalium capitibus,
 mox ex leone, demum ex humana forma, quæ
 minima omnium sit. Quæ sententia solum de
 tertio homine vera est: in quo latissima est pri-
 ma diuersorum animalium portio, concupi-
 scentiam, & nutritionem præferens: minor,
 ea leonis: quæ in facultate irascendi posita ho-
 noris custodem indicat: minima demum est
 ea hominis, rationem, & mentem denotans.
 Ex quibus tribus, veluti partibus, ad varia pro-
 pensis, tria præcipua consurgunt humanæ vi-
 tæ genera: voluptarium, videlicet, iracundum,
 & studiosum. Insuper, homo in primo de Le-
 gibus dicitur vel ioco, vel serio factus. Inquit
 doctissimus Ficinus, hominem ioco esse factum;
 si anima semper à cœlestibus ad terrena, atque
 vicissim, quasi ludendo transmigrans, nun-
 quàm immutabili apud Deum sede requiescat:

factus verò studio, si modò penes effectorem Deum animus quandoq; sit immobiliter permansurus. Hæc explicatio satis manifestè videtur aduersari Platoni in septimo dialogo de Legibus: vbi de hac eadem re loquens inquit: Hominem Dei ludo esse fictum, atque id verè ipsius optimum esse, &c. Ait Plato, homini optimum esse, vt sit fictus Dei ludo: quod minime verum esset, si ludus solam denotaret miseram hominis conditionē. Ex quo etiam constat, minus rectè ab eodem Ficino in eodem loco aliam sententiam prolatam fuisse: nam cùm Plato asserat hominem, siue ioco, siue feriò (non enim id nouimus) à superis constitutum, inquit Ficinus: Vtram verò disiunctionis huius partem eligere debeamus, affirmare hîc Plato non audet: probabile tamen habet, vt hîc, alibiq; significat; hominē studio quodam potiùs, quàm ludo fuisse diuinitus constitutum, &c. Cui sententiæ manifestissimè aduersantur verba Platonis in septimo dialogo: vbi non ampliùs cum disiunctione, sed absolute asserit, hominem Dei ludo esse fictum: & asserit, se in præcedentibus id ipsum protulisse; denotans primum librum de Legibus. Dicamus itaque hominem esse triplicem; & de omni, manifestissimè tamen de postremo, verum esse, quòd sit ludus Deorum: nam quid aliud est ludus, nisi quædam imitatio cum degeneratione, & recessu ab eo, cuius est imitatio? Si consideramus hominem idealem: ille est

est quædam imago Dei, ob quam homo dicitur deinde factus ad imaginem Dei; & est imago cum maxima degeneratione, & recessu; id eo iure est ludus. Si consideramus hominem rationalem; ipse est imitatio ideæ, & degeneratio ab ea; propterea ludus est. Tertius homo, cum sit umbra potius, quam verè homo, manifestissimè ludus iudicari meretur. Et in hoc est collocata hominis perfectio, ut sit ludus, imago, umbra, & quasi simia Dei; quæ ita Deum æmulatur, ut simia hominem. Hanc explicationem manifestè approbavit Plato in Hippia, inquit; Nonne Heraclitus, quem tu in testimonium adduxisti, hoc idem tradit hominem, scilicet, sapientissimum, ad Deum simiam apparere; quo ad sapientiam, & formam, & alia omnia? Accedit, quòd cum Plato in primo de Legibus cum disunctione loquatur, inquit; Hominem, vel ioco, vel serio factum esse; Vtrunq; varia consideratione verum est. Homo enim ad duo referri potest; ad supera, & infera: dum refertur ad supera; ludus est, imitatio, umbra, & degeneratio: dum verò refertur ad infera; serio est factus, quoniam eminet omnibus, & solus est mentis, diuinitatis, & eius, quod verè est, particeps. Hinc Plato in primo dialogo, dum loquitur cum distinctione; non refert hominem ad sola supera, sed absolute eum considerat: in septimo autem dialogo, dum inquit esse ludum, comparat illum cum Deo. Hanc Dei in homine imitationem

expressit Græcus ille sophista: qui interrogatus, quid sit Deus, immortalis homo; quid sit homo, mortalis Deus, respondit. Insuper, nuncupatur homo Mundanus ciuis; & hoc non iumentis, & feris, sed soli homini conuenit: solus enim homo sub Dei imperio, ex mortalibus animalibus meretur ciuis nūcupari; quoniam solus est rationis particeps; solus est natus dominari, præesse, & ciuium munera obire. Præterea, nuncupatur homo à ter Maximo Mercurio, quem imitatur Plato in primo de Legibus, diuinum miraculum: & iure quidē; nil enim eo admirabilius apud nos excogitari potest. Ipse enim est, veluti vniuersi mundi Epilogus; in quo omnia breuissimè sunt perstricta, & conformata: est Magni mundi nexus, & hymenæus; in quo diuina cum terrenis iuncta sunt: est in hoc Terræ Theatro, veluti statua Dei, formata ad eius imaginem. Insuper, cum sit acta nihil; est omnia potestate, & virtute: cum sit natura impotentissimus; arte, & studio, omnium euadit potentissimus: cum sit corpore mortalis; est animo æternus: cum in specu umbrarum sit collocatus; ad atrium lucis, & verè entis euolare natus est: Demum cum vnus, & simplex appareat; attamen, Prothei more, formam omnem recipere, omnemque vitam viuere valet. Quibus de

Rebus Aristoteles à Pla-

tone minimè
dissentit.

De

De præcipua Hominis proprietate.

CAP. VII.

HActenus à primo rerum principio vsque ad postremum omnia lustrauimus; cumulatè vidimus, quomodo à primo opifice per conuenientia media vsque ad extrema, omnia effundantur: vidimus hominem in tenebris, & vmbra collocatum: Reliquum modò est considerare: quomodo ei vires, & facultates tributæ sint; per quas valeat ex infimo ad summū gradum extolli, ex tenebrisque ad lucem per animæ alas euolare. Procreationis munus, solius Dei est; munus verò conuerfionis, est hominis, nō tamen sine Dei auxilio. Deo minimè fuit procreatio difficilis; homini verò reditus in Deū, apprimè arduus, & difficilis est. Sic facilis est descensus; at reuocare gradus, hoc opus, & hic labor est. Vt homo ad hunc reditum excitaretur, maximeque aptus, & accommodatus ad eum esset; variis proprietatibus donatus fuit. Homo enim cum sit anima rationis particeps, rerum omnium rationibus decorata; in corpore tamen sopita, quasi ebria, sui quemet oblita: vt est anima rationis particeps; omnes scientias, & rerum formas actu includit: vt ea cum corpore est iuncta, & sopita; nullam habet actu, sed est, vt liber in inscriptionibus carēs: vt valet excitari, in se reuerti, & reminisci; est nata fieri omnia. Hinc homo per rationem est diſciplinæ capax; & cum diſciplinæ sit capax,

eius maximè propria est admiratio: quæ est occasio inquisitionis veritatis; & cum eius admiratio sit propria, etiam aptitudo ad ridendum propria est, quæ admirationem exposcit. Aristot. in proœmio Metaphys. disciplinam, non propriam hominis asserit, sed communem etiam nonnullis iumentis, & feris. De hoc tamen nullus est inter eum, & Platonem: quia, dum asserimus disciplinam esse propriam hominis; de præcipua, & propriè sumpta loquimur, quæ rationem exposcit: ea, quæ communis est etiam feris, est disciplina ex sola assuetudine, & memoria pendens. In hoc tamen Aristot. verè à Platone dissentit, nec conciliari potest: quia Aristot. intellectum, quem potestate appellat, ut omnia fieri valeat, omnibus intelligibilibus formis debere esse denudatum existimat: Plato verò solùm asserit esse denudatum in respectu, & in parte; nõ absolute: conciliari inquam non possunt; quoniam Aristot. neque ideas, neque rationes ideis respondentes concedit, ut alibi ostensum est.

De Gradibus in acquirenda scientia.

CAP. VIII.

Quoniam ex veritatis cognitione, in homine manat omne bonum, vniuersaque eius perfectio; ac insuper, quoniam modus acquirendæ scientiæ est difficilis cognitus; adeò, ut de eo summopere Arist. à Platone dissentiat: propterea

ptereà latiùs, & cumulatiùs in eius explicatio-
ne versari debemus. In scientiis, ac in earum
acquisitione, varij nobis occurrūt gradus; qui,
diuersa consideratione, diuersi sunt. Primò e-
nim ex sententia Platonis in Epist. 7. hi quin-
que gradus considerantur, nomen, ratio, si-
mulacrum, scientia, idea. Nomen quid sit, satis
constat: & per nomen, etiam verbum signifi-
catur. Nomen, & à natura, & ab humana insti-
tutione ducit ortum. In nomine enim duo cō-
siderantur: primò, rectitudo, rectaque eius in-
stitutio: secundò, eius impositio, sub ea ratio-
ne, qua absolutè signum est. Si ad primum re-
spicimus, proculdubio rectitudo ex rei natu-
ra pendet: nomen enim debet naturæ rei re-
spondere. Hinc munus sapientis est, impone-
re nomen: hinc non omne nomen vnicuique
rei rectè conuenit: hinc demum ducit ortum
ratio ex etymologia deprompta, qua frequen-
ter etiam vtitur Arist. Si verò nomen secundo
modo consideramus: quia id nō à natura, sed
ab homine rebus est impositum; & est signū,
quod ab homine excogitatum est, pro deno-
tandis, ac distinguendis rebus: quod etiam si-
ne rectitudine frequēter res significat; & mul-
tifariam, multisque modis apud varias natio-
nes variatur: sic ad hominis libitum formari
dicitur. Hac de re in solis verbis, non in sen-
tentia lis est inter Platonem, & Arist. ambo e-
nim concedunt, quæ dicta sunt. Ideo Plato
nonnūquam nomina ex rei natura asserit esse

desumenda, vt in Cratilo, vbi rectam nominū institutionem considerat: nonnunquam verò ea nil firmi includere, in hominis que facultate esse posita affirmat. Arist. autem asserens ea ex hominis impositione pendere, ad id respexit: quòd nomen ex eo solo recipit, vt sit nomen, quia impositum est, & factum est signum pro re aliqua significanda: at non propterea inficiatur, rectitudinem nominis ex rei natura esse desumendam. Ex his patet, quomodo nomina significant, & sint, vt instrumenta artium: quemadmodum dixit Plato in Cratilo: & non significant, vt instrumenta: quemadmodum dixit Arist. in lib. de interpretatione. Nam quatenus seruant rectitudinem, ex rei natura depromptam: se habent, periade ac instrumenta artium: in quibus necessaria est rectitudo quædam, & conueniens figura: vt suū opus absolueri valeant. Ex aduerso, non sunt sicut instrumenta: quatenus etiam sine rectitudine impositionis funguntur suo munere: & ex eo solo, quòd facta sunt signa: id habent, vt nomina sint. De nominum facultatibus varia occurrerent dicenda: sed, vt minùs instituto nostro inseruientia, prætermittuntur. Nomen itaque est id, quòd in acquirenda cognitione nobis primò occurrit. Ei succedit ratio, siue oratio, pluribus vocibus explicans nominis significationem: vt circulus est figura plana, vna linea terminata, in cuius medio est punctum, &c. Tertiò consideratur simulacrum, &

imita-

imitatio quædam in materia recepta; vt circulus pictus, vel torno factus, deletus, vel destructus: in quo consideramus, quòd ille non est verus circulus; & quòd ipse circulus nec deletur, nec destruitur, & exquisitè circulus est. Ex qua animaduersione, per excitationem à circuli imagine factam, & per rationem anime insertam, in actum expromimus ingenitam circuli formam: ex qua vario modo se habente, confurgit in nobis scientia, & vera opinio: quæ nunc ob vnitatem rationis vno nomine designantur, infra verò cumulatius distinguuntur. Postremò per huiusmodi actum insertæ rationis, dirigimur in Ideam in mente vigentem: in qua directione, & cum ea nexu posita est propria intelligentia; quæ est absolutio, & postremus terminus humanæ cognitionis. Eættria, quæ primò numerata sunt, non semper omnia necessariò nobis occurrunt; valemus enim, etià sine cognitione nominis, in cognitionem naturæ rei eleuari: postrema duo, necessaria sunt pro scientiæ absolute. Prima tria, variis permutationibus sunt obnoxia: quartum minùs: postremum verò minimè penitus. Prima tria potiùs versantur circa quale, circa imaginem, & vmbra: quartum nos extollit ad veri participationem: quintum ad ipsum verum, rei que essentiam. In primis gradibus versantur ferè omnes: in quarto pauci: in quinto, Dij quidè omnes, homines verò paucissimi; vt in Timæo asseritur. Quatuor

prima sine quinto, cognoscuntur quidem, sed confusè; exactè autem innotescunt ex cognitione quinti, vt effectus ex cognitione causæ. Quintum verò assequi nullo pacto valemus, nisi primò accuratè in reliquis versati fuerimus; nos enim ex diuersitate ad identitatem, ex multitudine ad vnum, ex vmbra ad essentiam, cogimur eleuari. Dum nos rerum cognitionem expetimus, & quærimus; si solùm earum simulacrum cognoscere, vel explicare cupimus, in tertio gradu collocatum (quod faciunt multi) facile est assequi, quod cupimus; & multitudini cumulatè satisfacimus; & vera enunciare iudicamur: At dum ingenium aliquod verè Philosophicum, quod ita rarū est, vt rari sunt corui albi, ad quintum aspirat, & fœlici euentu illud attingit: quamuis ille contactus sit omni cognitione clarior, firmior, & certior; attamen difficile est illum literis mandare, & aliis manifestare: vt de mundi opifice dixit Plato in Timæo, quòd difficile est illum inuenire; inuentum verò aliis manifestare, est impossibile: eadem enim ideæ, & opificis est ratio, cùm ideæ opifici conueniant. Et iure aliis manifestari non potest: Primò, quia desunt verba exactè respondentia essentiæ rei, cùm sint signa vmbrearum: Secundò, quia cum illis loquimur, qui in solis versantur vmbri; & propterea ab eis carpimur, & digni reprehensione iudicamur; cùm nō videant illud quintum quadrare, exactèque respondere simula-
cris

oris in materia positus, quæ sola verè esse existimant. Hinc quoque euenit, quòd frequenter non animus scribentis, vel loquentis redarguitur, sed verba tantùm; vt contigit Platonem de Republica loquenti: ipse enim Reipublicæ diuinam quandam ideam considerauit, quam rectè nouit inter homines reperiri non posse; carpitur autem ab aliis, ad sola humana, & umbras respicientibus. Hinc conspiciamus libros de Legibus libris de Republica nõ omni ex parte respondere: nam Plato leges formaturus, humanas condiciones magis considerauit. Arist. in his re vera à Platone dissentit; non enim ita nos eleuat, vt Plato. Arist. rerum imaginibus contentus, in eis requieuit, nec altiùs eleuatus est: Plato verò imagines despiciens, ad quintum gradum ascendit; quem solum magnificat. Ex quo euenit, quòd ab Aristotele non commendatur; & sæpe verba, non eius sententia reiicitur. Et quamuis Plato hæc omnia præuidens; sua decreta, suamq; sapientiam, vel potiùs idearum contactum, renuerit aliis manifestare; vt patet ex epistolis, & ex libris de Republica: attamen non adeò hoc præcauere valuit, vt etiam aliorum moribus aliqua ex parte non se exposuerit.

Alia graduum cognitionis explicatio. CAP. IX.

VT clariùs pertinentia ad internam animæ nostræ cognitionem elucescant, alio sumpto principio cum Platone in 6. & 7. de R. P. dicamus. In

ternarum animæ nostræ cognitionum, quatuor sunt gradus; Imaginatio, siue Assimilatio; Fides; Cogitatio; & demum Scientia, siue Sapiencia. Primi duo gradus simul iuncti, opinionem constituunt: Duo verò postremi pariter iuncti, pariunt intelligentiam latè sumptam. Dico latè sumptam; quia tribus modis apud Academicos vsurpatur intelligentiæ nomen. Primò, vt consurgit ex opinione, & scientia; quemadmodum in septimo de R. P. asserit Plato. Secūdò, vt in idem venit cum scientia; sic in calce sexti de R. P. intelligentiam cum scientia confudit. Demum, vt distinguitur à scientia, & intelligibile à scibili: sic scientia essentialis animæ rationes respicit; intelligentia verò eleuat ad ideas, & hæc propriè intelligentia est. Distinctio horū quatuor graduum præsertim pendet ex distinctione rerum, in quibus anima versatur. Nam considerantur hi quatuor rerum gradus; imago rei sensibilis, res sensibilis, imago rei intelligibilis, & demum ipsum intelligibile. Imaginatio, siue assimilatio, respicit imaginem rei sensibilis: quæ imago nil aliud est, nisi vmbra, vel simulacrum; quod in aquis, vel aliis corporibus lucidis, & tersis apparet. Fides versatur in re sensibili: res sensibiles sunt animalia, plantæ, & demum corpora, quæ apud nos sensu vsurpantur. Ex imaginatione, & fide opinio consurgit. Cogitatio versatur in imagine rei intelligibilis: quæ imago nil aliud est, nisi vniuersale quoddam

ex

ex sensibilibus collectum, ad rationes rerum in anima existentes relatum, earumque ope constitutum; sed non ad ideas eleuatum, in easque resolutum. Qui versantur in hac rei intelligibilis imagine, suppositionibus vtuntur; & ex eis, non ad principia, quæ sunt rationes, & ideæ; sed ad inferiora nos deducunt. Demum scientia, vt cum intelligentia confunditur, in intelligibili versatur; quæ est essentia rerum, & est initium ceterorum graduum: huiusmodi sunt rationes ad animam, ideæ ad mentem pertinentes. Vt in splendore, & veritate, intelligibile se habet ad sensibile, & forma ad imaginem; ita superiores cognitionis gradus, se habent ad inferiores. Hi quatuor gradus, vt in quinque resolui possunt, secernendo intelligentiã à scientia; ita in duos præcipuos à Platone rediguntur; quatenus duo primi versantur circa generationem, duo verò postremi circa essentiam. Neque putandum est, hos quatuor cognitionis gradus à Platone positos, respondere quatuor generibus argumentationum; nempe exemplo, inductioni, enthymemati, & syllogismo siue demonstrationi: adeo, vt exemplum imaginationi, enthymema fidei, inductio cogitationi, & demonstratio scientiæ respondeat: hoc, inquam, dici non debet; quoniam quatuor argumentationum genera, ad eandem rem possunt referri; cum quatuor hi gradus à Platone positi, referantur ad varios rerum gradus, nec in eodem versari possunt;

quod ex eo patet; quia multi hos rerum gradus non concedunt, qui tamen ea quatuor argumentorum genera libéttimè approbant. Ex his constat, quinam debeant censerì philosophi, & qui φιλοδοξοι. Nam qui in sola rerum generatione versantur, non Philosophi, sed Philodoxi dici debeat: Qui verò versantur in essentia, & ad ideas extolluntur, easque solas inquirunt; iure philosophi censerì merentur; ut in quinto de R. P. monuit Plato. Hos gradus Peripatetici non valent per sua principia concedere; nec ad supremum eorum, ingenij aciem attollere; cùm Ideas menti insertas non cognouerint.

Quæ mereantur nuncupari Scientiæ.

CAP. X.

HX diueneratis quatuor gradibus, necnon ex eorum explicatione, patere potest; quænam ex humanis disciplinis sint dignæ nomine scientiæ, quæ verò minimè. Nam illæ solæ iure merito censendæ sunt scientiæ; quæ liberæ sunt, nullis suppositionibus vtuntur, in prima absolute resoluunt, in essentia versantur, & demum ad ideas nos eleuant: hæ sunt, quæ iure merito, ne dum scientiæ; verùm etiam sapientiæ, & intelligentiæ nomine honestari merentur. Huiusmodi ex disciplinis est sola Dialectica: nam ea sola nullis suppositionibus vtens, vmbra, & imagines negligens, sublimi indagine

gine ad prima principia nos euehit; & propterea disciplinarum apex, earumque colophonium, iudicari meretur. Nomine Dialecticæ, non logicam, non logicæ partem, nec disputandi methodum, qua de rebus omnibus probabiliter differere valeamus, denotari putandum est; sed disciplinam supremo acumine præditam, suppositiones omnes negligentem, libereque ad prima initia euolantem, in illis solis requiescentem. Aristoteles huiusmodi Dialecticam nequaquam dari existimat, cū non putauerit dari Ideas: neque Metaphysica Aristotelis, est Dialectica Platonis; vt Marsilius, & alij cum eo existimarunt: sed solum dicere possumus, Metaphysicam Aristotelis proportionem respondere Dialecticæ Platonis; quatenus ambæ ad ea eleuant, quæ sunt prima ex opinione suorum auctorum, & sunt dominæ cæterarum. Re vera tamen maximè differunt; quoniam Dialectica Platonis ad Ideas eorū, quæ sunt, nos perducit: quod minimè facit Metaphysica; quæ cū labore pro euertendis Ideis, etiam laborare dicitur pro euertenda vera Dialectica Platonis. Et hoc ex eo manifestè patet, quod dicitur ab Arist. in primo Metaph. cont. 47. nec non 48. vbi hanc liberā, suppositionibus non vtentem Dialecticam arguit, & refellere nititur. Quem locum Arist. nec Auerroes, nec illi interpretes rectè explicare valuerunt; qui non fuerunt versati in disciplina Platonis, aduersus quam ibi dispu-

tat Aristot. quamuis eius rationes, per fundamenta Platonis rectè intellecta, facilè dissoluantur. Propterea ego nunquam induci potui, vt omni ex parte eos commendarem, qui se Aristotelis profitentur interpretes, & disciplinæ Platonicæ penitus sunt ignari. Quæ enim ratione quæso valent Aristotelem sine notitia doctrinæ Platonicæ explicare? cùm Aristoteles, vt plurimum, Platonem arguat, aduersus eum de rebus præcipuis differat? Quomodo iudicium tradere, vim rationum perpendere valent: eo non cognito, de quo sermo est? Sed hoc prætereuntes, ad id reuersi, vnde recessimus; iam constare censeo, quid sit Dialectica apud Platonem; & quomodo conueniat, & differat à Metaphysica Aristotelis. Patet insuper; scientias ab Aristotele de rebus traditas, vt ab eo traditæ sunt, scientias non esse, sed opiniones; & consequenter non esse partes philosophiæ, sed solùm partes dilectionis opinionis. Mathematica, quæ certissima dicitur scientiarum, minimè est scientia: tum quia non de intelligibilibus, sed de sensibilibus est: tum insuper, quoniam non traditur per principia scientiæ; cùm solùm vtatur petitionibus, & suppositionibus nonnullis; non autem resoluat in vera, & prima principia. Promuntur quidem in facultatem imaginandi formæ illæ, quæ à mathematico considerantur, ab anima per rationes; vt cum Proclo etiam Simplicius manifestauit; attamen Mathematicus ra-
tiones

rationes eas non cognoscit, nec ad eas, & longè minùs ad ideas eleuatur: aliud enim est cognoscere per rationes, & cognoscere rationes; primum conuenit Mathematico, non secundum; ideo iure non cognoscit propria principia eorum, quæ considerat. Propterea Mathematicæ solùm per consuetudinem dicuntur scientiæ, non autem re vera scientiæ sunt; ut docuit Plato in 6. de Republica: scientiæ autem essent, si ad principia ascenderent, ut facit Dialecticus: qualem fuisse censendum est Mathematicam Pythagoræ, & Platonis, ut alibi explicatum est. Sic intelligi debet sententia Simplicij, in 3. de anima, & alibi asserentis, Mathematicas non esse scientias; quia ad propriè sumpta principia non eleuant: per quæ principia rationes, & ideas denotauit; à quibus, vel proximè, vel remotè pendent, nedum mathematica; verùm etiã cætera omnia, quæ fiunt. Quæ Simplicij sententia minùs rectè à plurimis refertur, minùs exactè considerantibus fundamentum eius.

Quomodo in nobis de Rebus fiat iudicium.

CAP. XI.

QUamprimùm nobis sese offerunt externa sensibilia, ac sentiendi instrumentum vita præditum attingunt; primò consideratur affectio, ac percussio quædam viuentis organi: quod, ratione

corporis, patitur; ratione formantis vitæ, reddit affectionem illam puriorem, ac magis spiritalem; & hæc est actio facultatis formantis; quæ actio, iudicium non est; sed mox ea purior affectio, attingit facultatis utentis rationem; cum ea iungitur, ut effectus cum sua causa: & tunc facultas utens, per rationes sensibilibus respondentes, eas iudicat; nam per unam dulcedinis rationem, iudicat omne dulce; & ita de singulis. Adeo, quod in obeundo sentiendi munere, & facultas formans, & utens agunt: formans agit; quia ex minus pura puriorem, vel ex non spiritali spiritalem reddit actionem; idque efficit munere rationum, & propterea promere dicitur sensibilem speciem: facultas vero utens, per nexum speciei sensibilis cum ratione, tanquam cum causa, iudicat; adeo, ut iudicium solum sit facultatis utentis. Sic vera est sententia Academicorum, quod perceptio in sensibus terminatur ad actionem. Pariter vera est eorundem sententia, quod simile cognoscatur à simili: quæ longè prius ab Empedocle fuit prolata, & mox à Galeno in septimo de Placitis Hipp. & Plat. cap. 5. & 6. approbata, & explicata; quamvis longè secus, & longè diversa significatione, ac fuerit primò ab antiquioribus, maximè à Platone prolata. Quæ sententia; quamvis ab Aristotele in primo de anima damnetur; attamen leues sunt eius rationes: quoniam,

quoniam, vel respexit ad similitudinem corpoream tantum, per quam asserit putasse antiquos fieri cognitionem; de qua si loquimur, etiam cum Platone fatemur, simile à simili non cognosci: vel respexit ad solam perpeffionem instrumentorum sensus; de qua etiam fatemur, non fieri propriè à simili; quia similitudo in actione consideranda est: vel demum ideas, & rationes pro cognitione apprimè necessarias, inutiles, & superuacaneas existimauit. Quemadmodum ab externis sensibus iudicium ferri asseruimus, ita id ipsum fieri ab internis putandum est: nam ea simulacra actu reddita ab externis sensibus, per conuenientes gradus transeunt ad internas facultates; ibique puriores adhuc redduntur; & per rationes superioris ordinis, illis simulacris respóndentes iudicantur. In internis cognitionibus, ut ex Sophista colligitur, reperitur hic ordo. Nam primò post sensus externos, communi sensu ligatos, occurrit vis imaginandi; quæ vel Assimilatrix est, vel Phantastica: Assimilatrix dicitur, ut ea apprehendit, quæ à sensibus ei offeruntur: Phantastica verò, dum supra simulacrum erigitur; idque sub ratione, vel pulchri, vel deformis, amici, vel aduersi apprehendit; ac etiam ad libitum noua phâtasmata format. Sequitur mox Cogitatio, supra quam est scientia. Insuper, Opinio, & Fides, dupliciter accipiuntur; vel enim obscura, & diminuta sunt penitus, & sic cogitationem antecedunt; nam

fides sequitur imaginationem; ex fide autem, & imaginatione cōsurgit opinio: vel accipiuntur, ut maiori perfectione sunt prædita, & sic sequuntur cogitationem. Propterea inquit Plato in Sophista, quod anima, quæ intus viget, dum quasi secum loquens ratiocinatur, ea interna locutio cogitatio est; affirmatio verò, & negatio ex cogitatione pendens, dicitur opinio: cum verò anima non per se, sed per sensum id facit, imaginatio dicitur, &c. Ex his constat primò; Platonem, & Aristotelem non idem sentire de modo sentiendi, & cognoscendi; & diuersitas pendet ex rationibus, quas ponit Plato, reuinit Aristot. De numero autem facultatum dissentire non videntur. Carpitur Plato ab Aristotele in secundo de anima cont. 158. quia Plato dixit imaginationem esse compositam ex opinione, & sensu. Simplicius, & Philoponus pro Platone inquirunt, eam non fuisse sententiam Platonis. At re vera Aristoteles tunc in Platonem inuehitur; & modo aliquo id colligitur ex verbis Platonis in Sophista, dum inquit, internam cogitationem externæ nostræ loquutioni respondere; ac ut in oratione reperitur affirmatio, & negatio, ita in cogitatione opinio: & cum talis passio, nempe opinio, non per internam animam, sed per sensum accidit; nō aliter, quàm Phantasia cognominari potest. Sic itaq; asserit Plato Phantasia modo aliquo cōsurgere ex opinione & sensu; quatenus Phantasia est ea tenuis, & obscu-

obscura opinio, ex sensu confurgens. Quæ sententia dum rectè intelligitur, vera est: nam loquitur tunc Plato de virtute imaginandi phantastica, de opinione tenui, & obscura; nõ de ea, quæ ex ratiocinatione confurgit. Aristoteles eum carpens, de opinione alia loquitur, quæ ex ratiocinatione confurgit; ideo inquit in cont. 159. Apparent autem per imaginandi vim sæpe falsa, de quibus simul opinionem, siue existimationem veram habet: vt apparet Solvnius pedis; persuasum autem est, eum maiorem esse vniuersa terra. Hæc Aristot. per quæ patet eum in verbis carpere Platonem, & sophisticè; cum secus accipiat nomen opinionis, ac id fiat à Platone.

Quomodo in nobis producaturscientia.

CAP. XII.

Varia ad hominis cognitionem pertinentia, in præcedentibus dicta sunt: superest tamè adhuc, vt modum explicemus, quo scientia in nobis paritur; quæ consideratio viro studioso est apprimè necessaria. De qua hanc censeo Platonis fuisse sententiam: Anima rationis particeps, cui ab æterno leges fuerunt ostensæ; hoc est, cui rationes omnes ideis respondentes, fuerunt insertæ; in humano corpore, quasi in campo obliuionis recepta; propè flumen negligentæ, hoc est propè fluxum humorum

collocata; ex quo in ea varia perturbationum genera confurgunt, quæ sunt caussa, vt anima suimet obliuiscatur, suaque negligat. Ita, inquam, anima constituta: quasi dormiens, & ebria; dormiens, antequam excitetur; ebria, antequam excitata purgetur; incipit ab externis sensibilibus moueri, & excitari; excitata ob scientiarum initia in se conseruata, incipit auidius scientiam expetere: sic omnis homo, per naturam, hoc est, per veri intrinsecus infertas rationes, scire desiderat; cuius desiderij non tam conuenientem causam valent Peripatetici assignare. Anima verum, & scientias expetens, in rerum externis imaginibus versatur, in quibus verisimile refulget; eas inter se per ratiocinationem pro facultate distinguit; & si in aliquo conueniunt, in vnum colligit. Sic coniunctum in multa seiungens, multaque in vnum redigens, eò usque progreditur, vt per verisimile ad verum eleuetur; essentiamque rei ab omni, vel aliena, vel contraria qualitate seiunctam attingat, in ratione, & idea refulgentem. Ex quo contactu sibi apprimè salutari, rãquam ex reditu in propriam naturam, optimamque dispositionem, incomparabili quadam lætitia perfunditur; adeoque exultat, vt umbras omnes negligat, & paruipèdat. Tunc verè cognoscit, quòd, dum homo ad corporea respicit, in simulacris versatur, ad imagines conuertitur; & quamuis multa se scire putet, tamen re vera nihil scit; sed tunc solum ad scientiam

ciæ sublimem gradum eleuatur, cū ideas attingit. Ex quo patet, quatuor hominum in ordine ad sciētiam inueniri subordinatas dispositiones. Primò enim pueri, tanquam noui huius mundi hospites, se nil scire cognoscunt. Mox in ymbris, & imaginibus rerum naturalium versati; neque adhuc ad essentias rerum conuersi; cū nihil sciunt, multa tamen se scire existimant. Tertiò ad superna conuersi, eaque sola verè esse iudicantes; se nihil eorum scire affirmant, quæ primò existimabant se scire: in quo gradu se reperiri profitebatur Socrates, dum dicebat; Hoc vnum scio, quòd nihil scio; cuius ignorantia, aliorū sciētiae præferenda est: quem ordinem indicauit Socrates, dum in Phædone dixit, se, dum primò in rebus naturalib. versabatur, putasse multa scire; in progressu tamen eò deuenit, vt se nil scire animaduertet. Postremò per animæ acie ad ideas homines eleuati, cum eisque coniuncti, iam sciētiae splendore illustrati refulgent. Hinc constat, quid sit intellectus adeptus; què à longè conspexit Auerroes, & in cuius adeptione summum bonum collocauit. Nam duplex in anima consideratur adeptio: vna sui ipsius; dum extrà progressa, in se, ad suasque rationes reuertitur: altera mentis; dum per rationes cum ideis iungitur, & mentem, tanquā formam adipiscitur. Demū ex his patet; quomodo vera sciētia, quæ eadem intelligentia, & sapientia est; pietatem, & religionem parit:

scientia enim nos ad mentem, & ad diuinam e-
 leuat; cum eis animam copulat, cum quibus
 anima sola pura, recteque purgata coniungi
 valet; propterea ea coniunctio sine pietate,
 sanctitate, & religione, nec esse, nec seruari po-
 test: adeo, vt pugnantia proferant; qui inqui-
 unt, aliquem esse sapientem; sed impium, & a
 religione alienum.

An scire sit reminisci.

CAP. XIII.

Requenter Plato, cum in Menone
 tum alibi, scientiam esse reminiscen-
 tiam ostendit; & iure profecto. Cum
 enim a primo opifice manarint; a
 quo omne, quod effluit, perfectum est; animas
 quoque omni perfectione absolutas ab eo ma-
 nasse, putandum est: animæ perfectio est scien-
 tia; quæ adeo est eius propria, vt seorsum ab
 ea, nec quidē iure anima dici mereatur. Quod
 etiam ex eo patet: quoniam externa acciden-
 tia, quæ sola sensibus vsurpantur, nunquam
 ad substantiæ, internæque essentiæ cognitio-
 nem nos eleuant; nisi in anima nostra per
 rationes formæ rerum essent insertæ, eique es-
 sent familiares. Neque tam facile per excita-
 tiones, per interrogationes, & responsiones, in
 nobis excitaretur cognitio veritatis; nisi cum
 ea veritate cōcreatæ fuissent animæ. Accedit,
 quod neque etiam adeo tenax esset hominis
 memoria, neque tam diu seruaret anima no-
 tiones

tiones rerum; neque eorum, quæ ante quinquaginta annos didicit, recordaretur; nisi firmo, & stabili aliquo interno fundamēto, scientiæ munitæ essent; firmisque radicibus hærerēt: quomodo enim tam diu, vel in spiritibus, vel in essentia animæ, imagines solum extrinsecus receptæ, seruari possent? Fateamur itaque cum ratione, cum experientia, cum Platone, scientiam esse reminiscētiā; asseramus, ab æterno animæ fuisse insertas rationes rerū ideis respondentes, per quas dicitur Deus in Timæo ostendisse animis fatales leges; cognoscamus ex hoc, qua ratione, ex sententia Platonis, anima sit diuinæ mentis imago: vt enim diuina mens est omnia per Ideas; ita anima est omnia per rationes ideis proportionē respondentes. Scientia itaque nostra, est reminiscētia eorum; quæ anima primò soluta à crasso corpore, in seipsa nouerat: quorū, ob lapsum à se, & coniūctionem cum corpore, oblita est. Nuncupatur autem reminiscētia, duplici de causa: primò; quia anima soluta à corpore, eammet primò sciebat: secundò; quia eadem anima cum alio corpore iuncta, eadem ad discere, & scire potuit. Prima tamen est ea, ad quam præsertim respexit Plato; nam ea propriè potest dici reminiscētia, cū nobis conueniat per reliquias intelligibilium in anima intrinsecus seruatas: Altera verò reminiscētiæ nomine designari non meretur; cū id, quod in vna corpora vita acquiritur, in obitu penitus

aboleatur. Insuper, dum dicimus scientiam esse reminiscenciam; id minimè est verum, referendo scientiam ad compositum; sed solum ad animam, cui ab æterno insertæ sunt rationes rerum; per quas soluta à corpore, valet liberè cuncta cognoscere.

Quæ à Peripateticis obijciuntur Platoni.

CAP. XIII

Peripatetici ad sola externa respicientes, in imaginib. potius, quam in essentia rerum versari; Platonem supra eorum terminos eleuatum, in conspicuo versari errore affirmant: quod facile se ostendere credunt. Primò; quia quod apprimè aptum, natumque est aliquid recipere, eo debet esse denudatum; quod est in potentia, debet esse priuatum forma recipienda; quod ad opposita est indifferens, ad nullam partem debet esse contractum, nullique destinatum: hominis anima, ante scientiarum adeptionem, est capax; est in potentia; est indifferens ad verum, & falsum; & modò in vno, modò in altero versatur: non itaque insertam habet scientiam, & veritatem. Præterea, à ratione omnino esse alienum asserunt, quòd in anima insertæ sint rerum scientiæ: quasi Theauri pretiosi, & optimi, qui nos lateant: non enim veritatis splendor, & lux, occulta seruari potest. Addunt, quòd non anima scit, sed homo per animam: non itaque anima soluta à corpo

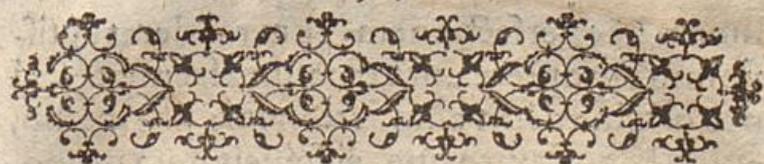
re, ea cognoscit; quæ percipit, iuncta corpori. Confirmant; quia hominis anima, sine virtute imaginandi nihil intelligit; & propterea reminisci non possumus, cum vis imaginandi pereat. Addunt, Platonem, nedum cum ratione, sed etiam secum pugnare: Ex vna enim parte asserit, scientiam esse reminiscentiam: ex altera inquit, imagines nouas in anima formari, easque seruari, vel deleri; quæ memoria, vel obliuio dicitur; vt patet ex Theæteto: Insuper, asserit in Philebo; animam libro sine scriptione esse similem, in quo denuo multa scribantur: Iure itaque negligenda penitus esse videtur ea Platonis de reminiscentia sententia; quam ipsemet reiecit, & seruare non valuit. Proculdubio, qui leuiter perpendunt, & extrinsecus solum considerant sententias sapientum; facile in eis oppositiones adinueniunt, lites excitant, rationesque pro earum euersione formant; quæ facillimè delentur, dum sententiæ intrinsecus considerantur, intimiusque perspiciuntur. Hoc manifestè patere potest in proposita difficultate: de qua non est cum Simplicio dicendum, quòd lis sit in verbis; & quòd, vt ex sententia Platonis, ita etiam ex sententia Aristotelis scientia sit reminiscentia; & quòd Aristoteles eam non censuerit nomine reminiscentiæ denotandam. Manifestissimè fallitur Simplicius; cum sit conspicua differentia de rationibus animæ insertis, de statu animæ extra crassum corpus, de numero animorum,

& aliis ad rem hanc pertinentibus; ut frequenter ostensum est in præcedentibus. Dicamus itaque nos, eos re vera dissentire; & Platonem, nec secum, nec cum ratione pugnare; sed sententiam proferre humanæ rationis apprimè consentaneam. Et dum inquirunt Peripatetici, intellectum esse indifferentem, in potentia, & maximè natum recipere: dicendum est, hæc esse vera de anima rationali, ut nobis iuncta, ut cum imaginatione complicata; in qua conjunctione etiam seruat facilitatem, & habilitatem ad vnum oppositum; nempe ad veritatē, ad quā per insertas rationes est procliuus. Insuper, cum in eius essentia, siue in anima in se manente, insertæ sint rerum rationes; optimè seruatur, quod ab Aristotele dicitur in tertio de anima; in nobis reperiri, & quod est natum omnia fieri, & quod est natum omnia facere: adeo, ut Aristoteles à veritate coactus, sententiam protulerit apprimè consentaneam sententiæ Platonis. Neque est à ratione alienum, ut inquirunt, quod huiusmodi Thesauri scientiarum, nos lateant: nam adeo inuoluti sumus in tenebris, & umbra corporum; ut potius mirum sit, quomodo aliquis animi aciem supra tenebras valuerit eleuare, & lucem veritatis conspicere. Accedit, quod etiam in huiusmodi tenebricosa dispositione, acutè insipientibus varij offeruntur huius splendoris radij, veritatisque indicia in præcedente capite enarrata. Præterea, si non miramur Geometram dormientem

inientem, & ebrium latere habitus suos; cur mirari debemus, quòd anima longè vehemē- tiora passa ob coniunctionem cum corpore, suimet, & suorum bonorum videatur oblita? Et dum inquirunt, non animam, sed hominem intelligere; & nil intelligere, sine virtute ima- ginandi: dicendum est, & hominem, & animā intelligere; sed modo vario: cū enim anima seorsum à corpore seruetur, seorsum à virtute imaginandi subsistat, etiam seorsum ab his o- perari valet. verum est, quòd homo nil intelli- git sine virtute imaginandi: falsum autē, quòd anima sine ea nil intelligat; immò sine ea verè, & propriè intelligit. Assero tamē, dum ex Pla- tonis sententia dicimus, scientiam esse reminī- scentiam; id minimè esse intelligendum, refe- rēdo hoc ad corporeum hominem; sed solūm esse verum, ratione animæ: non enim ille met numero homo, sed eamet anima prænouit il- la; vel seiuncta à corpore, vel cum alio corpo- re iuncta. Dum verò vlteriùs inquirunt, Plato- nem secum pugnare: qui hoc asserunt, se igna- ros prorsus ostendunt Academicę disciplinæ. Nam ex sententia Platonis, dum loquimur de hominis scientia, ad duo respicere valemus; vel enim respicimus ad compositum hominē, vel ad solam animam: insuper, vel respicimus ad imagines per externas sensuum excitatio- nes expromptas, vel ad rationes intrinsecūs in anima insertas. Si ad hominem, & ad imagi- nes aduentitias respicimus, sic nouæ scribuntur.

tur literæ, vt in Theæteto, & in Philebo legitur; id tamen non fit sine auxilio internarum rationum: Si verò ad solam animam conuertimur, & ad rationes in ea insitas; non denuo acquiruntur, nec vnquam penitus delentur, & eliduntur; sed solùm obruuntur, & obscurantur. Ex his colligi primò possunt omnium aduersarum rationum solutiones: colligitur secundò, opinionis, & fidei acquisitionem, nò propriè esse reminiscentiam, cùm ad solum compositum pertineant, & in imaginibus extrinsecùs aduenientibus versentur: solùm eatenus potest dici reminiscentia, quatenus ea quoque cognitio ab insertis rationibus habet ortum, propriè tamen sola scientia meretur dici reminiscentia. Ex his ratio colligi potest: cur Plato pro inuenienda veritate præsertim vsus sit Dialogis; & Socrates ad solutam orationem se minimè aptum prædicauerit, sed solùm ad interrogationes accommodatum: ac demum, cur se obstetricio fungi munere affirmauerit: per hæc enim omnia denotauit, veritatem in animis nostris esse insertam: & per interrogationes animam ad partum latentis veritatis esse excitandam: scientiasque non extrinsecùs induci, sed intus existentes educi. Demum patet, quòd Apollo præcipiens, ΤΑ ΙΠΣΥΜ ΝΟΣΘΕ; latenter præcepit, nos omnia debere noscere: quoniam qui se noscit, animam exactè cognoscit: in qua rerum omnium veritates, vt in speculo refulgent.

STE

STEPHANI THEVPOLI,

BENEDICTI F. PA-

TRITII VENETI,

ACADEMICARVM

Contemplationum,

LIBER X.

De Humana felicitàte differendum proponitur.

CAP. I.

QVONIAM finis, cui inservire, o-
pemque ferre debet humana cō-
templatio, est Homo; ac ob id so-
lūm vigilandum, laborandumque
nobis est pro scientiarum acqui-
sitione; vt nosmetipfos à corporea labe purge-
mus, & pro facultate perficiamus; ac insuper,
quoniam hominis perfectio, & scopus nobis
in hoc vitæ cursu propositus, Fœlicitas est: iu-
re in fine mearum Platoniarum contempla-
tionum, de Homine, vt de fine cui; de Fœlici-
tate, vt de scopo postremo, in quo solo cumu-
latè requiescimus, mihi differendū proposui.
Natura in formando homine, de nulla alia re
magis sollicita fuisse visa est, quàm, vt ad sub-

liment hanc perfectionem eum redderet aptissimum: propterea, præter animi facultates, ei pro origine dedit admirationem; pro medio, animi habitus: pro fine, ei felicitatem proposuit. Habilitas ad admirationem, est hominis affectio origine prima: facilitas ad capessendas disciplinas, est proprietas origine secunda: facultas ad assequendam felicitatem, est proprietas origine postrema; perfectione vero, & intentione præcipua: in quo ternario numero, vniuersa hominis perfectio posita est. Et quoniam de attinentibus ad duas præcedentes proprietates, satis superque in præcedentibus sum loquutus; superest solum, vt de animi habitibus, tanquam de proxima ad felicitatem dispositione, loquar; ac demum immensam humanæ felicitatis amplitudinem quam breuissimè perstringam:

De Animi habitibus.

CAP. II.

Quemadmodum ad nostrum corpus se habet sanitas, & pulchritudo; ita ad animam se habere putandum est virtutes in more positas, & scientiam: vt corpus per naturam præsertim formosum est, & bene valet; ita anima, ex sui natura, virtutibus, & scientiis est decorata: Demum, vt ars, & humana industria, conducunt ad sanitatem recuperandam, ad illustrandamque formam; ita disciplina, & studium, apprimè necessaria sunt

sunt pro scientia è tenebris in lucem reuocanda, virtuteque comparanda: quam vt anima assequatur, nil extrinsecus recipere debet, sed solùm eget purgatione à corporea labe; non secus ac aurum, vt fulgeat, solùm debet à terrena sorde secerni. Hinc euenit, quòd virtus omnis purgare dicitur; & omnis anima purgata, virtutibus, & scientiis, tanquam splendore proprio, est honestata. Dicitur tamen anima habitus recipere; quoniam habitus ad duo referri possunt: vel ad essentiam animæ, eiusque rationes; & sic firmi, permanentes, animæque manenti cœterni sunt; vel possunt referri ad hominem anima præditum, & ad notiones, quæ per externas excitationes à sensibilibus factas promuntur; in qua consideratione acquiri studio, & disciplina dicuntur: addeò, vt tunc dicamur habitum præditi, dum (repulsa nube, solutaque caligine; qua anima ob nexum cum corpore obducta, & circumfusa erat) anima in se conuersa, rationes, vel ideas conspiciere valet; & ita est affecta, vt non facile amplius, vel à corporis illecebris decipiatur, vel à nubibus eius offundatur. Ex quo constat, pro habitus adeptione nil denuo in anima recipi, sed solùm aliena repelli. Et quemadmodum supra crassam ignorantiam considerabantur tres cognitionis gradus; vnus opinionis rerum fluxilium; alter animaduersionis, quòd ea non sit scientia; postremus adeptionis veræ intelligentiæ, & scientiæ: ita quot

que in habitibus animæ hi tres gradus inveniuntur. Nam consideratur primò habitus opinionis, qui exposcit conseruationem phantasmatum rerum sensibilium in memoria: cōsideratur secundò habitus, & constantia in eo iudicio: quòd sensibilia non sint res veræ, sed vmbrae; qui est habitus, supra phantasiam eleuatus: demum cōsideratur habitus supremus in reditu animæ in se, & cōtactu idearum; qui phantasmatum ope minimè eget, nisi pro origine conuersionis animæ in seipsam. Ex qua explicatione primò colligimus, quomodo anima per scientiam fiat omnia: nam ea, vt nobis iuncta; primò est penitus in potentia, & nihil actu; mox fit omnia per rationes omnium sibi insertas; adeò, vt ea, ex se, semper sit omnia: vt nobis iuncta, modò sit potestate, modò actu, modò nihil, modò omnia; absque eò, quòd aliquid extrinsecus in se recipiat. Patet insuper, quid verè sit intellectus agens, & possibilis: nã duplex in nobis consideratur intellectus agens, duplexque possibilis; quatenus duplex potest fieri comparatio: vna inter animam in se manentem, & à se recedentem, siue progredientem; in qua comparatione anima progrediens, nancupatur intellectus possibilis; in se manens, dicitur agens. altera comparatio fit inter animam, & mentem, quatenus anima à mente perficitur; in qua comparatione anima est intellectus possibilis, mens vero agens. Quæ omnia longè secus per principia, & fundamenta.

damēta Peripatetica explicanda sunt, vt satis constat.

*An anima iuncta corpori, valeat per Ideas
intelligere.*

CAP. III.

DAlet proculdubio homo, per rationes animæ insertas, de rebus rectam habere opinionem; & ideo opinio ita dicitur esse hominis propria, vt intelligentia Deorum. At, num valeat anima corpori iuncta, ad ideas eleuari, & per eas intelligere; non leuis est dubitatio. Non enim apparet; quomodo anima adeo depressa, adeo terrena inole grauata, valeat ad supernā idearum lucem extolli, cum eisque coniungi. Insuper non apparet; quomodo iuncta corpori, sine virtute imaginādi intelligere valeat. Vulgata est Peripateticorum sententia, oportere intelligentem phantasmata speculari: in nexu autem animæ cum mente, & ideis, anima imaginationis ope non amplius vitur: non itaq; apparet, animam iunctam corpori per ideas posse intelligere. Attamen si ad Platonis verba, & sententias conuertimur; asserendum est; hominem posse quidem, sed cum difficultate, & rarò per ideas intelligere. Hoc affirmat Plato in Timæo inquit; Veræ opinionis virum quemlibet esse participem; intelligentiæ verò, Deos quidem omnes, homines verò paucos, &c. at intelligētia ea est, quæ ad ideas anle

mam eleuat. Præterea, id ipsum in quinto, & in sexto dialogis de Repub. confirmavit; dum in homine, nedum opinionem, verum etiam intelligetiam consideravit. Præterea, id ipsum ex eo lucidius colligitur; quia Plato affirmavit hominem in hac quoque vita posse esse felicem; quamvis id eueniat valde raro, & magna cum difficultate: felicitas nobis non conuenit sine nexu cum ideis. Præterea, ratione quoque eandem sententiam confirmare valemus: cum enim anima à mente pendeat, & in hoc corpore sæpe soluta viuat, despiciens cuncta ad corpus pertinentia; putandum est in ea libertate, cum suo principio, suaque perfectione coniungi; quod nobis ostendunt vaticinia diuinationesque per somnia. Hinc dicunt Platonici, virtutes morales nos liberare à vehementia perturbationum; contemplatrices verò ab imaginatione, & sensibus. Hinc quoque ratio colligitur, cur scientiæ dicantur aquæ viuæ; quibus insperæ alæ animæ, plumas per lapsum eius decidas, vel fractas reficiunt, ac in integrum restituunt. Alæ enim sunt facultates animæ, ad superna ducentes. Plumæ sunt; tum naturales instinctus ad bonum, & verum; tum rationes ei insertæ: quæ decidunt, vel franguntur in descensu ad corpus, & coniunctione cū eo; reficiuntur autem per scientias, quasi per viuas aquas, ex idearum, rationumque fontibus manantes, vitamque animæ restituentes. **Cum itaque scientiæ sint aquæ viuæ, alas reficientes;**

cientes; iure nos ad ideas eleuant, & cum eis animam neſtunt. Propterea non iniuria Plato in Phædro alas animi augeri aſſeruit illis omnibus, quæ ad ſuperna nos eleuant; vt Pulchritudine, Sapientia, & ſimilibus: & conueniente metaphora in eodem dialogo conſiderauit currum vitarum animæ, Aurigam eius, equos ducentes, calcaria; & demum cuncta conferentia ad animæ eleuationem, eiusque nexum cum mente, & ideis. Simplicius in tertium de anima rectè dixit, animam non nunquam viuere vitam ſeparatam, quamuis ſit iuncta corpori: quod verum eſt ex ſententia Platonis, at ex ſententia Ariſtot. nequaquam: nunquam enim anima, iuxta Ariſtotelem, ſiue imaginatione operatur; verùm ſemper habet imaginationem antecedentem: at ex ſententia Platonis ſecùs ſe habet. Ratio diuerſitatis eſt: quoniam, ex ſententia Ariſtotelis, noſtra ſcientia penitus pèdet ex phantaſmatibus: ex opinione verò Platonis, phantaſmata ſolùm excitant; at propriè ſumpta intelligibilia, ſeruantur in ſubſtantia animæ, & mentis. Hinc pendet, quòd Plato, & Ariſtoteles, in alio diſſentire coguntur; ſi ſeruare volunt initia, & fundamenta ſua: Nam ex ſententia Ariſt. intellectus non ſeruat; ſed deſinente actu intelligendi, ſolùm ſeruantur phantaſmata ad imaginationem pertinentia: At ex opinione Platonis; in virtute imaginandi, ſeruantur phantaſmata; in anima rationali, rationes; in men-

te ideæ per quas mens sine anime, & anima sine virtute imaginandi, intelligere valent.

De Hominis felicitate. CAP. IV.

Homo, qui inter animalia solus mundi civis nuncupari meretur; cum solus sit rationis, & mentis particeps, natus præesse aliis; quoniam à cœlo descendit in terras, etiam à terris debet censerī aptus eleuari in cœlum: facilis est quidem ei descensus, ascensus verò difficilis; non ita tamen, vt studio, & sollicitudine difficultatem superare non valeat: in quo ascensu putandum est, esse positum summum bonum eius. Id ipsum ex eo patet; quoniam conspiciamus omnes homines interna quadam animi commotione felicitatem expetere, & quærere: ne autem illa naturalis propensio sit inanis, putandum est paratam eis esse felicitatem; in qua, tanquam in postremo fine requiescât. Et præsertim; quia si secus esset, noster appetitus inaniter in infinitum progrediretur, nec finē ullū adinuenire posset. Præterea, id ipsum confirmatur; quia anima rationalis, affinitatis nexu, cum diuinis est iuncta; ideo diuinarum conditionum debet esse particeps: conditio autem, ac veluti affectio diuinorum, felicitas est. Fateamur itaque natum esse hominem assequi felicitatem: de qua variæ Philosophorū fuere opiniones. Nam quicumque hanc solam mortalem nouere vitam, & ad futuræ notitiæ eleuari non potuerūt; in hac sola hominū conuenire

uenire foelicitatem existimarunt: & quorum numero fuerunt Peripatetici; qui, vt in futuræ vitæ cognitione, ita in foelicitatis explicatione summo opere sunt hallucinati. Quicumque verò futuram nouere vitam, vt nostri Theologi, & cum eis Plato, rectè asseruerunt, vitam hanc esse, veluti viam ad aliam; & in hac vita, vel nobis foelicitatem non conuenire, vel conuenire valde tenuem, & paucis; adeò, vt potiùs dispositio ad foelicitatem, quàm vera foelicitas, homini sub orbe lunæ collocatò conueniat; adeò, vt, ratione quoq; huius, homo iudicari debeat ludus Deorum. Vt autem hæc veritas clarior appareat; quid sit foelicitas, perpédamus. Afferere, quòd summum hominis bonum, eiusque foelicitas sit virtus, vt aiunt Stoici, falsum est. Nam virtus est purificatio animi; & propterea est dispositio ad foelicitatem, non foelicitas. Pariter non videtur esse dicendum cum Aristotele, quòd foelicitas sit actio virtuti consentanea; quoniam actio est accidēs, quod non valet esse postrema perfectio substantiæ; insuper, omnis actio est gratia boni, respicit finem, perducitque ad aliud; ideo non ea finis est, sed potiùs medium, per quod finem attingimus. Propterea putandum est, foelicitatem esse positam in summi boni fruitione, postremi finis consecutione, nexuque cum eo; & iure quidem: nam foelicitas, & summum bonum, in idem veniunt; summum bonum est auctor, & finis omnium; in eius itaque fruitio-

ne felicitatem esse positam, censendum est. Confirmatur; quoniam ab eo solo potest absolute pendere bene esse, à quo pendet esse: homo esse habet ab vniuersi opifice; ab eo itaque solo debet sperare bene esse. Colligamus itaque felicitatem non esse virtutem, non cumulum humanorum bonorum, non vitam naturæ consentaneam, non actionem probam; sed nexum cum primo principio, fruitionem eius, & conformationem humani animi cum eo, vt ei licet.

Qua via ad summum bonum eleuemur.

CAP. V.

Vulgata satis est sententia, eosdem esse gradus ascensus, & descensus; & sola ratione differre: cum itaque patuerit, per quos gradus anima à mundi opifice descēdat; etiā patere potest, per quos ascēdere valeat: descēdit anima post mentē, & ideas non participatas, ac participatas, recedēdo à se, ac ad vitas postremas declinādo; id eò, vt ascendat, debet ad se redire; & per rationes, ideas, & mentes medias, cū ipso vno, ipsoque bono coniungi. Finis postremus huius diuinæ conuersionis, & reditus, vnus est: ea verò, quæ ad hanc conuersionē nos excitāt, ac ad finē perducunt; non vnū, sed tria esse possunt; vt ex Phædro, & Phēdone colligitur: Nam Amor, Musica, & Philosophia, id efficere valēt; & ppter ea Mercurius, Venus, & Phēbus nostro ascen-

ascensui præesse dicuntur: Mercurius enim per rationes, Venus per amoré, Phæbus per Musicam eleuat animos ad sublimia. Iure etiam his tribus tribuitur munus cõuersionis; quoniam nos, vel per visum, vel per auditum, vel per rationé ad diuina excitamur, & inuitamur; visui, amor; auditui, musica; rationi, philosophia respondet. Insuper, tria sunt; quæ primò in intelligibili, mox in sensibili mundo refurgent: pulchritudo, quæ est ipsius boni splendor; ratio, siue proportio, cum rationum animæ, tum idearum inter se; in quibus essentialis numeri vigent, vt in earum explicatione declaratum fuit: demum essentia, & conditio rationum, & idearum: pulchritudo amorem parit; proportio excitat musicæ dilectionem; rationes, & ideæ, philosophiam formant. Ex his tribus conuersionis igniculis, philosophica est præcipua; & est talis, vt sine ea reliquæ consistere nequeant; ac suo fundaméto, & radicibus sint destitutæ. His conuersionis, ac eleuationis occasionibus valemus, & bene, & malè vti: quibus si malè vtimur, præcipites reddimur; si bene, in ipsum bonum eleuamur, in quo fœlicissimè quiescimus. Vt bene his vtamur, vt incolumes à mundi fluctibus euadamus, vt firmiùs, & tutiùs ad supèra eleuemur; duos consiliarios, duos duces, duas alas nobis parare debemus: Appetitionem boni, Desiderium veri: Appetitioni boni, respondet Prudentia; Desiderio veri, respondet Sapientia.

His purgati, & muniti, cum recessu à corporeis eleuamur ad supera, & incorporea: ad quam eleuationem parant nos virtutes morales; sapientia verò proximè iungit, quatenus sapientia est nexus rationum animæ cum ideis, mentis, idearumque contemplatio: & quoniam ideæ pro parente agnoscunt ipsum vnum, ipsumque bonum; ideo anima, dum iungitur cum ideis, cum ipso vno, ipsoque bono mirabili nexu complicatur: Et quoniam hæc omnia, vel non conueniunt animæ cum mortali corpore iunctæ, vel vix, & obscurè valde conueniunt; ideo iure in Epinomide dixit Plato, paucos in hac vita, & eos obscurè valde, posse dici beatos. Et hoc fortasse voluit denotare Solon, dum asseruit, neminem ante mortem posse dici beatum; quamuis Arist. in primo de moribus, longè secus eius sententiam explicauerit. Ex his patet, in multis Aristotelem ita à Platone dissentire, vt nullus cōcilio derelinquatur locus. Aristoteles ait fœlicitatem esse actionem probam; Plato hanc probam actionem iudicat esse, vel viam, vel medium ad fœlicitatem: Aristoteles duas homini tribuit fœlicitates, vnam ciuilem, alteram contemplatiuam; Plato has esse censet vias duas miro nexu coniunctas ad fœlicitatem vnam: Aristoteles in hac sola vita homini tribuit fœlicitatem, nunquam in alia; Plato è contra, in hac vmbra, in altera veram homini nouit fœlicitatem conuenire. Aristoteles itaque pro termino viam, pro essen-

tia vni.

tia vmbra coluit: Plato verò ad terminum,
& essentiam, mentis aciem direxit.

Nonnulla ad fœlicitatem pertinentia.

CAP. VI.

OMO, qui fœlicitatis, & miserię est
capax, & in eius manibus est po-
situm ad vtramlibet progredi iu-
re in biuio collocatus esse dicitur:
& in eo boni Dæmonis virtus, ingenij conue-
niens dispositio, humanæ fortis splendor re-
fulget: dum, derelicta via obliqua, rectam eli-
git; neglectis tenebris, properat ad lucem; spre-
tis vmbis, essentiam quærit, & magnificat. Et
quoniam fœlicitas sumpta pro scopo, & eius
essentia, est ipsum bonum; sumpta pro eo, q̄
proximè nos necit cum scopo, est sapientia, &
amor: iure, vt ad nos pertinet, & in ordine ad
ea, quæ in nobis fœlicitatem formant; primas
partes Plato in Philebo sapientiæ tribuit. Et
quoniam sapientia est eleuatio ad ideas, & con-
tactus earum; in quo cōtactu anima per men-
tem formatur, & ratio per ideas perficitur, &
cum primo principio necitur: iure fœlicitas
dicitur similitudo animæ cum Deo: nam in eo
nexu p̄ diuina formatur, vitamq; diuinā hau-
rit, & recipit: ideò, vt iure Deo simillima dica-
tur. Insuper, quia Mês supra cælum est posita,
cū sit ab omni corpore soluta: Anima verò
cum motu, & corpore complicata: ideò iure
dicitur in Phædro, pertinētia ad mentē, supra
cælum esse collocata, & in loco supercœlesti:

animas verò, q̄ in cœlum eleuantur, vnà cum cœlo circunvolui; & solùm aurigæ caput, hoc est, mentem supra cœlum extolli. Ex nexu animæ cum primo principio, incomparabile confurgit gaudium; & iure quidem: nam ille nexus, est redivus animæ in dispositionem sibi per naturam, & electionem summo opere congruentem; redivus autem in suam naturam, optatiq; finis fruitio, gaudium saluberrimum parit. Et quoniam obiectum est immensum, & voluntas nil aliud quærebat, nec ad aliud tendebat, nisi ad illud; iure gaudium quoque est immensum, cum nullo dolore permixtum, vniuersam expetitionem cumulatissimè explens. Et quoniam gaudium pendet ex obiecti adeptione, nobis per sapientiam conueniente; ideò iure Plato in Philebo, secundas partes pro fœlicitatis constitutione tribuit gaudio. Ex his varia cognitu vtilia colligere valemus. Primum est, fœlicitatem nedum attinere ad facultatem animæ cognoscentem, verùm etiã ad appetentem: nam sapientia, ad facultatem intelligentem; gaudium, quo inde perfundimur, ad voluntatem pertinet: & id profectò iurè cõtingit; vt omnis animæ facultas perficiatur, optimaq; dispositione fruatur. Colligimus secundo, fœlicitatem eminentiori modo conuenire intellectui, quàm voluntati: quia fœlicitas magis in eo nexu posita est, qui nobis conuenit per sapientiam, quàm in gaudio inde confurgente: gaudium enim est affectio, &

comes felicitatis, non autem præcipua essentia eius. Propterea cum Scoto non sentio, qui ad voluntatem potius, quàm ad intellectum censuit pertinere felicitatem: Et Marsilius Ficinus, dum in suis epistolis oppositum asserit, & confirmat; manifestissimè aduersatur Platoni in Philebo, quem tamen pro facultate sectari nititur. Demum colligimus; quidnam sit ambrosia, & nectar; quibus refici, & saturari animæ equos, assentitur in Phædro. Nam in animæ nostræ eleuatione; primò cōsideratur nutritio, & accretio alarum animæ; hoc est, virium, & appetitionum eius: quæ nutritio, & accretio dicitur fieri pulchro, sapientia, & bono; quoniam animæ vires non vehementer ad superna conspirant; nisi, munere sapiētiae, bonum & pulchrū aliqua in parte nouerint. Post alarum accretionem, quæ in animæ descensu deciderant; sequitur eleuatio, adeptio, contactusque obiecti, & eminens quædam ab ipso animæ nostræ formatio; & hoc dicitur conuiuium animarum, quæ supra cælum eleuatur: in quo conuiuium animæ, quæ saturantur, amplius non esuriunt. Postremò equis, hoc est, facultatibus appetentibus, ambrosia, & nectar offertur: & primò Ambrosia, quasi cibus; qui est expletio appetitionis, per nexum animæ cum primò omnium principio: mox nectar, hoc est, gaudium inde consurgēs; qui est, quasi potus cibum contemperans, & dulcedine animam perfundens: qui cibus, & potus dici-

tur tribui equis, hoc est, facultatibus appetentibus; quoniam nutritio, & expletio ad facultatem appetentem propriè pertinent, vt etiã gaudium inde consurgens. Hæc primò, & propriè Diis conueniunt; qui supra cælum ad cœuiuium, & dapes tendere dicuntur: in propria tamen conditione, & gradu etiã conueniunt animis hominum; quamuis non ita, vt Dij, eleuentur sublimes. His metaphoris Plato eleganter, & doctè cuncta explicauit ad fœlicitatem, & ad gaudium eius comitem pertinētia; ita sublimia ingenia docuit; vulgaria verò demulsi, & oblectauit. Verùm cum post varios decursus, cum post descensum à primo rerum principio vsque ad postremam materiam, iam in principium primum reuersi sumus; in eoq; fœlicitatem, summum gaudium, finem què nostrum inuenerimus: conueniens esse duxi, vt Deo gratias agentes, in eo optimo fine, nostrorum laborum finem statuamus; & non sine gaudio, in eo immenso gaudio requiescamus.

Peroratio operis:

CAP. VII.

Atissimi sunt campi Platonice contemplationis, & à viris diuino potius, quàm humano ingenio præditis accuratè culti. Hos ego, qua potui, breuitate percurri; summa potius tangens fastigia rerum, quàm exactè cuncta perquirens:

Verfa-

Verſatus ſum præſertim in attinentibus ad
contemplationem. Ciuilia vero, in quibus A-
cademici ſummopere refulſerunt; ob tempo-
ris anguſtiam, & quoniam eminenter in ſa-
pientia, & contemplatione contineri iudi-
caui, ſilentij velo obuolui: ſpero tamen, ſi Di-
mihi ocium, viresque ſuppeditabunt; in alia
huius operis editione, & hæc limatiùs, & reli-
qua cumuatiùs me explicaturum. Interim ex
his ſatis conſtare cenſeo; inaniter eos labora-
re; & oppoſita, Heracliti more, in idem tenta-
re redigere; qui Ariſtotelem manuſtiſſimè à
Platone diſſentientem, nituntur cum Platone
conciliare. Ac in ſuper conſtare cenſeo, Platonis
ſententias non adeò eſſe paruipendendas,
nec tam leuiter reiiciendas; vt frequenter id
fieri conſpicimus, vel ab Ariſtotele, vel à ſe-
ctatoribus eius. Ab Ariſtotele primò, qui sæ-
pe sæpiùs potiùs verba Platonis, quàm ſenten-
tiam damnat; & ſi ſententiam arguit, id effi-
cit rationibus ſatis leuibus, facileque ſolubili-
bus. A ſectatoribus verò Ariſtotelis negligi-
tur Plato: vel quia nimium in verbis Ariſto-
telis iurarunt, ei que vni, tanquam ſaxo, ſint
affixi: adeò, vt eis præcluſum ſit iter liberè
philosophandi: vel quia in fertiliſſimis Aca-
demicorum campis minimè verſati, eos fru-
ctus reſpuunt, quos non deguſtarunt; ac eo-
rum iudiciù ferre audent, q̄ minimè nouerūt.
Quod viri iudicio, ſapiètiaq; inſignes, nequaq̄
fecere; vt Diu⁹ Auguſtinus, Magn⁹ Dionyſius

Areopagita, admirabilis Galenus, Cardinalis Bessarion, Ioannes Picus, & alij quamplurimi; qui Platonem summopere commendarunt, vehementerque sunt admirati. Immo Theophrastus, qui nedum disciplinæ, verum etiam affinitatis nexu, cum Aristotele iunctus erat; defuncto Aristotele, in Academiam inclinavit; & Academicorum placitis, veluti illustribus ornamentis, suos libros splendidissime decoravit. Patere demum censeo, quam magnificè sententiarum varietate, & splendore animum nostrum exornent; quam facile ad sublimia nos eleuent, quam pios erga Deum nos reddant; quam in multis conueniant Platonice contemplationes, cum decretis Sanctorum Patrum Christianæ religionis, cumque reuelationibus Prophetarum. Quod si Platonis verba non in omnibus Christianam redolent veritatem, mirum non est; quia homo non æquatur Deo: Mirum hoc potius cense-ri debet, quod homo his tenebris circumfus, suo ingenio tot veritati consentanea attingere valuerit. Propterea, si quid à me in his libris dictum inuenietur, quod cum decretis Christianæ religionis non conueniat; sciant omnes me id protulisse, non quia ita sentiam, sed vt Platonis sententiam patefaciam: mihi enim exploratissimum est pertinentia ad Diuinam Trinitatem, ad Diuinationem, ad Mundi creationem, ad immortalitatem animæ, ad Naturam & conditionem hominis, adque

adque alia huius generis, minimè fuisse nota
Philosophis; sed cognitionem eorum nos ex
sacris fontibus debere haurire: quorum de-
creta in me adeò sunt firma; adeò certa, & ex-
plorata; ut pro eorum seruanda veritate,
etiam vitam expirare para-
tus sim.

FINIS

Libri Decimi & Vltimi.

Bb

INDEX CAPITVM OMNIVM
 QVAE IN DECEM HISCE LIBRIS
 continentur.

Capita Primi libri.

Primum opus. Cap. 11. pag. 1
 De modo cogno-
 scendi Deum. Cap. 2. pag. 15
 De ipso Vno. Cap. 3. 18
 De ipso Bono. Cap. 4. 22
 Defenditur Plato à calum-
 niis Peripateticorum de
 Idea boni. Cap. 5. 27
 De ipso Pulchro Cap. 6. 31
 De nonnullis, quæ Deo tri-
 buuntur. Cap. 7. 35
 Vbi sit Deus. Cap. 8. pag. 38
 De prouidentia. Cap. 9. 40
 An Mundus ab eterno e-
 manauerit à Deo, opinio-
 nes aliorum Cap. 10. 44
 Alia opinio de Mundi De-
 pendētia à Deo Ca. 11. 48
 Sentētia Auctoris propria,
 & dissolutio difficultatis
 Cap. 12. 52

Capita Secundi libri.

DE Mente, an re distin-
 guatur à Deo.
 Cap. 1. pag. 56
 Quid sit Mens. Cap. 2. 59

De principiis, & generibus
 rerum. Cap. 3. 60
 Quomodo in Mēte sint prin-
 cipia rerum. Cap. 4. 63
 Quomodo in prima Mente
 sint quinq; genera rerū.
 Cap. 5. 65
 Conditiones nonnulla pri-
 mæ Mentis. Cap. 6. 67
 Alia primi Entis conditio-
 nes. Cap. 7. 68
 De numero mentium. C. 8. 71
 De Aeternitate, & Aeuo.
 Cap. 9. 73
 Aristotelis sentētia, eiusque
 cum Platonica collatio.
 Cap. 10. 76
 De Gradib. Entis. C. 11. 78

Capita Tertij libri.

AN Idea sint. Cap. 1. pag. 81
 Inuentores Idearū. Ca. 2. 83
 Quid sint Idea. Cap. 3. 85
 Cui conueniāt Idea. C. 4. 89
 Quomodo in Mente se ha-
 beant, & consurgant I-
 deæ. Cap. 5. 91
 Conuenientia, & differen-
 tia Idearum. Cap. 6. 94
 Quorū nō sint Idea. C. 7. 96
 Virum Mathematicarū for-
 marum

INDEX.

marū dentur Idea. Ca. 8. pag. 100
 Quorū sint Idea. C. 9. 104
 Quos vsus præbeant Idea. Cap. 10. 108
 An Arist. in disputatione de Ideis, cum Platone debeat conciliari. Cap. 11. 111

Capita Quartilibri.

Quid sit Anima, ex aliorum opinione. Cap. 1. pag. 116
 Quid sit Anima, opinio Platonis. Cap. 2. 118
 Qualis numerus conueniat animæ. Cap. 3. 121
 Quomodo Anima dicatur mouere seipsam, & esse initium motus. Ca. 4. 125
 Quæ à Peripateticis obijciuntur Platoni, & an debeant conciliari. Ca. 5. pag. 127
 De Animæ generatione. Cap. 6. 132
 De Animæ compositione. Cap. 7. 135
 Quod Anima sit mediæ cuiusdam nature, & conditionis. Cap. 8. 136
 An omnis Anima sit immortalis. Cap. 9. 139
 Solutio difficultatū. Cap. 10. pag. 144
 De Vehiculis Animarum. Cap. 11. 148

De Animæ descensu. Ca. 12. pag. 154
 Quomodo anima sit in corpore: & de sede eius. Cap. 13. 157
 Comparatio inter Aristotelis, & Platonis opinionē. Cap. 14. 163

Capita Quinti libri.

Mundum esse animalium. Cap. 1. 166
 An mundi anima distinguatur à Deo. Cap. 2. 168
 Qualis sit anima Mundi. Cap. 3. 170
 De Fato. Cap. 4. 173
 An Plato, & Aristoteles de Fato conueniant, & an omnia Fato fiant. C. p. 5. 175
 An que sunt Fato, fiant necessario. Cap. 6. 179
 De Parcis. Cap. 7. 183
 De Animis Spherarum. Cap. 8. 186
 De Pythagoreo Cali Sono, & Animis Elementorū. Cap. 9. 189

Capita Sexti libri.

De multiplici nominis Demonum significatione. Cap. 1. 194
 An dentur Demones, serpenina Arist. Cap. 2. 198
 An dentur Demones, sen-

INDEX.

sentia Plat Cap. 3. 202
 Quid sit Daemon. Ca. 4. 204
 Gradus Damonū. C. 5. 208
 De nonnullis affectionibus
 ad Demones pertinenu-
 bus. Cap. 6. 213
 Munera Damonū. C. 7. 218
 An dentur Demones mali.
 Cap. 8. 220
 De Sylvanis, Faunis, & si-
 milibus. Cap. 9. 223
 De nutritione Damonum.
 Cap. 10. 225
 Quomodo vel in statuas,
 vel in homines irabantur
 Demones Cap. 11. 227

Capita Septimi libri.

Intentio & Ordo explica-
 tur. Cap. 1. 230
 De Natura. Cap. 2. 233
 Opinio Platōnica ue Na-
 tura, clarior explicatio
 Cap. 3. 236
 Divisio Naturæ in uniuers-
 salem & propriam. C. 4.
 pag. 239
 De Mundo corporeo. Cap. 5.
 pag. 242
 Quomodo Mundus sit vnus.
 Cap. 6. 244
 De principiis proximis cor-
 porei Mundi. Cap. 7. 248
 De Materia, & P. matione.
 Cap. 8. 252
 Quomodo Materia cogno-
 scatur. Cap. 9. 257
 An Materia sit genita, &

Mundi generationem an-
 tecedat. Cap. 10. 260
 Conditioes nonnullæ Ma-
 teriæ. Cap. 11. 263
 An Materia bona, vel ma-
 la censerī debeat. Cap. 12.
 pag. 266
 Quomodo Numeri, & Fi-
 gurae sint iniua rerum.
 Cap. 13. 268

Capita Octavi libri.

De primis corporibus.
 Cap. 1. pag. 273
 An Cælum sit ess. nia quin-
 ta, penitus distincta à na-
 tura quatuor elemento-
 rum. Cap. 2. 277
 Solutio dubitationum. Ca. 3.
 pag. 281
 An Plato de quinta cæli es-
 sentia debeat cum Arist.
 coniliari. Cap. 4. 285
 De cæli compositione. C. 5.
 pag. 290
 De gradibus animulium sim-
 plicibus corporibus ve-
 spondentium. Cap. 6. 293
 De Motu cæli. Cap. 7. 295
 An cæli Motus sit naturalis.
 Cap. 8. 300
 An Terra moueatur in or-
 bem. Cap. 9. 304
 De causa requietis Terra in
 medio. Cap. 10. 308
 De Gravitare, & Leuitate.
 Cap. 11. 310
 Comparatio opinionis Ari-
 stotelis

INDEX.

<i>Sotilis cum sententia</i>	<i>Qua mereantur nuncupa-</i>
<i>Platonis in nuper dictis.</i>	<i>ri Scientia. Cap. 10. 350</i>
Cap. 12. 312	<i>Quomodo in nobis de Re-</i>
<i>Da differentiis positionis</i>	<i>bus fiat iudicium. C. 11.</i>
<i>Mundi. C. 13. 315</i>	pag. 353
<i>In quibus Plato ab Arist.</i>	<i>Quomodo in nobis produ-</i>
<i>reprehendatur. Cap. 14.</i>	<i>catur Scientia. C. 12. 357</i>
pag. 317	<i>An Scire sit reminisci. C. 13</i>
	pag. 360
Capita Noni libri.	<i>Quae à Peripateticis obj-</i>
D <i>E Mixtis inanimis.</i>	<i>ciuntur Platoni. Cap. 14.</i>
Cap. 1. 321	pag. 362
<i>De Plantis. Cap. 2. 323</i>	Capita Decimi libri.
<i>De Animalibus ratione ca-</i>	D <i>E humana felicitate</i>
<i>rentibus. Cap. 3. 327</i>	<i>differendum pro-</i>
<i>De Homine, an sit sola ani-</i>	<i>ponitur. Cap. 1. 367</i>
<i>ma vel aggregatū ex ani-</i>	<i>De Animi habitibus. Cap. 2.</i>
<i>ma, & corpore, opinio-</i>	pag. 368
<i>nes variae. Cap. 4. 330</i>	<i>An Anima iuncta corpori,</i>
<i>Solutio difficultatis. Cap. 5.</i>	<i>valeat per Ideas intelli-</i>
pag. 332	<i>gere. Cap. 3. 371</i>
<i>Hominem esse monstrum,</i>	<i>De Hominis Felicitate. C. 4.</i>
<i>& ludum Deorum. C. 6.</i>	pag. 374
pag. 336	<i>Qua via ad summum bonū</i>
<i>De præcipua Hominis pro-</i>	<i>eleuemur. Cap. 5. 376</i>
<i>prietate. Cap. 7. 341</i>	<i>Nonnulla ad Felicitatem</i>
<i>De gradibus in acquiren-</i>	<i>pertinentia. Cap. 6. 379</i>
<i>da Scientia. Cap. 8. 342</i>	<i>Peroratio Operis. Cap. 7.</i>
<i>Alia graduum cognitionis</i>	pag. 382
<i>explicatio. Cap. 9. 347</i>	

FINIS.

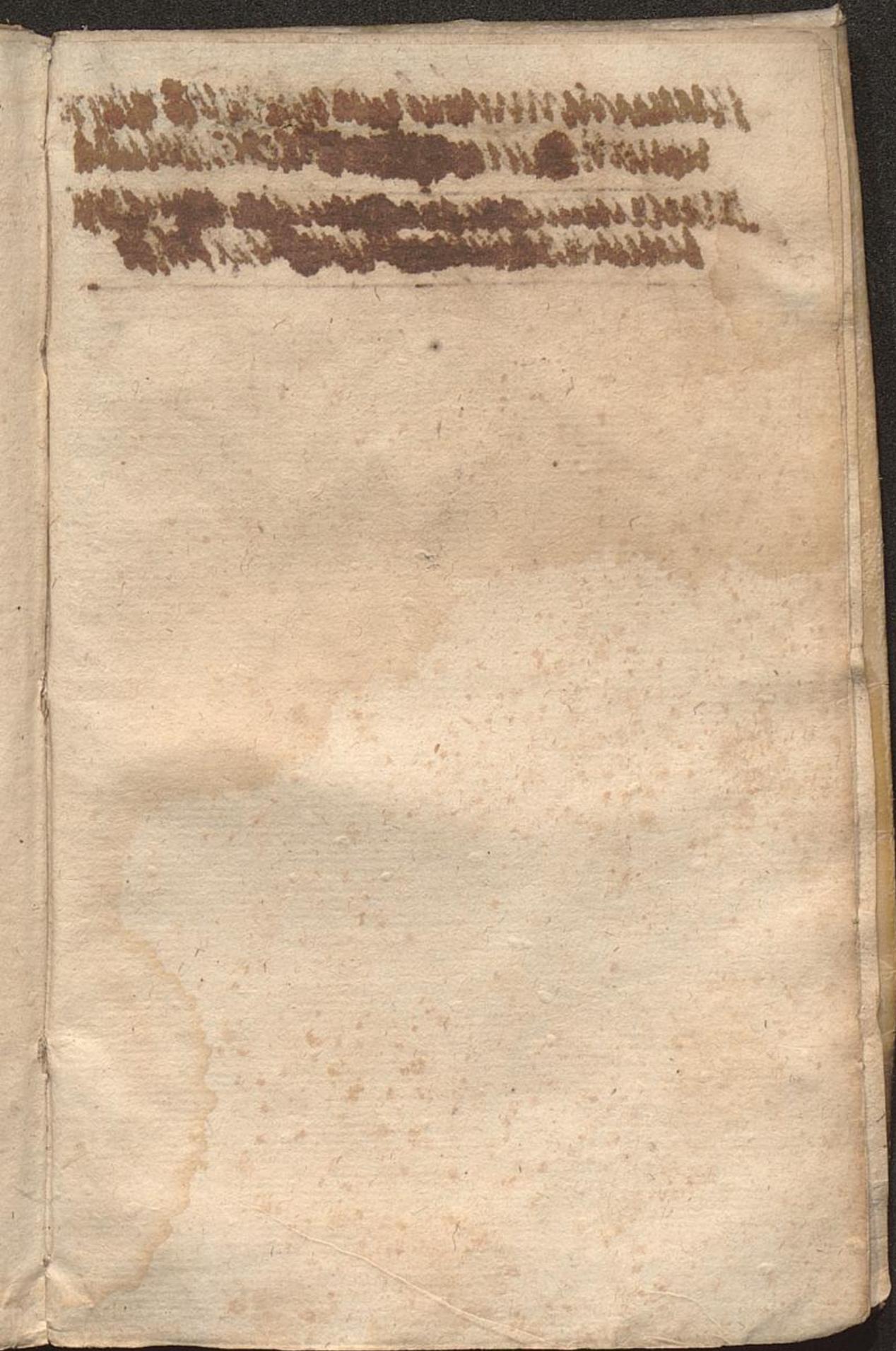
Bb 3

INDEX

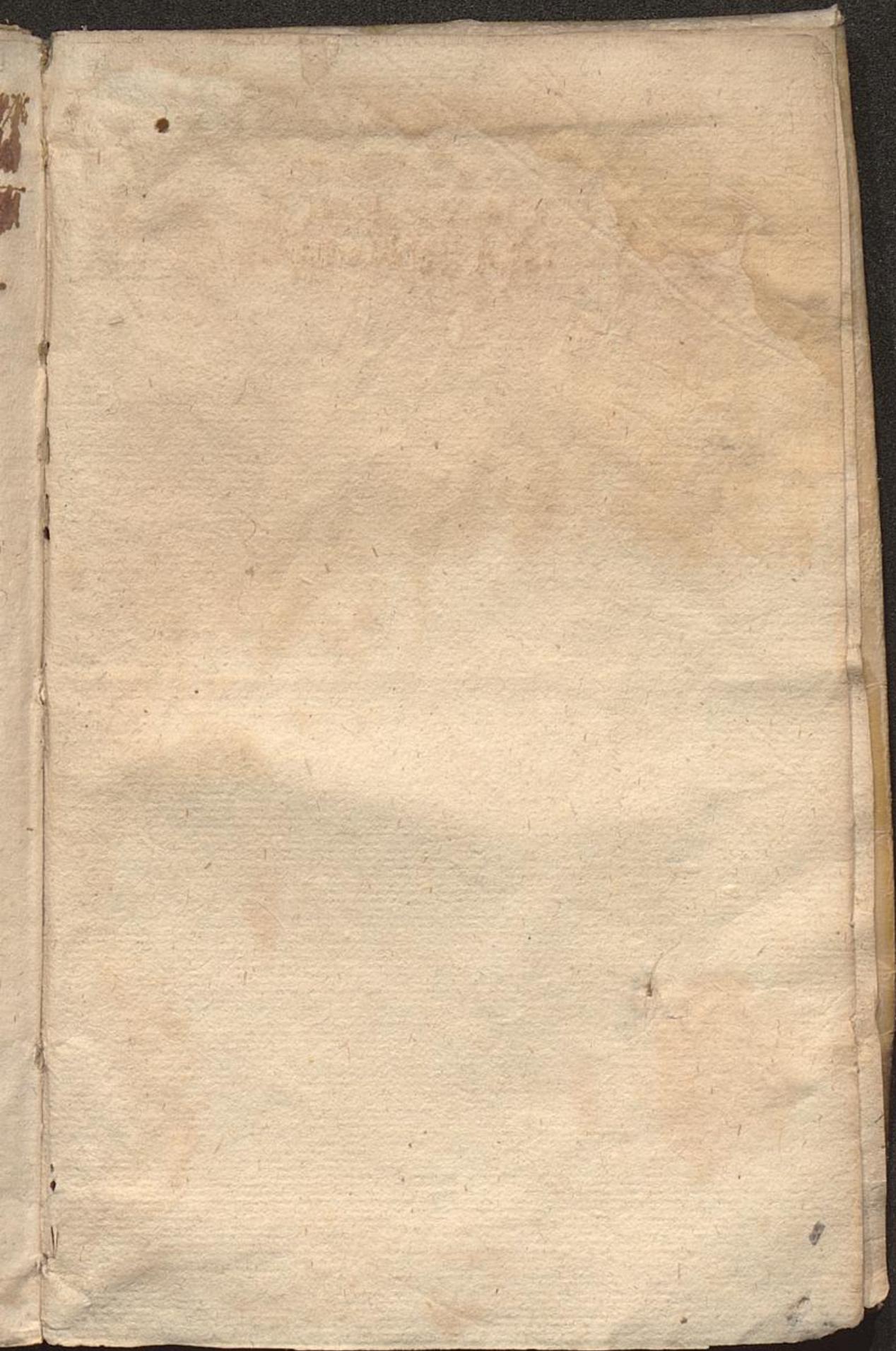
De ...	312
De ...	313
De ...	314
De ...	315
De ...	316
De ...	317
De ...	318
De ...	319
De ...	320
De ...	321
De ...	322
De ...	323
De ...	324
De ...	325
De ...	326
De ...	327
De ...	328
De ...	329
De ...	330
De ...	331
De ...	332
De ...	333
De ...	334
De ...	335
De ...	336
De ...	337
De ...	338
De ...	339
De ...	340
De ...	341
De ...	342
De ...	343
De ...	344
De ...	345
De ...	346
De ...	347
De ...	348
De ...	349
De ...	350
De ...	351
De ...	352
De ...	353
De ...	354
De ...	355
De ...	356
De ...	357
De ...	358
De ...	359
De ...	360
De ...	361
De ...	362
De ...	363
De ...	364
De ...	365
De ...	366
De ...	367
De ...	368
De ...	369
De ...	370
De ...	371
De ...	372
De ...	373
De ...	374
De ...	375
De ...	376
De ...	377
De ...	378
De ...	379
De ...	380
De ...	381
De ...	382
De ...	383
De ...	384
De ...	385
De ...	386
De ...	387
De ...	388
De ...	389
De ...	390
De ...	391
De ...	392
De ...	393
De ...	394
De ...	395
De ...	396
De ...	397
De ...	398
De ...	399
De ...	400

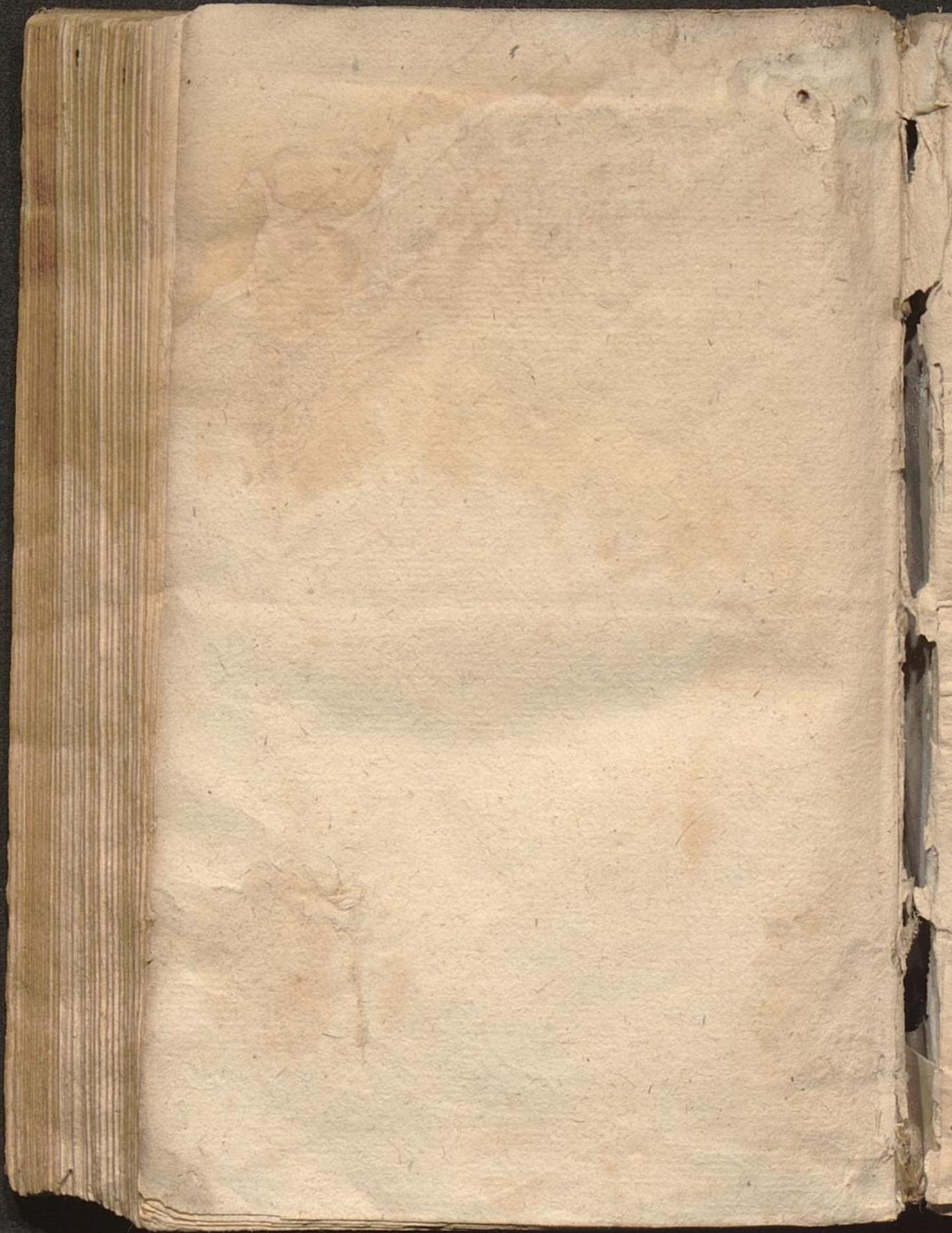
INDEX

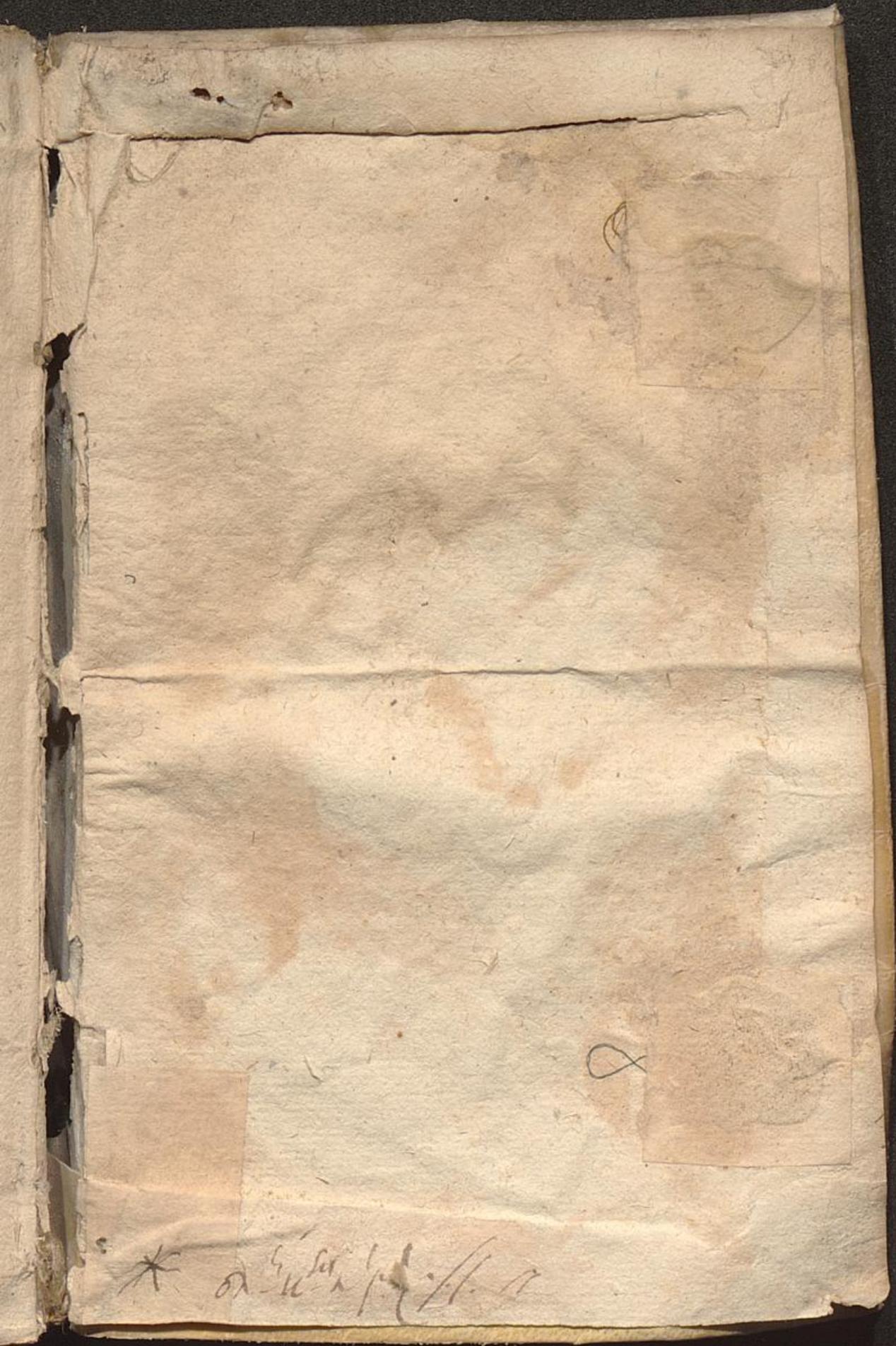
351

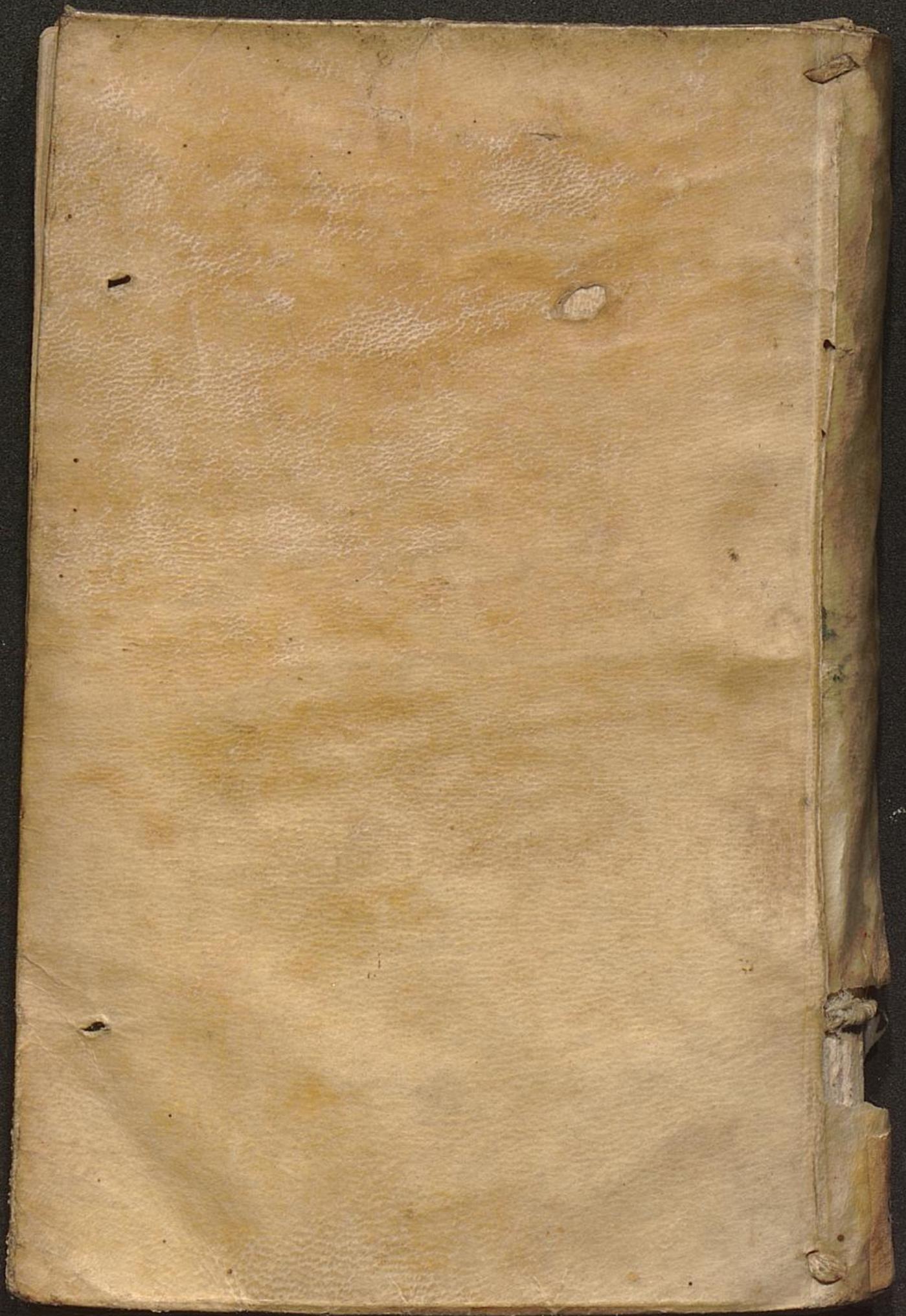
[Faint, illegible handwritten text in a cursive script, possibly a list or index, located at the top of the page.]

* or 4. ser. 1. p. 11. 11

Th
5960